

Чарлз Фрейзър

СТУДЕНА ПЛАНИНА

Романът носител на националната годишна награда за проза на Америка
А вече и филм с участието на Никол Кидман, Джуд Лоу, Рене Зелуегър

intense

ЧАРЛЗ ФРЕЙЗЪР СТУДЕНА ПЛАНИНА

Превод: Юрий Лучев

chitanka.info

„Студена планина“ е наистина смайваща история, разказана красиво и убедително до най-малкия потресаващ детайл.

Джон Брент

Романът на Чарлз Фрейзър е едновременно точен и красноречив... Наситен с толкова много тъга, че моментите на болка и състрадание са крайно убедителни и силно въздействащи. Скритото напрежение — част от атмосферата на „Студена планина“ — е почти убийствено. А после идва краят.

Ан Бийти

„Студена планина“ на Чарлз Фрейзър е най-внушителният и омагьосващ дебютен роман, който съм чел от много години насам. Това е магнетична книга, създадена с амбициозен размах, с пълнокръвни герои и красива природа. Макар действието да се развива далеч във времето, романът е съвременен в най-дълбокия смисъл на думата и навява далечни спомени за „Сбогом на оръжията“.

Уили Морис

Тази любовна драма се случва по време на най-болезнения период от американската история — Гражданската война. Тя има за свое внушение старозаветното — „Защото любовта е силна като смъртта.“ Чарлз Фрейзър със замах извайва своите герои и ги одарява с най-важното — способността да обичат. „Блажени обичащите“ — въпреки страданието, въпреки болката...

... Инман оглеждаше Ейда, за да открие уловка, породена от състоянието на собствения му мозък или пък

изпратена от отвъдното. Но колкото повече се взираше, толкова повече се убеждаваше, че това наистина е тя, независимо от неочакваната маскировка. В миналото неведнъж бе прибегвал до оръжието, без да се замисля за последствията, но сега реши да направи обратното. Пусна предпазителя и втъкна пищова обратно в колана. Погледна я в очите и вече знаеше, че това е тя. Изведнъж почувства непреодолима любов, която накара душата му да зазвънти.

Не знаеше какво да каже, повтори онова, което бе чул в съня си при циганите.

— Дълъг път изминах, за да те намеря и сега няма да те оставя да си тръгнеш.

Чарлз Фрейзър е израснал сред планините на Северна Каролина. Дълги години работи като преподавател по английски език и тръгва по следите на една забравена семейна история, за да стигне до сюжета на „Студена планина“. Всички са смаяни, когато дебютният му роман е оценен с националната награда за най-добра проза за 1997 г. В момента живее със съпругата си и дъщеря си в Ралей, където отглежда коне. Споделя, че написването на тази история му е отнело близо 7 години.

На Катрин и Ани

*Сред дружелюбния покой на гори и поля
живите същества водят страховита, макар и
безшумна война. Това е трудноразбираемо.*

*Дарвин, 1839,
бележка в дневника му*

*Мнозина търсят пътя към Студената
планина.*

*Студената Планина казва: пряк път няма.
Хан-шан*

СЯНКА НА ГАРВАН

При първия признак на разсъмването мухите се раздвижиха. Привличаха ги очите на Инман и дългата рана на врата му. Бръмченето на крилата и докосването на крачетата им му подействаха по-силно от цял двор с кукуригащи петли и скоро за него започна поредният ден в болницата. Той пропъди мухите с ръце и се загледа през отворения прозорец с три панти откъм долния край на леглото. Обикновено виждаше червеникавия път, дъба и ниската тухлена стена. А отвъд тях — полето и равната борова гора, която се губеше на запад. Погледът достигаше чак до хоризонта, тъй като болницата бе построена на единствения хълм сред равнината. Но все още бе твърде рано, за да се види нещо. Прозорецът сякаш бе боядисан в сиво.

Ако не беше толкова тъмно, Инман можеше да почете, за да убие времето до закуска, тъй като четенето го успокояваше. Но бе изгорил и последната си свещ, докато предната вечер се опитваше да се приспи с книгата, а газта бе твърде оскъдна, за да пали лампата просто за удоволствие. Затова стана, облече се и седна на стола с възена облегалка, обръщайки гръб на мрачната стая и нейните злощастни обитатели. Отново пропъди мухите с ръка и се загледа през прозореца в мъгливото разсъмване, очаквайки светът да придобие познатите очертания.

Прозорецът бе висок колкото врата и той много пъти си бе представял как прекрачва през него и се озовава в някакъв друг свят. През първите седмици в болницата едва можеше да движи главата си и единственото му възможно занимание бе да гледа през прозореца и да си представя познатите зелени поля от родния край. От детството. Брегът на потока, обрасъл в папрат. Онова кътче в ливадите, където през есента се събираха кафяво-черни гъсеници. Клона на ореха, надвиснал над пътя, откъдето привечер често наблюдаваше баща си да прибира кравите. Минаваха под него, той затваряше очи и се вслушваше в постепенно затихващото глухо топуркане на копитата им в праха, губещо се сред цвъртенето на скакалците и птичата глъч.

Очевидно прозорецът допускаше в мислите му само образи от миналото, а това бе добре дошло, тъй като бе видял с очите си металическото лице на своето време и бе останал толкова слисан, че когато се замислеше за бъдещето, си представяше само един свят, от който всичко, имащо някаква стойност за него, бе прокудено или доброволно избягало.

Той се взираше през прозореца в късното лято, толкова горещо и мокро, че и денем, и нощем сякаш дишаше през парцал за бърсане на чинии. От влажния въздух чаршафите направо прокисваха, а по омекналите страници на книгата върху шкафчето до леглото нощем прорастаха ситни черни гъбички. Инман подозираше, че след този толкова настойчив и продължителен разпит, сивият прозорец вече му е казал всичко, каквото има да казва. Но тази сутрин той все пак го изненада, поднасяйки му забравения спомен за това как седи в училищната стая и през подобен висок прозорец наблюдава пасищата и ниските зелени хълмове, издигащи се терасовидно чак до огромната гърбица на Студената планина. Беше септември. Тревата по ливадата, отвъд отгъпкания училищен двор, бе висока до кръста и жълтееше неокосена. Учителят бе дребен закръглен човечец с оплешивяла глава и розово лице. Притежаваше само един ръждиво-черен костюм и чифт стари обуца с извити нагоре върхове, толкова износени, че токовете им бяха придобили клиновидна форма. Стоеше до черната дъска и се полюшваше напред-назад върху тях. Имаха час по история. Учителят разказваше надълго и нашироко на по-големите ученици за великите войни, водени в древна Англия.

След като скуча достатъчно дълго, Инман извади шапката си изпод чина и я хвана за ръба. После замахна с китка и шапката излетя през прозореца. Подхвана я въздушно течение и я издигна високо. Приземи се чак в края на ливадата и остана там, като сянка на кацнал на земята гарван. Учителят го видя, каза му да отиде да я прибере и да се приготви за наказанието. Имаше голяма дървена показалка и обичаше да я използва. Инман не знаеше какво го прихвана в този момент, но излезе навън, нахлупи предизвикателно шапката си на една страна, отдалечи се и повече не се върна в училището.

Щом прозорецът започна да просветлява с настъпването на новия ден, споменът отмина. Съседът по легло на Инман се надигна и придърпа патериците към себе си. Както всяка сутрин той се приближи

до прозореца и започна да храни мъчително, прочиствайки задръстените си дробове. После прокара гребен през черната си, равно подрязана до под челюстта коса. Избута дългите кичури зад ушите и сложи очилата с опушени стъкла, които носеше дори на разсъмване. Явно очите му бяха прекалено слаби, за да издържат дори и на най-слабата светлина. После, все още по нощна риза, се приближи до шкафчето си и се зае да прехвърля някакви листи. Рядко изговаряше повече от една-две думи и Инман не знаеше много за него, освен че се казва Бейлис и че преди войната е посещавал училището в Чейпъл Хил, където е учил старогръцки. Сега по цял ден превеждаше някакви древни неразбираеми писания от малка дебела книжка, за да могат да се четат от всички. Седеше прегърбен до шкафчето си с лице на сантиметри от листа и се въртеше на стола, опитвайки се да намери най-удобното положение за крака си. Дясното му ходило бе откъснато от граната в Колд Харбър и осакатеният крайник като че не искаше да оздравява — бе започнал да гние сантиметър по сантиметър нагоре от глезена. Ампутациите вече бяха задминали коляното и човекът вонеше на развалено месо.

Известно време се чуваше само скърцането на перото и разлистването на книгата. После другите в стаята се размърдаха и закашляха, някои застанаха. Светлината се засилваше и накрая орнаментите по дъсчените стени изпъкнаха съвсем отчетливо. Инман наклони стола на задните му крака, отметна глава назад и преброи мухите по тавана. Шейсет и три.

Гледката през прозореца постепенно се проясняваше — първо се очертаха тъмните дънери на дъбовете, после части от моравата и накрая червеникавият път. Инман чакаше появяването на слепеца. Бе го наблюдавал в продължение на няколко седмици и сега, вече достатъчно здрав, за да бъде причислен към можещите да ходят, бе решил да го пресрещне и поговори с него, тъй като смяташе, че човекът живее с някаква своя си рана от доста отдавна.

Инман получи своята в битката край Питърсбърг.^[1] Когато двамата му другари разкъсаха дрехите му и видяха раната, се сбогуваха с него, очаквайки, че ще умре. Ще се срещнем в един подобър свят, казаха те. Все пак Инман стигна жив до полевата болница, където лекарите също сметнаха, че няма да го бъде. Сложиха го да легне при умиращите и го зарязаха. Но той не умря. След два дни,

поради липса на място в претъпкания лазарет, го изпратиха в редовна болница в неговия щат. След бъркотията в лазарета и дългото мъчително пътуване на юг в товарен вагон, претъпкан с ранени, той бе готов да се съгласи с приятелите си и лекарите. Мислеше, че ще умре. Всичко, което си спомняше от това пътуване, бе жегата и миризмата на кръв и изпражнения, понеже мнозина от спътниците му не бяха в състояние да контролират телесните си функции. Тези, които имаха сили, пробиваха дупки в дървените страни на вагона с прикладите на пушките си и промушваха глави навън, за да дишат чист въздух като пилета в кафез.

В болницата лекарите го прегледаха и казаха, че почти нищо не могат да направят. Че или ще оживее, или ще умре. Все пак му дадоха сивкав парцал и малък леген, за да промива раната си. През първите няколко дни, когато идваше в съзнание, той избърсваше врата си с парцала, докато водата в легена придобиеше цвета на гребена на пуйка. Но раната бе решила да се прочисти сама. Преди да хване коричка, тя изхвърли цял куп неща: копче за яка и парче от самата вълнена яка на ризата, която носеше при раняването, късче сивкав мек метал с големината на монета от двацет и пет цента и най-неочаквано — нещо, което много приличаше на костилка от праскова. Той я сложи на шкафчето си и я проучва няколко дни. Накрая я изхвърли през прозореца, но след това започна да сънува как костилката пуска корени, покълва и от нея израства чудовищно растение.

Раната бе решила да заздравее. Но през седмиците, когато не можеше нито да обърне глава, нито да държи книгата, Инман лежеше и наблюдаваше слепеца. Пристигаше самотен, малко след разсъмване, бутайки количката си по пътя не по-малко умело от всеки зрящ. Спираше под дъба край пътя, палеше огън в кръг от камъни и вареше фъстъци в железен казан. Седеше по цял ден на столчето си с гръб към тухлената стена и продаваше фъстъци и вестници на болните, които можеха да ходят. Когато нямаше клиенти, оставаше неподвижен с ръце в скута като препариран.

Онова лято светът за Инман бе каквото виждаше през рамката на прозореца. Често минаваха дълги промеждутъци от време, през които въпреки промените в гледката, тя продължаваше да напомня на стара рисунка, изобразяваща път, стена, дърво, количка, слепец. Понякога Инман броеше наум, за да види колко време ще мине преди нещо

съществено в нея да се промени. Това се превърна в игра със свои правила. Прелитащите птици не се брояха. Преминаването на човек се броеше. Също и промените във времето — изгряването на слънцето, дъжда — но не и сенките на облаците. Някои дни стигаше до хиляда, преди да настъпи някое важно изменение в детайлите на картината. Смяташе, че гледката никога няма да се изтрие от паметта му — стената, слепецът, дървото, количката — все едно колко далеч ще живее. Представяше си се като старец, който си я спомня. Тези отделни късчета, подредени едно до друго, сякаш носеха някакъв смисъл, макар да не знаеше точно какъв и да се съмняваше, че някога ще да го открие.

Инман наблюдаваше прозореца, докато закусваше с овесена каша и масло и не след дълго забеляза слепеца да се задава по пътя, прегърбен заради тежестта на количката, изпод чиито въртящи се колела се вдигаха две еднакви облачета прах. Когато слепецът запали огъня и сложи фъстъците да се варят, Инман сложи чинията си на перваза, излезе навън и влачейки крака като старец, прекоси моравата и стигна до пътя.

Слепецът бе с широки яки рамене и бедра. Панталонът му бе стегнат през кръста с кожен колан, широк колкото бръснарски каиш. Ходеше без шапка, дори в жегата. Късата му коса бе гъста и прошарена, с груб косъм като конопена четка. Седеше с отпусната глава, потънал в размисъл, но щом Инман приближи, се изправи и се обърна към него, сякаш го виждаше. Но клепачите му бяха безжизнени като кожа за обувки, потънали дълбоко в сбръчканите и празни очни гнезда.

Без да губи време дори за поздрав, Инман попита:

— Кой ти извади очите?

Слепецът се усмихна дружелюбно и отвърна:

— Никой. Никога не съм имал очи.

Инман се сепна, тъй като дотогава си бе мислил, че някой е извадил очите на мъжа по време на някакво свирепо и кърваво скарване. Всички подли дела, на които в последно време бе ставал свидетел, бяха извършвани от човешка ръка и той съвсем бе забравил, че на света има и множество други беди.

— Как така? — попита Инман.

— Ами така.

— Не си ли прекалено спокоен за човек, към когото съдбата е била толкова несправедлива?

— Сигурно щеше да е по-лошо, ако съдбата ми бе позволила да зърна света за миг и да ми отнеме зрението след това.

— Може би — съгласи се Инман. — Макар че, бас държа, сега сигурно си готов да платиш много, за да ти го върне поне за десет минути.

Мъжът се замисли. Облиза устните си.

— Не бих платил и пукнат грош — каза той. — Боя се, че това ще ме изпълни с омраза.

— Нещо такова се случи и с мен — каза Инман. — Има много неща, които не бих искал да съм виждал.

— Не е същото. Ти каза десет минути. Говоря за това да имаш нещо и после да го загубиш.

Слепецът сви парче вестник на фуния, взе решетеста лъжица и напълни фунията с мокри фъстъци. Подаде я на Инман и каза:

— Добре, кажи ми един случай, когато си искал да си спял.

Откъде да започна? — зачуди се Инман. Малвърн Хил^[2]. Шарпсбърг^[3]. Питърсбърг. Всяко от тези събития би било прекрасен пример за нежелани преживявания. Но Фредериксбърг^[4] изпъкваше сред тях. Той седна, облегна гръб на дъба, взе да чупи на две влажните черупки на фъстъците, да слага ядките в устата си и да разказва историята си на слепеца, започвайки с това как онази сутрин мъглата се бе вдигнала, за да открие огромната армия, настъпваща по хълма към каменната стена. Полкът на Инман бе заел позиции край голямата бяла сграда на върха на Мерис Хайтс. Лий^[5], Лонгстрийт^[6] и Стюарт^[7] с украсената си с пера шапка, стояха на моравата пред портала, редуваха се да оглеждат с бинокъл отвъдния бряг на реката и разговаряха. Лонгстрийт носеше сив вълнен шал на раменете си. В сравнение с другите двама, той приличаше на търговец на добитък. Но доколкото Инман познаваше начина на мислене на Лий, бе сигурен, че последният ще предпочете тъкмо Лонгстрийт да е до него в битка. Колкото и невзрачен да изглеждаше Лонгстрийт, той умееше да намира такива позиции, които не само да осигуряват надеждна защита на войниците, но и да им дават възможност да водят ефективен огън по противника. Бойното поле край Фредериксбърг бе от ония, на които Лий не се доверяваше, а Лонгстрийт предпочиташе.

След като полкът на Инман зае позиции, получи заповед да настъпят надолу по хълма под унищожителния огън на федералните. Спряха само веднъж, за да дадат залп, после хукнаха надолу към изровения път зад каменната стена. По пътя куршум одраска китката на Инман. Все едно го близна коте. Куршумът не го рани, само охлузи кожата му.

Като стигнаха до пътя, Инман видя, че позицията им е отлична. Пристигналите преди тях вече се бяха окопали покрай здравата стена, така че дори да се изправиш в цял ръст, пак оставаш защитен. Федералните трябваше да се изкачат до стената, преминавайки през обширно открито пространство. Позицията бе толкова добра, че един от войниците се покатери на стената и извика: „Правите грешка! Чухте ли? Голяма грешка!“. Край главата му засвистяха куршуми, той скочи обратно в окопа зад стената и затанцува жига.

Беше студен ден и калта по пътя бе почти замръзнала в рядка каша. Някои от мъжете бяха боси. Мнозина бяха облечени в ушити от жените им униформи в убитите цветове на растителните бои. Федералните настъпваха към тях в строен ред, всичките с нови, блестящи фабрично шити униформи и нови ботуши. Когато стреляха, войниците зад стената спираха огъня и ги дразнеха, а някой извика: „Ела по-близо, трябват ми ботушите ти.“ Оставиха ги да се доближат на двайсет крачки, преди да открият огън. Мъжете зад стената стреляха толкова отблизо, че един от тях изказа мнението, че е срамота, дето патроните им са хартиени, защото ако разполагали с отделните съставки — барут, куршум и набивка — можело да ги пълнят с по-малки заряди и така да пестят барут.

Докато клечеше, за да зареди, Инман чуваше пукотевицата, а също и звука от съприкосновението на куршуми с човешка плът. Един от войниците близо до него толкова се разгореци или умори, че забрави да извади шомпола от цевта. Стреля и улучи един федерален в гърдите. Онзи политна назад, а шомполът остана да стърчи от тялото му и да потрепва в ритъма на последните му издихания, като че бе пронизан от стрела.

Федералните прииждаха към стената с хиляди през целия ден и намираха гибелта си. Из полето бяха пръснати три-четири тухлени къщички. Федералните се струпваха зад тях в такова множество, че приличаха на дълги синкави сенки на самите къщи при изгрев-слънце.

От време на време собствената им кавалерия ги пъдеше на открито. Кавалеристите ги налагаха с плоското на сабите си като учители, които пердашат непослушни ученици. И те поемаха нагоре към стената, приведени напред и изгърбени — поза, която напомняше на очевидците на този ден на хора, вървящи срещу силен, шибаш в лицето дъжд. Федералните продължаваха да прииждат и удоволствието от стрелбата по тях отдавна се бе изгубило. Инман ги намрази заради тъпата им решимост да умират.

Сражението приличаше на сън, в който противникът ти настъпва в безбройни редици, решителен и силен. А ти си толкова слаб. И въпреки това вражеските войници падат и падат, докато накрая ги избиеш до крак. Инман стреля, докато дясната му ръка изтръпна от непрекъснатата работа с шомпола, а челюстите го заболяха от стискането със зъби на краищата на хартиените патрони. Пушката му толкова се нагръ, че барутът от време на време се подпалваше, преди да е изтикал патрона на мястото му. В края на деня лицата на другарите му бяха покрити с чернилка в различни отсенки на синьото. Приличаха му на грамадната маймуна с издут червен задник, която бе виждал в един пътуващ цирк.

Бяха се сражавали целия ден под погледите на Лий и Лонгстрийт. Мъжете зад стената трябваше само да се понадигнат и поогледат, за да ги зърнат, изправени в цял ръст над тях. Генералите прекараха следобеда на хълма, сътворявайки на шега нови фрази. Лонгстрийт каза, че неговите хора са заели такава позиция, че ако ще цялата армия на Потомак да прекоси полето, те ще изпозастрелят войниците й, преди да са стигнали до стената. Каза още, че този следобед федералните падали с постоянството на дъждовни капки от стрехата на къща.

За да не остане назад, старият Лий каза, че е добре, дето войната е нещо толкова ужасно, иначе ще вземе прекалено да се харесва. Както ставаше с всичко, произнесено от него, войниците повтаряха тази остроумна забележка отново и отново, предавайки я едни на друг като че сам Бог Всемогъщи бе проговорил. Когато тя стигна до Инман, той просто поклати глава. Още тогава, в началото на войната, неговото мнение се различаваше значително от това на Лий, защото смяташе, че вътре в себе си хората одобряват войните и че колкото по-ужасни са те, толкова по-добре. Освен това подозираше, че Лий ги обича повече от

всички останали и че ако зависеше от него, щеше да им заповяда да атакуват и портите на смъртта. Лий даваше да се разбере, че гледа на войната като на инструмент за разгадаване на тайната божествена воля, а това никак не допадеше на Инман. Лий считаше, че битките — сред всички други човешки дела — се превъзхождат по святост само от молитвите и четенето на Библията. Инман се тревожеше, че следването на тази логика скоро ще доведе дотам, че победителят във всяка пиянска кавга и ръкопашен бой ще бъде обявяван за ревностен борец за божията правда. Той премълчаваше тези си мисли, защото в момента биха прозвучали скандално сред другарите му, както и факта, че не се е записал в армията от възхищение към генерал Лий, колкото и величествен и благороден да изглеждаше той на Мерис Хайтс през този ден.

Късно следобед федералните прекратиха атаките и стрелбата постепенно стихна. Хиляди мъже лежах мъртви или умиращи по склона под стената, а когато се стъмни, онези от тях, които можеха да се движат, си направиха подслон от мъртвите тела на другарите си. През цялата нощ полярното сияние проблясваше в зловещи цветове в небето на север. Това рядко явление се възприе от войниците по цялата линия като знамение и те се надпреварваха да го тълкуват по най-благоприятния за тях начин. Някъде над тях цигулка засвири тъжната мелодия на „Лорена“. Ранените федерални по замръзналото поле припяваха нестройно, стенойки от болка и мъка със скърцащи от пясъчинките зъби, а някои извикваха имената на възлюблените си.

Под този акомпанимент зле обутите войници от ротата на Инман започнаха да се прехвърлят през стената и да събуват ботушите на мъртвите. Макар че неговите обуца бяха в сравнително добро състояние, Инман също предприе среднощен набег из полето, но просто за да види какъв е резултатът от целодневните им усилия. Земята бе покрита с трупове, разхвърляни навсякъде на кървави купчини и осакатени по всевъзможни невъобразими начини. Войникът, който крачеше до Инман, каза: „Ако зависеше от мен, всичко северно от Потомак ще заприлича на това тук до последната подробност“. Гледайки зловецата сцена, Инман си мислеше само едно: Прибирай се у дома. Някои от мъртвите имаха етикетчета с имената си, закачени на униформите, други бяха анонимни. Инман видя как един от другарите му приклепна, за да издърпа ботушите на проснат по гръб труп, но

когато повдигна крака и дръпна ботуша, мъртвият се размърда и изломоти нещо с ирландски акцент, толкова глухо, че единствената отчетлива дума бе „мамка му“.

По-късно, часове след полунощ, Инман се загледа в една от къщите сред полето. От отворената врата на тавана проблясваше светлина. Вътре седеше стара жена с разрошена коса и покрусено лице. На масата до нея гореше остатък от свещ. Трупове на прага. И вътре — издъхнали, докато са пълзели, търсейки убежище. Старицата се вираше с невиждащи очи отвъд прага, отвъд лицето на Инман, сякаш в нищото. Инман мина през къщата и на излизане през задната врата видя как един мъж доубива ранените федерални с чук. Беше ги подредил с главите в една посока и пъргаво се придвижваше край редицата тела, стараяйки се да ги довършва с по един удар. Не беше ядосан, просто се придвижваше от един ранен на друг, като човек, който си върши работата. Подсвиркваше си под мустак мелодията на „Кора Елън“. Можеха да го разстрелят, ако го видеше някой от по-благовъзпитаните офицери, но човекът бе уморен и искаше да унищожи още няколко вражески войника, без да рискува. Инман никога нямаше да забрави как щом онзи стигна до края на реда, първите лъчи на зората докоснаха лицето му.

Слепецът изслуша мълчаливо историята на Инман. После каза:

— Трябва да махнеш това от себе си.

— Тогава няма да се различавам от теб — отвърна Инман.

Но онова, което той премълча, бе, че въпреки усилията си не може да изтрие от паметта си полето през онази нощ, че всяка нощ в болницата сънува един и същ сън. В този сън полярното сияние ярко осветяваше разпръснатите кървави късове — ръце, глави, крака, тела — които бавно се плъзгат един към друг и се съединяват в чудовищни тела от несъответстващи части. Те куцукат, залитат и се препъват из мрачното бойно поле като слепи пияници на омекналите си крака. Зашеметени, се блъскат и бутат с кървавите си осакатени ръце. Размахват ги из въздуха, но само малко от тях образуват що-годе съвпадащи чифтове. Някои зоват имената на жените си. Други пеят едни и същи откъси от песни отново и отново. Трети стоят отстрани, вират се в мрака и викат кучетата си.

Един от тях, чиито рани са толкова ужасни, че прилича повече на купчина месо, отколкото на човек, безуспешно се опитва да се изправи.

Строполява се обратно на земята и замира. Само главата му продължава да се люшка насам-натам. Протяга врат, поглежда Инман с мъртви очи и глухо изговаря името му. Всяка сутрин след този сън Инман се будеше в мрачно настроение, по-тъмно и от най-черния гарван, летял някога над земята.

Инман се върна в стаята, уморен от разходката. Бейлис седеше с тъмните си очила в здрачната стая и дращеше с перото по листите хартия. Инман си легна с намерението да подремне до обед, но не можа да заспи и взе книгата. Четеше трета част на „Пътешествията на Бартрам“^[8]. Бе я взел от сандъка с книги, дарени от столичните дами, загрижени както за физическото, така и за духовното благоденствие на болните. Очевидно книгата е била подарена, защото липсваше предната ѝ корица, и в стремежа си да постигне симетрия, Инман бе откъснал и задната, оставяйки само кожения гръб. Държеше книгата навита на руло, завързано с парче канап.

Книгата не бе от ония, дето трябва да се четат отначало докрай, и Инман я отвори напосоки, както правеше вечер след вечер в болницата, опитвайки се да се приспи. Преживелиците на добрия самотен скитник — наречен от индианците чероки „Събирачът на цветя“ заради пълната му с растения раница — неизменно му носеха покой. Откъсът, на който обърна тази сутрин, му стана любим, а първото изречение, което попадна пред очите му, бе следното:

Продължих да се изкачвам, докато стигнах върха на скалистия хълм, където пред мен се откри пропаст между него и други, още по-стръмни върхове. Каменистата пътека ме поведе към тях по брега на лъкатушния буен поток, който зави наляво, спусна се стремглаво в скалистата бездна, плъзна се през тъмната клисура и вековните гори, носейки плодородие и радост на полето в подножието на планината.

Подобни описания правеха Инман щастлив, също и следващите страници, където Бартрам продължаваше вълнуващото си пътуване към долината Кауи в сърцето на планините, разказвайки възторжено за света на зъберите и канарите, губещи се в синкавата далечина, възпял

названията на всички растения, които среща по пътя си, сякаш изброява съставките на някаква вълшебна отвара. След известно време Инман се улови, че е оставил книгата и че просто си припомня имената на местностите в родния край. Студената планина, с нейните била, долини, потоци и реки. Пиджън ривър, Литъл Ийст Форк, Сорел Коув, Дийп Гап, Файър Сколд Ридж. Той знаеше тези названия и си ги повтаряше като думите на заклинание против нещата, от които най-много се страхуваме.

След няколко дни Инман отиде до града. Вратът го болеше, сякаш от него до ставите на краката му минаваше нажежена жица, която някой затяга при всяка стъпка. Но краката му бяха заякнали, а това го разтревожи. Щом откриеха, че е годен за служба, щяха да го върнат обратно във Вирджиния. Засега се наслаждаваше на безделието, но трябваше да внимава да не изглежда прекалено здрав пред лекарите.

От дома бяха пристигнали пари, също и войнишката му заплата, и той тръгна на покупки из улиците и магазинчетата от червени тухли и с бели рамки на витрините. В магазина за дрехи откри черно палто от плътен вълнен плат, което му бе като по мярка, въпреки че беше кроено за човек, починал, докато са го шили. Шивачът му го продаде изгодно и Инман го облече още там и си тръгна с него. От смесения магазин си купи панталони от корав дочен син плат, вълнена кремава риза, два чифта чорапи, сгъваем нож, нож в калъф, малък чайник, чаша, амуниции и тенекиени кутийки с патрони за пистолета си. Опаковаха ги в кафява хартия и той отнесе пакета, мушнал пръст под кръстосания канап, с който го пристегнаха. При шапкаря си купи черна широкопола шапка със сива лента. Като излезе на улицата, свали старата — вече смачкана и изпоцапана — и я захвърли сред редовете фасул в нечия градина. Можеха да я поставят на главата на плашилото. Нахлупи новата и отиде при обуцаря, където си намери чифт здрави ботуши, които почти му ставаха. Старите остави на пода, където те се подвиха, нагърчиха и клюмнаха. В книжарницата си купи писалка със златно перо, шише мастило и няколко листа за писане. Когато приключи с покупките, бе похарчил куп банкноти, достатъчен да подпали огън от сурови дърва, но с незначителна стойност.

Уморен, той се отби в странноприемницата близо до увенчаната с купол сграда на щатския парламент и седна под едно дърво. Изпи чашка с някаква напитка, наречена от съдържателя кафе, доставено през блокадата, макар че по вида на утайката да личеше, че се състои най-вече от цикория и смлени печени царевични зърна и съвсем малко истинско кафе. По краищата на металната маса се бе появила прахообразна оранжева ръжда и Инман трябваше да внимава да не опира ръкавите на новото си палто в нея, когато поставя чашката в чинийката ѝ. Седеше малко сковано, с изправен гръб и свити в юмрук длани, опрени на бедрата. За наблюдател, застанал в средата на пътя и гледащ към масите в сянката на дъба, би изглеждал строг и неловък в черното си палто и бялата превръзка около врата като стегнат шал. Приличаше на човек, застинал неподвижно по време на продължителното фотографиране с дагеротип — замаян и изгубил представа за времето, докато фотографската плака бавно попива образа му и фиксира завинаги част от душата му.

Инман си мислеше за слепеца. Сутринта си бе купил вестник „Стандарт“ от него, както напоследък правеше ежедневно. Сега, когато бе научил истината за липсващото му зрение, изпитваше съжаление към него, защото нима можем да мразим някого заради това, което е? Каква е цената на това да нямаш врагове? На кого можеш да отмъстиш, освен на себе си?

Инман изпи кафето си и разгърна вестника, с надеждата да се поразсее. Опита се да прочете статията за това колко зле вървят нещата при Питърсбърг, но не можа да я довърши. Тъй и тъй знаеше всичко, което можеше да се каже по въпроса. Като стигна до трета страница, попадна на обръщение на щатското правителство до дезертъорите и самоотлъчилите се, и до семействата им. Щели да бъдат преследвани. Имената им щели да бъдат включени в списък и отрядите на военна полиция щели да патрулират денонощно и да ги издирват. След това прочете статия, отпечатана в долния край на страница в средата на вестника. В нея пишеше, че из пограничните райони в западните планини Томас и съюзниците му чероки са имали безброй схватки с федералните. Обвиняваха ги, че взимали скалпове. Вестникът възразяваше, че макар тази практика да е наистина варварска, тя служи като сурово предупреждение, че всяко нашествие си има жестока цена.

Инман остави вестника и се замисли за войните чероки. Стана му малко смешно като си представи как тия бледолики мелничари, настъпващи толкова самоуверено, се разделят с кожата на темето си из горите. Инман познаваше доста войни от това племе на достатъчна възраст, за да се бият под командването на Томас, и се зачуди дали Плувец е сред тях. Бе се запознал с Плувец през лятото, когато и двамата навършваха шестнайсет години. На Инман бяха възложили приятната задача да изкара на паша няколко юници по ливадите на Балсамовата планина, покрити с последната лятна трева. Водеше със себе си кон, натоварен със съдове за готвене, шунка, брашно, въдици, пушка, завивки и парче восъчно платно за палатка. Очакваше, че ще е самотен и ще трябва да разчита единствено на себе си. Но когато стигна до ливадите, завари там хора. Петнайсетина мъже от Каталох бяха разпънали палатките си на гребена на хълма от седмица и повече, наслаждавайки се на свежия планински въздух и на свободата, далеч от дома. Мястото бе чудесно. Имаха прекрасен изглед на изток и на запад, добра паша за добитъка, пълни с пъстърва потоци наблизо. Инман се присъедини към тях и в продължение на няколко дни си готвеха обилни количества пържен царевичен хляб, пъстърва и задушено дивечово месо на голям огън, който поддържаха денонощно. Поливаха храната с царевично уиски, ябълково бренди и гъста медовина, в резултат на което мнозина си лягаха пияни на зазоряване и се събуждаха на следващото утро.

След някое време на другата страна на вододела се появи група индианци чероки от Коув Крийк със стадо мършави шарени крави от неопределена порода. Индианците разположиха лагера си наблизо, после отсякоха високи борови дървета, от които направиха врати и очертаха игрището за тяхната жестока игра на топка. Плувец, странно момче с големи ръце и дълбоки очи се приближи и покани компанията да участва в играта, намеквайки, че понякога се случва в нея да умират и хора. Инман и останалите приеха предизвикателството. Насякоха и сплетоха млади дръвчета, за да си направят ракети, после ги пристегнаха с кожени ремъци и върви.

Двете групи лагеруваха в съседство в продължение на две седмици. По-младите играеха на топка по цял ден, като залагаха големи суми. Играта нямаше строго определени правила и продължителност, тъй че те просто тичаха насам-натам и се блъскаха

един друг, пробивайки си път с ракетите като с тояги, докато единият отбор не събереше определен брой точки при улучване на стълбовете на вратите с топката. Играеха през по-голямата част от деня, после прекарваха половината нощ в пиене и сладки приказки край огъня, унищожавайки огромни купища пъстърва, пържени картофи, ребра и какво ли още не.

Времето в планината се задържа хубаво през повечето дни. Въздухът бе прозрачен и пред погледа се откриваха верига след верига сини възвишения, всяко по-бледо от предното, като последните се сливаха с небето. Светът сякаш се състоеше единствено от долини и планински хребети. По време на една от почивките в играта Плувец погледна пейзажа и каза, че за него Студената планина е най-високата планина на света. Когато Инман го попита откъде знае, той протегна ръка към хоризонта и каза:

— Някъде да виждаш по-висока?

Утрините бяха мразовити. Мъгла изпълваше долините, а върховете се издигаха над нея, несвързани един с друг, като сини острови, разхвърляни из бяло море. Инман се будеше със замаяна от алкохола глава и с Плувец отиваха за риба за час-два, преди началото на играта. Седяха край буйния поток и замятаха въдиците. Плувец говореше непрекъснато с тих глас, който се сливаше с ромоленето на водата. Разказваше истории за животните и за това как са се появили на земята. Опусумът — с гола опашка, катеричката — с рунтава. Еленът с рога. Пумата — със зъби и нокти. Змията — с гъвкаво тяло и отровни зъби. Истории, които обясняваха как е възникнал светът и накъде върви. Разказваше и за магиите за сбъждане на желания, които учел. За начините да предизвикаш нещастие, болест, смърт, да отблъснеш злото чрез огън, за това как самотният пътник да се предпазва нощем и как да направиш така, че дългият път да ти се стори кратък. Доста от магиите въздействали върху духа на човека. Плувец знаеше няколко начина за умъртвяване на духа на враговете и много начини да предпазиш своя собствен. Магиите му описваха духа като нещо крехко, постоянно изложено на атака и нуждаещо се от нови сили, за да не погине в теб. На Инман тази представа му се стори доста мрачна, тъй като църковните проповеди и служби учеха, че човешкият дух е безсмъртен.

Инман го слушаше, наблюдавайки браздите във водата, които течението образуваше край влакното. Гласът на Плувец се лееше напевно и успокояващо като ромоленето на потока. Щом наловяха торба с дребна пъстърва, те се връщаха в лагера и после цял ден се бутаха, блъскаха и налагаха с тоягите.

Един ден заваля дъжд и тъкмо навреме, защото и двата отбора бяха изтощени от пиене и безкрайни схватки по игрището. Имаше счупени пръсти и носове и най-различни други наранявания. Всички бяха покрити от глезените до кръста със синини и зеленикави отоци от ударите. Отборът от Каталох бе загубил всичко, без което можеше да мине, както и неща, без които не можеше — тигани и полеви печки, чували с брашно, въдичарски пръчки, пушки и пистолети. Самият Инман бе загубил цяла крава и се чудеше какво ще обяснява на баща си. Бе я проиграл парче по парче, точка след точка от резултата. В разгара на играта ще се провикне: „Залагам филето на тази юница“. Или: „Всяко ребро от лявата плешка на кравата ми казва, че ще спечелим“. Когато накрая се разделяха с индианците, юницата си бе цяла-целеничка, но мнозина от тях притежаваха части от нея.

Като великодушна компенсация Плувец подари на Инман една чудесна ракета от хикори^[9] с мустаци от прилеп, вплетени в шнуровете от катерича козина. Плувец твърдеше, че тя дарява на притежателя си бързината и хитростта на прилепа. Бе украсена с пера от лястовица, ястреб и чапла и както обясни Плувец, качествата на тези птици също ще се предадат на Инман — изящество и ловкост в движенията, бдителност и мрачна целеустременост. Не всичко от това се бе осъществило, но Инман се надяваше, че Плувец не се сражава против федералните, а си живее в колиба от дървесна кора край някой буен поток.

От вътрешността на странноприемницата долитаха звуците от настройването на цигулка, от подръпване на струните и пробни арпежи, после се разнесе бавната несръчно изпълнявана мелодия на „Ора Лий“, прекъсвана на всеки няколко такта от проскърцвания и стържене. Но лошото изпълнение не можеше да развали красивата и позната песен и Инман си помисли колко болезнено невинно звучи тя, прогонвайки надалеч мрачните, объркани и нерадостни очаквания за бъдещето.

Той поднесе чашката кафе към устата си, но видя, че е почти празна. Остави я настрана и се загледа как тъмните фини частички потъват в останалите няколко милиметра течност и се слягат на дъното. Замисли се за разните гадания на бъдещето по фигурите на утайката от кафе, чаени листа, вътрешности на животни, форма на облаците. Но дали си струваше човек да знае бъдещето си? Той разклати чашата, за да развали магията и обърна поглед към улицата. Зад редица млади дръвчета се издигаше капитолият, внушителна сграда от каменни блокове, увенчана с купол. Бе съвсем малко по-тъмна от високите облаци, пронизвани от лъчите на слънцето — сивкав диск, спускащ се над западния хоризонт. В разсеяната светлина капитолият изглеждаше нереално висок и грамаден, като средновековна кула. През отворените прозорци се ветрееха пердета. Над купола, в сивкаво-бялото небе се рееха лешояди, подредени в тъмен кръг. Дългите пера по притъпените краища на крилете им се виждаха отчетливо. Птиците не правеха никакви движения, но въпреки това постепенно се изкачваха нагоре, възседнали въздушните течения и описвайки възходяща спирала, докато накрая се превърнаха в черни точки в небето.

Инман оприличи траекторията на полета им на движението на слягащата се на дъното на чашата утайка. Всеки може да тълкува фигурите, които различни неща произволно образуват. Да гадаеш бъдещето е проста работа, ако човек е възприел идеята, че то е неизбежно по-нерадостно от миналото и че времето е пътека, водеща единствено към бездна от постоянно дебнещи заплахи. По тази логика, ако приемем, че Фредериксбърг бележи точка от настоящето, то може би след години — при скоростта, с която протича времето ни — ще започнем да се изяждаме един друг в суров вид.

Инман бе съгласен с Плувец, който твърдеше, че душата на човек може да бъде изтръгната и да умре, а тялото да продължи да живее. Че душата и тялото могат да умират поотделно. Самият Инман представляваше точно такъв случай и едва ли бе единственият, защото душата му бе изпепелена, а той все още живееше. Макар и чувствайки се празен като сърцевината на голям евкалипт. Чувствайки се също така доста странно, защото преживелиците му напоследък го бяха накарали да се страхува, че самото съществуване на магазинната винтовка „Хенри“ или миномета обезсмисля всички приказки за

душата. Страхуваше се, че неговата душа е изтръгната и сега той е самотен и отчужден от всичко около себе си като тъжна стара чапла, стояща безсмислено на пост в тинята на блато, в което няма жаби. Не е никак радващо да откриеш, че единственият начин да престанеш да се боиш от смъртта е да се правиш, че нищо не виждаш и не чуваш и да се усамотиш, все едно вече си мъртъв, а от теб е останал само куп ходещи кокали.

Докато жалеше по изгубената си душа, една от прекрасните истории на Плувец внезапно изникна в спомените му. Плувец твърдеше, че над синия небесен свод има гора, обитавана от божествена раса. Докато е жив, човек не може да отиде и да живее там — това е място, където се прераждат само душите на умрелите. Плувец го описваше като далечно и недостъпно, но върховете на най-високите земни планини се докосват до подножието му. Най-различни знаци и чудеса понякога преминават от онзи свят в нашия. Животните, казваше Плувец, са първите вестители. Инман бе възразил, че е изкачвал върха на Студената планина, както и Писга и връх Стърлинг. Че едва ли има по-високи планини от тях и че от върховете им не е съзрял никакво по-горно царство. „Работата не е само в изкачването“, бе отговорил Плувец. И макар да не си спомняше в какво друго е работата според Плувец, Студената планина се извисяваше във въображението му като място, където би могъл да събере разпилените си сили. Инман не се считаше за суеверен, но вярваше, че наред с видимия, съществува и невидим свят. Бе престанал да го нарича „рай“, нито пък вече вярваше, че когато умрем, отиваме там. Бе скъсал с тези учения. Но не можеше да се примири с мисълта, че Вселената се състои само от това, което виждаме, още повече, че обикновено то е пошло. И поради това бе възприел идеята за другия, по-добрия свят, който би могъл да се намира в Студената планина, а защо не и на всяко друго място.

Инман съблече новото си палто и го провеси на облегалката на стола. Започна да пише писмо. Писа дълго и докато следобедът отмина, изпи още няколко чашки кафе и запълни с мастило доста листи и от двете страни. Улови се, че неволно разказва разни неща за сраженията, които иначе не би споделил. На едно място написа:

Земята бе обляна в кръв и ние виждахме къде е текла по камъните и къде кървави ръце са докосвали стволите на дърветата...

После спря, за да си почине, и започна отново на чист лист. И ето какво написа:

Прибирам се у дома и не знам как ще потръгнат нещата между нас. Отначало исках да разкажа в това писмо какво съм вършил и видял, за да можеш да отсъдиш, преди да се върна. Но разбрах, че ще ми трябва лист колкото небето, за да опиша всичко, а и нямам желание и сили да го направя. Помниш ли онази нощ в навечерието на Коледа преди четири години, когато те взех на скута си в кухнята край печката и ти ми каза, че искаш да останеш там завинаги, облегнала глава на рамото ми? Сега с горчивина в сърцето си мисля, че като узнаеш какво съм вършил и видял, ще се побоиш да го направиш отново.

Инман се облегна и се загледа в моравата пред капитолия. По тревата вървеше жена в бяла рокля и малък пакет в ръка. По улицата между капитолия и църквата от червен камък мина карета. Вятърът вдигна прах и Инман забеляза, че денят отминава и че светлината пада под ъгъл, напомнящ за приближаващата есен. Ветрецьт се промъкна през гънка в превръзката и докосна раната на врата му, пробуждайки заспалата болка в нея.

Той се изправи, сгъна на две писмото, после попипа коричката върху раната. Лекарите твърдяха, че заздравява бързо, но той все още имаше чувството, че може да прокара пръчка през нея с не повече усилия, отколкото през гнила тиква. Продължаваше да го боли, когато говореше и се хранеше, понякога и като дишаше. Тревожеха го и силните болки в раните на бедрото при по-влажно време, които бе получил при Малвърн Хил преди години. В крайна сметка, съмняваше се, че някога ще оздравее напълно и ще се чувства отново здрав и цял.

Но докато вървеше по улицата, за да пусне писмото и после обратно до болницата, усети изненадваща сила и устойчивост в краката си.

Като влезе в стаята, веднага забеляза, че Бейлис го няма. Леглото му бе празно. Тъмните му очила лежаха върху купчината листове. Инман попита къде е. В отговор му съобщиха, че Бейлис тихичко е издъхнал същия следобед. Пребледнял и си легнал. Обърнал се на една страна с лице към стената и сякаш просто заспал.

Инман се приближи до листовите и ги заразглежда. На най-горния пишеше „Фрагменти“. Думата бе подчертана три пъти. Текстът отдолу бе пълна бъркотия. Почеркът бе дребен и ъгловат. Имаше повече зачерквания и указващи стрелки, отколкото четливи думи. Тук-там се четеше по някой цял ред, понякога дори само част от изречение. Докато разгръщаше листите, Инман попадна на следната мисъл: „Бележим някои дни като хубави, други — като лоши, защото не забелязваме, че всички дни всъщност са еднакви“.

Инман реши, че по-скоро би умрял, отколкото да се съгласи с това и се натъжи при мисълта, че Бейлис е прекарал последните си дни, учейки се от словата на един глупак. Но после се натъкна на друга, по-смислена фраза: „Привидно и най-добрият ред на земята е просто куп от случайни събития“. Виж, с това бе готов да се съгласи. Той притисна листовите към масата, за да изправи краищата им, и ги остави, където си бяха.

След вечеря прегледа нещата си под леглото си. Към одеялото и восъчното платно в раницата добави чашата, чайника и ножа. От известно време пълнеше сухарната си торба с бисквити, царевично брашно, солено свинско и по малко сушено говеждо, които купуваше от болничния персонал.

Седна до прозореца и започна да съзерцава гаснещия ден. Залезът бе някак тревожен. Ниски сиви облаци се трупаха на хоризонта, но приближавайки се към земята, слънцето намери пролука и изпрати лъч светлина с цвят на жаравата право нагоре. Светлината, струяща сякаш от назъбена тръба като цевта на пушка, остана в небето цели пет минути, преди внезапно да угасне. Природата, мислеше си Инман, често привлича вниманието ни върху някои свои интересни особености и ни предизвиква да ги тълкуваме. Но конкретно този знак според него вещаеше единствено разногласия, опасности и скръб. Все неща, които нямаше нужда да му бъдат напомнени, така че природата в

случая напразно бе похабила усилията си. Той си легна и придърпа завивките до брадичката си. Уморен от разходката из града, почете малко и заспа още преди да се е стъмнило.

Събуди се посред нощ. В стаята бе тъмно и единствените звуци, които се чуваха, бяха дишането, похъркването и проскърцването на леглата. От прозореца се процеждаше слаба светлина и той видя яркото сияние на Юпитер, спускащ се към западния хоризонт. Полъхна вятър и листата на масичката на мъртвия Бейлис прощумоляха. Някои от тях се подвиха и изправиха, при което уловиха светлината от прозореца и засияха като пробудени мънички духове.

Инман стана и облече новите си дрехи. Прибра свитъка с писанията на Бартрам в раницата, пристегна вързопите, приближи се до високия отворен прозорец и погледна навън. Имаше новолуние. Къдели мъгла пълзяха ниско над земята, макар че небето над тях бе ясно. Той сложи крак на перваза и излезе през прозореца.

---

[1] 15–18 юни 1864 г. — кървава победа за Конфедерацията, над 11 000 загинали. — Б.ред. ↑

[2] Битката при Малвърн Хил — 1 юли 1862 г., завършила с победа за Федерацията. — Б.ред. ↑

[3] Шарпсбърг — 16–18 септември 1862 г., стратегическо надмощие на Севера, около 23 000 загинали. — Б.ред. ↑

[4] Една от най-ярките победи на Юга, 11–15 декември 1862 г., около 18 000 жертви. — Б.ред. ↑

[5] Робърт Едуард Лий (1807–1870) — легендарният главнокомандващ армията на Юга, превърнал се в идол приживе. — Б.ред. ↑

[6] Джеймс Лонгстрийт (1821–1904) — генерал, голям стратег, в битката при Гетисбърг оспорва тактиката на ген. Лий и се оказва прав; по-късно става републиканец. — Б.ред. ↑

[7] Джеймс Стюарт (1833–1864) — генерал, най-известният кавалерист на Юга в Гражданската война, със Стоунуол Джаксън са особено почитани като командири. — Б.ред. ↑

[8] Уилям Бартрам 1739–1823, първият голям американски естествоизпитател, който лично описва и рисува видяното, преминава през осем американски щата и издава книгата „Пътешествията на

Бартрам“ през 1791 г., станала известна веднага не само в Америка, но и в Европа. — Б.ред. ↑

[9] Вид северноамерикански орех с твърда дървесина. — Б.пр. ↑

НЕЙНАТА ЗЕМЯ

Ейда седеше на верандата на къщата, която сега вече беше нейна, с дъска за писане в скута. Потопи перото на писалката си в мастило и написа:

Трябва да знаеш, че въпреки дългото ти отсъствие, светлината, в която виждам нашите прекрасни отношения е такава, че аз никога няма да скрия нищо от теб. Нека не те измъчват подобни страхове. Знай, че считам общуването между нас в духа на пределната откровеност и прямота за наш взаимен дълг. Нека винаги го правим с открити сърца.

Тя духна върху листа, за да изсуши мастилото, после внимателно препрочете написаното. Не се доверяваше на почерка си, тъй като колкото и да се стараяше, не умееше да изписва красиво луничките и ченгелчетата. Буквите, които излизаха изпод ръката ѝ, бяха ъгловати и плътни като руни. А самото писмо ѝ хареса още по-малко от краснописа. Тя го смачка на топка и го хвърли сред чемшира.

— Звучи твърде общо и надуто — каза си на глас.

После зарея поглед към зеленчуковата градина, където плодовете на фасула, тиквите и доматиите бяха не по-едри от палец, въпреки че сезонът за растежа им бе в разгара си. Листата им бяха изядени до жилките от бръмбари и гъсеници. Сред редовете, задушавайки зеленчуковите растения, нагъсто се извисяваха бурени, чиито имена Ейда не знаеше и с които нямаше нито сили, нито желание да се бори. Оттатък гинещата градина се простираше царевичната нива, обрасла в смрадлика, висока човешки бой и други плевели. Утринната мъгла се вдигаше и постепенно откриваше далечните планини отвъд полето и пасищата. Бледите им очертания на хоризонта повече напомняха призраци, отколкото истински планини.

Ейда чакаше гледката да се проясни. Мислеше си, че ще изпита облекчение да види поне едно нещо такова, каквото трябва да е, защото се измъчваше като гледа как всичко пред погледа ѝ тъне в запуснатост. След погребението на баща си Ейда бе занемарила фермата. Вярно, че доеше кравата, която Монро бе нарекъл Уолдо, без да го е грижа за пола ѝ, и хранеше коня Ралф, но почти не вършеше нищо друго, тъй като не знаеше кое как се прави. Бе оставила билетата да се грижат сами за себе си, в резултат от което бяха измършавели и подивели. Кокошките бяха напуснали курника, спяха по дърветата и снасяха, където им хрумне. Вбесяваха Ейда с нежеланието си да го правят на определените места. Налагаше ѝ се да претърсва всяко кътче из двора, за да намира яйцата, а откакто кокошките бяха започнали да се хранят с насекоми, вместо с отпадъци от кухнята, ѝ се струваше, че яйцата им са придобили странен вкус.

Храненето се бе превърнало в проблем и за Ейда. Бе вечно гладна. Цяло лято бе карала на мляко, пържени яйца, салата и дребни домати от изоставените без грижи растения, които бяха обрасли в собствените си издънки. Дори масло не можеше да си осигури, тъй като колкото и да биеше млякото, не се получаваше нищо, освен рядка каша. Копнееше за купа пилешко с кнедли и прасковен пай, но нямаше идея как да осъществи желанието си.

Ейда хвърли последен поглед към далечните планини, все още едва видими и бледосинкави, стана и тръгна да търси яйца. Провери из бурените край оградата, разгърна високата трева край ствола на крушата в страничния двор, претършува задната веранда, прерови прашните рафтове под навеса. Нищо.

Сети се, че червената кокошка в последно време бе започнала да се навърта около чемширите от двете страни на предното стълбище. Приблужи се до храста, където бе захвърлила писмото, разгърна гъстите клони и надникна между тях, но не видя нищо. Загърна стегнато полата си около бедрата и пропълзя на четири крака във вътрешността на храстите. Клонките дращеха ръцете, лицето и шията ѝ. Пръстта под ръцете ѝ бе суха и покрита с птича перушина, стари кокоши испражнения и твърдите сухи листа на чемшира. В средата се отвори празно пространство. Гъстите листа отвън просто скриваха нещо като малка ниша.

Ейда седна изправена и огледа земята и клоните, но откри само счупена черупка с изсъхнал жълтък с цвят на ръжда в едната половина с неравни ръбове. Тя се намести между два клона и се облегна на стеблото. Скривалището миришеше на прах и на курник. Дневната светлина едва проникваше вътре. Всичко ѝ напомняше за детските игри в пещерите от чаршафи, провесени от масите, или в палатките от килими и възета за простирание на пране. Най-хубави бяха тунелите, които издълбаваха с братовчедка си Луси дълбоко в купите сено във фермата на вуйчо ѝ. Когато валеше, прекарваха в тях по цял ден, сгушени и сухи, като лисици в бърлогите си, шепнейки една на друга съкровени тайни.

С познато от детството приятно вълнение и затаен дъх тя осъзна, че е добре скрита и че ако някой влезе през портата и тръгне към верандата, изобщо няма да забележи, че е там. Ако някоя от жените от църквата мине на задължителното си посещение, да види как е, може да си седи неподвижно тук, докато я викат и чукат на вратата. Няма да се показва дълго, след като чуе захлопването на портата. Но едва ли някой щеше да я потърси. Посещенията се бяха разрешили в резултат на безразличието, с което се отнасяше към тях.

С известно разочарование Ейда погледна през плетеницата от клонки към бледосиньото небе. Искаше ѝ се да завали, за да се почувства още по-защитена, докато капките шумолят по листата. Ако някоя все пак проникнеше вътре и издълбаеше малък кратер в праха, само щеше да подсили задоволството ѝ, че е суха, докато вълн се излива порой. Искаше ѝ се никога да не напуска скривалището си, защото като си помислеше за положението, в което се бе оказала напоследък, просто се чудеше как е било възможно човешко същество да бъде възпитано по-непрактично предвид изискванията на живота.

Бе отрасла в Чарлстън и по настояване на Монро бе получила повисоко образование, отколкото се считаше за разумно за една жена. Бе се превърнала в негова начетена събеседничка, жизнена и грижовна дъщеря. Привличаха я както изкуствата, така и политиката и литературата. Бе готова да отстоява предимствата на всяко от своите влечения. Но какви способности всъщност притежаваше? Какви дарби? Добро владение на френски и латински. Малко старогръцки. Умения да шие. Да свири на пиано, макар и не блестящо.

Способността вярно да пресъздава пейзажи и натюрморти с молив или акварели. Бе прочела и доста книги.

Това бяха качества, които безспорно заслужаваха уважение. Но никое от тях не ѝ вършеше работа сега, когато бе изправена лице в лице с факта, че притежава близо триста акра равнинна и планинска земя, къща, хамбар и стопански пристройки, но няма ни най-малка представа какво да прави с тях. Доставяше ѝ удоволствие да свири на пиано, но това не стигаше, за да компенсира неумението ѝ да оплеви градината, без да изтръгне половината зеленчукови растения заедно с бурените.

Докривя ѝ при мисълта, че малко практически умения в производството и приготвянето на храна биха ѝ били по-полезни в този момент от живота ѝ, отколкото задълбочените познания върху принципите на перспективата в рисуването. През целия си живот обаче баща ѝ я бе държал настрана от заниманията с физически труд. Доколкото си спомняше, той винаги бе наемал достатъчно работници, понякога свободни негри, друг път обезземлени бели с добро име или роби, като в последния случай заплащаше надниците им направо на собственика. През почти всичките шест години от мисията им в планините Монро бе наемал едно семейство — бял мъж и жена полуиндианка — да се грижат за всичко, като единственото задължение на Ейда бе да изготвя седмичното меню. Така — както винаги — тя разполагаше със свободата да запълва времето си с четене и шиене, рисуване и музика.

Сега обаче тях ги нямаше. Мъжът бе равнодушен към отцепването на южните щати и се считаше за късметлия, защото бе прекалено стар да се записва като доброволец през първите години на войната. Но тази пролет, когато армията във Вирджиния страдаше от отчаян недостиг на жива сила, той започна да се тревожи, че могат да го мобилизират и малко след смъртта на Монро тайно замина с жена си, с намерението да прекоси планините и да премине в териториите, контролирани от федералните, оставяйки Ейда на произвола на съдбата.

Оттогава тя всеки божи ден отново и отново откриваше колко ужасяващо неподготвена е в изкуството на оцеляването, останала сама във фермата, която баща ѝ бе управлявал повече като идея, отколкото като средство за препитание. Монро никога не бе се интересувал от

досадната материя на земеделието. Казваше, че щом е в състояние да купува царевица и брашно, защо му е тогава да отглежда повече, отколкото могат да изядат? Щом може да купува бекон и пържоли, защо му е да се главоболи с отглеждането на свине? Ейда го бе чула веднъж да казва на един от наетите работници да купи дузина овце и да ги отведе на пасището под предния двор, където да се смесят с млекодайните крави. Човекът бе възразил, изтъквайки, че крави и овце не бива да пасат заедно. „За какво са ти овце? — бе попитал той. — За вълна? Или за месо?“. Отговорът на Монро бе: „За красота“.

Но само с красота трудно се живее и ето че чемширът предлагаше усещането за защитеност, така необходима на Ейда. Тя реши да не напуска скривалището си, докато не се сети за най-малко три убедителни причини да го направи. Но след няколко минути размисъл стигна само до една: не искаше да умре сред чемшировите храсти.

В този миг червената кокошка влетя през листата с полуотворени и отпуснати до земята крила. Кокошката се настани на клонка до главата на Ейда и започна сърдито да кудкудяка. След нея се появи и черно-златистият петел, който винаги бе плашил Ейда със злобата си. Имаше намерение да качи кокошката, но като видя Ейда на това необичайно за нея място, се сепна. Наклони глава и втренчи блестящото си черно око в нея. Направи крачка назад и започна да рие праха. Бе достатъчно близо и Ейда забеляза мръсотията, натрупала се между люспите на жълтите му крака. Кехлибарените му шпори бяха дълги колкото човешки пръст. Златистият шлем от пера върху главата и шията му се накокошини и изду. Перата бяха толкова лъскави, че сякаш бяха намазани с масло. Петелът разтърси глава, за да ги прибере на място. Черното му тяло бе със синкав оттенък като керосин във вода. Жълтият му клюн се отваряше и затваряше.

„Ако тежеше шейсет кила, можеше като нищо да ме убие на място“, помисли си Ейда.

Тя се опря на колене, махна с ръка и извика: „Къш!“ . Петелът се хвърли към лицето ѝ, плющейки с криле и извивайки се във въздуха така, че първо я достигнаха шпорите. Ейда протегна ръка, за да се предпази и една от шпорите одраска китката ѝ. От удара петелът падна на земята, но бързо се изправи и отново я нападна с разперени криле. Ейда запълзя като рак, за да се измъкне от хрусталака. Петелът посегна

крак и шпората му се закачи за полата ѝ. Тя изскочи от чемшира и хукна из двора заедно с петела, увиснал на полата ѝ на височината на коляното. Птицата кълвеше прасците, дращеше с шпората на свободния си крак и биеше с криле. Ейда заудря петела с ръка, докато се откачи и падне, после побягна към къщата и се затвори вътре.

Седна в креслото и прегледа раните си. На китката ѝ имаше петно кръв. Тя го избърса и с облекчение забеляза, че просто е одраскана. Полата ѝ бе изцапана с пръст и кокоши изпражнения и бе скъсана на три места. Повдигна я и огледа краката си. Бяха накълвани и нашарени с драскотини, но от никоя не течеше кръв. Лицето и врата ѝ пареха от досега с клонките на чемшира. Тя попипа косата си и установи, че е разрошена и разпиляна. „Ето докъде стигнах — каза си тя. — Ето какви са последствията дори от търсенето на яйца в света, в който живея“.

Стана от креслото, качи се в стаята си и се съблече. Напълни мраморната мивка с вода от каната и се изми с лавандулов сапун и кърпа. Прокара пръсти през косата си, за да я почисти от чемширените листенца и после я остави просто да падне на раменете ѝ. Бе се отказала и от двете популярни тогава прически — или на две големи букли, падащи от двете страни на главата като ушите на хрътка, или опъната стегнато върху черепа и вързана на тила на конска опашка. Нямаше нито желание, нито търпение за тия неща. Можеше спокойно да си ходи рошава, като изтървана от лудницата, защото понякога минаваше седмица или десет дни, без да се види с някого.

Отвори скрина, за да извади чисто бельо, но не намери такова — от доста време не бе прала. Взе си от долната част на купчината непрани дрехи, опитвайки се да убеди сама себе си, че от дългото стоене са станали по-чисти от тези, които току-що бе съблякла. Отгоре навлече някаква що-годе чиста рокля и се запита как да убие времето до вечерта. Какво се бе случило, та вместо да мисли как да прекара деня приятно или полезно, сега се пита просто как да го прекара?

Нямаше желание за нищо. Всичко, което бе свършила през месеците от смъртта на Монро бе да подреди нещата, дрехите и книгата му. Дори това ѝ се стори като тежко изпитание, защото в стаята на баща ѝ я обземаше странно чувство на боязън и не бе посмяла да влезе там много дни след погребението. Вярно, че през това време често бе заставала на прага и надничала вътре, привлечена

от стаята така, както човек изпитва неустойимо желание да застане на ръба на висока скала и да погледне надолу в бездната. Водата си стоеше в каната до мивката му, докато се изпари от само себе си. Когато най-накрая събра кураж да влезе, тя седна на леглото и заплака, докато сгъваше скъпите бели ризи и черните костюми. Събра, подреди, надписа и прибра в чекмеджета книгата на Монро: проповедите, ботаническите бележки и тетрадките с интересни цитати. Всяка малка задача отприщваше нов порой от сълзи, после се заредиха еднообразни дни, които по нищо не се различаваха едни от друг, докато накрая стигна до онова състояние, в което неизбежният отговор на въпроса „Какво свърши днес?“ е „Нищо“.

Ейда взе книга от нощното шкафче, качи се във всекидневната на горния етаж и седна на мекото кресло, което бе дотърпила от спалнята на Монро и наместила така, че светлината от прозореца да пада върху него. Бе прекарала по-голямата част от изминалите три дъждовни месеца, седнала на това кресло с книга в ръце, увита в одеяло, за да се предпази от хлада, който цареше в къщата дори през юли. Книгите, които четеше това лято бяха най-различни, попаднали в ръцете ѝ напосоки, повечето модерни романи или каквото намереше в кабинета на Монро. Заглавия като „Меч и наметало“ от Лорънс^[1] и други подобни. Четеше ги и на другия ден не помнеше за какво се е разказвало в тях. Когато попадаше на други, по-сериозни, нещастните съдби на обречените им героини само помрачаваха и без това унилото ѝ настроение. В един период всички книги, които измъкваше от лавиците, я плашеха със сюжетите си, описващи грешките на злочести тъмнокоси дами, завършващи дните си наказани, в изгнание или в самота. Бе преминала от „Мелницата“^[2] направо на кратка и разтърсваща повест от Хоторн^[3] на почти същата тема. Очевидно Монро не бе я дочел, тъй като страниците след трета глава не бяха разрязани. Предположи, че Монро е сметнал книгата за прекалено мрачна, но Ейда я възприе като практическо ръководство за живота в раждащия се нов свят. Но която и да бе книгата, всички герои в нея определено водеха по-пълноценен живот от нея.

Отначало просто ѝ харесваше да четеше на удобното кресло край прозореца, но с времето откри, че гледката през него предлага известно облекчение след напрежението от тези безрадостни истории, защото като вдигнеше очи от книгата, съзираше полето и мъгливите хълмове,

които се издигаха на вълни към сините хребети на Студената планина. Гледката от креслото предлагаше всички форми и цветове, отговарящи на състоянието ѝ в момента. През цялото лято пейзажът остана мрачен и мъглив. Влажният въздух, нахлуващ през прозореца бе изпълнен с аромата на гниене и растеж, а окото откриваше в него същата проблясваща плътност, като при гледане на голямо разстояние през телескоп. Влагата, натезжала във въздуха действуваше върху зрението като некачествени очила, изкривяващи, уголемяващи и смаляващи разстоянията и височините, променяйки ежеминутно усещането за тежестта си. Прозорецът научи Ейда да различава всички форми на видимата влага — лека мараня, гъста мъгла в долините, късчета облаци, провиснали като парцали на рамото на Студената планина, сивкав дъжд, по цели дни изливащ струите си право надолу като върви, спуснати от небето.

Да харесва тази облачна, хълмиста земя, откри тя, е общо взето по-трудно и по-сложно, отколкото да се наслаждаваш на спокойствието в Чарлстън по време на вечерната си разходка край Батъри, откъдето в далечината се вижда форт Съмтър, с големите бели къщи зад гърба ти и шумоленето на листата на палмите, раздвижвани от морския бриз. Докато словата, които нашепваше този полупланински пейзаж, бяха по-грубовати и не толкова тихи. Долчинките, билата и върховете изглеждаха труднопроходими и недостъпни — добро място за скривалище.

Книгата пред Ейда този ден бе приключенски разказ от пограничните райони, чийто автор бе Симс, жител на Чарлстън и приятел на Монро, когото Ейда бе срещала много пъти, при идванията му в града от плантацията си в Едисто. Бе се сетила за Симс, тъй като отдавна не бе получавала писмо от приятелката си в Чарлстън, която веднъж мимоходом ѝ бе споменала за голямата скръб, завладяла го след смъртта на съпругата му. Само опиятите му помогнали да не полудее, беше писала тя, и това не излизаше от мислите на Ейда.

Тя започна да чете, но колкото и вълнуващи да бяха описанията в книгата събития, мисълта, че е гладна не излизаше от ума ѝ. След като търсенето на яйца се бе провалило, тя още не бе закусвала, макар да приближаваше пладне. След още няколко страници сложи книгата в джоба си, слезе в кухнята и затършува из килера с надеждата да открие нещо годно за ядене. Цели два часа се мъчи да запали пещта и да опече

хляб от пшенично брашно със сода — единствената подкваска, която откри. Когато хлябът се опече, приличаше на зле оформена питка. Кората му бе твърда, а вътрешността клисава и с дъх на сурово брашно. Ейда отхапа малко, отказа се и го захвърли на двора за храна на пилетата. За обяд изяде само чиния с дребни домати и краставици, нарязани и поръсени с оцет и сол. Въпреки че тази салата ѝ хареса, имаше чувството, че е гълтала само въздух.

Остави мръсната чиния и вилица на масата. Взе шала си, намачкан на топка на дивана, поотърси го и го уви около раменете си. Излезе на верандата. Небето бе безоблачно и синьо, макар и леко замъглено, поради което изглеждаше като покрито с тънък блед воал. Зърна златисто-черния петел край хамбара. Ровеше земята, кълвеше разровеното място, после сърдито обикаляше в кръг. Ейда тръгна към портата и излезе на улицата. Напоследък движението по нея бе толкова намалало, че между коловозите бяха израсли високи богородички и класица. Покрай оградите се простираше ивица от ситни жълти и оранжеви цветчета. Ейда се приближи и докосна едно от тях, за да види как се отваря и семенцата му се изсипват на земята.

— Устенца — каза тя на висок глас, щастлива, че е открила нещо, на което може да даде име, било то и измислено от нея.

Измина около миля по улицата, после излезе от Блек Коув и зави по пътя към реката. Докато вървеше, набра букет от най-различни диви цветя, които грабваха погледа ѝ — метличина, камилка, равнец. Като стигна реката, пое срещу течението, за да стигне до църквата. Това бе главният път в района и колелетата на често преминаващите каруци бяха издълбали дълбоки следи в него. На по-ниските места копитата на конете, кравите и свинете го бяха превърнали в кално мочурище и пешеходците бяха утъпкали обиколни пътечки, за да не затъват до колене в тинята. Клоните на крайпътните дървета се огъваха под тежестта на зелените листа в края на лятото. Изглеждаха уморени от буйния растеж и клюмнали, макар и не от суша, тъй като лятото се бе случило дъждовно и тъмната река течеше дълбока и пълноводна.

След петнайсет минути Ейда стигна до малката църква, за която се бе грижил Монро. В сравнение с внушителните каменни църкви в Чарлстън, по архитектурата си тази напомняше повече на капан за птици, но пропорциите ѝ — наклонът на фронтоната, съотношението между дължината и ширината, местоположението на простичката

камбанария — безспорно се отличаваха с пестеливо изящество. Монро се бе привързал към църквата, може би защото строгата ѝ геометрия съответстваше на простите импулси, които го движеха в последните му години. Често пъти, докато вървяха с Ейда към църквата, той казваше: „Ето как говори Господ на тукашното наречие“.

Ейда изкачи хълма, насочи се към гробището зад църквата и застана пред гроба на Монро. Черната купчина пръст все още не бе обрасла в трева. Още нямаше и надгробен знак, тъй като Ейда не бе харесала местните стилове — или плосък речен камък, или дъбова дъска с името и датите, надраскани плитко на повърхността. Бе поръчала гранитен надгробен камък от столицата, но поръчката се бавеше. Сложи цветята в горния край на гроба и махна предишния букет, вече увехнал и подгизнал от влага.

Монро бе починал през май. Късно следобед същия ден Ейда се бе приготвила да излиза с кутия акварелни бои и блок, за да нарисува новите цветове на рододендрона край потока. Преди да излезе, се спря да поговори с Монро, който четеше книга, седнал на брезентов походен стол под крушата. Изглеждаше уморен и каза, че няма сили дори да дочете страницата, защото му се спи, но я помоли да го събуди, когато се върне, защото не искал да остане навън във влажната вечер. Каза още, че вече е прехвърлил възрастта, когато може сам да стане от толкова нисък стол.

Ейда отсъства по-малко от час. Като влезе през портата, видя, че Монро лежи абсолютно неподвижно. Устата му бе отворена и тя си помисли, че е задрямал и че по време на вечерята ще трябва да го смъмри, задето се е оставил да лежи в такава неприлична поза. Тръгна към него, за да го събуди, но като приближи, забеляза, че очите му са отворени, а книгата е паднала на земята. Измина последните три крачки тичешком, хвана раменете му и го разтърси, но още щом го докосна, разбра, че е мъртъв и че плътта в ръцете ѝ е напълно безжизнена.

Ейда хукна да търси помощ по пряката пътечка, която пресичаше хълма и се спускаше към крайречния път близо до фермата на Суангърови. По тази пътечка те бяха най-близките им съседи, бяха от паството на баща ѝ и Ейда ги познаваше, откакто бяха дошли в

планините. Стигна до къщата им, задъхана и разплакана. Докато Еско Суангър впрегне конете в двуколката и докато се върнат с Ейда по обиколния път, заваля дъжд. В долината вече притъмняваше. Монро бе напълно мокър, а лицето му бе обсипано с цветчета от кучешки дрян. Водните бои, които Ейда бе захвърлила под крушата, се бяха превърнали в абстрактна цапаница в розово и зелено.

Прекара нощта у Суангърови, без да мигне и без да плаче, съжалявайки, че не си е отишла преди Монро, макар да знаеше, че в природата си има ред: първо умират родителите, после децата. Но това бе жестоко, защото не предлагаше кой знае какво утешение и защото спазването му означаваше, че щастливците в един момент се оказват сираци.

Два дни по-късно Ейда погребва Монро на могилката над източния ръкав на река Пиджън. Утрото бе ясно. Откъм Студената планина духаше свеж вятър и раздвижваше всичко наоколо. Въздухът бе изненадващо сух и всички цветове и очертания на предметите изглеждаха свръхестествено ярки. Четиридесет души, облечени в черно, почти изпълваха малката църква. Ковчегът бе положен без капак на две дървени магарета пред амвона. Лицето на Монро се бе смъкнало. Гравитацията бе изсмукала бузите и очните гнезда, а носът му изглеждаше по-остър и по-дълъг, отколкото приживе. Изпод единия полуотворен клепач проблясваше смътната белота на очната ябълка.

Ейда, затулила уста с шепи, се наведе и тихо каза нещо на човека от другата страна на пътеката между скамейките. Той се надигна, бръкна в джоба си и извади две монети. После се приближи до ковчега и сложи по една и върху двете очи на Монро, защото ако покриеше само отвореното, трупът щеше да заприлича на пират.

Опелото бе изцяло импровизирано, тъй като в околността нямаше друг ръкоположен свещеник от тяхната вяра, а всички други от различните разновидности на местния баптизъм бяха отказали да го отслужат, за да си отмъстят на Монро заради нежеланието му да повярва в един Бог, изискващ сурови ограничения по отношение търпението и милостта Му. Всъщност Монро бе проповядвал, че Бог изобщо не е като нас и не е склонен да ни подлага на мъки, докато кръвта ни избликне и изцапа бялото Му одеяние, а по-скоро гледа и на добрите, и на лошите люде с кротко и недоумяващо състрадание.

Така че трябваше да се задоволят със словата на няколко души от паството. Един след друг те се качваха на амвона и заставаха с наведени глави, за да не гледат хората в очите, особено Ейда, която седеше на първата скамейка на женската страна. Траурната ѝ рокля, боядисана предния ден в черно със зеленикав оттенък като перата на главата на паток, все още миришеше на боята. В студената ѝ скръб лицето ѝ бе бяло като оголено сухожилие.

Мъжете говореха смутено за учеността на Монро и за другите му прекрасни качества. За това как още с пристигането си от Чарлстън бе пръснал ярка светлина в душите на миряните. Припомниха милосърдните му дела и мъдрите съвети, които бе давал. Еско Суангър бе един от ораторите, който се изразяваше малко по-добре от останалите, макар и не по-малко притеснено. Говори за Ейда и сполетялата я ужасна загуба, за това колко ще липсва на всички тук, когато се върне у дома в Чарлстън.

След това застанаха около гроба, докато шестимата мъже, които бяха изнесли ковчега от църквата, го спускаха с въжета в земята. Когато опря в дъното, някой прочете последна молитва, споменавайки неуморната и енергична служба на Монро за благо на църквата и миряните, както и изненадващата внезапност, с която бе изпаднал във вечния сън на смъртта. В тези прости събития той като че съзираше послание към живите, предупреждаващо ги колко преходен е животът и че това е урок, изпратен им от Бог.

Стояха и гледаха как заравят гроба. Ейда извърна глава и се взря към завоя на реката, защото моментът бе непоносимо тежък. Когато притъпкаха пръстта и оформиха могилката, хората тръгнаха да се разотиват. Сали Суангър хвана Ейда за лакътя и я поведе надолу по хълма.

— Можеш да останеш у нас, докато се приготвиш за връщането си в Чарлстън — каза тя.

Ейда се спря и я погледна.

— Няма да се връщам в Чарлстън.

— Господи! — възкликна мисис Суангър. — Че къде ще идеш?

— Ще си остана тук, поне засега — отвърна Ейда.

Мисис Суангър зяпна от учудване, после се овладя.

— И как ще живееш?

— Не знам.

— Но поне днес няма да оставаш сама в онази голяма мрачна къща. Ела да обядваш с нас и остани колкото искаш.

— Благодаря — каза Ейда.

Остана у Суангърови три дни и се върна в празната къща, уплашена и самотна. След три месеца страхът някак отшумя, но това не я утешаваше много, тъй като гледаше на новия си живот просто като на прелюдия към онази възраст, когато ще е гаснеща в уединението си старица.

Ейда си тръгна от гроба и се спусна по хълма към пътя, откъдето реши да продължи нагоре край реката и да се прибере в Блек Коув по пряката пътечка. Освен че бе по-кратък, този маршрут имаше предимството, че минава покрай пощата. А също и покрай фермата на Суангърови, където може би щяха да я поканят да обядва.

По пътя срещна бабичка, която караше пред себе си рижо теле и двойка пуйки, шибайки ги с върбова пръчка, когато се отклоняваха. После я застигна мъж с лопата в ръцете, който крачеше бързо, приведен напред. Върху лопатата имаше купчинка живи въглени. Мъжът се ухили и без да спира, обясни през рамо, че е оставил огъня си да угасне и е ходил да си вземе назаем. След това Ейда видя друг човек под орехово дърво, окачил на един от клоните му пълен олюляващ се чувал. На дървото бяха кацнали три гарвана, които мълчаливо го наблюдаваха. Човекът бе як. Грабнал дръжка от мотика, той с все сила бяхтеше чувала, който изпускаше облаци прах. Говореше му, ругаеше го, сякаш единствено той бе виновен за окаения му живот. Чуваше се глухото тупване, задъханото му дишане и мърморене, стърженето на песъчинките под краката му, когато се наместваше, за да замахне отново. Ейда го загледа и отмина, после се спря, върна се и го попита какво прави. „Вършея боб“, отговори той. Даде да се разбере, че мрази всяко зрънце в чувала. Че го е садил и отглеждал с омраза. Че е забивал коловете и е плевил редовете с омраза, че с омраза е гледал как цъфти, как връзва и се налива. Че го брал, проклинайки всяка шушулка, до която се докосват пръстите му, че ги е хвърлял в кошницата като мръсотия, полепнала по ръцете му. Вършеенето била единствената част от целия процес, която му доставяла удоволствие, дори по-голямо от самото ядене.

Когато Ейда стигна до воденицата, маранята още не беше се вдигнала, но на нея ѝ стана топло. Свали шала си, сгъна го и го пхна под мишница. Воденичното колело се въртеше, изливайки водата в улея с шумен плисък. Когато Ейда сложи ръка върху дръжката на вратата, усети как цялата постройка вибрира от движението на колелото, зъбните колелета, оста и воденичните камъни. Тя надникна вътре и с достатъчно силен глас, за да надвика скърцането и стенанията на машинариите, извика:

— Мистър Пийк?

Вътре миришеше на суха царевица, старо дърво, влажен мъх и падаща вода. Бе сумрачно и малкото светлина, идваща от двете малки прозорчета и вратата падаше на снопове из въздуха, изпълнен с пращинки от смляната царевица. Воденичарят се подаде иззад воденичните камъни. Избърса ръце една о друга, при което от тях се отдели още едно облаче прах. Когато дойде до вратата, Ейда забеляза, че косата, веждите, миглите и космите по ръцете му са покрити със сивкаво царевично брашно.

— За пощата ли идваш? — попита той.

— Ако има.

Воденичарят влезе в пощата — малка пристройка, залепена до воденицата. После се показа с писмо в ръката, като внимателно го огледа отпред и отзад. Ейда го мушна между страниците на книгата в джоба си и се отправи към фермата на Суангърови.

Завари Еско край плевнята. Приведен, той поправяше колело от каруца, набивайки с тежък чук клина, който бе издялал от акациев клон. Като видя Ейда да идва, той остави чука и се облегна на каруцата, като се хвана за ритлата с две ръце. Нямаше голяма разлика между цвета и твърдостта на ръцете му и тези на дъските на ритлата. Ризата му бе мокра от пот и когато Ейда дойде по-близо, тя усети миризмата му на влажен глинен съд. Еско бе висок и слаб, с малка глава и буйна прошарена коса, стърчаща нагоре като гребена на синигер.

Появата на Ейда бе добър повод да зареже работата. Той я придружи до къщата през портичката в оградата, откъдето се влизаше в двора. Еско бе използвал оградата за връзване на коне и острите краища на коловете бяха изгризани от скучаещите животни. Дворът бе гол и пометен, без нито един храст или цвете за украса, само с половин

дузина дъбови дървета и покрит кладенец — новост в този край, изобилстващ на течаща вода, тъй като в мястото, което си бяха избрали за живеене, такава нямаше. Къщата бе голяма, някога боядисана в бяло, но боята се лющеше на парцали колкото човешка длан и спокойно можеше да се каже, че прилича на петниста кобила, макар че скоро съвсем щеше да посивее.

Сали седеше на верандата и нижеше грахови зърна на върви. Пет дълги наниза вече висяха от гредите над нея, окачени да съхнат. Сали бе закръгленичка, кожата ѝ бе гладка и лъскава като лоена свещ, а побеляващата ѝ коса бе боядисана с къна с цвета на шарките по гърба на муле. Еско придърпа стол за Ейда, после изнесе отвътре друг за себе си. Започна да чисти грах. Никой не споменаваше за обед и Ейда погледна покритото с тънка пелена от облаци небе. С известно разочарование установи, че яркото петно, където се намираще слънцето, показва, че пладне отдавна е превалило. Суангърови сигурно отдавна бяха обядвали.

Седяха мълчаливо, като единствените звуци бяха пукането на шушулките, съскането на връвта, която Сали промушваше с игла през зърната, и часовника над камината вътре, който тиктакаше със силата на кокалчета на пръсти, потропващи по сандък. Еско и Сали работеха дружно, случайно докосвайки ръце, когато едновременно посягаха към кошницата с грах. И двамата се трудеха тихо и бавно, без да си пречат, докосвайки всяка шушулка като нещо, изискващо безкрайна нежност. Макар и да имаха деца, те бяха запазили онази романтика в брака си, присъща на бездетните двойки. Като че така и не бяха довършили докрай предбрачното ухажване. Ейда им се радваше, но не виждаше нищо необичайно в непринудените им отношения. Тъй като бе прекарала целия си живот с вдовец, тя нямаше изградена в съзнанието си представа за това какъв трябва да е един брак и какви жертви изисква ежедневието на семейния живот.

Заговориха за войната, за мрачните перспективи сега, когато федералните войски бяха стигнали чак до планините на север и за отчайващото положение във Вирджиния, ако трябваше да се вярва на вестникарските репортажи за окопната война при Питърсбърг. И Еско, и Сали имаха съвсем смътна представа за събитията и знаеха със сигурност само две неща: че не одобряват войната и че Еско е вече на възраст, когато се нуждае от помощник във фермата. По тези и по

много други причини биха се радвали войната да свърши час по-скоро и момчетата им да се завърнат у дома. Ейда попита имат ли писма от синовете си, които бяха на фронта. Отговориха ѝ, че не са получавали нито ред от много месеци и че даже не знаят в кой щат са.

Суангърови се противопоставяха на войната от самото начало и доскоро симпатизираха на федералните, като повечето жители на планината. Но Еско се бе разочаровал и от двете страни, боеше се и от едните, и от другите, сега, когато федералните вече изкачваха планините на север. Тревожеше се, че скоро ще дойдат и ще почнат да търсят храна, ще грабят каквото си поискат и ще превърнат хората в просяци. Неотдавна бе ходил до столицата, където навсякъде се говореше, че Кърк и войските му вече за започнали да опустошават крайграничните области. Нападнали някаква ферма на разсъмване и я оплячкосали — отвели всичкия добитък и задигнали всяко късче храна, което им попаднала пред очите, като за сбогуване подпалили хамбара с царевица.

— Те са освободители — каза Еско. — А нашите са същата стока, че и по-лоши. Тийг и неговото опълчение вилнеят като банда мародери. Правят си собствени закони, каквито им отърва, и не са нищо друго, освен шайка страхливци, дето гледат как да изкръшкат от армията.

Там чул как опълченците изхвърлили едно семейство от собствения му двор по обед. Оуенсови от Айрън Дъф. Тийг ги обвинил, че са привърженици на федералните и членове на бандата „Червена лента“ и че за наказание имането им трябва да се отнеме. Първо претършували къщата, после тръгнали из двора, мушкайки сабите си в земята, за да проверят дали някъде не е копано скоро. Теглили един бой на стопанина, после и на жена му. Обесили двете кучета птичари едно след друго и когато това не развързало езика на мъжа, завързали ръцете на жената на гърба ѝ и я вдигнали за тях с въже, окачено на клон на дърво. Вдигнали я, докато пръстите на краката ѝ почти се отделили от земята. Мъжът обаче не проронвал и дума и тогава те я свалили и затиснали пръстите ѝ с ъгловия камък от оградата. Но и това не накарало мъжа да проговори.

Децата хленчели, а жената лежала на земята с ръце под камъка и крещяла, че мъжът ѝ бил скрил сребърния сервиз и златните прибори. Не знаела къде ги бил заровил, знаела само, че го е направил.

Отначало го замолила да им каже, после замолила за милост. Тъй като Оуенс отказвал да говори, тя ги замолила да го убият пръв, та поне да се порадва, докато го гледа как умира.

Тогава един от ония — белокосият Бърч — им рекъл да спрат и да си ходят, но Тийг насочил пистолет към него и казал: „Никой не може да ми нарежда какво да правя с такива като Бил Оуенс, жена му и децата му. По-скоро ще премина към федералните, отколкото да живея в страна, където не мога да въздам заслуженото на предателите.“

— Накрая — продължи Еско, — не убили никого и не намерили среброто. Просто загубили интерес и си тръгнали. Жената зарязала мъжа си, дошла в града с децата и сега живее при брат си и разправя тая история на всеки срещнат.

Еско млъкна, приведе се напред, опрял лакти на коленете си с отпуснати надолу длани. Като че изучаваше дъските на пода или преценяваше, доколко са износени ботушите му. Ейда знаеше от опит, че ако не си беше в къщи, щеше да се изплюе между краката си и после удивено да зяпне плюнката си.

— Тази война е друга работа — каза той след малко. — Потта на всеки от нас си има цена. Собствениците на памукови плантации в равнината ни я крадат ежедневно, но понякога си мисля, че един ден ще им се наложи сами да си берат проклетия памук. Просто искам момчетата ми да се върнат у дома и да ги гледам как копаят земята, докато аз си седя на верандата и извиквам „Браво, момчета“ всеки път, когато тоя часовник удари половин час.

Сали кимна и каза:

— Стига си приказвал за тия работи.

Преминаха на други теми. Ейда слушаше внимателно как Еско и Сали обсъждат признаците за тежка зима, които бяха открили. Сивата катерица неуморно тършува из дърветата, бързайки да натрупа колкото може по-голям запас. Плодовете на киселеца са покрити с дебел въсьчен слой. Широки черни ивици по гърба на гъсениците. Цветовете на белия равнец, разтрошени между пръстите, миришат остро на падащ сняг. Глогът е отрупан с червени плодчета, ярки като кръв.

— Има и други знаци — каза Еско. — Лоши.

Той помнеше цял куп местни знамения и поличби. Някакво муле било родило близо до Каталох. В Балсам се родила свиня с човешки ръце. Някакъв човек от Коув Крийк се кълнял, че като заклал овцата

си, сред вътрешностите ѝ не намерил сърце. Ловджиите от Биг Лоръл разправяли, че един бухал проговорил с човешки глас, и макар не всички да били единомдушни по въпроса, повечето потвърдили, че когато бухалът проговорил, на небето се появили две луни. Вече трета година броят на вълците през зимата бил необичайно голям, а зърнената реколта през лятото — слаба. Всичко това предвещавало тежки времена. Според Еско, макар че досега са оставали настрана от злините на войната, те скоро щели да се изсипят и върху техните глави.

Настъпи мълчание, после Сали попита:

— Е, ще пътуваш ли?

— Не — отвърна Ейда.

— Още не си готова да се прибереш у дома?

— У дома? — учуди се Ейда, тъй като цяло лято бе живяла с чувството, че няма дом.

— В Чарлстън, искам да кажа.

— Не. Още не съм готова.

— Имаш ли вести от Чарлстън?

— Не. Но подозирам, че писмото, което току-що взех от мистър Пийк, ще изясни въпроса за парите. Изглежда е от адвоката на баща ми.

— Дай да видим какво пише — каза Еско.

— Не смея. Пък и от него ще разбере само, че имам пари, за да живея. Но то няма да ми каже къде ще бъда, да речем, след година, нито пък какво ще стане с мен. А това са нещата, които най-силно ме вълнуват.

Еско потри ръце и се засмя.

— Аз май съм единственият човек наоколо, който може да ти помогне — каза той. — Говори се, че ако вземеш огледало и го сложиш над кладенец, ще видиш в отражението на водата бъдещето си.

След малко Ейда вече стоеше, наведена над обраслия в мъх кладенец в не съвсем лицеприятна и удобна поза — извит назад гръб, издадени бедра, разтворени крака за по-голяма устойчивост. Държеше малко огледало над лицето си, обърнато така, че да вижда в него отражението на водата.

Ейда се бе съгласила най-вече от любопитство и за да се поразсее. Тъжните ѝ мисли бяха обърнати към миналото от толкова дълго време вече, че тя на драго сърце, при възможността да им се

опълчи, прие — да погледне напред и помисли за бъдещето, макар да не очакваше да види нещо друго освен водата на дъното на кладенеца.

Тя понамести крака, търсейки по-стабилна опора в отъпканата пръст на двора, после се опита да погледне в огледалото. Небето бе обвито в бяла пелена, проблясваща като перла или друго сребърно огледало. Тъмните корони на дъбовете наоколо го обрамчваха, повтаряйки дървената рамка на огледалото, в което надничаше Ейда, за да разбере какво я очаква в живота занапред. Яркият кръг на водата в дъното на тъмния комин също приличаше на огледало. То отразяваше блясъка на небето, нащърбено тук-там по краищата от папрата, израсла между камъните.

Ейда се помъчи да съсредоточи вниманието си върху огледалото в ръката си, но небето непрекъснато привличаше погледа ѝ. Бе като омагьосана от светлините и сенките, от удвоените отражения и рамки, идещи от толкова много посоки, че умът се объркваше. Различните образи се преплитаха и сливаха, докато накрая ѝ се зави свят и си помисли, че всеки миг ще полети с главата надолу в кладенеца и ще се удави, а последното, което ще види, ще е ярък кръг светлина, не по-голям от пълна луна.

Главата ѝ се завъртя и тя протегна свободната си ръка, за да се хване за ръба. В миг всичко си дойде на мястото и в огледалото наистина се появи картина. Приличаше на снимка с недобро качество, размазани зърнести изображения и слаб контраст. Това, което виждаше, бе кръг ярка светлина, заобиколен от листа на дървета. Може би път, някаква просека сред дърветата, нанадолнище. В средата на кръга — тъмен силует на ходещ човек, но твърде неясен, за да се каже дали приближава или се отдалечава. Така или иначе — изпълнен с твърда решимост. Дали трябва да го последвам или да чакам да дойде при мен?, запита се тя.

После замайването се върна. Колената ѝ се огънаха и тя се свлече на земята. Всичко около нея се завъртя. Ушите ѝ пищяха, а в главата ѝ ечаха откъси от химна „Пътникът странник“. Помисли, че ще припадне, но светът изведнъж спря да се върти и застина неподвижен. Огледа се, за да провери дали някой е видял падането ѝ, но Сали и Еско бяха така дълбоко погълнати от работата си, че не забелязваха нищо друго. Ейда се изправи и тръгна към верандата.

— Видя ли нещо? — попита Еско.

— Май не — отвърна Ейда.

Сали я изгледа изпитателно, понечи да продължи да ниже зърната, после се отказа и рече:

— Изглеждаш бледа. Добре ли си?

Ейда се опитваше да слуша, но не бе в състояние да се съсредоточи върху думите на Сали. Тъмният силует бе още пред очите ѝ, а бодрите слова на химна продължаваха да звучат в ушите ѝ. „Аз крача през света към приказна страна, където няма мъка, болест и война“. Бе сигурна, че силуетът има важен смисъл, макар да не можеше да го свърже с определен човек.

— Видя ли нещо или не? — опита Сали.

— Не съм сигурна — отговори Ейда.

— Изглежда пребледняла — каза Сали на Еско.

— Просто така говорят хората — каза Еско. — Самият аз съм го правил много пъти, но никога не съм виждал нищо.

— Да — каза Ейда. — Не видях нищо.

Но не можеше да пропъди силуета от главата си. Гора. И път през нея. Просека. Един мъж върви. Чувството, че трябва да го последва. Или да го чака.

Часовникът удари четири пъти, глухо и прозаично като удари на чук по мотика.

Ейда стана да си върви, но Сали я накара да седне. Протегна ръка и докосна с opakото на дланта си бузата ѝ.

— Нямах температура. Яла ли си днес?

— Да, хапнах.

— Но не много, нали? Ела с мен, ще ти дам нещо.

Ейда я последва вътре. Къщата миришеше на сушени билки и нанизни чушки, висящи на редове от тавана на коридора, готови да подправят различните вкусоции, сосове, туршии и лютеници, с които Сали бе прочута. Над огнището, около вратите и огледалата имаше украса от червени ленти, а колоната на стълбището бе боядисана на червени и бели ивици.

В кухнята Сали извади от бюфета гърненце с къпиново сладко. Отворът му бе запечатан с пчелен восък. Подаде го на Ейда и каза:

— Да си намажеш филия за вечеря.

Ейда благодари, без да споменава за злополучния си опит да опече хляб. На верандата тя покани Еско и Сали да се отбият, ако

минават край дома ѝ с двуколката. После си тръгна с шала и гърненцето в ръце.

Пътеката, пресичаща Блек Коув започваше на не повече от петстотин метра нагоре по пътя от фермата на Суангърови и се изкачваше по стръмното над реката. Отначало вървеше през сечище, обрасло с издънки от дъб, див орех и топола, после по билото, където дърветата бяха огромни и се смесваха със смърч и ела и няколко тъмни балсамови дървета. Земята там бе покрита с паднали стволове в различен стадий на гниене. Ейда вървеше, без да спира, откривайки, че крачи в ритъма на „Пътникът странник“ и продължава да си припява на ум. Бодрите и въодушевяващи стихове повдигаха духа ѝ, макар да се страхуваше да вдигне глава, за да не види някой тъмен силует, застанал на пътя ѝ.

На върха седна да си почине на стърчащ над земята камък, откъдето се виждаха реката и пътя, а вдясно — бяло петънце сред морето от зеленина: църквата.

Обърна се и погледна в обратната посока, към Студената планина, сивкава и далечна, после към Блек Коув. От разстояние къщата и нивите ѝ не изглеждаха запуснати, а свежи и добре поддържани. Заобиколени от нейната гора, нейните хълмове, нейния поток. Но тъй като всичко тук растеше невероятно бързо, тя знаеше, че ако реши да остане, ще ѝ трябва помощ, в противен случай нивите и двора скоро ще потънат в бурени и храсталаци и накрая къщата ще изчезне сред тях като двореца на Спящата красавица в къпиновия гъсталак. Тя обаче се съмняваше, че ще може да наеме свестни работници, тъй като всички здрави мъже бяха на война.

Ейда мислено проследи границите на своята ферма. Като се върна в изходната точка, откри, че включената в тях земя е доста обширна. Как се бе случило така, че стана нейна собственичка, за нея все още бе загадка, макар да бе в състояние да назове всяка стъпка от пътя дотук, предназначител от съдбата.

Бяха пристигнали с баща си в планините преди шест години с надеждата, че охтиката, която бавно разяждаше дробовете на Монро и го караше да цапа по пет-шест носни кърпи на ден с кръв, ще отшуми. Лекарят в Чарлстън, дълбоко вярващ в силата на хладния чист въздух и движението, им бе препоръчал известен планински курорт с чудесни условия и лековити извори на гореща минерална вода. Но Монро

заяви, че няма да се чувства добре на подобно тихо и спокойно място, пълно с богаташи и техните безброй болести. Вместо това откри планинска църква от неговото вероизповедание със свободно място за свещеник, убеден, че работата там ще се окаже по-лековита от минералните бани.

Веднага се качиха на влака до Спартънбърг, главния железопътен възел в щата. Неугледно градче в подножието на планините. Наеха стаи в нещо подобно на хотел и останаха няколко дни, докато Монро намери мулетари да откарат багажа им през Блу Ридж до селището Студена планина. Докато бяха там, Монро купи карета и кон. Както винаги, му провървя в сделката. Попадна на човек, който тъкмо лъскаше нов и изящен кабриолет, покрит с няколко слоя черен лак. Освен това човекът имаше и силен шарен кон, подходящ за него. Монро без колебание реши да ги купи, извади пари от портфейла си, преброи ги в жълтеникавата мазолеста длан на майстора и след няколко минути стана притежател на един напълно подобаващ на провинциален проповедник екипаж.

Като уреди това, се отправиха на път, без да изчакват багажа. Най-напред спряха в Бривърд, малко градче, в което нямаше хотел, а само пансион. Тръгнаха оттам в синкавия сумрак, час преди зазоряване. Беше прекрасна пролетна утрин и докато прекосяваха градчето, Монро каза:

— За вечеря трябва да сме в Студена планина.

Конят с радост се завтече по пътя. Стъпваше изящно, теглейки бързо леката карета, а блестящите спици на двете високи колела приятно свистяха.

Цялата сутрин се изкачваха. Пътят бе плътно ограден от двете страни от шубраци и се виеше в безкрайна поредица от остри завои, докато възлизаха по склона на тясна долина. Синьото небе се превърна в малък отрязък над главите им. На няколко пъти пресичаха реката, а веднъж минаха толкова близо до един водопад, че студените му пръски намокриха лицата им.

Ейда не бе виждала други планини, освен скалистите Алпи, и остана възхитена от странния горист пейзаж, в който всяка пукнатина и канара се бе превърнала в дом за какви ли не растения, нетипични за голата и песъчлива равнина. Върховете на дъбове, кестени и ели се сливаха в зелен балдахин, който скриваше слънцето. Избуялите по

земята отдолу азалии и рододендрони образуваха подлез с височината на каменна стена.

Но неравните издълбани подобия на пътища я смуцаваха. Изглеждаха толкова жалки в сравнение с широките и удобни шосета в равнината, че сякаш бяха прокарани от скитащ добитък, а не от хора. На всеки завой пътят се стесняваше и Ейда си помисли, че скоро съвсем ще изчезне и че ще останат да се лутат из пустошта, дива и непроходима като онази, която се появила, когато Бог за пръв път произнесъл думата гора.

За разлика от нея, Монро бе в чудесно настроение за човек, доскоро храчел кръв. Оглеждаше се като осъден на смърт, на когото са обещали помилване, ако запомни всяка гънка на терена и всеки нюанс на зеленото. От време на време подплашваше коня като започваше да речитира стихове от Уърдсуърт^[4], колкото му глас държи. Когато след един завой спряха, за да се насладят на гледката на далечната обвита в мараня равнина, която бяха оставили зад гърба си, той се провикна:

— Няма по-прекрасна гледка на земята! Без душа е онзи, който би я отминал, без да се трогне от величието ѝ!

По-късно следобед, когато небето се изпълни с облаци, гонени от източния вятър, минаха през горичка от балсамови дървета, после пътят ги изведе край пропаст. Оттам стремглаво се спускаше край бучащите води на ръкав на река Пиджън. Пред тях, на повече от две хиляди метра височина, се извисяваше снагата на Студената планина с връх, забулен от тъмни облаци и валма бяла мъгла. Между пропастта и планината се простираше непристъпна местност от канари и проломи. Тук Монро отново се сети за любимия поет и извика:

— Умопомрачителната и главозамайваща гледка на бучащия поток, препускащите на воля облаци, небесата, врявата и покоя, мрака и светлината — всички те са дело на един ум, черти на едно и също лице, цветове на едно дърво, букви на великия Апокалипсис, символи и знаци на Вечността, на първото, последното и средното, на безкрайното.

Ейда се разсмя и целуна Монро по бузата, като си мислеше: „Бих го последвала дори в Либерия, ако поиска.“

Монро погледна тъмните облаци и вдигна покривалото на каретата от восъчно платно, черно и ъгловато върху рамката си от

подвижни ребра като крило на прилеп. Ново-новеничко, то пукаше, докато Монро го опъваше.

Той дръпна юздите и потният кон се втурна напред зарадван, че изкачването е свършило. Не след дълго обаче пътят стана толкова стръмен, че се наложи Монро да постави спирачката, за да не се блъсне каретата в задницата на коня.

Заваля дъжд и притъмня. Не се виждаше нито луна, нито блещукането на прозорче на някоя къщичка. Селището Студена планина бе пред тях, но те не знаеха колко далеч. Караха в мрака, доверявайки се на усета на коня с надеждата, че няма да пропаднат в някоя бездна. Липсата дори на колиби показваше, че са още далеч от селото. Очевидно не бяха преценили добре разстоянието.

Дъждът падаше косо и ги шибаше в лицата, тъй че покривалото не им помагаше много. Конят вървеше с приведена глава. Пътят непрекъснато се разклоняваше, но указателни стълбове нямаше. Монро хващаше натам, накъдето смяташе, че е правилната посока.

Доста след полунощ стигнаха до пуста църква, издигаща се на хълм над пътя и реката. Влязоха вътре и легнаха да спят на пейките в подгизналите си дрехи.

Утринта бе мъглива, но светла, което показваше, че мъглата скоро ще се вдигне. Монро се изправи сковано и излезе навън. Ейда го чу да се смее и да казва:

— Всемогъщи Боже, благодаря ти.

Тя отиде при него. Монро стоеше пред църквата, смееше се и сочеше надписа над вратата: „Съборна църква на Студената планина“.

— Напук на съдбата, сме си у дома — каза той.

Ейда бе обзета от чувство на дълбок скептицизъм. Всичките им приятели в Чарлстън бяха изразили мнението, че планините са най-нецивилизованата част от творението, че нравите там са груби и примитивни — мрачна и дъждовна пустош, където мъжете, жените и децата растат в недоимък като скотове и се отдават на насилие, без и да помислят да се въздържат. Че само по-заможните мъже носят бельо и че всички жени кърмят бебетата си, без дори да са чували, че в цивиливания свят това го вършат дойки. Осведомителите на Ейда твърдяха, че само една стъпка дели начина на живот на планинците от този на дивите племена в джунглата.

През седмиците след пристигането им, докато обикаляха с Монро настоящите и бъдещи членове на паството, Ейда откри, че тези хора наистина са особени, но не в смисъла, който влагаха приятелите им от Чарлстън. Бяха докачливи, сдържани и доста затворени. Често се държаха като обидени, макар нито Ейда, нито Монро да разбират защо. В много къщи ги посрещаха с подозрение. На верандите излизаха само мъжете, които понякога ги канеха да влязат, понякога — не. А често бе по-лошо да те поканят вътре, отколкото да стърчиш неловко на двора, тъй като тези посещения плашеха Ейда.

В къщите цареше полумрак, дори в слънчеви дни. Където имаше кепенци, си стояха затворени. Където имаше завеси, си стояха дръпнати. Вътре миришеше особено — не на мръсно, а на готвено, на животни и на хора, които се потят от работа. В ъглите бяха подпрени пушки. Пушки висяха окачени и над огнищата и вратите. Монро говореше много, първо се представяше, после започваше да разяснява възгледите си за мисията на църквата, излагаше теологическите си теории и приканваше хората да посещават молитвените сбирки и службите. Седнали на грубовати столове с права облегалка, те го слушаха, като през цялото време гледаха в огъня. Много от тях ходеха боси и без да се стесняват, протягаха крака пред тях. Все едно си бяха сами у дома. Гледаха огъня, без да проронят и дума. Лицата им не трепваха и по никакъв начин не откликваха на приказките на Монро. Когато ги притиснеше с пряк въпрос, те дълго мислеха, понякога отговаряха с къси откъслечни фрази, а най-често просто го зяпваха мълчаливо, сякаш погледът им съдържаше всичко, което имаха да кажат. В къщите се криеха и други хора. Ейда ги чуваше да трополят из стаите, но никога не се показваха. Предполагаше, че това са жените, децата и старците. Изглежда смятаха света отвъд долината си за толкова ужасен, че се бояха да не се заразят от досега с чужденци и считаха всички, освен най-близките си роднини, за врагове.

След посещенията Ейда и Монро си тръгнаха набързо и докато се отдалечаваха по пътя с кабриолета, той говореше за невежеството им и кроеше планове как да го победи. Ейда се предаваше на усещането, породено от въртенето на колелетата, от скоростта на отстъплението и от смътната завист към хората, които изглежда и пет пари не даваха за приказките на Монро. Явно бяха стигнали до

коренно различни изводи за живота и си го живееха изцяло съобразно с тях.

Най-големият провал на Монро като мисионер се случи по-късно същото лято заради Еско и Сали. Някой си Майс каза на Монро, че Суангърови са изумително невежи. Според Майс, Еско бил почти неграмотен и си бил останал за цял живот само с познанията за първодеянията на Бог в „Битие“. Сътворението на светлината било последното, което бил научил. А Сали Суангър била още по-зле. И двамата гледали на Библията само като на магическа книга и я използвали единствено за гадания като циганите. Пускали я да падне отворена, после тиквали пръст някъде по страницата и се опитвали да разгадаят смисъла на така посочената дума. Смятали я за пророческа и постъпвали според тълкуванието ѝ, като по заповед от самия Бог. Ако Господ рече „Отиди там“, те отивали. Ако рече „Чакай“, те чакали. Рече ли „Убивай“, Еско грабвал секирата и тръгвал да търси някоя ярка. Но въпреки невежеството си били добре, понеже фермата им включвала обширна долинна земя, толкова черна и плодородна, че раждала сладки картофи, дълги колкото ръката ти, без да правиш нищо друго, освен да плевеш от време на време. Биха били полезни като членове на паството, стига Монро да успее да ги убеди.

Тогава Монро и Ейда отидоха у Суангърови. Поканиха ги в гостната. Еско седеше прегърбен, докато Монро се опитваше да го въвлече в религиозна дискусия. Но Еско почти нищо не сподели за себе си и религиозните си вярвания. Монро не откри у него следи от други вярвания, освен култ към животните, дърветата, камъните и природните стихии. Монро стигна до извода, че Еско е съхранил у себе си древната келтска душевност и че малкото мисли, които ражда главата му, сигурно са на галски език.

Попаднал на такава уникална възможност, той се опита да му разясни високия смисъл на истинската вяра. Като стигнаха до Светата троица, Еско се оживи и каза:

— Три в едно. Като крак на пуйка.

Тогава, убеден, че Еско наистина не е схванал нищо от същността на проповедта му, Монро го запозна с историята на Исус Христос от божественото му раждане до кървавото разпятие. Не пропусна нито един от най-известните моменти, опитвайки се да разказва простичко, като същевременно вложи цялото красноречие, на

което е способен. Когато свърши, се облегна и зачака реакцията на Еско.

— Казваш, че това се е случило преди някое време? — попита Еско.

— Преди две хиляди години, ако това може да се нарече „някое време“.

— Е, доста си е — съгласи се Еско. Той погледна опуснатите си длани. Раздвижи пръсти и ги огледа с любопитство, сякаш пробваше как работи някаква нова машинария. После добави: — И този човек слязъл от небето, за да ни спаси?

— Да — каза Монро.

— От лошотията ни?

— Да.

— И въпреки това са постъпили с него по този начин? Нахлузили му трънен венец и го разпънали?

— Да, така е.

— Но ти каза, че тая история се е случила преди две хиляди години?

— Почти.

— Доста време, наистина.

— Да, доста време.

Еско се ухили, сякаш бе решил трудна главоблъсканица, изправи се, потупа Монро по рамото и каза:

— Е, не ни остава друго, освен да се надяваме, че не е върна.

Вечерта у дома Монро отново започна да крои планове как да просвети Еско в правата вяра и да го спаси от езичеството. Изобщо не му мина през ум, че е станал за смях и че Еско се е обидил, като е разбрал, че Монро го смята за невежа, още щом прекрачил прага на дома му. И, разбира се, дори не допускаше, че вместо да му затръшне вратата в лицето, да го залее с леген мръсна вода или да му покаже дулото на пушката си, както биха постъпили други обидени негови съселяни, Еско, като добър човек, просто бе решил да се позабавлява като засипе Монро с щедри количества от невежеството, което оня бил дошъл да търси.

Еско не се похвали пред никого с това, което бе направил. Всъщност и пет пари не даваше дали Монро е разбрал истината или не, която бе, че той и жена му са баптисти. Не друг, а самият Монро

разгласи случката, разпитвайки за имената на други, тънещи в невежество миряни. Стори му се странно, че хората приемат историята за смешна и че го спират в магазина или на пътя и го молят да я разказва. Чакаха нетърпеливо да стигне до последната реплика на Еско както повечето хора, когато някой разправя познат анекдот. Ако Монро я пропуснеше, друг я цитираше вместо него, за да не остават нещата недовършени. Това продължи докато накрая Сали го съжали и му каза, че са го взели на подбив, като му обясни и защо.

Дни наред след това Монро бе сърдит на цялото село заради лошата шега. Започна да се съмнява, че някога ще си намери мястото тук, докато накрая Ейда не каза:

— Мисля, че след като получихме урок по почтеност, трябва да променим поведението си.

След това всичко се изясни. Отидоха у Суангърови, извиниха им се и оттогава станаха приятели и редовно обядваха заедно, в отговор на което Суангърови зарязаха баптизма и се присъединиха към неговата църква.

През тази първа година Монро запази къщата им в Чарлстън и те живяха във влажната къщичка край реката, предназначена за приходящите свещеници, която през юли и август така силно миришеше на плесен, че вътре едва се дишаше. После, когато се видя, че климатът се отразява благоприятно на здравето му и че местните най-после за започнали да проявяват търпимост към него и че някой ден може и да го приемат сред себе си, той реши да остане за постоянно. Продаде къщата в Чарлстън и купи фермата от семейство Блек, които най-неочаквано тръгнаха да се местят в Тексас. Монро хареса живописното място и равната долинна земя, повече от двайсет акра от която бяха разчистени и разделени с ограда на ниви и пасища. Хареса му гористата местност, просечена от възвишения и клисури, простираща се до подножието на Студената планина. Хареса му водата от извора с чистия си неутрален вкус на камък, която изтичаше толкова студена, че дори лете зъбите те заболяват, като я пиеш.

Особено му хареса къщата, която издигна там, най-вече заради това, че олицетворяваше вярата му в бъдещето, в което се виждаше жив поне още няколко години. Монро начерта плановете със собствените си ръце, после лично ръководи строежа. Стана хубава къща, покрита отвън с белосани дъски и тъмна дървена облицовка

отвътре, просторна веранда отпред, пристроена кухня отзад, огромно огнище във всекидневната и печка в спалнята — рядкост по тия места. Колибата, която предишният собственик бе построил от цели трупи, бе на няколкостотин метра от новата къща нагоре по хълма в посока към Студената планина. Превърнаха я в жилище за наемните работници.

Когато Монро купи фермата, тя бе напълно разработена, но скоро той изостави много от дейностите, тъй като нямаше намерение да я превърща в самозадоволяващо се стопанство. Това не се и налагаше, защото парите от инвестициите му в ориз, индиго и памук продължаваха да текат.

Но потокът им щеше да секне, както разбра Ейда, след като приключи с проучването на владението си от билото и прочете писмото, което извади от книгата в джоба си. Малко след погребението тя бе писала на приятеля и адвоката на Монро в Чарлстън, за да го уведоми за смъртта и да поиска информация за финансовото си състояние. Писмото бе дългоочакваният отговор на въпросите ѝ. Тонът му бе любезен и предпазлив. Описваше войната, ембаргото, трудните времена и ефектът им върху доходите на Ейда, които щели да останат незначителни, поне до успешния завършек на войната. В случай на поражение, Ейда на практика не можела да очаква нищо. Адвокатът завършваше с предложение да действа като администратор на имуществото на Монро, тъй като Ейда вероятно не се чувства готова сама да изпълни тези задължения. Деликатно се намекваше, че задачата изисква компетентност и познания, каквито Ейда не притежава.

Тя се изправи, пхна писмото обратно в джоба си и тръгна по пътеката към Блек Коув. В светлината на новината, че настоящето ѝ е достатъчно несигурно и никой не знае какво ли още я очаква занапред, Ейда се запита дали ще намери кураж да потърси някаква надежда. Като излезе на открито, видя, че маранята се е вдигнала. Небето бе ясно и Студената планина изглеждаше толкова близко, че можеше да протегне ръка и да я докосне. Денят отминаваше и след два часа слънцето щеше да се скрие зад планината, за да оповести началото на продължителното здрачаване. Някаква птица, кацнала високо в

клоните на дървото, под което минаваше, я заговори. На земята нападаха парченца от черупки.

Като стигна каменната стена, която ограждаше горния край на пасището, спря да почине отново. Мястото бе чудесно, едно от любимите ѝ кътчета във фермата. Камъните бяха обрасли в лишеи и мъх и заради това стената изглеждаше стара, макар да не беше. Някой от по-възрастните Блек я бе започнал, опитвайки се да разчисти полето от камъните, но се бе отказал само след шест метра, откъдето бе продължил с колове. Стената вървеше от север на юг и в слънчевия следобед западната ѝ страна бе затоплена от слънцето. Край нея растеше ябълково дърво. Из високата трева бяха нападали няколко рано узрели плода. Привлечени от сладкия мирис на гнило, около тях жужаха пчели. Оттук се откриваше гледка към края на гората, къпиновия храсталак и две големи кестенови дървета. Това бе най-тихото кътче, в което Ейда бе попадала. Тя седна в тревата в основата на стената и стъгна шала си за възглавница. Извади книгата от джоба си и зачете глава със заглавие „Как се лови дрозд и как лети дроздът“. Забравила света и себе си, погълната от истории за войни и десертьори, тя заспа под лъчите на залязващото слънце и жуженето на пчелите.

Спа дълго и сънува цветен сън, в който седеше в чакалня на железопътна гара сред тълпа от други пътници. В средата на помещението имаше стъклена кутия с човешки кости — също като онези, които бе виждала в анатомичната сбирка на музея. Докато чакаше влака, кутията се изпълни със синкаво сияние, което се засилваше като пламък на газена лампа, когато удължаваш фитила. Ейда с ужас видя, че костите се покриват с плът и след малко стана ясно, че това е баща ѝ.

Останалите пътници ужасени се отдръпнаха към стените на помещението, но Ейда, макар също изплашена, се приближи до кутията, сложи ръка върху нея и зачака. Монро обаче не се възстанови докрай. Остана си просто едно оживяло тяло с тънка като пергамент кожа. Движенията му бяха бавни, но трескави, като на давец се човек, който се мъчи да излезе на повърхността. Той доближи устни до стъклото и заговори на Ейда настойчиво и тревожно. Сякаш искаше да ѝ каже най-важното нещо, което знаеше. Но Ейда чу само мърморене, дори след като долепи ухо до стъклото. После задуха вятър,

предвещаващ буря, и кутията изведнъж се изпразни. Влезе кондукторът, който започна да кани пътниците във влака. Ейда разбра, че крайната му спирка е Чарлстън в миналото, и че ако се качи, ще пристигне в детството си, двацет години по-рано. Пътниците се настаниха и започнаха шумно и весело да махат през прозорците, заливайки се в смях. От някои купета долитаха песни. Ейда остана сама на перона. Влакът потегли.

Събуди се под нощното небе. Ръждивият маяк на Марс тъкмо се плъзгаше под линията, очертана от короните на дърветата на запад. Това ѝ подсказа, че полунощ е превалила — бе си отбелязала в тетрадка мястото, където се намираще планетата рано вечер. Високо в небето грееше полумесец. Нощта бе суха и леко прохладна. Ейда се загърна в шала. Никога не бе нощувала сама в гората, но установи, че не е толкова страшно, колкото си бе мислила, въпреки тревожния сън. Луната хвърляше нежна синкава светлина над гората и полето. Студената планина представляваше само тъмно петно върху небето. Единственият звук бе далечният зов на пълпъдък. Не почувства желание да се прибира у дома.

Тя махна восъчния капак на гърненцето със сладко, мушна пръсти вътре и сложи няколко къпини в устата си. Сладкото бе приготвено без много захар и вкусът му бе свеж и тръпчив. Ейда седя часове наред, наблюдавайки движението на луната по небето и яде, докато сладкото свърши. Мислеше за баща си, за съня и за тъмния силует в кладенеца. Макар да изпитваше дълбока обич към Монро, тя си даде сметка, че видът му в съня я е уплашил. Не искаше той да се връща при нея, нито пък тя да го последва веднага.

Дочака разсъмването. Първата дрезгава светлина плахо се появи на изток, после се засили и планините се очертаха тъмни като нощта. Мъглата по върховете им се вдигна, очисти формите им и се разреся в топлината на утрото. Силуетите на дърветата из пасището сякаш бяха нарисувани с роса. Когато Ейда се изправи и тръгна към къщата, мирисът на нощ все още се усещаше под двете кестенови дървета.

Като се прибра, Ейда взе дъската за четене и тръгна към любимото си кресло. В стаята цареше почти пълен мрак, с изключение на сноп златиста утринна светлина, който падаше върху коленете ѝ. Снопът бе разрязан на две от средната пречка на прозореца и бе изпълнен с танцуващи пращинки. Ейда сложи лист хартия под един от

лъчите и набързо написа писмо на адвоката, в което му благодареше за предложението, но го отклоняваше с довода, че е достатъчно образована, за да управлява едно имение, състоящо се от почти нищо.

През часовете на нощното си бдение тя отново и отново запрехвърля в главата си перспективите, които се очертаваха пред нея. Те не бяха много. Ако се опита да продаде фермата и се върне в Чарлстън, малкото пари, които се надяваше да получи от продажбата в тези трудни времена, когато купувачи почти липсваха, едва ли щяха да ѝ стигнат за дълго. След време ще ѝ се наложи да се прикрепипи към някои от приятелите на Монро в деликатно замаскирани паразитни отношения като учителка или преподавателка по музика или нещо такова.

Или да се омъжи. Но мисълта да се върне в Чарлстън като отчаяно търсеца съпруг стара мома я отвращаваше. Представяше си какво ще бъде. Как похарчва повечето от парите си за подходящи тоалети и как договаря условията на женитбата си със застаряващи неудачници, представители на някои слоеве на обществото в Чарлстън — няколко нива под най-горното — когато всички мъже приблизително на нейната възраст са на война. Как казва на някого, че го обича, а всъщност има предвид, че той просто се е появил в момент на неотложна нужда. Не, не можеше, дори в отчайващото си положение, да си представи брак с такъв човек, без да изпита чувството, че се задушаваше.

Ако се върне в Чарлстън при тези унижителни условия, очакваха я малко съчувствие и огромен порой от клюки, защото в очите на мнозина щеше да бъде жена, която лекомислено е пропиляла няколкото бързолетни години на ухажването, когато младите дами са достигнали върха на светското си образование и мъжете коленичат пред тях в израз на уважението си, докато цялото общество внимателно следи как вървят към венчилото, като че изначалната морална сила на Вселената е изцяло насочена в тази посока. На времето приятелите и познатите на Монро бяха останали озадачени от факта, че Ейда не проявява особен интерес към този процес.

Тя не бе направила почти нищо да промени нещата, тъй като в изолираните от останалия свят дамски салони след празничните обеда, където омъжените и сгодените се преценяваха една друга с безпощадна критичност, тя твърдеше, че се чувства толкова отегчена

от ухажорите — всички от които се интересуваха единствено от търговия, лов и коне — че се чуди дали да не закове на портата си надпис „Забранено за мъже“. Разчиташе, че подобни изказвания ще предизвикат догматичното неодобрение или на някои от по-възрастните, или на някоя от дебютантките, стремяща се да получи благоволенieto на онези, които поддържат схващането, че най-висшето призвание на омъжената жена е непрекословно да се подчинява на волята на мъжа си. Бракът е край за жената, твърдяха те. И Ейда отговаряше: „Наистина. Тук ще се съглася с вас, при условие, че няма да разискваме надълго и нашироко смисъла на предпоследната дума от вашето изречение.“ После се наслаждаваше на настъпилото мълчание, докато всички присъстващи брояха отзад напред, за да открият въпросната думичка.

В резултат от това поведение сред познатите им се заговори, че Монро е създал чудовище, същество, неспособно да се впише в обществото. Затова малцина се изненадаха, а мнозина се възмутиха от отговора на Ейда на две предложения за женитба, когато бе на деветнайсет години: тя ги отхвърли безцеремонно, обяснявайки по-късно, че и на двамата кандидати не им достига размах — размах на мисълта, на чувствата, на отношението към света. Това, плюс факта, че и двамата мажеха косата си с брилянтин, сякаш за да компенсират по някакъв показан начин липсата на блестящ ум.

За много от приятелите ѝ отхвърлянето на предложение за женитба, направено от състоятелен мъж без видими външни недостатъци, бе ако не немислимо, то най-малкото непростимо, и през годината, преди да заминат за планините, много от тях се отказаха от нея, намирайки я за прекалено рязка и ексцентрична.

Дори сега при мисълта да се върне в Чарлстън ѝ се повдигаше, а и гордостта ѝ я отхвърляше. Нищо не я теглеше натам. Във всеки случай, не и семейството. Нямаше други близки роднини, освен братовчедката Луси, нямаше обични лели или благи баба и дядо, които да се зарадват на завръщането ѝ. Липсата на роднини я измъчваше, особено като виждаше, че родовите връзки между планинците са толкова силни и дълбоки, че не можеха да изминат и километър по пътя край реката, без да срещнат някой сродник.

Но макар и чужда в този край, сините планини я задържаха тук. Откъдето и да погледнеше, единственото, което ѝ вдъхваше надежда за

покой бе фактът, че може да разчита само на това, което вижда около себе си. Планините и желанието ѝ да разбере дали ще може да живее с обикновените неща тук, като че ли обещаваха един по-спокоен и съдържателен живот, макар да не бе в състояние да си го представи дори приблизително. Беше лесно да се каже, както Монро често бе повтарял, че за да постигнеш удовлетворение трябва да следваш пътеката, по която те води собствената ти природа. Тя вярваше в това. Но ако човек няма и ни най-малка представа каква е природата му, тогава става трудно дори само да стъпиш на тази пътека.

И тъй, докато онази сутрин седеше край прозореца и съвсем сериозно и загрижено се питаше какво да прави, тя видя, че някой идва по пътя. Когато дойде по-близо, Ейда разпозна фигурата на момиче, ниско и мършаво като пиле, но с несъразмерно широк ханш. Ейда излезе на верандата и седна в очакване да разбере какво искат от нея.

Девојката дойде при нея и без да иска позволение, направо седна на шезлонга, като стъпи с ходила на пречките му. Започна да се люлее. Тялото ѝ бе яко като тежка шейна, с ниско разположен център на тежестта, с възлести и крехки крайници. Носеше рокля от домашнотъкан плат с квадратно деколте и синкав цвят, който се получава от шикалките на амброзията.

— Старата госпожа Суангър каза, че имаш нужда от помощ — каза тя.

Ейда продължаваше да я оглежда. Беше тъмнокожа, с плетени украшения по врата и ръцете. Крехък гръден кош. Черна и груба като конска опашка коса. Широк нос. Големи тъмни очи, все едно без зеници, с изненадващо бели очни ябълки. Боса, но с чисти крака. Ноктите на пръстите на краката ѝ бяха бледи и сребристи като люспи на риба.

— Госпожа Суангър има право. Наистина ми трябва помощ — каза Ейда. — Но става дума за тежка работа. Оран, садене, жътва, цепене на дърва и тъй нататък. Тази ферма трябва да се самоиздържа. Струва ми се, че това по-скоро е мъжка работа.

— Първо — отвърна момичето, — ако имаш кон, мога да ора цял ден. Второ, старата госпожа Суангър ми разказа за затрудненията ти. Не забравяй, че годните за работа мъже ги няма. Жестока истина, но така стоят нещата.

Ейда скоро научи името ѝ — казваше се Руби и макар външно да не вдъхваше доверие, тя убедително твърдеше, че може да върши всичко в една ферма. И най-важното, Ейда откри, че Руби я развеселява. Бе сигурна, че има добро сърце. И макар да не бе прекарала и ден от живота си в училище и не можеше да чете и да напише дори името си, на Ейда ѝ се стори, че вижда у нея искрица, ярка и плътна като онази, която се получава при удар между стомана и кремък. Имаше и още нещо: също като Ейда, Руби бе загубила майка си още при раждането. Това стана основата за сближаването им, макар иначе да нямаха много общо. Не след дълго, за своя собствена изненада, Ейда установи, че е склонна да я наеме.

— Не съм работила като работничка или слугиня, защото чувам лоши работи за този вид работа. Но Сали ми каза, че ти трябва помощничка и както виждам, е права. Искам да кажа, че можем да се разберем.

Сега ще трябва да говорим за пари, помисли си Ейда. Монро никога не бе се допитвал до нея по въпросите на наемането на работна ръка, но бе останала с впечатлението, че обикновено работниците не се пазарят.

— Точно в момента и вероятно още някое време парите ще са проблем — каза тя.

— Не става дума за пари — отвърна Руби. — Както казах, не съм много склонна да се главявам на работа. Просто казвам, че ако ще ти помагам, и на двете трябва да е ясно, че всяка сама ще си изхвърля нощното гърне.

Ейда се засмя, но изведнъж си даде сметка, че това не беше казано на шега. Руби настояваше на равенството. От гледна точка на Ейда това бе странно. Но като се замисли, си каза, че тъй като никой не се реди на опашка за работа и тъй като цяло лято така или иначе сама бе изхвърляла нощното си гърне, искането бе напълно справедливо.

Докато договорят и останалите условия, черно-жълтият петел мина край верандата, спря се и ги зяпна. Разтърси глава, при което червеният му гребен се преметна от едната на другата страна на главата му.

— Мразя тази птица. Опита се да ме накълве.

— Аз не бих държала зъл петел — каза Руби.

— Тогава как да се отървем от него?

Руби я погледна с огромно недоумение. После стана, слезе от верандата и с едно светкавично движение сграбчи петела, пъхна го под мишница и с дясната си ръка откъсна главата му. Той се замята под ръката ѝ и след малко се укроти. Руби хвърли главата в храстите край оградата.

— Ще е жилав, тъй че най-добре да го сложим да ври още сега — каза Руби.

Към обед месото на петела започна да се отделя от костите, а в жълтеникавия бульон се варяха топки тесто, колкото котешка глава.

---

[1] Джордж Алфред Лорънс (1827–1876) — английски писател, симпатизант на каузата на Юга. Романът му „Меч и наметало“ е издаден през 1859 г. — Б.ред. ↑

[2] Роман на Джордж Елиът, публикуван в три тома през 1860 г. — Б.ред. ↑

[3] Натаниел Хоторн — „Алената буква“, издадена през 1850 г. — Б.ред. ↑

[4] Уилям Уърдсуърт (1770–1850) — английски поет-романтик — Б.ред. ↑

ЦВЕТЪТ НА ОТЧАЯНИЕТО

В други времена гледката би се възприела като пасторална, тъй като елементите, които я съставяха, внушаваха прочутата свобода на открития път: разсъмването, падащите косо златисти слънчеви лъчи, коловозите, покрай които от едната страна се редят червени кленове, от другата — ограда от дървени колове, високият мъж с широкопола шапка и раница на гърба, крачещ на запад. Но след всичките дъждовни и безсънни нощи, които бе преживял, Инман се чувстваше като най-окаяното божие създание. Той спря, сложи крак на най-долната пречка на крайпътната ограда и се загледа към покритото с роса поле. Опита се да поздрави новия ден с благодарно сърце, но в ранната бледа светлина първото, което видя, бе някаква кафява змия, плъзгаща се сънливо към тревата край пътя.

Отвъд полето се простираха гори. Дървета, докдето погледът стига. Бор, ела, червен кедър. Инман мразеше тези безкрайни заплетени гъсталаци. Мразеше равнината. Червен прах. Скапани градчета. Бе пребродил тази земя от полите на планината до морето и за него тя не бе нищо друго, освен място, където се оттича всичко противно и жалко. Край на помия и нечистотии, клоаката на континента. Вонящо благо, което вече едва понасяше. Откъм гората долиташе жуженето на цикадите, изпълващо въздуха с пулсиращото си скриптене като от триеци се една в друга нащърбени сухи кости. Звукът бе толкова пронизителен, че долиташе сякаш не отвън, а вибрираше в собствената му измъчена глава. Страдание, пораждащо се вътре, а не причинено от сетивата. Раната на шията му сякаш се отвори и започна да пулсира в такт с песента на цикадите. Той пъкна пръст под превръзката, очаквайки да намери дълбок червен отвор като хрилен процеп, но вместо това опипа шев, покрит с дебела коричка.

Пресметна, че през всичките тези дни не бе се отдалечил кой знае колко от болницата. Състоянието му го принуждаваше да върви по-бавно и да си почива по-често, отколкото му се искаше. Изминаваше само по няколко мили на ден, а понякога дори този, бавен

ход му костваше много усилия. Бе уморен до смърт, а на всичко отгоре отчасти бе изгубил ориентация. Опитваше се да върви право на запад към дома, но равнината бе разделена на малки ферми, между които се простираше плетеница от пресичащи се пътища, без никакви знаци, които да указват кой накъде води. Имаше чувството, че го отвеждат по на юг, отколкото трябва. А и времето се случи лошо. Почти непрекъснато, ден и нощ, валиха проливни дъждове с гръмотевици и светкавици. Малките дървени къщички стърчаха близо една до друга сред морето от царевични ниви, отделени единствено с паянтови огради по границите на имотите. Във всяка ферма имаше по две-три зловни кучета, научени да реагират и при най-слабия шум, които се нахвърляха върху него от тъмните сенки изпод крайпътните дървета с оголени зъби. Първата нощ бе отбил няколко атаки, при което една петниста кучка проби кожата на прасеца му със зъбите си като с шило. Тогава потърси някакво оръжие. Грабна от канавката здрав акациев клон и с немного усилия се справи със следващото псе, нанасяйки му къси удари от горе надолу, като че притъпкваше пръстта около прясно забит в земята кол. През цялата нощ и следващите почти непрекъснато му се налагаше да се брани от кучета, размахвайки тоягата, която попадеше с глухо тупване по главите им. Те подвиваха опашки и без да издадат звук, потъваха обратно в мрака. Кучетата, страхът от военната полиция и тъмните като рог облачни нощи превръщаха пътуването му в кошмар.

Най-тежка бе току-що изминалата нощ. Облаците бяха се разнесли и той видя в небето падащи метеорити, чиито траектории сякаш бяха прицелени не другаде, а в него. Сякаш малки светещи снаряди браздяха мрака. После от тъмното изникна голямо бучащо огнено кълбо, което се движеше бавно, но очевидно с намерението да се приземи право отгоре му. Преди да го достигне обаче, кълбото просто изчезна като пламък на свещ, угасен с наплюнчени пръсти. След кълбото се появи някаква нощна птица, прелетя със свистене толкова ниско над главата му, че той уплашено се приведе и едва не побягна. После огромна нощна пеперуда разтвори огромните си криле с петна като очи пред носа на Инман, който я взе за някакво фантастично зелено лице, изникнало от мрака, сякаш за да му каже нещо. Извика и заразмахва тоягата из въздуха, без да улучи нищо. По-късно чу тропота на конски копита, качи се на едно дърво и видя как

отряд военни полицаи минаха отдолу, търсейки точно такива като него, за да ги арестуват, пребият от бой и върнат на фронта. Когато слезе и тръгна по пътя си, всеки пън вече му приличаше на дебнещ полицай. Веднъж дори извади пистолета си и го насочи към миртов храст, който взе за едър човек с голяма шапка. Като пресече един поток дълго след полунощ, той топна пръст във влажната глина край брега, изрисува на гърдите си два концентрични кръга с точка в средата и продължи, белязан като мишена на небесното царство, нощен пътник, беглец, натрапник, мислейки си: *това пътуване ще е най-важното събитие в живота ми.*

След тази кошмарна нощ, сега, най-силното му желание бе да се прехвърли през оградата и да тръгне през полето към гората. Да се скрие сред дърветата и да заспи. Но след като най-последно бе излязъл на открито, трябваше да продължи. Той свали крака си от гредата и отново се отправи на път.

Слънцето се катереше по небето. Стана горещо и всички насекоми на света изведнъж решиха, че телесните му течности са неустойимо примамливи. Ивичести комари бръмчаха край ушите му и го хапеха по гърба през ризата. Кърлежи пропълзяваха от крайпътната трева, залавяха се за врата и кръста му и започваха да смучат кръв. Дребни мушички търсеха влагата в очите му. Една конска муха го следва известно време, хапейки го по врата. Приличаше на черна бръмчаща капка, с големина колкото ставата на палец. Копнееше да я убие, но не успя, колкото и да се въртеше и пляскаше, щом мухата кацнеше, за да яде плът и смуче кръв. Плясъците отекваха в неподвижния въздух. Отдалеч сигурно приличаше на музикант, изпробващ нов ударен инструмент или пуснат на свобода луд, който е скаран с разума си и си бие шамари в изблик на ненавист към самия себе си.

Инман спря и се изпика в праха. Преди още да е свършил, синкави пролетни пеперуди накацаха по мокрото петно, за да пият. В слънчевата светлина крилете им блестяха като синкав метал. Сториха му се прекалено красиви, за да пият урина, но природата тук очевидно си имаше свои закони.

Следобед наближи до селище на кръстопът. Спря в края и го огледа. Състоеше се от магазин, няколко къщи, навес, под който ковач въртеше педалите на колелото на меха, точейки острието на коса.

Правеше го не както трябва, забеляза Инман, защото държеше косата по посоката на въртене на точилото, а не насреща, и под прав ъгъл, а не диагонално. Други хора не се виждаха. Инман реши да рискува и да влезе в белосания магазин, за да си купи храна. Мушна пистолета в гънките на сгънатото на руло одеяло, за да изглежда невъоръжен и за да не привлича вниманието.

Двамата мъже, които седяха на верандата пред магазина, едва-едва вдигнаха очи, докато Инман се качваше по стъпалата. Единият беше без шапка и косата му стърчеше на една страна, като че току-що бе станал от сън и дори още не бе прокарал пръсти през нея. Бе изцяло погълнат от чистенето на ноктите си с шомпола на пушка. Съсредоточил върху задачата всичките си умствени способности, бе прехапал сивия си, като стъпалото на гъска език. Другият четеше вестник. Носеше остатъци от униформа, но козирката на фуражката му бе отпрана и тя стоеше килната върху главата му като мюсюлмански фес. На Инман му се стори, че човекът просто се преструва на зает. На стената зад него бе подпряна пушка „Уитуърт“, истинско произведение на изкуството, с месингов оптически прицел и множество сложни колелца и винтове за регулиране на деривацията и ъгъла на възвишение. Шестоъгълната цев бе запушена с дървена тапа, за да не влиза вътре прах. Досега Инман бе виждал само няколко такива. Бяха любимите на снайперистите. Внесени от Англия, както и скъпите им хартиени патрони, които рядко се намираха. Калибър 45, те не бяха особено мощни, но пък ужасяващо точни на разстояние до една миля. Ако виждаш целта и ако имаш дори и малък опит като стрелец, с „Уитуърт“ ще я удариш. Инман се зачуди откъде човек като този си е намерил такова прекрасно оръжие.

Той мина край тях и влезе в магазина, без ония да го погледнат. Край огнището вътре двама старци играеха на някаква игра върху дъното на преобърнато буре. Единият бе сложил ръка с разтворени пръсти в дървения кръг. Другият забиваше нож в празнините между тях. Инман погледа известно време, но не разбра какви са правилата, нито как се отчита резултатът, нито пък какво трябва да се случи, за да бъде обявен единият за победител.

От оскъдния запас стоки в магазина той си купи пет фунта царевично брашно, парче сирене, малко сухар и голяма солена краставица и излезе на верандата. Двамата мъже бяха изчезнали и то

съвсем неотдавна, защото столовете им все още се полюляваха. Инман слезе на пътя и тръгна на запад, като си хапваше, докато върви. Двойка черни кучета пресякоха пред него от една сянка до друга.

Когато Инман наближи края на града, двамата мъже от верандата излязоха иззад ковачницата и му препречиха пътя. Ковачът спря да върти педалите и се приготви да гледа.

— Накъде така, кучи сине? — каза мъжът с шапката.

Инман не отговори. Изяде сочната краставица на две големи хапки и мушна остатъка от сиренето и сухара в торбата. Мъжът, който си бе чистил ноктите, застана от едната му страна. Ковачът, нахлузил тежка кожена престилка, излезе изпод навеса с косата в ръце и заобиколи Инман от другата. Не бяха особено едри, дори ковачът, на когото му личеше, че не е подходящ за занаята си. Мъже без работа, може би пияни и прекалено самоуверени, тъй като очевидно смятаха, че поради численото си превъзходство могат да му излязат само с косата.

Инман посегна към вързопа със завивките и в този миг тримата му се нахвърлиха едновременно и започнаха да го налагат с юмруци и с глава. Не му остана време дори да свали раницата и се наложи да се отбранява с товара на гърба си.

Никак не му се щеше да го съборят на земята и затова бавно заотстъпва назад, докато накрая го притиснаха към стената на магазина.

Ковачът направи крачка назад и замахна с косата като с брадва. Явно възнамеряваше да разреже Инман на две от ключицата до слабините, но това не бе лесно, още повече поради формата на сечивото. Ударът попадна на трийсетина сантиметра встрани и острието се заби в праха.

Инман изтръгна сечивото от ръцете му и реши да я използва по предназначение, като я размаха в широки откоси близо до земята. Целеше се в краката им сякаш коси трева, при което те отстъпиха, преди да ги е отрязал от глезените. Стори му се толкова естествено отново да държи в ръцете си коса и да работи с нея. Разликата бе, че влагаше повече от обичайните усилия в преднамерено по-силните махове, защото очакваше острието да срещне кост. Но дори и при тези необичайни обстоятелства той откри, че всички елементи на косенето — начина на хващане, разкрачената стойка, ъгъла на наклон на

инструмента спрямо земята — са си налице и постигат учудващо добър резултат.

Мъжете заподскачаха, за да се предпазят, но скоро се прегрупираха и нападаха отново. Инман посегна към пищялите на ковача, но острието се удари в камък, изпусна сноп бели искри и се счупи откъм по-близкия край, така че в ръцете му остана само дръжката. Той продължи битката, макар и с повредено оръжие, което сега приличаше на дълга, небалансирана и неудобно закривена тояга.

Накрая въпреки всичко се справи. Под ударите му тримата се свлякоха на колене в праха като молеци се католици. Продължи да ги налага, докато не ги простря по корем в праха, притихнали и неподвижни.

После захвърли косата в бурените отгатък пътя. Веднага след това обаче ковачът се претърколи, понадигна се, извади малокалибрен револвер изпод престилката си и с треперееща ръка са прицели в Инман.

— Мамка ти — процеди през зъби Инман.

Изтръгна оръжието от ръката на ковача, тикна го в главата му точно под окото и започна да обира спусъка, отворен от подлостта на тия жалки отрепки. Патроните обаче бяха влажни или просто калпави и след четири безуспешни опита да произведе изстрел, той се отказа, удари мъжа няколко пъти по лицето с дръжката на револвера, захвърли го на покрива на постройката и се отдалечи.

Като излезе от града, той свърна към гората и навлезе в нея, за да се скрие от преследвачите. Целия следобед вървя на запад между дърветата, пробивайки си път през храсталака, като от време на време спираше и се заслушваше за стъпки. Понякога му се струваше, че чува гласове в далечината, но те бяха толкова слаби, че вероятно бяха плод на въображението му, както става, когато спиш край река и цяла нощ си мислиш, че чуваш някакъв приглушен разговор, от който нищо не се разбира. Не се чуваше кучешки лай и Инман реши, че дори гласовете да са били на онези от града, вече е в безопасност особено с приближаването на нощта. Пътеводител му бе слънцето, което се търкаляше над него с пречупени от клоните на боровете лъчи, и той следваше пътя му към западния хоризонт.

Докато вървеше се сети за едно заклинание с особена сила, на което го бе научил Плувец. Наричаше се „Да разрушиш живота“.

Думите бавно изплуваха от паметта и зазвучаха в главата му. Плувец бе казал, че заклинанието върши работа само ако е на езика на племето чероки, не и на английски, затова няма смисъл да го учи на него. Но Инман вярваше, че думите имат сила независимо на кой език са изречени, така че той го произнесе в желанието си да прокълне и враговете си, и целия свят. Повтори го отново и отново, също като онези хора, които в страха си или в надеждата си повтарят многократно една и съща молитва, докато тя така се загнезди в главите им, че са в състояние да си вършат работата и дори да поддържат разговор като едновременно с това си я казват наум. Заклинанието гласеше:

Чуй. Пътят ти ще те отведе в страната на нощта. Ще бъдеш сам. Ще бъдеш като куче в жегата. В шепите си ще носиш кучешки лайна. Ще виеш като куче, докато вървиш към страната на нощта. Ще бъдеш целият омазан в кучешки лайна и няма да можеш да ги изчистиш от себе си. Черните ти вътрешности ще висят по теб. Ще те шибат по краката, докато вървиш. Ще живееш на пресекулки. Душата ти ще стане синя — цветът на отчаянието. Духът ти ще отслабне и ще изчезне, и никога повече няма да се появи. Пътеката ти води към страната ни нощта. Това е твоята пътека. Друга няма.

Инман извървя няколко мили, но словата на заклинанието продължаваха да се връщат към него като ехо. Думите на Плувец му напомниха за една от проповедите на Монро, буквално задръстена с цитати от различни мъдреци, както обикновено. Проповедта бе изградена не върху библейски текст, а върху една странна мисъл на Емерсън^[1], в която Инман откриваше прилика със заклинанието, макар да предпочиташе версията на Плувец. Това, което си спомняше, бяха думите, които Монро повтори четири пъти по време на проповедта: „Това, което показва Бог в мен, укрепва духа ми. Това, което показва Бог извън мен, ме превръща в брадавица и цирей. Вече няма причина да съществувам. Дългите сенки на забвението вече пълзят по мен и аз

ще изчезна завинаги.“ За Инман това бе най-хубавата проповед, която бе чувал, а Монро я държа в деня, в който за пръв път видя Ейда.

Инман започна да ходи на църква единствено за да я вижда. В седмиците след пристигането на Ейда в Студената планина той научи за нея доста, преди още да са се срещнали. Тя и баща ѝ нямаха никакъв опит във фермерството и скоро се превърнаха в източник на присмех за много семейства по пътя край реката. За хората, седнали на верандите си бе истински театър да гледат как Ейда и Монро минават в кабриолета или да срещнат Ейда, излязла на разходка сред природата. Представление, което наблюдаваха с интерес. Ейда предизвикваше оживени коментари, подобно на появата на нова актриса на сцената на Док Стрийт Опера. Всички бяха единодушни, че е хубавичка, но предпочитанията ѝ към чарлстънската мода в облеклото и прическите бяха предмет на подигравки. Като я видеха да държи стрък брадат език и да се възхищава на цветовете му или да се навежда, за да докосне бодлите на татула, някои съвсем сериозно започваха да си мислят, че нещо ѝ хлопа, щом не може да различи брадатия език от останалите бурени, а други се чудеха и се питаха през смях дали е толкова откачена, че да яде татул. Носеше се слух, че ходи с тетрадка и молив и като види нещо — птица, храст, растение, залез или планина — започва да драци в тетрадката, защото е толкова побъркана, че забравя важните работи, ако не си ги запише.

Една неделя Инман се облече грижливо в нов черен костюм, бяла риза, черна вратовръзка и черна шапка и тръгна към църквата. Бе късна есен; от три дни без прекъсване валеше студен дъжд. Макар да бе спрял за малко през нощта, утринното слънце още не бе се показало иззад облаците и късчето небе, което се виждаше между хълмовете, бе тъмно, ниско и матово. Пътищата бяха се превърнали в кални мочурища. Инман закъсня и седна на най-задната пейка. Вече пееха химна. Някой бе запалил печката, която пушеше от горния капак. Пушекът се издигаше до тавана и се разпростираше по него, надвиснал досущ като свъсеното небе във.

Инман трябваше да открие Ейда единствено по тила на главата, но това му отне само миг, тъй като почти веднага забеляза тъмната ѝ коса, сплетена на тежка плитка по последната мода, която още не бе

стигнала до планините. От мястото, откъдето бе вдигната косата, по белия ѝ врат се спускаха два снопа мускули със сенчеста вдлъбнатина между тях. Няколко къдрици бяха останали извън плитката. Докато траеше химна, очите на Инман не се откъснаха оттам. Единственото, което искаше в тези минути, бе да притисне върха на пръстите си към това тайнствено местенце, дори преди да е зърнал лицето ѝ.

Монро започна проповедта си с коментар върху току-що изпълнения химн. Думите му бяха изпълнени със страстен копнеж по времето, когато хората ще се потопят в море от любов. Но, каза той, не бива да се заблуждаваме, че някой ден целят свят ще ни заобича. Напротив, от нас се иска ние да заобичаеме света. Това на практика е по-трудното и съдейки по реакцията на паството — някак шокиращо и неосъществимо.

Остатъкът от проповедта бе на същата тема като всички други, откак Монро бе пристигнал в Студената планина. В сряда и неделя говореше на една-единствена тема: първичната загадка на Сътворението — защо се раждаме, щом умираме? На пръв поглед в това няма никаква логика. През изминалите седмици се бе опитвал да разгледа темата от всички възможни ъгли. Какво казва Библията по въпроса? Какво мислят мъдреците от разни страни и разни времена? Показателни примери от природата. Пробваше какво ли не, за да събуди интереса на паството си, но напразно. След няколко седмици недоволният ропот сред паството показва, че смъртта вълнува повече него, отколкото тях. Мнозина не я възприемаха като чак толкова голяма трагедия, дори смятаха, че е нещо добро. Искаха отдих. Някои подхвърлиха, че ще му е по-лесно, ако започне да прави като покойния предишен свещеник — най-вече да порицава грешниците и да им разправя забавни библейски истории. Бебето Мойсей в тръстиката. Малкият Давид хвърля камъни с прашка.

Монро не прие съвета, възразявайки пред един от старейшините, че неговата мисия е по-друга. Думите му бързо се разнесоха из селището. Единодушното им тълкуване бе, че използваната от него дума „мисия“ поставя паството в положението на тънеци в невежество диваци. Мнозина бяха давали пари за изпращането на мисионери сред истинските диваци, които си представяха като люде с различен цвят на кожата, живеещи на места безкрайно по-отдалечени и варварски от тяхното, така че забележката не бе прегльтната лесно.

За да потуши разгарящия се пожар, Монро започна проповедта си във въпросната неделя с пояснението, че всеки мъж и всяка жена на света си имат своя мисия. Тоест, работа — ни повече, ни по-малко. А неговата работа била да разбере защо човек се ражда и умира, и щял да продължи да размишлява върху това с упоритостта на човек, който обяздва кон или прочиства нивата си от камъни. Така и направи. Надълго и нашироко. Междувременно Инман зяпаше врата на Ейда и слушаше как Монро четири пъти повтаря казаното от Емерсън за брадавиците и циреите и изчезването завинаги.

Когато службата свърши, мъжете и жените напуснаха църквата от отделни врати. Окаляни коне дремеха в хамутите, а каретите и двуколките зад тях тънеха в кал до сплиците. Гласовете на хората ги събудиха и една дореста кобила разтърси задницата си със звука на изтупван килим. Църковният двор миришеше на кал, мокри листа, дрехи и коне. Мъжете застанаха в редица, за да се ръкуват с Монро за довиждане, после се разтърскаха из влажния двор, питайки се един друг дали дъждът е отминал или просто е спрял за малко. Някои от старейшините полугласно обсъждаха чудатата проповед на Монро и липсата на цитати от Светото писание в нея, споделяйки възхищението си от неотстъпчивостта му пред желанията на другите.

Неженените мъже се отделиха и застанаха в кръг с калните си ботуши и напръскани с кални петна панталони. Темата на разговора им бе по-скоро от събота вечер, отколкото от неделната утрин. Всички без изключение от време на време стрелкаха с погледи Ейда, застанала в края на гробището. Беше красива и тъжна. Всички бяха навлекли вълнени дрехи против влажния мраз, но тя бе облечена в кремава ленена рокля с дантела по яката, ръкавите и подгъва. Изглежда я бе избрала повече според календара, отколкото според времето.

Стоеше със скръстени ръце. Няколко по-възрастни жени отидоха при нея, опитаха се да завържат разговор, но тя не отговори, настъпи неловко мълчание и жените си тръгнаха. Инман забеляза, че всеки път, когато някой се доближеше до нея, тя правеше крачка назад, докато накрая едва не се препъна в един надгробен камък.

— Ако отида и ѝ се представя, мислиш ли, че ще ми отговори?
— попита Дилърд, който бе дошъл на църква по същата причина като Инман.

— Не знам — отвърна Инман.

— Ти не разбираш от ухажване — каза Хоб Марс на Дилърд. — Остави това на мен.

Марс бе нисичък и широкоплещест. Имаше голям часовник, който се подаваше от джобчето на жилетката му, провесен на сребърна верижка със спираловидно украшение накрая, стигаща до кръста му.

— Да не би да си мислиш, че ще ѝ вземеш акъла с тоя часовник? — каза Дилърд.

— Не мисля, а съм сигурен — отвърна Марс.

Тогава се обади друг, толкова слаб и невзрачен, че никой не му обръщаше внимание:

— Обзалагам се на сто долара, че вече си е избрала съпруг в Чарлстън.

— Може и да го забрави — каза Хоб. — Случвало се е неведнъж. Хоб се вгледа в Инман, изучавайки официалния му костюм.

— Приличаш на адвокат — каза той. — Ако искаш да ухажваш някоя дама, трябва да си облечеш нещо по-цветничко.

Инман знаеше, че така щяха да бърбят, докато някой се престраши да я заговори и стане за смях. Или да продължат да се дразнят един друг, докато двама слязат на пътя, за да се бият за честта си. Той докосна шапката си, каза „До скоро“ и се отдалечи.

Отиде право при Сали Суангър и каза:

— Ще ти прочистя акър нова земя, ако ме запознаеш.

Сали носеше боне с толкова дълга козирка, че трябваше да отстъпи назад и да наклони глава, за да открие очите си от сянката. Тя се засмя, вдигна ръка, докосна брошката си от фалшиво злато на яката и я потри с пръсти.

— Забележи, че дори не питам с кого — каза тя.

— Сега е моментът — отговори Инман, гледайки към Ейда, която стоеше сама с гръб към хората, леко наведена, за да прочете надписа на надгробния камък. Ръбът на роклята ѝ бе мокър от високата трева, а шлейфът ѝ се бе изцапал с кал.

Мисис Суангър хвана ръкава на черното сако на Инман с палеца и показалеца си и го поведе през двора към Ейда. Когато пусна ръкава му, той вдигна ръка, за да свали шапката си; с другата пооправи косата си. Приглади я покрай слепоочията и прокара длан от челото до брадичката, за да освежи лицето си. Мисис Суангър се покашля и Ейда се обърна.

— Мис Монро — каза Сали Суангър с пламнало лице. — Мистър Инман силно желае да се запознае с вас. Познавате родителите му. Негови роднини са строили тази църква — добави тя за сведение и се отдалечи.

Ейда го погледна право в очите и той със закъснение осъзна, че не е решил какво да каже. Но тя го изпревари.

— Наистина ли?

В гласа ѝ се долавяше известна досада и кой знае защо на Инман това му се стори забавно. Той погледна настрани, към мястото, където реката завиваше около хълма, и се опита да се усмихне. Листата на дърветата и рододендроните край реката блестяха, провиснали под тежестта на дъждовните капки. Реката влачеше дълбоките си тъмни води, приличащи на разтопено стъкло на местата, където заобикаляха невидимите подводни камъни, за да се спуснат в тихите вирове. Държеше шапката за дъното и тъй като не знаеше какво да каже, гледаше в отвора ѝ, сякаш от опит знаеше, че нещо ще изскочи оттам.

Ейда го погледа още малко в лицето, после също сведе очи към шапката. Инман се сепна като си помисли, че изражението на лицето му сигурно е като на куче, застанало пред бърлогата на мармот.

Той погледна Ейда, която обърна дланите си нагоре и въпросително изви вежди.

— Можеш да си сложиш шапката и да кажеш нещо, все пак.

— Просто защото си обект на всеобщо внимание — измърмори Инман.

— Интересно ти е да поговориш с мен, защото съм нова тук?

— Не.

— Значи си се обзаложил с ония тъпацы там?

— Не.

— Е, тогава ти измисли сравнението.

— Като да стиснеш в ръката си бодливата обвивка на кестен, нещо такова.

Ейда се усмихна и кимна. После каза:

— Ще ми обясниш ли нещо? Преди малко една жена, като говореше за времето тия дни, каза „това време е смърт за овцете“. Не ми излиза от ума. Какво означава това — че времето е подходящо за клане на овце, или че е толкова лошо, че ще измрат и сами, например от удавяне или пневмония?

— Първото — отговори Инман.

— Благодаря. Ще ми е от полза.

Тя се обърна и тръгна към баща си. Инман я видя да докосва ръката му и да му казва нещо. После се качиха на кабриолета и след малко изчезнаха по пътя край оградите, обрасли с разцъфнали къпинови храсти.

По залез Инман излезе от боровата гора и пое край широка придошла река. Слънцето клонеше към ниския хоризонт на отсрещния бряг. Във въздуха висеше лека мъгла и всичко наоколо бе обляно в бледожълта светлина. Очевидно някъде нагоре по течението дъждът е бил по-силен, защото коритото на реката бе препълнено, така че дори да беше добър плувец, Инман трудно би преплувал буйните ѝ води. Надявайки се да намери неохраняван мост или брод, той продължи край брега по тясната пътечка, виеща се между мрачната гора отдясно и бучащата река вляво.

Местността — равна, с изключение на врязаните в червената глина оврази тук-там — представляваше старо сечище, обрасло в нискостеблени борове. Някога на тяхно място са се възправяли отдавна отсечени истински дървета. Единствената следа от тях бяха стърчащите тук-там пънове, широки колкото маса за хранене. Отровен бръшлян покриваше земята под дърветата, докдето погледът стига. Катереше се по боровете и обвиваше клоните им. Падащите борови иглички се заплитаха в бръшляна и смекчаваха очертанията на стволовете и клоните, придавайки им най-различни причудливи форми на зелени и сиви чудовища, изникнали от земята.

Гората изглеждаше несигурно и опасно място. Напомняше му за сраженията край морето и чудатото косместо растение, което един от войниците му показва. Растяло из блатата и се хранело с месо. Даваха му късчета сланина, забодени на пръчица. Ако си сложиш пръста в устата му, се опитваше да го ухапе. Тази гора бе нещо подобно, готова да направи същото, само че в по-голям мащаб.

Инман искаше да се махне оттам, но широката кална река му препречваше пътя. Течността в нея напомняше повече на сгъстяваща се меласа, отколкото на вода. За нищо на света не би живял край подобна река. Тя дори не се вписваше в представата му за такава. Там,

откъдето бе, думата „река“ означаваше скали, мъх и шум на разпенена вода, течаща стремглаво под въздействието на магията, наречена гравитация. В неговия край нямаше река, по-широка от дължината на пръчка, а дъното на всяка се виждаше ясно, където и да погледнеш.

Това тук бе просто един широк канал. С изключение на топките жълтеникава пяна, насъбрала се на купища край падналите дървета, реката бе мътна и еднообразна като парче ламарина, боядисано в кафяво. Мръсна като съдържанието на отходна яма.

Инман вървеше напред, дразнейки се от всичко наоколо. Как е могъл да смята, че това е неговата страна, страната, за която е отишъл да воюва? Какво невежество. Всичко, за което се сещаше, като се запиташе за какво си струва да се бие, бе правото му да живее необезпокояван някъде край западния ръкав на река Пиджън, горе, в Студената планина, близо до изворите на Скейпкет Бранч.

Представи си родния край, големите дървета, чистия мразовит въздух през цялата година. Огромните тополи с толкова дебели стволове, че ти приличат на изправени отвесно локомотиви. Размечта се как ще се прибере у дома и ще си построи колиба в Студената планина толкова нависоко, че никой, освен козодоя, летящ из облаците през есента, няма да чува тъжния му плач. Как ще живее толкова тихо, че няма да му трябват дори уши. И ако Ейда дойде с него, може би ще има надежда — далечна и плаха — че с времето от отчаянието му ще остане само точица, толкова мъничка и незабележима, че все едно я няма.

Но макар подсъзнателно да вярваше, че ако си мислиш достатъчно настойчиво за нещо, то се сбъдва, желанието му си оставаше все още смътно, колкото и силно да беше. Надеждата му не бе по-ярка от свещ, която някой запалва на планински връх и се отдалечава, опитвайки се да намери пътя под светлината ѝ.

Скоро се смрачи и луната грейна през разпокъсаните облаци. Инман излезе на някакъв път, който свършваше в реката; край него, досами водата, някой бе забил кол с табела:

ПРЕВОЗ СЪС САЛ. 5 ДОЛАРА. ВИКАЙ СИЛНО.

От як стълб се проточваше дебело въже, което се губеше в реката. Близо до отсрещния бряг то отново излизаше над повърхността и завършваше завързано на друг стълб. Зад пристана Инман видя къща на колове, издигаща се над най-горния белег за нивото на водата. Едно от прозорчетата светеше, а от комина се виеше дим.

Инман извика. След малко на верандата се появи фигура, махна с ръка и се прибра обратно вътре. Не след дълго човекът се показа иззад къщата, теглейки с въже кану от издълбан дънер. Пусна го във водата, метна се в него и загреба срещу течението в по-бавните води край брега. Все пак течението бе силно и лодкарят бе принуден да гребе с все сили. Изглеждаше така, сякаш нямаше намерение да пресича. Но малко преди да се изгуби от погледа, той зави, седна в кануто и остави течението да го понесе надолу, насочвайки лодката косо към източния бряг с леки загребвания, пестейки силите си. Просто съвсем леко потапяше веслото, за да поддържа курса. Кануто бе старо, сухото дърво бе избеляло от слънцето и грубо издяланите му бордове проблясваха като очукан калаен съд над тъмната вода, щом луната се покажеше иззад облаците.

Щом лодката приближи, Инман видя, че гребецът не е мъж, а девойка с розови бузи, с тъмна коса и мургава кожа, което подсказваше наличието на индианска кръв в жилите ѝ отпреди едно-две поколения. Носеше рокля от домашнотъкан плат, която в тъмното изглеждаше жълта. Имаше големи силни ръце, а мускулите ѝ изпъкваха под кожата при всяко загребване. Черната ѝ коса висеше свободно по раменете. Като приближи, подсвирна с уста. На плиткото скочи боса във водата и изтегли кануто на брега. Инман извади петдоларова банкнота от джоба си и я подаде на девойката. Тя не посегна да я вземе, а само я погледна презрително.

— За пет долара не бих дала на някой жаден човек дори черпак от тая вода, камо ли да го возя до оттатък — каза тя.

— На табелата пише, че таксата е пет.

— Това на сал ли ти прилича?

— Това тук място за преминаване ли е, или не?

— Да, когато баща ми е тук. Той има сал, който побира впрегната каруца. Издърпва го по въжетото. Но когато реката е голяма, не може. Сега е на лов, докато водата спадне. А аз взимам повече, защото имам една кравешка кожа и мисля да ми направят седло от нея. Като ми го

направят, ще започна да спестявам за кон, и като си купя кон, ще метна седлото на гърба му и ще се махна оттук.

— Как се казва тая река?

— Това е могъщата Кейп Фиър, самата тя.

— Е, колко ще ми вземеш, за да ме прекараш отсреща?

— Петдесет долара.

— Ще ти дам дваисет.

— Да тръгваме.

Преди да се качат в лодката, Инман забеляза някакви големи мазни мехури да се издигат на повърхността на десетина метра от брега, където се пукаха и проблясваха. Движеха се в посока обратна на течението със скоростта на вървящ човек. Нощта бе безветрена и тиха и освен ромоленето на водата и цвъртенето на насекомите в гората, други звуци не се чуваха.

— Видя ли ги? — попита Инман.

— Да.

— От какво са?

— Трудно е да се каже. Нещо на дъното.

Мехурите се вдигаха и пукаха като учестените издихания на давяща се крава. Инман и девойката наблюдаваха как се редят нагоре по реката, докато луната се скри зад облаците и те изчезнаха в мрака.

— Може да е някой сом, който рови дъното, за да си търси храна. Може да изяде даже цял лешояд. Веднъж видях един, голям колкото глиган. Реката го беше изхвърлила мъртъв на една плитчина. Мустаците му бяха като змии.

Ето какви риби живеят значи в тази река, каза си Инман. Грамадни тлъсти чудовища. Помисли си за огромната разлика между тях и дребните пъстърви, които обитаваха горните ръкави на Пиджън, където водата слизаше от Студената планина. Рядко бяха по-дълги дваисетина сантиметра. Блестящи и твърди като сребро.

Инман метна багажа си в кануто, качи се и се настани на носа. Девойката седна отзад и загреба енергично със силна и уверена ръка, поддържайки курса, като извърташе навън лопатата на веслото след всяко загребване, вместо непрекъснато да се мести от единия на другия борт. Плисъкът на водата заглушаваше дори жуженето на насекомите.

Тя търсеше удобно място за пресичане, възползвайки се от побавното течение край брега. След това спря да гребе, обърна се с лице

към кърмата и потопа веслото във водата като рул. Насочи лодката към средата на реката. Луната се скри и брегът скоро изчезна. Плаваха сякаш в непрогледен мрак като в стомаха на крава. Изведнъж откъм източния пристан долетяха човешки гласове, които се носеха надалеч в тишината. Можеше да е всеки. Инман се съмняваше, че мъжете от града са си направили труда да го проследят чак дотук.

Все пак се обърна и прошепна на девойката:

— По-добре ще е да не ни видят.

В следващия миг луната започна да излиза иззад облаците. Не след дълго се появи цялата в нацърбено прозорче небе. Избелелите от слънцето бордове на кануто заблестяха като маяк на фона на тъмната вода.

Чу се звук като от дращене на нокти по кадифе, последван от пукот на пушечен изстрел.

Същата „Уитуърт“, помисли си Инман.

На водолинията в задната част на кануто се появи дупка. Вътре започна да нахлува кафява вода с тревожната скорост и изобилие на струята на урина от пикаеща крава. Инман погледна към пристана и видя пет-шест души, които се щураха насам-натам под лунната светлина. Някои започнаха да стрелят с малките си пистолети, които не можеха да преодолеят разстоянието. Мъжът с пушката обаче я бе обърнал с цевта нагоре и зареждаше. Инман предположи, че са решили да съчетаят нощното преследване с лов на миещи мечки, иначе едва ли биха дошли чак дотук само заради него.

Девойката бързо прецени положението и използвайки цялата тежест на тялото си, разклати кануто и го намокри до планшира^[2], за да потъмнеят бордовете му. Инман откъсна маншета на ризата си и тъкмо се зае да запущва дупката, когато друг куршум улучи борда по водолинията и откъсна парче дърво, колкото длан. Водата нахлу вътре и скоро покри дъното.

— Не ни остава нищо друго, освен да скочим в реката — каза девойката.

Първата мисъл на Инман бе, че намерението ѝ е да стигнат до брега с плуване. Тъй като не бе живял край дълбоки реки, не бе сигурен, че ще може да доплува чак дотам. Но тя имаше предвид да влязат във водата и да се хванат за лодката, използвайки я за прикритие. Инман уви нещата си в брезента и стегна вързопа, колкото

можа с краищата му, в случай че кануто потъне изцяло. После заедно с девойката се хвърлиха във водата и се оставиха на течението, което ги повлече надолу.

Въпреки, че повърхността бе гладка като огледало и изглеждаше, че не може да се движи по-бързо от влачещ се кал, придошлата река бучеше по пътя си със скорост като във воденичен улей. Кануто, отчасти пълно с вода, плаваше полупотопено, като отгоре стърчеше само приличния му на лопата нос. Инман бе глътнал вода и опитвайки се да я изхвърли, започна да плюе с погнуса, докато от устата му не започна да излиза само бяла пяна. По-отвратителна вода не бе опитвал никога.

Луната ту се скриваше, ту се показваше, и когато бе достатъчно светло за прицелване, куршумите от „Уитуърт“-а улучваха кануто, падаха във водата или браздяха повърхността. Инман и девойката се опитаха да отклонят лодката към западния бряг, тласкайки я с крака, но тежкия корпус не поддаваше на усилията им. Отказаха се и се оставиха на течението, подали отгоре само лицата си. Нямаше какво да правят, освен да се държат за лодката и да чакат някой завой, с надеждата, че нощта все ще им предложи някаква благоприятна възможност за спасение.

Отвътре реката изглеждаше още по-широка, отколкото от сушата. Гористите брегове се мерзелееха зловецко под лунната светлина. Инман отчаяно се надяваше гледката да не остави отпечатък или белег в съзнанието му — толкова противни бяха очертанията им.

Дори отгук чуваше неспирното цвъртене на насекомите сред отровния бръшлян. От него бе останала само една малка глава, плаваща сред обширна гола равнина, оградена от тъмна джунгла от отровни растения. Всеки миг очакваше да види как мустакатата паст на чудовищния сом се подава от водата и го дръпва надолу. И от целия му живот ще останат само изпразненията на сома на дъното на това корито с помия — реката.

Искаше му се да обича света такъв, какъвто е, и изпитваше задоволство от случаите, когато е успявал да постигне това, защото обратното бе по-лесното. Омразата не изисква усилия, освен просто да се поогледаш. Слабост е, призна пред себе си той, да очакваш всичко около теб да е прекрасно, за да ти се хареса. Но имаше и такива места.

Студената планина. Ръкава Скейпкет. А точно сега единствената пречка да е там бяха някакви си сто метра река.

След известно време луната отново се скри зад облаци. Минаха край пристана и Инман чу гласовете на мъжете толкова ясно, сякаш бе между тях. Единият, очевидно собственикът на пушката, каза:

— Ако беше през деня, щях да му откъсна ушите с това нещо.

Дълго след това луната отново се показа. Инман се надигна и надникна над кануто. На пристана, останал далеч назад, забеляза дребните фигурки, които размахваха ръце и подскачаха от яд. После се смалиха и изчезнаха и той се сети за много неща, които би искал по същия начин да се смаят и изчезнат завинаги. Единственото доказателство, че мъжете са все още там, бе глухият плисък на падащите около тях куршуми, последван след известно време от гърмежа на дългата пушка. Като светкавица и гръм, помисли си Инман. После се зае да брой секундите между шляпването на куршума във водата и глухия гърмеж, но не се сещаше как да изчисли разстоянието. Не си спомняше формулата.

Реката ги понесе по завой, който скри пристана. Вече можеха спокойно да минат от другата страна на кануто и с тласъци на краката да го докарат до брега. Отсамният борд бе станал на решето и тъй като от лодката не ставаше вече нищо, я зарязаха в плиткото и тръгнаха пеш срещу течението.

Като стигнаха до къщичката, Инман даде на момичето пари като обезщетение за кануто, а тя го упъти как да продължи на запад.

— След няколко мили реката се разделя на два ръкава — Глог и Дълбокото. Дълбокото е левият. Придържай се към него — той върви на запад.

Инман продължи нагоре, докато стигна ръкавите, където навлезе в гората, за да се скрие. Не смееше да запали огън, за да си приготви храна, и зальга глада със съборената от вятъра зелена ябълка, която бе намерил на пътя, малко сирене и сухар, пропити с осезаемия вкус на реката. Направи си легло от опадала шума, достатъчно дебело, за да го предпазва от влажната земя, изпъна се върху него и спа три часа. Събуди се схванат и с болки по лицето от сбиването. Ръцете му бяха целите в мехурчета от допира с отровния бръшлян при бягството му през гората. Като сложи ръка на шията си, откри прясна кръв от

отворилата се рана, вероятно от размахването на косата или кисненето във водата. Взе нещата си и отново се отправи на път.

---

[1] Ралф Уолдо Емерсън (1802–1882) — американски поет и есеист, тясно свързан с трансцендентализма. — Б.ред. ↑

[2] Планшир — профилирана греда по горния край на борда на плавателния съд. — Б.ред. ↑

ГЛАГОЛИ, ДО ЕДИН СКУЧНИ

Споразумението, което Ейда и Руби постигнаха онази първа сутрин, бе следното: Руби се премества да живее във фермата и ще учи Ейда как се върти стопанство. Заплатата ѝ ще е съвсем малка. Ще се хранят заедно, но на Руби не ѝ допадна идеята да живее с друг човек и реши да се нанесе в старата ловна колиба. След като приключиха първата си съвместна вечеря с пилешко и кнедли, Руби отиде и опакова вещите си, които се побраха в един юрган. Завърза краищата му, нарами вързопа и без да се обръща назад, пое към Блек Коув.

През първите няколко дни двете жени направиха инвентаризация на фермата, съставиха списък с това, което трябваше да се свърши, степенувано по важност. Обикаляха стопанството, Руби гледаше, преценяваше и говореше, без да спира. Най-спешното, каза тя, е да се направи зеленчукова градина. Ейда я следваше по петите, записваше си всичко в тетрадката със стиховете, житейските наблюдения и важните събития на деня. Сега отбелязваше неща като:

Да се направи спешно: градина за есенни зеленчуци
— ряпа, лук, зеле, марули, други.

Имаме ли зелево семе?

Закърпване на покрива на хамбара; имаме ли чук и дъски?

Да се купят глинени гърнета за консервиране на домати и фасула.

Да се наберат билки и от тях да се направят пресовани пити за коня.

И тъй нататък, и тъй нататък. Имаше да се върши толкова много, защото Руби очеводно бе решила да използва по предназначение всяко парче земя.

Ливадите, каза Руби, не са косени достатъчно често и има опасност тревата да бъде задушена от млечка, бял равнец и амброзия, но все още не е прекалено късно за това. На старата царевична нива, заяви тя, добре ѝ се е отразило това, че е стояла необработена няколко години; сега е готова за разчистване и прекопаване. Стопанските пристройки са в добро състояние, но броят на пилетата е малък. Пръстта в сандъците за съхранение на кореноплодните в зимника не е достатъчно — ако хване силен студ, картофите може да замръзнат, трябва да се добави още. Колония лястовици — ако успеят да заселят такива из градината в къщички от кратуни — ще прогонват враните.

Руби не пропускаше нищо. Беше неизчерпаема. Имаше идеи за сеитбообращението на култури в различни ниви. Проекти за строежа на воденица, в която да мелят царевичната си, използвайки водите на потока, като така си спестят десятъка, който дават на воденичаря. Една вечер, преди да си тръгне в тъмното към колибата, последните ѝ думи бяха:

— Трябват ни няколко токачки. Яйцата им не стават за пържене, но стават за разни печива. Дори и без яйцата, хубаво е да ги има, защото са полезни за много неща. Добри пазачи са и могат да унищожат насекомите от цял ред фасул, докато се обърнеш. Да не говорим колко приятни са на вид.

На следващата сутрин първите ѝ думи бяха:

— Прасета. Имаш ли пуснати из гората?

— Не, досега все сме ги купували — отговори Ейда.

— В едно прасе има много повече от два бута — каза Руби. — Свинска мас, например. Ще ни трябва доста.

Освен че владението на Монро бе обширно, из него имаше повече за вършене, отколкото Ейда бе предполагала. По време на една от първите им обиколки Руби много се зарадва на обширната ябълкова градина. Дръвчетата бяха засадени и поддържани от семейство Блек и чак сега започваха да показват признаци на занемареност. Въпреки, че не бяха подрязвани отдавна, бяха отрупани със зреещи плодове.

— Като дойде октомври — каза Руби, — ще вземем достатъчно пари от продажбата на ябълките и ще изкараме зимата по-леко.

Тя млъкна и се замисли. После попита:

— Нямах преса, нали?

Когато Ейда отговори, че май има, Руби подскочи от радост.

— На пазара сайдерът струва значително повече от ябълките — каза тя. — Трябва само да го направим.

Руби остана доволна и от тютюневата нива. През пролетта Монро бе разрешил на ратая да си засади малка нива с тютюн за негова собствена употреба. Въпреки че през лятото тютюнът бе оставен без грижи, растенията бяха изненадващо високи, с големи листа и без вредители, въпреки бурените, израсли нагъсто по редовете и въпреки, че растенията се нуждаеха спешно от прекършване на връхчетата и колтучене. Според Руби бяха оцелели, защото човекът, който ги е садил, си е разбирал от работата. Тя пресметна, че ако имат късмет, могат да получат малка реколта и че ако изсушат листата и ги накиснат в соргова вода, а след това ги пресоват на калъпи, могат да разменят тютюна срещу семена, сол, мая и други неща, които не могат да си произведат сами.

Идеята за разменна търговия допадна на Ейда, тъй като, макар да не я разбираше съвсем, виждаше в нея начин да се освободи от грижата за икономисването на парите. В духа на партньорството и доверието, тя бе споделила с Руби подробностите за разклатеното ѝ финансово положение. Когато ѝ каза с колко малко пари разполагат, Руби отговори:

— Никога не съм държала в ръка повече от един долар.

Онова, което Ейда все пак схвана бе, че не е нужно да се измъчва от недостига на пари, защото Руби твърдеше, че и без пари ще се оправят. Когато пазаруваше, Руби си отваряше очите на четири и гледаше на парите с недоверие, дори и в добри дни. Осланяше се най-вече на по-сигурните дейности като лова, събиране на плодове, отглеждането на растения и прибирането на реколтата. В момента се потвърждаваха най-мрачните ѝ прогнози. Книжните пари бяха толкова обезценени, че почти бе невъзможно да купиш нещо с тях. При първото им излизане в града останаха смаяни, когато трябваше да платят петнайсет долара за половинка сода, пет долара за комплект игли и десет за тесте хартия за писма. Ако можеха да си го позволят, щеше да се наложи да платят петдесет долара за топ плат. Руби каза, че платът нямало да им струва и цент, ако имат овце, чиято вълна да стрижат, чепкат, предат, намотават, боядисват, тъкат и шият горните и долните си дрехи. Докато Руби нехайно описваше целия процес, Ейда си представяше дните усилна работа за осъществяване на всяка стъпка

от него, само за да получиш накрая няколко метра плат, груб като зебло. Парите правеха всичко далеч по-лесно.

Но дори и да имаха пари, собствениците на магазини нямаше да ги вземат, тъй като щяха да се обезценят, още преди да са се отървали от тях. Общото мнение бе, че книжните пари трябва да се харчат по възможно най-бързия начин, ако не искаш стойността им да падне до тази на същото количество плява. Размяната си бе по-сигурна. И Руби добре разбираше това. Главата ѝ беше пълна с идеи за превръщането на фермата в напълно независимо стопанство именно чрез разменната търговия.

Руби моментално измисли план. Предложи го на Ейда като избор. Двете неща, отбелязани в описа ѝ като ценни, преносими и ненужни, бяха кабриолета и пианото. Смяташе, че може да размени едно от двете срещу всичко, което щеше да им е необходимо за зимата. Ейда премисля два дена. Накрая каза:

— Срамота ще е този прекрасен кон да тегли рало.

— Той така или иначе ще го върши — отговори Руби. — И на него ще се наложи да работи за прехраната си като всички тук.

Тогава Ейда изненада дори себе си, като реши да се раздели с пианото. Наистина, не свиреше кой знае колко добре, и всъщност Монро бе този, който бе настоявал да учи пиано. Това за него бе толкова важно, че дори бе довел учителя по музика да живее у тях — дребничък човечец на име Тип Бенсън, който рядко се задържаше дълго време на работа някъде, защото всеки път се влюбваше в ученичките си. Ейда не беше изключение. Тогава бе на петнайсет и един следобед, докато тя опитваше труден пасаж от Бах, Бенсън падна на колене до столчето, взе ръцете ѝ от клавиатурата, притегли към себе си и ги притисна към бузите си. Беше пълничък, на не повече от двайсет и четири години, с несъразмерно за телосложението си дълги пръсти. Притисна пълните си червени устни към гърба на дланите ѝ и ги зацелува страстно. Друго момиче на годините на Ейда би решило да си поиграе с него известно време, просто за забавление, но Ейда се извини, отиде право при Монро и му разказа всичко. До вечерта Бенсън си събра багажа и изчезна. Монро незабавно назначи за учителка една стара мома с дрехи, които миришеха на нафталин и пот.

Решението на Ейда да избере пианото отчасти се дължеше на осъзнаването на факта, че в живота ѝ занапред няма да има много

време за занимания с изкуство, а ако все пак оставаха свободни часове, можеше да ги посвещава на рисуването. Моливът и листа щяха да задоволят тази нейна необходимост.

Разбираше всички разумни причини да се раздели с пианото. Това, което обаче не ѝ бе ясно, бяха причините да задържи кабриолета. Наистина, той бе принадлежал на Монро, но това не бе достатъчно основание. Подозираше, че истинската причина е фактът, че кабриолетът е превозно средство. Успокоителната мисъл, навявана от високите му колелета, че ако нещата тръгнат зле, просто може да се качи и да замине, също като семейство Блек на времето, приемайки, че няма бремене, което не може да бъде облекчено, че един съсипан живот не може да не се промени, като тръгнеш на път.

След като Ейда обяви решението си, Руби, без да губи време се зае с осъществяването му. Тя знаеше кой има в повече животни и продукти и кой ще е склонен на изгодна сделка. В случая това бе старият Джоунс, дете живееше край Източния ръкав. Жена му отдавна бе хвърлила око на пианото и знаейки това, Руби го удари на сериозен пазарлък. Накрая Джоунс се съгласи да ѝ даде срещу него бременна шарена свиня, младо прасенце и петдесет кила жито. Руби — като знаеше колко полезно нещо е вълната, особено при сегашната висока цена на платовете — си помисли, че няма да я заболи, ако вземе и няколко от дребните планински овце, не по-едри от средно голямо куче. И убеди Джоунс да прибави половин дузина и от тях. И каруца зеле. Плюс единия бут и пет кила бекон от първото прасе, което заколи през ноември.

След няколко дни Руби докара прасетата и овцете, две от които черни. Напъди ги да пасат и да се угодват по склоновете на Студената планина през есента с каквото намерят, а то не беше малко. Преди да ги пусне, взе нож и беляза левите им уши с по два разреза, при което те се разквичаха и забляха, после хукнаха с окървавени глави към планината.

Една вечер Джоунс пристигна с каруца и с още един човек, за да вземат пианото. Двамата стояха в салона и дълго го гледаха. Мъжът каза:

— Май няма да можем да го вдигнем.

А старият Джоунс отговори:

— Наше е, ще трябва да го вдигнем.

В крайна сметка го качиха някак си на каруцата и го завързаха здраво, защото стърчеше извън нея.

Ейда седна на верандата и се загледа след отдалечаващата се каруца. Колелетата ѝ подскачаха из дупките и камъните и пианото подскачаше по пътя, изпълнявайки някаква своя си прощална какофония. Ейда не изпитваше особено съжаление, но пианото ѝ напомни за празненството, организирано от Монро четири дена преди Коледа на последната зима преди войната.

* * *

Столовете в салона бяха избутани до стените, за да се отвори място за танците, а тези, които можеха да свирят, се сменяха на пианото. Звучаха коледни песни, валсове, сантиментални салонни мелодии. Масата бе отрупана с хапки с шунка, сладкиши, филийки черен хляб, баница с кълцано месо и купа чай, ухаещ на портокал, канела и карамфил. Монро бе предизвикал единствено малък скандал, сервирайки шампанско. Всички керосинови лампи със стъклени шишета бяха запалени и хората им се дивяха, особено на накъдрените като разпукващи се пъпки краища на стъклата, защото на времето това още бе новост. Сали Суангър обаче изрази опасения, че ще експлодират и оцени светлината им като прекалено ярка; каза още, че свещите и светлината от огнището са по-добри за очите.

Рано вечерта хората се разделиха на групички, за да поклюкарстват. Ейда седеше при жените, но с интерес се оглеждаше. Шестима по-възрастни мъже бяха придърпали столовете си до камината и обсъждаха задаващата се криза в Конгреса, отпиваха шампанско от чашите си и ги вдигаха срещу светлината от лампите, за да наблюдават мехурчетата. Еско каза:

— Ако се стигне до война с федералните, ще ни смажат.

Когато останалите възмутено възразиха, той погледна в чашата си и добави:

— Питие с такива мехурчета е нездраво.

Ейда крадешком поглеждаше и към младите мъже, синовете на почитани членове на паството. Те седяха в ъгъла на салона и разговаряха на висок глас. Повечето не одобряваха шампанското и

затова скришно отпиваха царевично уиски от плоски стъкла. Хоб Марс, който неотдавна бе направил зле приет опит да ухажва Ейда, обяви на всеослушание, че от една седмица всяка вечер празнува Рождество Христово. Каза, че на връщане от тези скучни празненства, приключващи далеч преди съмване, осветявал пътя си към дома с огън от пистолета. Пресегна се, взе шишето на седящия до него, отпи, отри уста с опакото на дланта си, погледна я и повтори движението.

— Силничко е — каза той на висок глас и върна шишето на притежателя му.

Дами на различна възраст седяха в другия ъгъл. Сали Суангър беше с нови обувки и очакваше мнения, протегнала крака пред себе си като кукла с неподвижни стави. Друга от по-възрастните дами разказваше надълго и нашироко за несполучливия брак на дъщеря си. По настояване на съпруга, тя делила къщата със семейство хрътки, които се мотаели из кухнята по всяко време, освен когато ги извеждали на лов за миещи мечки. Жената каза, че никак не обича да им гостува, защото в соса винаги намирала кучешки косми. Каза още, че дъщеря ѝ всяка година ражда по едно бебе и че противно на някогашното ѝ нетърпение да се омъжи, сега гледала на брачния живот в друга светлина. Виждала го като нещо не много по-различно от бърсането на мокри опашки. Останалите дами се разсмяха, но Ейда слушаше със затаен дъх.

По-късно групите се смесиха. Някои застанаха до пианото и пяха, по-младите танцуваха. Ейда седна да свири, но мислите ѝ летяха над музиката. Изпълни няколко валса, после заряза пианото, защото вниманието ѝ бе привлечено от Еско, който стана и под акомпанимента единствено на собственото си подсвирване с уста, изпълни индивидуален танц с изцъклени очи и олюляваща се глава, сякаш окачена на връв.

С напредването на вечерта Ейда установи, че е изпила повече от една чаша шампанско. Лицето ѝ лепнеше, а вратът ѝ се обливаше в пот под рюша на високата яка на зелената ѝ кадифена рокля. Имаше чувството, че носът ѝ се е подул, и тя го ощипа с палец и показалец, за да провери големината му, после отиде пред огледалото в коридора и се уплаши, като видя, че носът ѝ изглежда съвсем нормално.

Сали Суангър, очевидно също под въздействието на шампанското, дръпна Ейда настрана и ѝ прошепна:

— Виж онзи Инман, ей там. Млъквам, само ще ти кажа, че трябва да се омъжиш за него. Ще му народиш едни хубавки бебета с кафяви очи.

Ейда се изчерви от смущение и избяга в кухнята, за да се посъвземе.

Но там завари Инман, който седеше сам в ъгъла до печката. Бе закъснял заради зимния дъжд и искаше да се сгрее и поизсуши, преди да се присъедини към гостите. Беше с черен костюм, седеше с кръстосани крака, а мократа му шапка висеше на окачалка близо до печката. Бе разперил длани, за да ги стопли на огъня и приличаше на човек, който се мъчи да избута някакъв тежък предмет.

— О, Господи! — възкликна Ейда. — Ето те и теб. Дамите ще се зарадват, че си тук.

— Кои, възрастните ли?

— Не, всички. Пристигането ти бе отбелязано с особено задоволство от мисис Суангър. — Това събуди във въображението ѝ жив и неочакван образ с тема, внушена от думите на Сали, и Ейда почувства как кръвта нахлува в главата ѝ. Изчерви се отново и бързо добави: — Също и от другите, без съмнение.

— Добре ли си? — попита Инман, малко смутен от поведението ѝ.

— Не, не. Просто тук е задушно.

— Зачервила си се.

Ейда докосна влажното си лице и не намери какво да каже. Отново премери носа си с палеца и показалеца. Отиде до вратата и я отвори, за да влезе по-хладен въздух. Ноцта ухаеше на влажни гниещи листа и беше толкова тъмна, че Ейда не видя нищо отвъд завесата дъждовни капки, падащи от стрехата на верандата през светлината от прозорците. Откъм салона долиташе простицката мелодия на „Добрия крал“ и Ейда разпозна скованото изпълнение на Монро. После откъм далечната планина проехтя самотният вой на сив вълк.

— Какъв отчаян вой — каза Инман.

Ейда задържа вратата отворена, за да чуе ответния зов, но такъв не последва.

— Горкото животно — каза тя.

Затвори вратата и се обърна към Инман, но в този миг горещината в стаята, шампанското и изражението на лицето му, по-

мило от всякога, се съюзиха против нея и тя почувства внезапно слабост и главозамайване. Направи няколко колебливи крачки и когато Инман се изправи и протегна ръка, за да я задържи, тя я хвана. После, под въздействието на някакъв механизъм, който никога не можа да разгадае, тя се озова в скута му.

Той сложи ръце на раменете ѝ и тя се сгуши в него с глава под брадичката му. Спомняше си, че тогава ѝ се искаше завинаги да остане там, но не знаеше, че го е изрекла на глас. Това, което още си спомняше, бе, че той изглеждаше доволен също като нея и не настояваше за нещо повече, само премести ръцете си на раменете ѝ и ги задържа там. Спомняше си мириса на влажна вълна от костюма му, на кон и юзда.

Остана така половин минута, не повече. После стана и тръгна, като на вратата се спря с ръка на дръжката, обърна се и го видя да седи със смутена усмивка на лицето. Шапката се бе търкулнала на пода с дъното надолу.

Върна се при пианото, избута Монро, седна и засвири. След малко Инман влезе, спря се до вратата и се облегна на рамката. Взе си чаша шампанско, отпи, погледа я още малко, после отиде да поговори с Еско, който седеше край камината. До края на вечерта нито Ейда, нито Инман споменаха случилото се в кухнята. Поговориха съвсем малко за незначителни неща. Инман си тръгна рано.

Доста по-късно, в малките часове на нощта, празненството свърши. Ейда застана край прозореца на салона и се загледа в младите мъже, които се отдалечаваха по пътя, изпразвайки pistolетите си във въздуха, като пламъкът от цевите за миг осветяваше тъмните им силуети.

Ейда поседя още малко, след като каруцата с пианото се скри зад завоя. После запали фенер и слезе в мазето с надеждата, че Монро е запазил поне един-два сандъка с шампанско. Идеята от време на време да си отворят по някоя бутилка ѝ допадна. Не намери вино, но пък попадна на истинско съкровище, което щеше да ги постави в изключително изгодни позиции в разменната търговия. Беше петдесеткилограмов чувал, пълен със сурови зърна кафе, който Монро беше подпрял в ъгъла.

Тя повика Руби. Начаса изпекоха двеста грама в печката, смляха ги и си свариха първото и за двете истинско кафе от повече от година. Пиха чаша след чаша и стояха почти цяла нощ, говорейки безспир за плановете за бъдещето и спомените от миналото, а в един момент Ейда преразказа вълнуващия сюжет на „Малката Дорит“^[1], една от книгите, които бе прочела през лятото. През следващите няколко дни разменяха кафе на пакетчета по сто грама и на чаша по десет грама със съседите, като запазиха за себе си само пет килограма. Когато чувалът се изпразни, притежаваха пушен бут, сто и осемдесет килограма ирландски картофи и четири — сладки картофи; кутия сода на прах, осем пилета, няколко кошници с тиквички, фасул и бамя, стар чекрък и стан, нуждаещи се от малък ремонт, двеста и десет килограма ронена царевица и достатъчно дървени плочи за припокриване на помещението за опушване на месо. Най-ценната им придобивка обаче бе двукилограмовото чувалче със сол, която толкова трудно се намираще и беше толкова скъпа, че някои хора разкопаваха подовете на помещенията за опушване на месо, варяха и прецеждаха мръсотията, после отново я варяха и прецеждаха. Отново и отново, докато мръсотията изчезнеше, а водата се изпареше, и накрая си връщаха солта, паднала на земята от опушваните през годините бутове.

По въпросите на търговията и по всички други въпроси Руби проявяваше чудеса от енергия и скоро наложи ред в дните на Ейда. Преди съмване Руби вече бе дошла, нахранила коня и издоила кравата и вече трополеше със съдините в кухнята, където печката бумтеше, в тенджерата вреше качамак, а в черния тиган цвъртяха яйца и бекон. Ейда не бе свикнала да става рано — рядко преди десет, — но изведнъж се оказа, че с това е свършено. Ако Ейда се излежаваше, Руби идваше и я вдигаше от леглото. Руби смяташе, че работата ѝ е да организира, а не да прислужва на някого и да му изпълнява прищевките. В няколкото случая, когато Ейда неволно ѝ бе наредила като на слугиня какво да прави, Руби я бе изгледала кръвнишки, продължавайки да върши каквото си знае. С този поглед искаше да каже, че е готова бързо-бързо да си отиде като утринна мъгла в слънчев ден.

Част от неписания правилник гласеше, че макар Руби да не очаква Ейда да приготвя закуската, бе длъжна поне да присъства на

завършека ѝ. Тъй че Ейда слизаше в кухнята по пенъоар, седнаше в ъгъла до печката и обгръщаше с ръце чашата си кафе. Гледаше през прозореца как денят се пробужда, сив и все още безформен. Дори в дни, които обещаваха да бъдат ясни, Ейда рядко успяваше да различи през мъглата дори коловете на оградата около зеленчуковата градина край кухнята. По някое време Руби угасваше лампите и в кухнята ставаше здрачно, после светлината отвън се засилваше и изпълваше стаята. На Ейда това ѝ бе безкрайно интересно, понеже не бе виждала много изгреви.

Докато готвеше и се хранеше, Руби не спираше да приказва за плановете за деня, който сякаш никога нямаше да се появи от меката пелена на мъглата. Към края на лятото Руби започна да усеща приближаването на зимата и като мечка през есента започна да се тъпче по цяла нощ и през деня, за да натрупа необходимите тлъстини за зимния си сън. Говореше единствено за работата, която имаше да се свърши. За усилията, които трябва да положат, за да си осигурят оцеляването през зимата. За Ейда монолозите на Руби се състояха най-вече от глаголи, до един скучни. Ори, сади, копай, режи, консервирай, храни, убивай.

Когато Ейда каза, че поне през зимата могат да си почиват, Руби отвърна:

— О, през зимата ще поправим оградата, ще съшиваме юргани и ще оправяме, каквото има за оправяне тук вътре, а то не е малко.

Ейда не бе предполагала, че животът може да е нещо толкова уморително. След закуска се залавяха за работа. В дните, когато нямаше кой знае какво за вършене, се заемаха с по-дребните домакински задължения. Докато Монро бе жив, трудът се свеждаше до теглене от банкови сметки, абстрактни и далечни. Сега с Руби всички факти и процеси, свързани с храната, облеклото и подслона, бяха неприятно реални и конкретни, изискваха намесата на ръката и полагането на усилия.

В досегашния си живот Ейда почти не бе взимала участие в грижите за градината, защото Монро плащаше на някого да върши това, и в резултат съзнанието ѝ бе свикнало да обръща внимание на продукта — храната на масата — а не на вложения за добиването му труд. Руби ѝ отвори очите. Грубостта на труда, на ежедневието — ето в какво целеше Руби да потопи Ейда през първия месец. Тикаше нос а ѝ

в мръсотията, за да види за какво служи. Караше я да работи, когато на Ейда не ѝ се работеше, да си шие дрехи от груба материя и да рови в пръстта, докато ноктите ѝ заприличат на ноктите на звяр, да се катери по покрива на пристройките, за да сменя дървените плочи, нищо че ѝ се завиваше свят и зеленият триъгълник на Студената планина сякаш се въртеше по хоризонта. Руби отбеляза първата си победа, когато Ейда успя да избие масло от млякото. И втората, когато забеляза, че Ейда вече не всеки път слага книга в джоба си, като отива да копае нивите.

Руби отказа само тя да върши всичката неприятна работа и веднъж накара Ейда да държи мятщото се пиле върху дръвника и да му отсече главата с брадвичката. Когато кървавото обезглавено тяло се замята из двора като пияно, Руби го посочи с нащърбения си нож и каза:

— Ето това ще ядеш.

Аргументът, който Руби използваше, за да се наложи над Ейда, бе следният: Ейда знае, че на всеки друг, когото би наела, ще му дойде до гуша и ще си замине, като я остави да се разори. Руби няма да я остави да се разори.

Единственото време за почивка бе след измиването и прибирането на съдовете от вечерята. Тогава Ейда и Руби сядаха на верандата и Ейда четеше на глас, докато се стъмни. Книгите бяха нещо съвсем ново за Руби и Ейда сметна, че трябва да започне от самото начало. След като разясни на Руби кои са били древните гърци, започна да ѝ чете Омир. Обикновено изчитаха по петнайсет-двайсет страници на вечер. След това, когато паднеше здрач и въздухът посинееше и започваше да се примесва с мъгла, Ейда затваряше книгата и настояваше Руби да ѝ разказва за себе си. За няколко седмици успя да събере парче по парче историята на живота ѝ.

Руби израснала в такава мизерия, че била принудена да готви с не повече мазнина от тази, която би останала в тигана, ако го намажеш с парче месо. Било ѝ тежко. Не познавала майка си, а баща ѝ бил известен в околността контрабандист и престъпник на име Стоброд Тюс. Живеели в колиба с пръстен под, която почти не се отличавала от кочина. Била малка и струпана надве-натри като временен подслон.

Единственото, което я отличавало от циганска каруца, било липсата на колела и под. Спяла върху нещо като тясна койка над земята, нещо като рафт. Постилала го със стар дюшек, напълнен с изсушен мъх. Тъй като нямало таван, Руби често се събуждала сутрин с два-три сантиметра сняг върху завивките, навят вътре през пролуките между дъските на покрива. В такива дни Руби установявала, че голямото предимство на малката колиба е, че дори огън от тънки съчки я затопля бързо, макар паянтовият комин, измайсторен от Стоброд да теглел толкова лошо, че вътре можело спокойно да опушваш месо. Когато времето позволявало, тя предпочитала да готви навън, под естествения навес от храсти отзад.

Колкото и малка и обикновена да била колибата, Стоброд не си мръдвал и пръста да я постегне. Ако не било неудобството да има дъщеря, би си живял щастливо в хралупа на дърво, тъй като според Руби баща ѝ по нищо не се различавал от животните, надарени с памет.

Руби започнала да се грижи за собствената си прехрана още на възраст, която по преценка на баща ѝ била достатъчна, за да се справя, тоест малко след като проходила. Като малка Руби си търсела храна из гората и из фермите нагоре и надолу по реката. Най-светлият ѝ спомен от детството бил как върви по пътеката към фермата на Суангърови, където я гостили с бобена чорба, а на връщане нощницата ѝ — от няколко години единственото ѝ облекло, дори денем — се закачила на някакъв крайпътен трън. Бодилът бил голям колкото шпора на петел и тя не могла да се освободи. Никой не минал оттам през целия ден. Заоблачило се и денят си отишъл като гаснеща свещ. Паднала нощ и на небосклона изгряла майската нова луна. Руби била на четири годинки и прекарала нощта, закачена за храста.

Тези мрачни часове за нея били истинско откровение, което тя никога не забравила. Край реката пълзяла студена мъгла. Руби треперела и плачела, викала за помощ. Страхувала се да не я разкъса някоя скитаща пума, слязла от Студената планина. Пумите отвличали деца, така била чувала от пияните приятели на Стоброд. Според тях планините били пълни със зверове, гладни за детска плът. Мечки. Вълци. Също и безброй духове. Появяват се в най-различни форми, всичките ужасяващи, грабват те и те отнасят в един бог знае какъв ад.

Била чувала старите индианки от племето чероки да разправят за духове-човекоядци, които живеят в реките и се хранят с човешка плът, като отвличали хората на зазоряване и ги отнасяли под водата. Децата били любимата им храна и когато хванели някое, на негово място оставяли сянка-близнак, която ходела и говорела, но всъщност била лишена от живот. Седем дни след това сянката завяхвала и умирала.

Нощта донесла със себе си всичките тези заплахи, а малката Руби седяла, треперела от студ и плачела. Струвало ѝ се, че вижда всичките тези страшни същества, наредени в кръг около нея, канещи се да се нахвърлят върху ѝ.

Изведнъж ѝ заговорил някакъв глас. Сякаш идвал от тръстиката и плискащата се вода в реката, но не бил глас на демон-човекоядец. Бил ласкавият глас на пейзажа или небето, на фея или дух-пазител, който я взел под крилото си и от този момент нататък не я изоставил. Спомняла си всяко съзвездие, което преминавало по небето над клоните на дърветата, всяка дума, проникваща дълбоко в душата ѝ, отправена към нея от спокойния глас, който я утешавал и защитавал цялата нощ. Спряла да трепери в тънката си нощница и спряла да плаче.

На сутринта я освободил един човек, тръгнал за риба. Тя се прибрала у дома, но не казала на Стоброд нито дума за случилото се. А и той изобщо не я попитал къде е била. Гласът все още звучал в главата ѝ и след онази нощ тя заприличала на онези деца, които се раждат с остатъци от околоплодния мехур по лицето и знаят неща, дето другите хора тъй и не научават.

Като пораснала, започнали да се прехранват с това, което Руби отглеждала на единствената нивица в земята им, която не била чак толкова стръмна, та да не може да се оре. Баща ѝ почти постоянно отсъствал, често го нямало по цели дни. Извървявал по четиридесет мили само за да отиде на някое пиянско събиране. Само да чуел, че някъде има танци, хуквал нататък, мъкнейки цигулката си, на която умее да свири само няколко простички мелодии. И не се прибирал с дни. Като нямало танцови забави, Стоброд отивал в гората. На лов, казвал. Но обикновено носел само по някоя катеричка или мармот. Амбициите му не се простирали до по-едър дивеч, например елен, и когато нямало гризачи, ядели кестени, ревен и други диворастящи растения, които Руби събирала, а често карали само на жълъди.

Дори влечението на Стоброд към чашката не било достатъчно, за да го направи фермер. Вместо да отглежда царевица, той излизал с чувал в някоя безлунна нощ и го пълнел от чуждите ниви. От нея варял мазна жълтеникава течност, която според приятелите му била несравнима по градус и вкус.

Единственият му опит да си намери работа завършил плачевно. Един човек надолу по реката го наел за разчистване на терен за пролетната сеитба. По-големите дървета вече били съборени и лежали със заплетени клони в края на гората. Човекът искал от Стоброд да му помогне при изгарянето им. Запалили буен огън и започнали да кастрят клоните, за да освободят дърветата и ги довлекат до огъня. Внезапно Стоброд решил, че работата е повече, отколкото си мислел първоначално. Смъкнал ръкавите на ризата си и си тръгнал. Човекът продължил сам. С дълга кука търкалял стволите към огъня. Стоял близо до пламъците, когато няколко горящи дънера се разместили и хванали крака му помежду си. Колкото и да се опитвал, не можал да се освободи. Викал за помощ, докато останал без глас. Огънят приближавал и като видял, че ще изгори жив, човекът взел брадвата и отсякъл крака си от коляното. С парче плат от панталона си и пръчка пристегнал здраво раната, после измайсторил патерица от чаталест клон и се прибрал у дома. Едва оживял.

Години след това Стоброд заобикалял отдалеч къщата му, защото куцията, за огромно разочарование на Стоброд, му имал зъб и като го видел, стрелял по него от верандата.

Едва когато пораснала, Руби се запитала що за човек е била майка ѝ, та да се омъжи за такъв като Стоброд. Но представата за нея била напълно изтрита от съзнанието ѝ, защото когато го питала, той отговарял, че не си спомня.

— Дори не си спомням дали беше тънка или дебела — казвал той.

За всеобща изненада в първите дни на треската на войната Стоброд се записал доброволец в армията. Една сутрин яхнал старото муле и заминал. Оттогава Руби не била чувала нищо за него. Последният ѝ спомен за него били белите кончови на ботушите му, проблясващи от двете страни на коня, докато се клатушкал по пътя. Според нея Стоброд не е воювал дълго. Сигурно е загинал още в първото си сражение или е дезертирал, тъй като била чула от един

войник от неговия полк — завърнал се у дома без ръка — че Стоброд е изчезнал след битката при Шарпсбърг.

Каквато и да била съдбата му — шрапнел в задника или бягство към западните територии — Руби останала да се оправя сама. Без мулето не можела вече дори да оре безплодните ниви. Можела само да си направи малка градина, която обработвала ръчно с единично рало и мотика.

Първата година от войната била тежка за нея, но Стоброд слава богу бил оставил мускета си, надявайки се, че ще получи по-добро оръжие, ако се яви с празни ръце. Руби взимала този музеен експонат — повече напомнящ аркебуз, отколкото съвременна пушка — и през зимата ловувала диви пуйки и елени, а месото сушала край огъня като индианците. Стоброд бил взел единствения им нож и тя режела месото с нож, който сама направила от парче от стар трион. Нагрjala острието в огъня и с подкова, която намерила на пътя, очертала формата на нож върху нажеженото желязо. Когато металът изстинал, тя изчукала излишното извън очертанята и с пила дооформила острието и дръжката. Отново с чука, прикрепила с медни нитове ръкохватка, изрязана от дебел ябълков клон. Наточила острието върху речен камък. Ножът изглеждал грубичък, но режел не по-зле от фабрично изработен.

Като основно постижение в живота си Руби изтъкна факта, че на десетгодишна възраст вече познавала планината на два̀сет и пет мили във всяка посока толкова добре, колкото градинар — лехите си с фасул. И че по-късно, макар и все още девойка, побеждавала мъжете в схватки, за които не желалаше да говори с подробности.

Предполагала, че в момента е на два̀сет и една години, макар да не била сигурна, тъй като Стоброд не помнел нито годината, нито деня на раждането ѝ, нито дори сезона, през който се появила на белия свят. Не че имала намерение да празнува рождения си ден. Празниците били нещо непознато в живота ѝ, тъй като в борбата за оцеляване нямало място за подобни глезотии.

---

[1] Роман от Чарлз Дикенс, издаден през 1857 г. — Б.ред. ↑

ДАРБА, КАТО ВСИЧКИ ДРУГИ

Късно през нощта Инман вървеше край брега на Дълбоката река. След известно време пътят слезе в блатиста низина, която по-нататък се стесняваше и преминаваше в клисура. От небето постепенно остана само тясна ивица, заключена между каменните стени и дърветата. Единствената светлина идеше от Млечния път. Беше толкова тъмно, че трябваше да напипва пътя си из теснината на всяка крачка. Отблясъкът на светлината върху водата бе толкова слаб, че можеше да го види само ако гледа натам, като човек, който търси в небето далечни звезди, без да гледа право към тях.

След като се спусна по почти отвесна скала, пътят навлезе в тесен прорез между реката и стръмния каменист бряг, по който тук-там растяха храсталаци. На Инман това място никак не му хареса. Боеше се да не се натъкне на военната полиция. Можеха да го връхлетят конници, преди да е намерил откъде да се измъкне, а брегът бе прекалено стръмен, за да се изкачи нагоре в тъмното. Тук трудно би оказал съпротива на въоръжени мъже. Най-добре да се маха оттук час по-скоро.

Инман премина в бавен и мъчителен тръс. Продължи така няколко минути, докато видя пред себе си и малко вдясно проблясваща светлина. Забави ход и като приближи, видя, че тя идва от димяща факла от борови клони, която хвърляше жълт кръг светлина около мъж с широкопола шапка, застанал на пътя. Инман се прокрадна безшумно още малко напред и се притаи зад голям камък на десетина метра.

Мъжът беше с черен костюм и бяла риза. Водеше кон с юзда от въже, праметнато през шията му. На гърба си конят носеше товар — нещо бяло и безформено като куп бели чаршафи. Мъжът седна и прибра колене към гърдите си с едната ръка. Закрепи лакътя на другата, която държеше факлата, в пролуката между коленете си като в стенен свещник. Отпусна глава, докато периферията на шапката му докосна изпънатата напред ръка. Тъмен силует на пътя.

Ще заспи с тая факла, помисли си Инман. Ще му се подпалят краката.

Но мъжът не спеше. Беше отчаян. Погледна към коня и изстена.

— Мили боже, в какъв рай живеехме преди!

Той се заклати наляво-надясно, както си седеше, после отново въздъхна:

— О, Господи!

Инман се зачуди какво да прави. На пътя имаше още един камък. Не може да се върне. Не може да заобиколи. Не може да стои там цяла нощ като вързана юница. Извади пистолета си и го вдигна пред очите си, за да провери на слабата светлина дали е зареден.

Тъкмо се канеше да се прицели, когато мъжът се изправи на крака и забучи факлата в земята. Отиде до задницата на коня. Опита се да свали товара. Конят се размърда неспокойно и наостри уши. Бялото на очите му проблесна.

Мъжът свали товара, нарами го и мина отпред, залитайки. По увисналата тънка ръка и дългата коса, метяща земята, Инман позна, че онзи носи жена. Изнесе я извън осветения от факлата кръг и двамата станаха почти невидими, но по стъпките му разбра, че върви към ръба на стръмния скат. Чуваше риданията му в мрака.

Инман се завтече към факлата, грабна я и я подхвърли в посока на звука. Като падна на земята, тя освети мъжа, застанал на крайчеца на пропастта с жената в ръце. Опита се да се обърне, за да види откъде идва светлината, но му беше трудно заради тежестта на тялото. Накрая все пак успя да се извърти с лице към Инман.

— Остави я долу — каза Инман.

Той я положи в краката си.

— Що за пистолет е това, по дяволите? — каза мъжът, спрял поглед върху двете неравни цеви.

— Отдръпни се. Ела насам, за да те виждам.

Мъжът прекрачи тялото и се приближи. Държеше главата си наведена, за да може периферията на шапката да препречва светлината.

— Спри там — заповяда Инман.

— Теб те праща Бог, за да каже „не“ — рече мъжът.

Направи още две крачки, коленичи, просна се на земята и обгърна с ръце краката на Инман. Инман насочи пистолета към главата му и обра спусъка. Тогава мъжът вдигна лице в отблясъците от факлата

и Инман видя, че страните му са мокри от сълзи. Съжали го, и както тъй или иначе вече си бе решил, само го удари по скулата не много силно с дългата цев.

Човекът падна по гръб. Под окото му се бе появила плитка цепнатина. Шапката му се изтърколи настрани и откри намазаната му с брилянтин, пригладена и лъщяща като ябълка, руса коса, чиито краища висяха по раменете. Попипа раната и погледна кръвта.

— Заслужавам си го — каза той.

— Заслужаваш да те убия — отвърна Инман. Той погледна към жената, която лежеше на ръба на пропастта. Не беше помръднала. — Все още ми се ще да го направя.

— Не ме убивай, аз съм божи човек — примоли се мъжът.

— Някои казват, че всички сме такива.

— Искам да кажа, проповедник. Проповедник съм.

Инман не знаеше какво да отговори и издиша шумно през носа.

Проповедникът се изправи на колене.

— Мъртва ли е? — попита Инман.

— Не.

— Какво ѝ е?

— Нищо особено. Бременна е. А и аз ѝ дадох да изпие нещо.

— Какво?

— Пакетче прах, което купих от един пътуващ търговец. Каза, че с него можеш да приспиш човек за няколко часа. Дадох ѝ го преди около половин час.

— И ти си бащата?

— Очевидно.

— Не сте женени, предполагам.

— Не сме.

Инман се приближи до жената и коленичи. Вдигна тъмната ѝ коса. Жената дишаше през носа с тихо похъркване. Лицето ѝ бе отпуснато, а в хълтнините на очите и бузите се събираха грозни сенки. Въпреки това личеше, че е красавица. Положи главата ѝ обратно на земята и се изправи.

— Качи я обратно на коня — каза той и се отдръпна с насочен към мъжа пистолет, без да откъсва очи от цевите.

Човекът отиде до нея, коленичи и повдигна тялото. Стана прав и олюлявайки се, го пренесе до коня и го положи на гърба му. Инман

наклони пистолета в светлината на факлата и го поогледа, доволен от бързината и ефективността, които оръжието бе придало на изпълнението на едно най-обикновено настояване.

— Сега какво? — попита мъжът. Изглеждаше доволен, че някой друг взема решенията вместо него.

— Млъквай — отговори Инман. Не знаеше какво да прави. Мислите му бяха бавни и объркани заради недоспиването и умората.

— Откъде идваш? — попита той.

— Тук наблизко има едно градче — отговори мъжът, сочейки в посоката, в която вървеше Инман.

Инман взе факлата и я хвърли в пропастта. Проповедникът мълчаливо гледаше как пламъкът ѝ се سماлява в мрака.

— Това Дълбоката река ли е?

— Така ѝ викат.

Тръгнаха. С едната си ръка Инман държеше пистолета, с другата водеше коня. Юздата бе от дебело въже, чийто край бе увит с тел на няколко сантиметра, за да не се различава. Телта убоде пръста му и от раничката протече кръв. Инман го сложи в устата си, мислейки си, че ако не бе се натъкнал на тях, сега жената щеше да е едно бяло петно, носещо се с издути около тялото поли по черната повърхност на реката, а проповедникът щеше да стои на пътя и да повтаря: „Потъни! Потъни!“.

Пътят се заизкачва, пресече невисок рид и реката остана назад, извиваща между ниски хълмове. Луната бе изгряла и Инман видя обширни пространства земя там, където гората бе опожарена, за да се отвори място за ниви. Но освен да я подпалят, друго не бяха правила, и овъглените стволове стърчаха сред набраздената от ручей глина чак до хоризонта, проблясвайки под лунната светлина. Инман се огледа и си каза: „Сякаш съм на друга планета“.

Съзвездието Орион се показва на източния хоризонт и по това Инман пресметна, че полунощ отдавна е минало. Фигурата на ловеца-воин висеше като обвинение, като небесен знак, порицаващ недостатъците ти. Орион бе със стегнат колан, с готово за удар оръжие, изпълнен със самоувереност, ако позата издава чертите на характера. Всяка нощ си пътува на запад и никога не закъснява.

Едно от малкото утешителни в живота неща бе, че човек може да дава имена на звездите. Вечерта след битката при Фредериксбърг той

бе споделил идеята си с едно момче от Тенеси. Седяха край окопа зад стената. Нощта бе мразовита, а звездите бяха като ярки точки на небосклона. Полярното сияние бе угаснало. Бяха увидели главите и раменете си в одеяла и дъхът им образуваше облачета пара, висящи в неподвижния въздух като духове, които бавно се отдалечават.

— Толкова е студено, че ако близнеш цевта на пушката, езикът ти ще залепне за нея — каза момчето.

Той вдигна своята „Енфийлд“ пред лицето си и духна върху цевта, после драсна с нокът на същото място и по нокътя полепна скреж. Погледна Инман и повтори опита. Приблужи пръста си към Инман, за да му покаже.

— Да, виждам.

Момчето се изплю между краката си и се наведе, за да види дали плюнката ще замръзне, но окопът бе дълбок и тъмен и не се разбра какво е станало.

Пред тях бойното поле се спускаше към града и реката. Земята се простираше безрадостна и гола като в кошмарен сън. Сякаш бе пренаредена като декор за новото действие, покрита с трупове и изровена от снарядите. Новите земи на ада, беше казал някой. За да забрави мрачните мисли, Инман погледна към Орион и произнесе името на звездата. Момчето вдигна очи към небето, после попита:

— Откъде знаеш, че се казва Ригел?

— Прочетох го в една книга.

— Но това е само име, дадено от нас. Не е името, което ѝ е дал Бог.

Инман се замисли и отвърна:

— На нас не ни е дадено да знаем какво име е дал Той на тази звезда.

— Така е. Той го пази в тайна. Никога няма да го научим. Поуката е, че трябва да се примирим с невежеството си. Защото ето какво най-често произлиза от знанието — каза момчето и пренебрежително кимна с брадичка към бойното поле, очевидно намирайки, че не си струва дори да го сочи с ръка.

Тогава Инман сметна момчето за глупак. На него самия му стигаше да знае човешкото име на най-ярката звезда на Орион, а Бог нека пази тъмните си тайни. Но сега се запита дали пък момчето не е

било право по въпроса за човешкото познание или поне за някои негови по-особени области.

Известно време Инман и мъжът крачеха мълчаливо. После проповедникът каза:

— Какво смяташ да правиш с мен?

— Не съм решил. Как се стигна дотук?

— Трудно е да се каже. Никой в градчето не подозира нищо. Тя живее с баба си, която е толкова стара и глуха, че трябва да крещиш с все сила, за да те чуе. За нея беше лесно да се измъква нощем, за да се срещаме край купата сено или да се любим на мъхестия бряг на потока, докато първите птици запяят преди съмване. Цяло лято се срещяхме на тайни места из гората.

— Ловки като прокрадващи се пуми? Това ли е картината, която се опитваш да нарисуваш?

— Да, може би.

— Как започна тая история?

— По обичайния начин. Нещо в погледа, нещо в гласа, докосване на ръцете по време на обедите на открито след неделните служби.

— Има доста голяма разлика между това и един проповедник със смъкнати до глезените панталони в някоя купа сено.

— Да.

— Да не говорим, че си я домъкнал тук като прасе, умряло от свинска чума.

— Ами... Но всичко е по-сложно, отколкото си мислиш. Първо, длъжността ми. Ако ни разкриеха, щяха да ме прогонят оттук. Църквата ни е строга. Наказвали сме миряни само защото са позволили в домовете им да се свири на цигулка. Повярвай ми, обмислял съм го по цели нощи.

— Сигурно е било в дъждовните нощи. Когато сеното и мъхът са мокри?

Проповедникът не отговори.

— Имало е и по-лесни начини да се поправят нещата — каза Инман.

— Не намерих такива.

— Например да се ожениш за нея.

— Невъзможно. Вече съм сгоден.

— О.

— Мисля, че сбърках като станах свещеник.

— Така е. Бих казал, че не ти е призвание.

Изминаха още една миля и пред тях, на брега на същата река, която течеше по дъното на клисурата, изникна малко градче. Дървени постройки, събрани накуп. Варосана дъсчена църква. Къщи.

— Мисля, че трябва да я върнем в леглото ѝ като че тази нощ просто не е била. Имаш ли носна кърпа?

— Да.

— Сгъни я, пхъни я в устата си и легни по очи на земята.

Инман разви тела от края на въжената юзда. Мина зад проповедника, сложи коляно на гърба му, омота тела около главата му няколко пъти и завърза краищата ѝ.

— Ако започнеш да крещиш, ще дойдат хора. Можеш всичко да стовариш върху мен. Аз и да го разкажа, никой няма да ми повярва.

Влязоха в градчето. Отначало залаяха кучета, но като разпознаха проповедника, млъкнаха, привикнали с нощните му разходки.

— Коя е къщата? — попита Инман.

Проповедникът посочи надолу по пътя и преведе Инман през градчето до малката тополова горичка от другия му край. Сред дърветата се гушеше боядисана в бяло къщурка само с една стая, с дъсчен покрив. Проповедникът кимна. Телта опъваше ъгълчетата на устата му в гротескна усмивка — изражение, което изобщо не отговаряше на настроението на Инман.

— Спри до тази топола — каза той.

Свали въжето от шията на коня и с него завърза проповедника през врата за дървото. Хвана свободния край на въжето, прекара го през раменете му и завърза китките му отзад.

— Стой мирен, и всички ще живеем.

Той свали жената от коня и я намести устойчиво в ръцете си — едната под кръста ѝ, другата — под меките бедра. Главата се опря на рамото му, а тъмната коса галеше ръката му като полъх. Тя издаде тих уплашен стон като в неспокоен сън. Бе толкова безпомощна, лишена дори от защитата на съзнанието. Изложена на всевъзможни опасности, оцеляла единствено благодарение на необикновената доброжелателност на света. „Все пак трябваше да застрелям шибания проповедник“, помисли си Инман.

Той я отнесе в къщата и я положи върху купа разстлана вратига на верандата. После погледна през прозореца на тъмната стаичка. В огнището гореше слаб огън. На сламеник край него спеше възрастна жена. Бе живяла толкова дълго, че бе станала почти прозрачна, с кожа като пергамент, и Инман си помисли, че ако я вдигне и изправи пред огъня, ще може да чете вестник през нея. Устата ѝ бе отворена. Старицата хъркаше. Светлинната в огнището осветяваше единствените ѝ два чифта зъби. Единият горе отпред, другия — долу. Приличаше на заек.

Инман натисна вратата и откри, че не е заключена. Отвори я, мушна глава вътре и извика „Хей!“. Старицата продължи да хърка. Той плесна с ръце два пъти, но тя не помръдна. Реши, че е безопасно и влезе. Край огъня имаше чиния с половин царевичен хляб и две парчета пържено свинско. Инман взе храната и я прибра в сухарната си торба. В дъното на стаята имаше празно легло. Леглото на внучката, сети се той. Приблужи се, отметна завивките, после излезе навън и се загледа в тъмнокосата девойка. В светлата си рокля приличаше на ивица светлина върху черната земя.

Той я повдигна, внесе я вътре и я сложи на леглото. Събу обувките ѝ и я зави до брадичката. После размисли, смъкна отново завивката и я обърна на една страна, защото си спомни как един от войниците от неговия полк бе заспал пиян по гръб и как щеше да се задави, докато повръща, ако не бяха го забелязали и обърнали. Девойката щеше да се събуди на сутринта с пулсираща глава, чудейки се как се е озовала обратно в леглото си, след като последното, което си спомня, е да палува с проповедника в сеното.

В този миг дънерите в огнището се сринаха от желязната решетка и огънят се разгоря. Девойката отвори очи, обърна глава и се вгледа в Инман. В светлината от огъня лицето ѝ изглеждаше бледо. Косата ѝ — разрошена. Бе уплашена. Объркана. Устата ѝ се отвори като че се канеше да извика, но от нея не излезе никакъв звук. Инман се наведе над нея, протегна ръка и отметна косата от челото ѝ.

— Как се казваш? — попита той.

— Лора — отвърна девойката.

— Чуй ме, Лора. Този проповедник не говори от името на Бог. Никой не го може това. Върни се в съня, а когато на сутринта се

събудиш, спомни си за мен като за ангел, явил ти се насън, за да те предупредя да го зарежеш. Той не ти мисли доброто. Запомни това.

Инман докосна очите ѝ с връхчетата на пръстите, както бе виждал да правят хората с мъртвите, за да затворят клепачите им. Тя се успокои под ръката му и заспа.

Остави я и се върна на мястото, където бе оставил проповедника. В момента желанието му да извади ножа си и да го изкорми бе неудържимо, но вместо ножа, той затършува в торбата си и извади писалка, мастило и хартия. Намери добре осветено от луната място и под синкавите лъчи нахвърли накратко историята без много да мисли и украсява, просто описа в няколко изречения замисленото убийство, на което бе станал свидетел. Като свърши, той забодя листа на един клон на нивото на очите, но така, че проповедникът да не може да го достигне.

Проповедникът го наблюдаваше и когато схвана намерението му, се вбеси, взе да ритя и да се мята насам-натам, доколкото позволяваше завързаният му врат. Досещаше се какво е написано на листа. Сумтеше и хленчеше през завързаната пред устата му носна кърпа.

— Искаш да свидетелствувам? Това ли искаш? — попита Инман.

— Ммм... — измуча онзи.

Инман извади пистолета си и го допря до ухото му. Запъна петлето и смъкна лостчето, което насочва иглата на ударника към пониско разположената цев.

— Още една дума на висок глас и ще останеш без глава — каза Инман, развърза телта и проповедникът изплю кърпичката.

— Ти съсипа живота ми — изломоти той.

— Не прехвърляй вината на мен. Не исках да участвам в това. Но не искам да се чудя дали след една-две вечери няма да се върнеш отново в оная тъмна клисура с момичето на гърба на коня ти — отговори Инман.

— Тогава ме застреляй. Застреляй ме и ме остави да си вися тук.

— Не мога да отрека, че има нещо очарователно в това предложение.

— Проклет да си заради това, което правиш с мен.

Инман взе мократа кърпичка от земята, натика я в устата на проповедника, завърза я с телта и се отдалечи. Докато вървеше, чуваше сподавени стонове и сумтене. Нечленоразделни проклетия и закани.

През остатъка от нощта вървя без отдих, за да увеличи разстоянието между себе си и безименното селище. Когато утрото най-после парна гърба му с лъчите на изгряващото слънце, бе навлязъл в хълмиста местност и се чувстваше изтощен до смърт. Нямаше представа къде се намира, нито пък знаеше, че през тази дълга нощ е изминал едва дванайсет мили, въпреки че му се струваха сто.

Спря, влезе в гората и си направи легло от клонки и шума. Облегна гръб на едно дърво и изяде къшея царевична питка и тлъстото свинско, което бе взел от къщичката. Почти до обед спа.

После се събуди и впери поглед в синьото небе през клоните на боровете. Извади пистолета си, избърса го с парцал, провери зарядите и го задържа в ръката си. Пистолетът бе „Лемат“. Моделът не бе някое от старите и долнокачествените белгийски оръжия, а с щампа „Бирмингам“ върху цевта. Бе го намерил на земята и пъкнал в колана си малко преди да го ранят край Питърсбърг. Бе успял да го съхрани в цялата бъркотия на лазарета и пътуването с влака на юг към столицата в товарния вагон, пълен с ранени като него. Бе чудато оръжие, някак прекалено голямо и с необикновени пропорции, но пък бе най-страховитият револвер, който съществуваше, барабанът му бе голям колкото юмрук и побираше девет патрона калибър 40. Но най-забележителната му черта, онова, което бележеше нова насока в оръжейния стил, бе следното: барабанът се въртеше около груба и дебела цев под основната. Предназначена за краен случай в отчаяна ситуация, тя изстрелваше един-единствен заряд — едра сачма или куршум. Въпреки размерите си, оръжието лежеше добре в ръката, солидно като слитък метал. Просто като го държиш и си мислиш на какво е способен, ставаш по-спокоен.

Инман избърса цевта и барабана, припомняйки си боя в града, пресичането на реката и проповедника; мислеше си за това, че при всеки отделен случай е могъл да постъпи и по друг начин. Искаше му се да не се бе забърквал в работата на други хора. Част от него искаше да се скрие в гората далеч от пътя. Да бъде като бухал, да се придвижва само нощем. Или като дух. Друга негова част копнееше да носи големия револвер на бедрото и открито да пътува през деня под черен флаг, вдъхващ респект у всеки, който го приеме, и да се бие с всеки, който си го търси, оставяйки се да бъде воден от яростта срещу всичко, противопоставило се на волята му.

Преди войната не обичаше сбиванията. Но след като постъпи в армията, това започна да му се струва лесно. Смяташе, че е като всички други неща — дарба. Като човек, който умее да дяла птици от дърво. Или като човек, който умее да свири на банджо. Или като дар-словото на проповедника. Тия неща не зависят от теб. По-скоро е въпрос на нерви, на бързина на ръката и хладен ум, за да не се уплашиш и объркаш в боя, а способността ти за вярна преценка да не се замъгли, защото краят може да бъде фатален. Плюс по-високия ръст, нещо твърде важно в близкия бой.

След пладне Инман напусна убежището си и отново се отправи на път. Но само след час установи, че краката му не го слушат, натежали от умора. Всяка крачка му струваше огромно усилие. Пред себе си забеляза двама души, спрели пред брод в реката, но тъй като дори от разстояние бе ясно, че са роби, той не си направи труда да се прикрие в гората. Единият се опитваше да накара розово прасе, което се валяше в калта, да нагази във водата. Другият носеше наръч колове. Свинаят безрезултатно ритна животното няколко пъти, после взе кол от другаря си и взе да го удря и мушка, докато накрая то неохотно се надигна и тръгна. Мъжете докоснаха шапките си за поздрав и рекоха: „Здрасти, войниче“.

Инман чувстваше такава слабост, че за миг му се прииска да е голямото розово прасе, което си лежи в калта и не става, докато някой не го цапардоса с кол. Но си наложи да изуе ботушите си и да прецапа през брода. На другия бряг изостави пътя и тръгна надолу край реката с намерението да намери скрито място, където да си сготви царевична каша. Но вятърът се обърна и донесе мириса на истинска храна откъм посоката, в която вървеше.

Той последва мириса на месо, душейки и примигвайки с извита глава като мечка. Скоро стигна до бивак на завоя на реката: фургон, няколко коня, островърхи палатки от сив брезент сред брезова горичка. Инман приклезна в храстите и се загледа в хората, които щъкаха из лагера. Бяха с всички възможни цветове на кожата. Инман предположи, че са бегълци като него. Сбирщина от артисти и ирландски цигани, търговци на коне. Спънатите из поляната коне пасяха високата трева под дърветата. Бяха най-различни — от прекрасни животни до полуживи от изтощение. Но осветени от следобедната светлина, на Инман всичките му изглеждаха красиви —

грациозно извитите им шии, наведени към земята, крехките кости на пищялите, изпъкващи изпод тънката кожа над глезените. Инман предположи, че циганите са решили да ги крият тук. В сраженията бяха загинали толкова много коне, че вече трудно се намираха. Цената им се бе покачила неимоверно, но армията изпращаше хора да търсят коне, за които плащаше скъпернически. Част от Инман желаше да има достатъчно пари, за да си купи някой едър дългокрак жребец. Да го възседне и препусне, и да сложи край на мъчителното ходене пеш. Но нямаше толкова пари, а и щеше да е трудно да остане незабелязан, ако е на кон. Да се криеш е неблагоприятна работа. Той побърза да пропъди тази мечта от главата си.

Решил, че може би ще намери общ език с бегълците, той влезе в бивака с разперени встрани празни ръце. Циганите го приеха радушно, но той знаеше, че няма да се поколебаят да му смъкнат ботушите, ако им падне сгоден случай. Варяха някаква тъмна супа в желязно котле на малък огън — заек, катеричка, откраднатото пиле, различни зеленчуци от чуждите градини, най-вече зеле. Парчета тиква цвъртяха върху въглените в полева армейска печка. Жена в шарена пола от разноцветни парчета, съшити заедно като юрган, му сипа храна в тенекиена чиния и се зае да пържи царевични питки в тиган с мазнина. Тестото пукаше като далечни оръдейни изстрели.

Инман се облегна на едно дърво и започна да яде, като се оглеждаше наоколо — вълничките около камъните в реката, листата на рано пожълтялата бреза, трепкащи в раздвижвания от лек ветреца въздух, лъчите светлина, пронизващи пушека от лагерните огньовете. В плитката вода край брега играеха деца. Други се занимаваха с конете. Момче решише стара кобила с царевичен кочан, който потапяше във ведро с поташ^[1] и сажди, за да скрие сивия й цвят. После взе пила и се зае със зъбите й. Кобилата се подмладяваше пред очите на Инман. Жена спъна едър червеникавокафяв кон до ствола на бреза, нахлузи му юзда, изля масло за лампи върху копитото и го запали, за да предотврати окуцяването на крака. Навсякъде из стадото имаше да се лекуват или прикриват всевъзможни заболявания като удебеляване на ставите, белодробен емфизем, паразити.

Инман си бе имал работа с цигани и преди и смяташе, че са откровени в грабителското си отношение към останалата част от човечеството, в неприкритото си вечно търсене на сгоден случай. Но

тук, в това мирно кътче край реката, изглеждаха искрено благоразположени. Не ги беше грижа как ще завърши войната. Който и да я спечелеше, на хората щяха да им трябват коне. За тях войната не бе нещо повече от временна пречка за търговията.

Инман остана при тях до края на деня. Сипваше си супа от казана, когато огладнееше. Поспа, послуша цигуларя и погледа жената, която предсказваше бъдещето по разположението на листенцата в чаша чай, но отклони предложението ѝ да му гледа, защото смяташе, че и без това вече е достатъчно обезкуражен.

По-късно следобед видя жена с тъмна коса да минава между конете и да слага юзда на сиво-кафява кобила. Беше млада и хубава като всяка млада жена. Носеше мъжки пуловер върху дълга черна пола. Нещо в косата, в движенията или в тънките ѝ пръсти му напомни за Ейда. Тя хвана краищата на полата и фустата си, стисна ги със зъби и яхна кобилата. Белите ѝ крака се оголиха до бедрата. Пое към реката и я прекоси. По средата конят изгуби дъното и преплува няколко метра. После с мъка се закатери по стръмния отсрещен бряг. От гърба и страните му се стичаше вода, а жената бе мокра до кръста. Тя се наведе напред, за да запази равновесие и почти опря лице в шията на кобилата. Косата ѝ падна върху черната грива и се смеси с нея. Като стигнаха равното, смушка коня и той се понесе в галоп през рядката гора. Вълнуваща, прекрасна гледка, за която Инман бе благодарен.

По здрач няколко циганчета си издялаха копия от клоните на върбите край реката, отидоха до езерцето със застояла вода и наловиха цяла кошница жаби. Отрязаха краката им и ги нанизаха на пръчки, за да ги изпекат на огъня. Докато месото се печеше, при Инман дойде мъж с бутилка френско шампанско, която се кълнеше, че е придобил от честна търговия. Не беше съвсем сигурен какво съдържа бутилката, но бе готов да я продаде за един долар. Инман му даде парите и си осигури вечеря от жабешки бутчета и вино. Откри, че добре вървят едно с друго, но като се нахрани установи, че с подобна вечеря, гладен като него човек не може да се засити.

Докато обикаляше из бивака да търси още храна, се озова пред фургона на артистите. Откъм палатката им до Инман се приближи бял мъж и го попита какво иска. Беше слаб, висок и доста възрастен. Кожата под очите му беше бледа и подпухнала, а косата му — боядисана в черно. Изглежда бе шефът. Инман попита дали може да си

купи нещо за ядене. Мъжът отговори, че може, но че ще вечерят покъсно, тъй като ще репетира, докато още е светло. Покани Инман да погледа, ако иска.

След минута тъмнокосата жена, която бе видял по-рано, излезе от палатката. Инман не можеше да откъсне очи от нея. Проследи внимателно разговора между нея и мъжа, опитвайки се да разбере какви са отношенията им. Отначало реши, че са женени, после отхвърли догадката си. Двамата изправиха нещо като табло. Жената застана пред него и мъжът започна да хвърля ножове, които се забиваха съвсем близо до нея, при което дъските потрепераха. На Инман това му се стори достатъчно, за да привлече цяла тълпа от зяпачи, но после се появи и етиопец със сива брада и царска осанка, облечен в лилава роба. Обявиха, че на младини е бил царят на Африка. Етиопецът засвири на подобен на банджо инструмент толкова добре, че и мъртвец би станал да танцува, макар да бе направен от катуна и да имаше само една струна. Трупата включваше и менажерия индианци от различни племена: семинол от Флорида, крийк, чероки от Екота и жена от племето йемаси. Ролята им в представлението бе да разказват анекдоти, да бият барабани, да танцуват и пеят. Фургонът, в който пътуваха, бе препълнен с чудновати цветни шишенца с лекарства, всяко предназначено да лекува определена болест: рак, охтика, невралгия, малария, изтощение, удар, припадъци, апоплексия.

Като се мръкна, поканиха Инман да вечеря с тях. Седнаха на земята край огъня и се нахвърлиха върху огромните полусурови бифтеци и картофи, изпържени с бекон и диворастващи зеленчуци, полети с мазнината. Етиопецът и индианците се присъединиха към останалите като равни, въпреки цвета на кожата си. Разговаряха, без никой да иска и дава разрешение за взимане на думата.

Като се нахраниха, отидоха до реката, където всеки изтърка чинията си с пясък. После белият мъж хвърли щедър наръч дърва в огъня и пламъците му се извиха нависоко. Артистите започнаха да си подават бутилка и да разправят на Инман истории от безкрайните си пътувания. Пътят, казваха те, си е нещо отделно, самостоятелна държава, управлявана не от правителство, а от природните закони, в която най-важното е свободата. Разказите им бяха за разорения и неочаквани забогатявания, за игри на карти и търгове за коне, за това, че светът е пълен с луди, за неприятности със закона, за беди, от които

са се отървавали като по чудо, за надхитрени в пазарлъците наивници, за срещи с мъдреци по пътя и техните често противоречащи си мъдрости. Градчета, пълни с глупци и поквара. Припомнях си един на друг предишни биваци и храната, която са яли в тях, като единодушно се съгласиха, че най-хубавото от всички места е било онова преди няколко години край широката река, изливаща се направо от основата на скала и че никога не са яли по-вкусно пържено пиле от сготвеното в подножието на тази скала.

Инман се наслаждаваше на красотата на жената в отблясъците от огъня по косата и кожата ѝ. По едно време белият мъж каза нещо странно: някой ден светът щял да бъде така устроен, че когато човек използва думата „роб“, то ще е само метафорично.

Посред нощ Инман взе нещата си, влезе в гората зад бивака и си постла на земята, на достатъчно разстояние, за да чува циганската музика и гласовете. Опита се да заспи, но напразно. Запали парченце свещ, сипа си в канчето остатъка от шампанското и извади книгата на Бартрам от торбата. Отвори я напосоки и няколко пъти препрочете изречението, което му попадна пред очите. То описваше неназовано растение, подобно на рододендрон, доколкото ставаше ясно:

Този храст расте в гъсталаци и малки горички на открити височини, където големите дървета са нарядко; множество стъбла поникват вертикално от корените и достигат метър, метър и половина или два на височина; клоните им, израстващи в горната част на стеблото, също са почти вертикални, с умерено големи яйцевидни островърхи цели листа с бледожълтеникаво-зелен цвят; листата са с твърда, компактна текстура, с гладки и блестящи горна и долна страна, стоящи почти изправени върху къси дръжки; клоните завършват с увиснали бели съцветия, чиито сегменти са пет, дълги и тесни.

Инман с удоволствие посвети доста време на изучаването на това дълго изречение. Първо го чете, докато всяка дума се запечата в главата му със специфичната за себе си тежест. Иначе вниманието му щеше да се разсейва върху отделните фрази и нямаше да запомни

нищо. Като свърши с това, той се опита да си представи пейзажа, добавяйки липсващите детайли от високата рядка гора: видовете дървета, птиците по клоните им, папрата под тях. Когато вече можеше да задържи картината в съзнанието си ясна и устойчива, започна да рисува храста с всички подробности, докато накрая той се появи във въображението му като истински, макар по нищо да не напомняше на познатите растения и да изглеждаше доста фантастично.

Инман духна свещта, зави се и отпи глътка вино, готвейки се за сън, но в мислите му изплува образът на тъмнокосата Лора с мекотата на бедрата ѝ, която бе усетил, докато я носи. После се сети за Ейда и за Коледата преди четири години, когато също бе пил шампанско. Той облегна глава на кората на дървото, отпи голяма глътка от бутилката и изпита чувството, че Ейда отново седи в скута му както тогава край кухненската печка.

Струваше му се, че това е било в друг живот, в друг свят. Спомни си тежестта на тялото ѝ върху краката си. Мекотата на кожата ѝ, но и твърдостта на костите под нея. Бе облегнала глава на рамото му, а косата ѝ ухаеше на лавандула и на нея самата. После се изправи, а той сложи ръце на раменете ѝ и усети мускулите и възлестите стави под кожата. Притегли я към себе си, изпълнен с желанието да я прегърне силно и плътно, но тя изпусна въздух през стиснатите си устни, после стана на крака, оправи гънките на роклята си и приглади черните къдри на косата си, разпилени по слепоочията. После се обърна и го погледна.

— Ами... — промълви тя.

Инман се наведе напред, взе ръката ѝ и потърка гърба на дланта ѝ с палец. Нежните кости, свързващи китката с кокалчетата на пръстите, се размърдаха под натиска като клавиши на пиано. После изправи пръстите, които тя се опитваше да свие в юмрук. Докосна с устни китката, където синкавата вена се разделяше на две. Ейда бавно измъкна ръката си и разсеяно загледа дланта си.

— Там нищо не пише. Или поне ние не можем да го разчетем — каза Инман.

Ейда отдръпна ръката си и каза:

— Това бе нещо неочаквано.

И си тръгна.

Когато най-накрая Инман заспа, засънува ярък като ден сън. Лежеше, както в нормалния свят, в гора от дъбови дървета с листа, очевидно изтощени от растежа през лятото и само на няколко седмици от пожълтяването и есента. Сред дърветата растяха храстите, за които бе прочел в книгата на Бартрам. Бяха отрупани с нереално огромни цветове с петоъгълна форма. Слаб дъждец ръмеше през тежките листа и падаше на земята в толкова фина завеса, че дори не го мокреше. Сред дърветата се появи Ейда и тръгна към него почти със скоростта на дъжда. Носеше бяла рокля, а главата и раменете ѝ бяха загърнати в черен шал, но той я позна по очите и походката.

Инман се надигна и макар изненадан от появата ѝ, поиска да я прегърне и тръгна към нея, за да го направи, но три пъти подред, щом протегнеше ръце към нея, очертанията ѝ се размиваха и тя се превръщаше в неясен силует от проблясваща сивкава мъгла, през който ръцете му безпрепятствено преминаваха. Но на четвъртия път тя си остана от плът и кръв и той най-после успя.

— Извървях труден път, за да дойда при теб — каза той. — И никога няма да те пусна. Никога.

Тя го погледна и свали шала от главата си. По изражението на лицето личеше, че е съгласна, макар да не промълви и дума.

Инман се пробуди от песните на утринните птици. Образът на Ейда от съня не бързаше да си отиде, а и той не искаше това. Стана на крака. По тревата блестеше обилна роса, а слънцето вече се бе издигнало до върховете на дърветата. Върна се в бивака, но там нямаше никой. Огънят край фургона на артистите бе угаснал. Освен големия черен кръг на огнището и успоредните следи от колелетата на фургона нищо друго не доказваше, че артистите са били реални хора. Инман съжали, че не е могъл да се сбoguва с тях, но въпреки това цял ден вървя с приповдигнато настроение заради съня, с който го бе дарила тъмната нощ.

---

[1] Поташ — калиев карбонат, който се съдържа в дървесната пепел; използвал се е в бояджийската индустрия. — Б.ред. ↑

ПЕПЕЛ ОТ РОЗИ

Един топъл следобед в началото на есента Руби и Ейда работеха на долната нива, която Руби бе заделила за зимна градина. Беше от ония дни, когато израслите на два метра бурени с внезапно разтворени и проблясващи на слънцето цветове, покрити с металносив мъх, изглеждаха като заскрежени в ранно зимно утро. Напомняха колко близо е вече първият истински скреж, макар слънцето да бе все още горещо, принуждавайки кравата да следва сянката на дъба, пълзяща по пасището.

Ейда и Руби прекопаваха и плевяха редовете с младо зеле, ряпа и лук — част от храната, с която щяха да преживяват зимата. Преди няколко седмици внимателно бяха подготвили всичко — изораха почвата, хвърлиха пепел от огнището и тор от плевнята, брануваха. Руби караше коня, а Ейда седеше върху браната, за да добави тежест. Браната бе грубо сечиво, измайсторено от предишния собственик на фермата от чаталест дъбов клон. В суровото дърво на двата раздалечени края бяха пробити дупки, а в тях бяха набити дълги спици от изсушена акация. Съхнейки, дъбовото дърво бе стегнало спиците толкова здраво, че те не се нуждаеха от допълнително закрепване. Ейда седяше върху чатала и се залавяше с крака и ръце, за да не падне. Браната подскачаше по земята, трошеше буците, браздеше и изравняваше пръстта. Тя внимателно наблюдаваше тичащата назад вече обработена земя и бе успяла да забележи и грабне три върха от стрели, кремъчна стъргалка и запазена глинена фигурка на птица. Когато започнаха да сеят, Руби й показа шепя ситни черни семенца.

— Не изглеждат — много каза тя. — Иска се силна вяра, за да си представиш, че от тези семенца ще се роди толкова ряпа, че да напълни мазето ти. Дано есента е топла, че малко закъсняхме.

Зеленчуците вървели добре, твърдеше Руби, защото били засадени, по нейно настояване, при строго съблюдаване на знаците. Според Руби всяко нещо — поставянето на колове за ограда, приготвянето на кисело зеле, коленето на прасето — се подчинява на

небесните правила. Сечи дърва, когато луната залязва, съветваше тя, иначе няма да те топят през зимата, а само ще пращят и съскат. През април, когато листата на тополата станат колкото ухо на катерица, ще засадим царица само при наличието на съответните знаци, иначе ще израсте само до коляно и ще завехне. През ноември ще заколим прасе при новолуние, защото иначе месото няма да е достатъчно мазно и пържолите ще се свиват в тигана.

Монро би сметнал тези убеждения за прости народни суеверия и не би се съобразявал с тях. Но Ейда, все по-жадна да научи от Руби всичко за живите същества, населяващи земята, гледаше на тях като на метафори. Като проява на ръководното начало, като повик за полагане на грижи и поддържане на определен ред. Те представляваха ритуал, осигуряващ обновяването на порядъка и тенденциите в материалния свят, там, където той се пресича с някакъв друг. В крайна сметка започна да ги възприема като средство за поддържане на постоянна бдителност, и като такива, тя нямаше нищо против да ги спазва.

Докато работеха в градината, чуха шум от колелета, от пръхтенето на кон, от ведро, което се удря в страничната дъска на каруца със звън, изпълващ долината. Откъм завоя се показа първо чифт стари мулета, после фургон, който спря край оградата. Фургонът бе толкова препълнен с куфари и сандъци, че за хората нямаше място и те вървяха отстрани. Ейда и Руби отидоха до оградата и разбраха, че това са група изселници от Тенеси на път за Южна Каролина. Объркали пътя, подминали разклона за Уагън Роуд Гап и се озовали тук. Групата се състоеше от три изтощени жени и половин дузина дечица. Придружаваха ги двойка роби, мъж и жена, които ги следваха по петите като сенки, макар че спокойно можеха да им прережат гърлата, докато спят нощем.

Жените казаха, че мъжете им са на война и че бягат от федералните в Тенеси към Камдън в Южна Каролина, където едната от тях имала сестра. Помолиха за разрешение да преспят в плевника и докато си приготвяха легла в сеното, Ейда и Руби се захванаха да готвят. Руби закла три пилета, които бяха се наплодили в такова изобилие, че човек не можеше да прекоси двора, без да настъпи някое. Скоро щеше да има достатъчно петли за колене. Нарязаха ги на парчета и ги изпържиха, сготвиха боб, свариха картофи и опекоха тиква. Руби направи тройно количество хляб и когато вечерята бе

готова, поканиха пътниците на масата. Робите получиха същото ядене, но седнаха навън, под крушата.

Гостите им се нахвърлиха върху храната и известно време никой не продумваше. Като се нахраниха, от пилетата бяха останали само две крилца и една кълка; бяха се справили с повече от половинка масло и кана напитка от сорго. Една от жените каза:

— Беше вкусно. От две седмици ядем само сух царевичен хляб, без масло, без мазнина или меласа. Чак да ти приседне.

— Как стана така, че се решихте да тръгнете на път? — попита Ейда.

— Федералните ни нападнаха и обраха дори негрите — отговори жената. — Взеха ни всичката храна, с която мислехме да изкараме годината. Дори видях един от тях да тъпче свинска мас в джобовете си. Гребе с шепи и тъпче. После един от войниците — казаха, че е жена в униформа — ни накара да се съблечем до голо, за да ни обискира. Но не беше жена. Имаше адамова ябълка. Взе ни всичките бижута. След това подпалиха къщата ни под дъжда и си заминаха. Не след дълго остана да стърчи само комина над продъненото мазе, пълно с воняща черна вода. Нямахме нищо, но останахме известно време, защото сърце не ни даваше да се разделим с родния дом. На третия ден застанахме с най-малката ми дъщеря край онази дупка, погълнала всичко, което имахме. Тя взе парче от счупена чиния и каза: „Мамо, скоро май ще се наложи да пасем трева.“ Тогава разбрах, че часът за тръгване е ударил.

— Да, така постъпват с нас федералните — обади се друга жена. — Решили са да наказват жените и децата заради убитите им войници.

— В тези времена сърцата ни се превръщат в кървящи рани — каза третата. — Имате по-голям късмет, отколкото си мислите, скрити в тази долина.

Ейда и Руби придружиха пътниците до плевнята, а на сутринта изпържиха почти всички яйца, които имаха и омесиха още хляб. След закуска начертаха карта на пътищата до Уагън Роуд Гап и ги изпратиха към следващия етап от пътуването им.

Същия следобед Руби каза, че иска да нагледа ябълковата градина и Ейда предложила обядват там. Събраха остатъците от снощната вечеря, взеха малка купа картофена салата с майонеза, разбита от Руби, и салата от краставици с оцет. Занесоха храната до

градината в дървено ведро и се нахраниха под дърветата, седнали на постелка върху тревата.

Небето бе покрито с пелена от леки облаци и слънчевата светлина падаше като че отвсякъде, равномерна и приглушена. Руби прегледа дърветата и заключи, че ще дадат добра реколта. После най-неочаквано погледна Ейда и каза:

— Посочи ми север.

Ейда дълго се мъчи да си припомни основните посоки на света и се забави, което предизвика насмешливата усмивка на Руби. Да задава подобни въпроси ѝ бе станало навик в последно време. Забавляваше се да показва на Ейда колко е неориентирана в живота. Един ден, докато вървяха край потока, тя я попита:

— Накъде тече тази река? Откъде идва и къде се влива?

Друг път каза:

— Посочи ми четири растения на този хълм, които стават за ядене. Колко дни остават до следващото пълнолуние? Назови ми две растения, които цъфтят сега, и две, които са вързали плод.

Ейда все още не знаеше отговорите, но искаше да ги научи. Руби бе нейният учебник. Докато работеха денем, Ейда забелязваше, че познанията на Руби включват и множество неща, привидно нямащи връзка с отглеждането на растения. Дори безполезните за човека неща — животни и растения — и начинът им на живот очевидно не оставаха извън обсега на интереса ѝ, тъй като тя непрекъснато говореше за създанията, населяващи света. В ума ѝ се запечатваше всяка богомолка из тревата, червейчетата по царевичата в малките палатки, които си правеха от млади листа, ивичестите и петнисти саламандри, дружелюбно усмихнатите под камъните в потока. Руби забелязваше дребните, покрити с власинки, изглеждащи отровни, растения и гъби по влажните гниещи дървета, всички ларви, насекоми и червеи, които живеят сами в колибки от клечки, пясък или листа. Всеки живот си имаше своята история. И най-малкият признак на живот привличаше вниманието на Руби.

Когато се отпуснаха на одеялото, сити и сънливи, Ейда каза на Руби, че ѝ завидва за познанията за света. Фермерство, готвене, дивата природа...

— Откъде си научила всичко това?

Руби отговори, че е научила каквото знае от възрастните жени от селището, на които е задавала разни въпроси, докато ги е наблюдавала как работят. Научила доста и от Сали Суангър, която според Руби знае много, като например имената на всички растения до най-невзрачната тревичка. Каза, че също така и сама доста си е блъскала главата, за да открие логиката на живота. Било просто въпрос на наблюдателност.

— Отначало се опитваш да разбереш кое какво харесва — каза Руби, а Ейда го разтълкува за себе си като: „Наблюдавай и откривай механизмите на привличането в природата“.

Руби посочи червените петна по зеления хълм.

— Смрадликата и кучешкият дрян вече си сменят цвета, преди останалите дървета. Защо го правят почти цял месец предварително?

— Случайност? — предположи Ейда.

Руби издаде тих звук, сякаш изплюваше камъче или буболечка от устата си. Според нея хората отдават на случайността всичко онова, което не разбират. Тя обаче бе на друго мнение. По това време на годината и смрадликата, и кучешкият дрян са отрупани със зрели плодчета. По-правилно било да се запитаме: „Какво друго, имащо връзка с въпроса, се случва?“ Да вземем птиците. Те летят по цял ден и по цяла нощ. Достатъчно е да вдигнеш очи, за да се увериш. Ще ти се завие свят, като видиш колко са много. После си представи, че стоиш на високо място и под себе си виждаш гората, така, както я виждат птиците. Ще забележиш колко зелени и еднакви изглеждат дърветата, независимо дали предлагат храна или не. Същото виждат и птиците. Те не познават гората. Не знаят къде точно расте дървото, чиито плодове стават за ядене. Та, според Руби, кучешкият дрян и смрадликата почервяват, за да кажат „изяж ме“ на гладните птици.

— Значи кучешкият дрян го прави умишлено? — каза Ейда.

— Може и така да е, кой знае — отвърна Руби.

Попита Ейда дали някога се е вглеждала отблизо в изпражненията на различните птици.

— Не бих казала — отвърна Ейда.

— Много си вириш носа, затова.

Според Руби точно там се крие отговорът на въпроса. Не всяко семенце на кучешкия дрян покълва там, където е паднало — под старото дърво. Кучешкият дрян използва птиците, за да разнасят семената му на по-подходящи места. Птиците ядат плодовете му, после

изхвърлят семената му цели и неповредени, готови да покълнат, където паднат, и то вече снабдени с тор. Според Руби, ако човек поразсъждава върху тия неща достатъчно дълго, ще намери в тях и важна поука, защото почти всичко живо се множи по подобен начин и с подобна цел.

След това млъкнаха. Руби легна и задряма върху одеялото в тихия топъл следобед. Ейда също бе уморена, но се пребори със съня като дете, чийто час за лягане е дошъл, но около него се случват интересни неща, които не може да пропусне. Тя стана и тръгна през градината към края на гората, където горските есенни цветя започваха да цъфтят в жълто, лилаво и металносиво. Край цветовете кръжаха разноцветни пеперуди. Три сипки кацнаха на къпинов храст с вече почервенели листа, после литнаха близо до земята с проблясващи между черните криле жълти гърбове и изчезнаха сред шубраците, където свършваше полето и започваше гората.

Ейда застана неподвижно, притвори очи и се заслуша в звуците от безброя мънички същества, долитащ откъм цветята. Насекоми, които летяха, пълзяха, катереха се, ядяха. Вечното натрупване на енергия в тях бе като проблясваща пулсация на самия живот, която я изпълни докрай.

Част от нея изпадна в летаргична омая, друга част продължаваше да наблюдава. Припомни си думите на жената за големия ѝ късмет. В ден като този, въпреки надвисналата война и труда, който знаеше, че трябва да полага, тя не виждаше какво още може да иска от живота. Изглеждаше ѝ свършен.

След вечеря Руби и Ейда седнаха на верандата. Ейда зачете на глас. Почти бяха свършили с Омир. Вечното очакване на Пенелопа бе поомръзнало на Руби, но нямаше нищо против Ейда да ѝ почете, защото патилата на Одисей и изпитанията, на които го подлагаха боговете, я размиваха от сърце. Тя обаче подозираше, че в този Одисей има повече от нрава на Стоброд, отколкото Омир би искал, и според нея на оправданията му за безкрайното удължаване на пътешествието не можеше много-много да се вярва — мнение, потвърдено от откъса, който четяха в момента, за това как спътниците му си седят в колибата на свинаря, пият и си разправят разни истории. Тя заключи, че общо взето нещата не са се променили кой знае колко, въпреки изтеклото оттогава досега безкрайно дълго време.

Когато взе да се стъмва, Ейда остави книгата и се загледа в небето. Нещо в цветовете или уханията на нощта ѝ напомни за празненството, на което бе присъствала по време на последното си пътуване до Чарлстън и тя разказа на Руби за него.

Празненството бе устроено в дома на братовчедка ѝ — внушителна къща край широкия завой на река Уондо. Продължи цели три дни. Спяха от зори до обед и ядяха само стриди, шампанско и сладкиши. Всяка вечер имаше музика и танци, а късно нощем излизаха да гребат по бавните води на реката под изпълващата се луна. Бяха особени дни на предвоенна треска и дори младите мъже, които дотогава бяха считани за скучни и лишени от чар, внезапно придобиха бляскав героически ореол, защото всички си мислеха, че не след дълго много от тях ще загинат. През тези кратки дни и нощи всеки мъж можеше да си намери обожателка, стига да пожелаеше.

В последната нощ на празненството Ейда облече рокля от бледолилава коприна, украсена с дантела в подходящ цвят. Беше скроена с тясна талия, за да подчертава стройната ѝ фигура. Монро бе купил целия топ плат, от който бе ушита роклята, за да не може никой друг да има същата. Според него тя чудесно подчертавала тъмната ѝ коса и ѝ придавала лека загадъчност на фона на обичайните розови, светлосини и жълти тоалети. Вечерта един джентълмен от Савана — ослепително изглеждащият, но празноглав втори син на богат търговец на индиго — толкова настойчиво ухажда Ейда, че накрая тя се съгласи да излязат заедно в реката, макар малкото, което знаеше за него да я караше да го смята просто за суетен глупак.

Казваше се Блонт. Закара лодката до средата на Уондо и пусна веслата. Седяха един срещу друг. Ейда бе прибрала роклята плътно около краката си, за да не се изцапат полите ѝ с катрана, с който бяха запълнени цепнатините между дъските на дъното. Мълчаха. Блонт потапяше греблата във водата и гледаше как тя се оттича от тях. Личеше, че си мисли за нещо в съзвучие с ромоленето на капещата вода, защото спря чак когато Ейда го помоли да престане. Блонт бе взел две чаши и половин бутилка шампанско, все още достатъчно студена, за да се изпоти в душния въздух. Предложи чаша на Ейда, но тя отказа. Той сам довърши бутилката и я хвърли в реката. Водата бе

съвършено неподвижна и кръговете от падането ѝ се разпространиха толкова надалеч, че се изгубиха от погледа.

Откъм къщата долиташе музика, но толкова тихо, че поради голямото разстояние не можеше да се разбере повече от това, че е валс. В тъмното бреговете изглеждаха невероятно далечни. Обичайните черти на пейзажа се бяха променили до неузнаваемост, превърнати в отделни чудати геометрични форми. Равнини, кръгове, линии. Пълната луна висеше отгоре и хвърляше приглушена от влагата във въздуха светлина. Небето проблясваше в сребристо, прекалено ярко, за да се виждат звездите. Широката река също бе като покрита със сребро, но малко по-матово. Утринната мъгла вече се надигаше от водата, макар че до разсъмване оставаха още часове. Единствено линията от тъмни дървета на хоризонта разделяше реката от небето.

Най-накрая Блонт заговори. Разказа за себе си. Наскоро бил завършил университета в Колумбия и едва сега започвал да изучава тънкостите на семейния бизнес в Чарлстън. Но, разбира се, веднага щял да се запише доброволец, ако избухне война, както се очаква. Говори възторжено за победата над всеки враг, решил да подчини южните щати. Ейда бе слушала подобни гръмки слова цели три дни и ѝ бяха омръзнали.

Блонт продължи да говори, макар постепенно да губеше увереност. Заплете се във високопарните си приказки и млъкна. Наведе глава към черното дъно на лодката и Ейда виждаше само темето му. После, под въздействието на шампанското и странността на нощта, Блонт си призна, че се ужасява при мисълта за битките, които несъмнено го очакват. Не бе сигурен дали ще съумее да изпълни воинския си дълг, така че да бъде полезен. Но категорично отхвърляше мисълта за позорно бягство. Сподели, че го навестяват сънища за ужасна смърт по най-различни начини. Някой от сънищата му със сигурност щял да се сбъдне.

Говореше наведен, сякаш на обувките си и когато вдигна лице, Ейда забеляза в лунната светлина блестящите пътечки от сълзи, стичащи се по страните му. В пристъп на неочаквана нежност тя осъзна, че сърцето на Блонт не е на истински воин, а по-скоро на търговец. Тя се пресегна и докосна ръката му. Знаеше какво се очаква от нея — да каже, че дългът и честта изискват храброст при защитата на отечеството. Жените бяха повтаряли подобни фрази през цялото

празненство, но думите заседнаха в гърлото на Ейда. Все пак, можеше просто да каже „Не се тревожи“ или „Бъди смел“. Но в момента всякакви подобни утешения ѝ изглеждаха фалшиви. Така че си замълча, като продължи да гали ръката му. Надяваше се Блонт да не възприеме този любезен жест за нещо повече от това, което всъщност бе, тъй като първата ѝ реакция при срещите с по-настойчиви мъже бе да се свие и отдръпне. А лодката не предлагаше кой знае какво пространство за отстъпление. Но тя с облекчение установи, че Блонт е обзет от толкова силен страх за бъдещето си, че изобщо не му е до ухажване. Седяха така, докато течението отнесе лодката до завоя. Тя се насочи по външната крива, заплашвайки да заседне на пясъчната плитчина, която проблясваше като бледа ивица под лунната светлина. Блонт се съвзе, взе греблата и върна лодката до пристана.

Изпрати я до верандата на ярко осветената къща. Силуетите на танцуващите се мяркаха в жълтите прозорци. Сега музиката бе достатъчно ясна, за да бъде разпозната: Гунгъл^[1], после Щраус. На входа Блонт се спря. Допря с два пръста брадичката на Ейда, повдигна главата ѝ и се наведе, за да я целуне по бузата. Бе кратко, братско докосване с устни. После се отдалечи.

Докато минаваше по коридора, за да се качи в стаята си на горния етаж, Ейда изведнъж забеляза отражението на женски гръб в едно от огледалата. Тя спря поразена. Роклята на жената бе с цвят „пепел от рози“. Ейда се закова на място, пронизана от завист заради роклята, съвършените форми на гърба, гъстата черна коса и самоувереността, която излъчваше позата на жената.

После направи крачка напред. Другата жена направи същото. Ейда разбра, че се възхищава на самата себе си и че огледалото просто е уловило образа от отсрещното, това на стената зад нея. Светлината от лампите и леко матовата му повърхност бяха променили цвета от бледолилав на розов. Тя се качи горе и се приготви да си ляга, но спа зле, тъй като музиката не спря до разсъмване. Докато лежеше будна, си мислеше колко странно е чувството да завиждаш на самия себе си.

На другия ден, когато гостите се качваха на каретите, за да се приберат в града, Ейда срещна Блонт на предното стълбище. Той избягваше погледа ѝ и мълчеше — явно се срамуваше от поведението си предната вечер. Но все пак му правеше чест, че не я помоли да запази в тайна случилото се и тя оцени това. Повече никога не го видя.

От едно писмо от братовчедка ѝ Луси научи, че Блонт е загинал край Гетисбърг^[2]. По сведения на очевидци, бил улучен от куршум в лицето при отстъплението от Семитъри Ридж. Вървял обърнат назад, защото не желаел да бъде застрелян в гръб.

Като свърши разказа си, Руби не остана особено впечатлена от доблестната смърт на Блонт и доста се чуди как може да се води такъв безполезен живот, изпълнен с безсъние и гребане из реката просто за удоволствие.

— Явно не си ме разбрала — каза Ейда.

Останаха навън още малко да погледат как светлината бавно гасне и как очертанията на дърветата по възвишенията се сливат. После Руби стана и каза:

— Време е за нощната ми работа.

Това бе обичайният ѝ начин да каже „Лека нощ“. Отиде да нагледа животните за последен път, да провери вратите на пристройките и да угаси огъня в кухненската печка.

Ейда остана на верандата с книгата на скута. Загледа се към плевнята. Към гористите склонове. Към притъмняващо небе. Цветовете, които ѝ бяха напомнили за Чарлстън, се бяха размили. Всичко бе застинало. Но не и мислите ѝ, които се връщаха към спомена за онази първа вечер след пристигането им, когато с Монро седяха на същата тази веранда. Вече добре познатите ѝ подробности от пейзажа тогава им се бяха сторили странни. Планинската местност бе непривично тъмна и стръмна в сравнение с Чарлстън. Монро каза, че подобно на всички елементи на природата, чертите на тази великолепна топография са просто знаци от някакъв друг свят, от някакъв по-дълбок живот, от някакво друго битие, към което насочваме целия си копнеж. Ейда се бе съгласила.

Но сега бе на друго мнение. Това, което виждаше пред себе си, не бяха просто знаци — бе самият живот. Мнение, противоположно на възгледите на Монро, но не изключващо наличието на болезнен копнеж, макар Ейда да не бе в състояние да назове посоката му.

Руби прекоси двора и се спря до портата.

— Кравата трябва да се прибере — каза тя и без да се сбогува, хвана пътеката към колибата.

Ейда слезе от верандата, мина край плевнята и излезе на пасището. Слънцето отдавна бе залязло зад хълмовете. Светлината гаснеше бързо. Планината се възправяше сивкава в здрача, бледа и нематериална като дъх върху стъкло. Като че самотата се бе заселила тук. Дори местните жители говореха за тежестта, която ляга в душата на човек, останал сам в планината по това време на деня, по-лошо дори, отколкото в безлунна нощ, защото тъкмо по здрач страхът от тъмното е най-силен. Ейда го бе усетила още в началото и се бе оплакала на Монро. Той се бе опитал да я убеди, че чувството за самота няма нищо общо точно с това място, както ѝ се струва. Че то не е нещо уникално за нея или за определено място, а е част от самия живот. Само много примитивна или много корава душа не го усеща, както някои рядко срещани организми са нечувствителни към топлината или студа. И както винаги, Монро си имаше обяснение за всичко. Каза, че в сърцата си хората знаят, че преди много време Бог е бил навсякъде около тях и че чувството за самота запълва вакуума, появяващ се, когато Той се отдалечи с още една крачка.

Въздухът изстина. По тревата вече бе паднала роса и докато стигне до Уолдо, която лежеше във високата трева край оградата, полите на роклята ѝ се намокриха. Кравата се изправи схванато на крака и тръгна към портата. Ейда пристъпи в правоъгълника трева, утъпкана от животното. Усети топлината ѝ да се вдига от земята и да облъхва краката ѝ. Прииска ѝ се да легне там, за да си почине, внезапно почувствала необяснима умора, като от цял месец работа без почивка. Но не го направи; просто се наведе, мушна ръце под тревата и докосна земята, все още топла като живо същество, сгряно от слънцето и тялото на кравата.

Откъм потока се обади бухал. Ейда си повтори ритъма на петтактовата фраза, сякаш определяше стъпката на стих: едно дълго, две къси, две дълги. Птица на смъртта, казаха хората, макар Ейда да не виждаше причина за това. Крясъкът на бухала звучеше прекрасно в сивкавата светлина, като зов на гълъб, само че малко по-плътен. Уолдо измуча, нетърпелива и нуждаеща се — като толкова много други същества в долината — от нещата, които Ейда се учеше да върши, така че тя измъкна ръце изпод тревата и се изправи.

---

[1] Йозеф Гунгъл (1810–1889) — унгарски композитор, автор на много популярни мелодии — валсове, полки, мазурки. — Б.ред. ↑

[2] 1–3 юли 1863 г. — повратен момент във войната — победа на Федерацията. — Б.ред. ↑

БЕЗРАДОСТЕН СКИТНИК

Инман продължаваше да върви. Времето застудя, небето бе синьо, а пътищата — пусти. Маршрутът му неизбежно криволичеше, тъй като се опитваше да избягва бариерите и градовете. Да се придвижва през ненаселените местности и между пръснатите на голямо разстояние ферми бе достатъчно безопасно. Срещаше малко хора, предимно роби. Нощите бяха топли и осветени от огромна луна, която ту се изпълваше, ту постепенно се смалчаваше. Често преспиваше в купи сено, където лягаше по гръб, съзерцаваше луната и звездите и си представяше, че е волен скитник, който не се бои от нищо.

Скучните дни се сливаха един с друг, макар че той се опитваше да запомни всеки от тях с по някое събитие. Един от тях премина в лутане из плетеница от разклонения без указателни табели и знаци, тъй че му се наложи многократно да разпитва. Първия път се отби в къща, построена в ъгълчето между два пътя, толкова близо до тях, че верандата ѝ почти ги препречваше. Жена с изтощен вид си почиваше с широко разтворени крака на стол с права облегалка. Бе прехапала долната си устна с поглед, отправен към някакво важно събитие, произтичащо на хоризонта. В скута ѝ, където полата се бе надиплила, падаше сянка.

— Това ли е пътят за Сейлсбъри? — попита Инман.

Жената седеше със свити в юмрук възлести ръце върху коленете. Очевидно решила да се поупражни в изкуството на пестеливия жест, в отговор тя само повдигна палеца на дясната си ръка. Можеше и просто да е нервен тик. Нито един друг мускул на тялото ѝ не трепна, но Инман хвана указаната посока.

По-късно срещна мъж с прошарена коса, седнал в сянката на евкалипт. Беше облечен с хубава жилетка от жълта коприна без риза отдолу. Жилетката бе разкопчана и откриваше съсухрените му гърди, увиснали като бозките на кърмещия свиня. Краката му стърчаха напред и той пошляпваше бедрото си с длан като любимо, но провинило се

куче. Когато заговори, се оказа, че речта му съдържа почти само гласни.

— Това ли е разклонът за Сейлсбъри? — попита Инман.

— Е-е-е?

— Сейлсбъри. Това ли е пътят?

— А-а... — беше окончателният отговор.

Инман продължи нататък. След известно време видя мъж, който вадеше лук.

— Сейлсбъри?

Мъжът не промълви и дума. Само протегна ръка, в която държеше глава лук, и посочи пътя.

Всичко, което си спомняше от един друг ден, бе бялото небе и смъртта на един гарван в полет, който тупна глухо в праха пред него с отворен черен клюн и изплезен език, като да вкуси праха; по-късно същия ден срещна три девойки в светли памучни рокли, които танцуваха боси на пътя. Като го видяха, спряха, покатериха се на оградата и седнаха на най-горната пречка, опрели пети на средната и с приборани до брадичката колене. Той мина край тях, махна с ръка и извика „Здрасти“, но те не отговориха на поздрава му.

Една сутрин Инман вървеше през гора от млади тополи с пожълтяващи листа, макар есента още да не бе настъпила. Единствената му мисъл бе какво ще яде. Движеше се добре, но се бе изморил да се крие, гладува и се храни само с царевична каша, ябълки, сливи и откраднати пъпеша. Мислеше си колко добре биха му дошли малко месо и хляб. Тъкмо преценяваше дали това му желание си струва риска, който щеше да се наложи да поеме, за да си ги осигури, когато се натъкна на група жени, които перяха на реката. Прикри се в края на гората и ги загледа.

Жените, нагазили във водата до колене, удряха дрехите върху гладките речни камъни, плакнеха ги и ги изстискаха, после ги простираха да съхнат по близките храсти. Някои разговаряха и се смееха, други тихичко си припяваха. Бяха мушнало полите си между краката и в коланите на кръста, за да не се мокрят. Сякаш бяха обути в ориенталските шалвари на зуавските полкове, чиито войници изглеждаха странно живописни и празнични, разпръснати мъртви по бойното поле. Жените, неподозиращи, че ги наблюдават, бяха

запретнали полите си високо, а водата, изтичаща от дрехите, се плискаше по бледата им кожа и блестеше на слънцето като масло.

В друго време гледката би била съблазнителна, но вниманието на Инман бе съсредоточено върху кошниците и кърпите с храна, които жените си бяха донесли. Бяха ги оставили на брега. Отначало си помисли да се покаже и помоли да си купи нещо за ядене от тях, но бе сигурен, че жените ще се съберат на едно място, ще вземат камъни от дъното на реката и ще го прогонят. Затова реши да остане скрит.

Промъкна се между дърветата и камъните до брега. Протегна ръка иззад ствола на дебела бреза и взе най-тежкия вързоп с храна, оставяйки на мястото му повече от достатъчно пари, защото сметна, че в момента е особено важно да бъде щедър.

После продължи пътя си, хванал кърпата за един от свободните краища, и като се поотдалечи от реката, я развърза и намери три големи парчета варена риба, три сварени картофа и две парчета сладкиш.

Сладкиш и риба? Какво неподходящо съчетание! И колко оскъден обед, особено в сравнение с пира, който си бе представял.

Но така или иначе започна да яде, както си върви. Малко покъсно — докато крачеше по някакъв изоставен път, когато от последния картоф оставаха само две хапки — Инман почувства нещо като сърбеж по тила. Спря се и се огледа. Далеч зад него вървеше мъж, който приближаваше бързо. Инман изгълта картофа и почти тичешком се устреми към завоя. Като го отмина, навлезе в гората и зае добра позиция за наблюдение зад едно паднало дърво.

Не след дълго човекът излезе от завоя. Беше гологлав, облечен в дълго сиво палто с развяващи се поли. Носеше издута кожена раница и тояга, равна по дължина на ръста му. Вървеше с наведена глава, отмервайки крачките си с тоягата като просещ монах от едно време. Като се приближи, Инман забеляза, че лицето му е цялото в белези и подутини с жълтеникав и зелен цвят. Сцепената му устна, макар и почти заздравяла и хванала тъмна коричка, приличаше на заешка. Кичури руса коса стърчаха от бялото му теме, нашарено тук-там от дълги струпей. Беше толкова слаб в корема, че горните части на панталона му, пристегнати с въже, се застъпваха като широки плисета. Когато пътникът вдигна сините си очи от земята, Инман разпозна проповедника, въпреки злощастните промени във вида му.

Той се надигна иззад ствола и извика:

— Ей, ти там!

Проповедникът се спря и се огледа.

— Мили боже! — възкликна той. — Точно теб търсех!

Инман извади ножа си и го задържа с острието надолу в отпуснатата си ръка.

— Ако си дошъл, за да ми отмъщаваш, дори няма да си хабя патроните. Ще те изкормя като агне.

— О, не, не! Искан да ти благодаря. Ти ме отърва от смъртен грях.

— Изминал си целия този път с надеждата да ми го кажеш?!

— Не, аз странствам. Поклонник като теб. Макар че може би не се изразих точно — не всички скитници са поклонници. Както и да е, накъде отиваш?

Инман огледа проповедника от глава до пети.

— Какво е станало с лицето ти? — попита той.

— Когато ме намериха там, където ме остави, и когато прочетоха бележката, мъжете от паството, начело с дякон Джонстън, ме съблякоха и биха. Хвърлиха дрехите ми в реката и ми отрязаха косата с ножовете си, предполагам, смесвайки случилото се с историята за Самсон и Далила. Дори не ми разрешиха да си събера нещата. Хванаха ръцете ми отзад, и жената, за която щях да се женя, се приближи, изплю се в лицето ми и благодари на Всемогъщия, че няма да стане госпожа Вийзи. Нямах с какво да покрия срама си, освен с двете си ръце. Наредиха ми да се махам от града, иначе ще ме обесят гол на църковната камбанария. И по-добре. Тъй или иначе, не бих могъл да живея повече там.

— Да, така си е — съгласи се Инман. — А какво стана с другата жена?

— О, Лора Фостър ли? — отвърна Вийзи. — Изправиха я пред съдията, за да разкаже каквото знае, но тя не бе в състояние да говори. Като се разбере, че е бременна, ще я приютят в църквата за известно време, може би година. След това няма да излезе от устата на клюкарките. След две-три години ще се омъжи за някой стар ерген, съгласен да отгледа копелето, само защото в сделката влиза и една добре изглеждаща жена. Ето така ще свърши тя заради връзката ни и заради лекомисленото ми решение да съсия и нея, и годеницата си.

— Още се чудя се дали постъпих правилно, като те оставих жив — каза Инман.

Без да каже нищо повече той прибра ножа в калъфа, излезе на пътя и понечи да продължи. Но проповедникът тръгна заедно с него.

— Тъй като очевидно си се отправил на запад, бих повървял с теб, ако нямаш нищо против.

— Работата е там, че имам — отговори Инман, мислейки си, че ще е по-добре да върви сам, отколкото в компанията на такъв глупак.

Инман замахна, като че се канеше да удари проповедника, но онзи нито се отдръпна, нито понечи да се защити, дори не вдигна тоягата си, за да се брани. Вместо това се прегърби, за да поеме удара като наплашено куче. Инман спря ръката си. Реши, че като не му стига воля да пропъди натрапника, просто ще си продължи пътя и ще гледа какво ще стане.

Вийзи закричи до Инман, без да млъква нито за миг. Радваше се, че си е намерил другар. Желаше да се отърси от бремето на предишния си живот, като го прехвърли на Инман. Искаше да сподели с него всяка грешка, която бе допуснал — а очевидно те бяха много. Бе достоен за съжаление — това бе ясно и на самия него.

— Представях се зле във всяка част от работата си, с изключение на проповедите — призна той. — Виж, там бях добър. Спасил съм повече души, отколкото пръстите на ръцете и краката ти заедно. Но зарязах това и сега отивам в Тексас, за да започна наново.

— Не си само ти.

— На едно място в „Съдии“^[1] се говори за времената, когато в Израел нямало закон и всеки действал според собствената си справедливост. Чувал съм същото и за Тексас. Земя на свободата.

— Да, така се говори. И какво смяташ да правиш там, да ставаш фермер ли?

— О, едва ли. От мен земеделец не става. Колкото до подходяща кариера, не съм решил още. Липсва ми ясно призвание. Мога просто да си оградя парче земя, колкото цял окръг и да отглеждам добитък, докато стадото стане толкова голямо, че да можеш цял ден да ходиш по гърбовете на животните, без да стъпваш на земята.

— И с какво ще си купиш първия бик и първата крава?

— Ето с това.

Вийзи извади изпод палтото си грамаден армейски „Колт“, с който се бе сдобил, преди да напусне града.

— Мога да се упражнявам и да стана добър стрелец — каза той.

— Откъде го имаш? — попита Инман.

— Жената на стария Джонстън ме съжалила, като разбрала какво се е случило. Видя ме да се крия из храстите, извика ме до прозореца и докато беше в спалнята да ми донесе тези жалки парцали, зърнах пистолета на кухненската маса. Протегнах ръка, взех го и го хвърлих в тревата, а после, като се облякох, си го прибрах.

Звучеше доволен от себе си като момче, което е отмъкнало сладкиш, оставен да изстива на перваза на прозореца.

— Така ми хрумна идеята да стана стрелец. Има неща, които понякога раждат неочаквани хрумвания.

Той вдигна колта пред очите си и го заразглежда, като че очакваше да види бъдещето си в блясъка на барабана му.

През останалата част от следобед им провървя. Скоро попаднаха на изоставена къща, сгушена в дъбова горичка. Вратите зееха отворени, а прозорците бяха изпочупени. Дворът бе обрасъл с лопен, репей и индиански тютюн. Къщата бе заобиколена от кошери. Някои направени от надупчени парчета кухи евкалиптови дървета, ориентирани по посоките на компаса. Други — от плетени кошове, сиви като стар сламен покрив, започнали да гният и хлътват отгоре. Въпреки че бяха оставени без грижи, пчелите се трудеха усилено под слънцето, като непрекъснато долитаха и отлитаха.

— Ако можехме да бръкнем в някой от тия кошери, добре щяхме да си похапнем — каза Вийзи.

— Ами хайде, давай.

— Не понасям ужилвания от пчели — отговори проповедникът.
— Подувам се целия. Не става.

— Но ще ядеш от меда, ако аз го извадя, това ли искаш да кажеш?

— Малко мед няма да ни се отрази зле, ще ни даде сили да продължим нататък.

Инман не можеше да възрази на това, тъй че закопча ръкавите на ризата си, напъха маншетите на панталона в ботушите и уви главата си

с палтото, като остави само тесен процеп, за да вижда. Приблужи се до един от кошерите, бутна покрива му, бръкна вътре, извади пълни шепи с мед и восък и го изсипа в канчето, което преля и медът потече по страните му. Движеше се бавно и внимателно и затова ужилванията не бяха много.

Седнаха на края на верандата, с канчето помежду им и започнаха да ядат меда с лъжицата. Беше тъмен като кафе, получен от най-различни цветя, пълен с крилца от пчели, гъст и твърд, защото отдавна не бе събиран. Не можеше да се сравнява с бистрия мед от цветовете на кестен, които баща му завързваше пред хралупите на дивите пчели в дърветата. Но за Инман и Вийзи и този беше добре дошъл. Когато медът почти свърши, Инман взе къс от питата и отхапа парченце.

— И питата ли ще ядеш? — попита учудено Вийзи.

— Говориш, като че в канчето има петел — отвърна Инман и задъвка восъка.

— Ще получиш запек от това нещо.

— Полезно е. Дава сили — възрази Инман, отхапа още едно парче и подаде друго на Вийзи, който неохотно го сложи в устата си.

— Още съм гладен — каза той, след като изпразниха канчето.

— Така ще е, ако не ударим някакъв дивеч — отвърна Инман. — Но трябва да вървим, не да ловуваме. При подобни пътешествия се налага да обуздаваме апетита си.

— Някои казват, че това е пътят към царството на удовлетворението, където не ламтиш за нищо и желанията ти угасват. Което според мен е лудост. Удовлетворението идва, когато убедиш сам себе си, че Бог няма да те накаже толкова сурово за това, че си залитнал в посока на задоволяване на желанията си. Някои хора смятат, че в деня на Страшния съд луната ще стане кървава. Според мен на това не бива да се вярва чак толкова.

Инман се изправи на крака и тръгна. Вървяха с бодр крачка около час. Пътят се превърна в пътека, която се изкачи по стръмен хълм, после тръгна край лъкатушесто поточе. Водата се стичаше от хълма по поредица от малки водопади, между които се разливаше в бавни завой и тихи вировете — там, където релефът образуваше равни тераси и ако не обърнеше внимание на някои особености на пейзажа, човек лесно би го взел за планински поток. В сенчестото му корито

Инман долови познатия му от планината мирис на гнили листа и влажна пръст и каза това на Вийзи.

Вийзи вирна нос и започна да души.

— Мирише на задник, ако питаш мен — заключи той.

Инман си замълча. Беше уморен и мислите му бяха хаотични. Очите му следваха лъскавата нишка на водата пред тях. Пътят, който тя бе намерила към равното, лъкатушеше като свински черва. От книгите бе научил, че гравитацията в свършената си форма действа по права линия. Но като гледаше поточето, извиващо се по склона на хълма, това твърдение започна да му се струва съмнително. Завоите показваха как всяко движение е принудено да се нагажда към реалния релеф, независимо от посоката, в която действуват физичните сили.

Като излезе на равното, потокът се укроти и се превърна в мътна вада, която с нищо не напомняше на Инман за планински ручей. Вийзи се спря и каза:

— Виж там.

Насред потока, който беше дълбок, но все още толкова тесен, че човек можеше да го прекрачи с един скок, плаваше сом, по-дълъг от хомот за чифт волове, макар и доста по-широк. Направо приличаше на буре. Имаше отблъскващи малки очички и белезникави мустаци, които излизаха от устата му и се извиваха, носени от течението. Долната му челюст бе изтеглена назад, което позволяваше на рибата по-лесно да събира храна от дъното. Гърбът му бе на тъмнозеленикави петна. Макар да беше джудже в сравнение с чудовището, което Инман си бе въобразил, че обитава гълбините на Кейп Фиър, все пак изглеждаше доста едър. Сигурно се е заблудил някъде по ръкавите и се е озовал в този толкова тесен поток, че посоката на течението му лесно можеше да се обърне, ако някой монтираше напречна шарнирна преграда във водата.

— Става за ядене каза Вийзи.

— Нямаме въдица.

— Какво не бих дал за рибарска пръчка, влакно и кукичка със стръв от голямо намазнено парче бял хляб!

— Да, но нямаме — каза Инман, отвратен от начина на риболов в равнината.

Той вдигна крак, за да пристъпи, сомът се подплаши от сянката му във водата и изчезна нагоре.

Вийзи последва Инман, но продължи да се обръща назад към потока. Изглеждаше недоволен. На всеки сто метра повтаряше:

— Това се казва риба!

Като изминаха около половин миля, Вийзи се спря и каза:

— Трябва да хвана този сом.

Обърна се и хукна обратно. Инман го последва. Когато Вийзи стигна до мястото, където бяха видели рибата, влезе в гората, за да заобиколи, после се показа доста нагоре по течението. Започна да мъкне паднали клони и да ги реди в потока, като скачаше върху тях, за да ги уплътни. Накрая се получи нещо като бент.

— Какво си намислил? — попита Инман.

— Стой там и гледай — отговори Вийзи.

Върна се обратно в гората и заприщи потока и по-надолу, където смяташе, че е сомът. После скочи във водата и тръгна срещу течението, ритайки с крака, и макар да не виждаше рибата, знаеше, че е някъде пред него.

Като наближи горния бент, Инман най-накрая забеляза сома, който буташе муцуна в клоните, търсейки пролука. Вийзи свали шапката си и я хвърли на брега. Прецапа до сома, наведе се и го обхвана с ръце. Човек и риба се показаха на повърхността, разплисквайки вода на всички страни. Вийзи държеше рибата през средата, сключил ръце на белия ѝ корем. Тя се бореше отчаяно. Главата ѝ се блъскаше в неговата. Мустаците ѝ го шибаха по лицето. После се изви като голям здрав лък, изправи се рязко, отскубна се от ръцете му и плесна във водата.

Вийзи дишаше учестено. По лицето му се бяха появили червени белези от ударите на мустаците. Ръцете му бяха нарязани от гръбните перки. Но той се наведе и отново измъкна рибата от водата. Схватката завърши по същия начин. Вийзи опита още няколко пъти, но неуспешно. Накрая и той, и сомът бяха толкова изтощени, че не можеха да се помръднат. Залитайки, Вийзи се изкатери на брега и седна.

— Защо не опиташ и ти? — попита той Инман.

Инман извади револвера си и застреля сома в главата. Той се преметна няколко пъти и замря.

— Хвала на бога — зарадва се Вийзи.

Останаха да пренощуват там. Вийзи остави грижата за огъня и готвенето на Инман. Очевидно не умееше да върши друго, освен да говори и яде. Когато Инман разряза рибата, в стомаха ѝ намери бойник от чук и дрозд, който бе погълнала цял. Той ги остави настрана върху един плосък камък. След това одра кожата от част от гърба и страните и нарязва филета. Сред запасите в раницата на Вийзи се намери парче, увита във восъчна хартия, сланина. Инман я разтопи в тигана и изпържи късовете риба, оваляни в неговото царевично брашно. Докато ядяха, Вийзи поглеждаше към камъка и разсъждаваше върху начина на хранене на сома.

— Възможно ли е да е погълнал целия чук преди време и стомашните му сокове да са разтворили дръжката? — попита той.

— Напълно — отговори Инман. — Чувал съм и по-странни неща.

Но дроздът бе истинска загадка. Единственото задоволително обяснение, което Инман можа да измисли, бе, че някоя друга риба, например пъстърва, е скочила над водата, лапнала е птицата от надвиснал клон, после е умряла, сомът я е глътнал от дъното и стомахът му я е смлял отвън навътре, като е останал само дроздът.

Ядоха до насита, докато пържените парчета свършиха. Тогава взеха да режат късове от останалата риба, да ги набучват на пръчки и да ги пекат на жарта. Вийзи не млъкваше и като му омръзна да разправя патилата си, се опита да накара Инман да разкаже за себе си. Откъде е. Къде отива. Къде е бил. Инман му отговаряше с по една дума, седнал с кръстосани крака и забил поглед в огъня.

— И ти си като онзи Легион — въздъхна накрая Вийзи и разказа историята на човека, чийто наранен дух Исус утешил. Как го намерил гол, скрит от хората в дивата гора, където хапел скалите със зъби и си нанасял рани по тялото с остри камъни. Подивял от мъка. Озлобен. — И ден и нощ бродел из планината и пещерите, викал и скимтял като куче. Исус отишъл при него и го излекувал по-бързо, отколкото очистителното минава през червата ти. Легион се прибрал у дома като нов човек.^[2]

Инман не каза нищо и Вийзи продължи:

— Знам, че си избягал от армията. Това ни прави и двамата бегълци.

— Не ни прави никакви.

- Бях негоден за служба — продължи Вийзи.
- И последният глупак би го забелязал.
- Така каза докторът. Чудя се дали съм пропуснал много.
- О, да, страшно много.
- Знаех си.

— Нека ти кажа какво си пропуснал. За да разбереш, колко полезен би бил там един жалък проповедник като теб.

Разказа на Вийзи за експлозията при Питърсбърг. Полкът му бе разположен в непосредствена близост до момчетата от Южна Каролина, които бяха взривени от вражеските сапъори. Инман беше в укрепения с плет окоп, където печеше ръж, за да свари онова, което наричаха кафе, когато земята край позицията вдясно от него се надигна. Стълб от пръст и хора се извиси във въздуха, после всичко се разлетя наоколо. Върху Инман се изсипа дъжд от пръст и камъни. Откъснат от коляното крак, заедно с ботуша, падна до него. Някой тичаше по окопа и крещеше: „Адът се взриви!“

Войниците вдясно и вляво от зейналата яма се приготвиха да посрещнат очакваната атака, но след малко видяха, че федералните са влезли в кратера и удивени от стореното, се щурат вътре, смутени от промяната в пейзажа.

Хаскел незабавно докара минохвъргачките си, нареди ги по ръба на кратера и ги зареди с минимално количество барут, тъй като трябваше просто да изстрелят мините на петнайсет метра, където федералните се бутаха като прасета в кочина, очакващи удара на чука между очите. Мините разкъсаха мнозина от тях на парчета, после прекратиха огъня и полкът на Инман атакува кратера. Боят там бе различен от всички сражения досега. Война в най-древната ѝ форма, сякаш стотици мъже бяха затворени в пещера, рамо до рамо и им бе заповядано да се избиват един друг. Нямаше достатъчно свободно пространство за зареждане на мускетите и за стрелба, така че ги използваха повече като тояги. Инман видя как барабанчикът удря главата на вражески войник с кутия за амуниции. Федералните почти не оказваха съпротива. Дъното се покри с трупове и парчета от тела. Толкова много хора бяха разкъсани от взрива и от мините, че земята бе станала плъзгава и изпускаше ужасна воня от влажните им вътрешности. Над кратера се виждаше къс небе, като че това тук долу

бе единственият съществуващ свят, а клането — всичко, което произтича в него. Избиха всички, които не успяха да избягат.

— Ето какво си пропуснал. Съжаляваш ли?

Инман си постла и заспа, а на сутринта отново закуси с рибата. Изпекоха парчета и за из път, но въпреки това от сома остана повече, отколкото бяха изяли. Три гарвана търпеливо чакаха на върха на близкото дърво.

Късно следобед на другия ден се събраха облаци, излезе вятър и заваля силен и упорит дъжд. Потърсиха убежище. Вийзи през цялото време потриваше тила си и се оплакваше от главоболие, тъй като порано през деня Инман го бе цапардосал с главина от колело на каруца.

Бяха влезли в някакъв на вид безлюден селски магазин да си купят храна, и още щом прекрачиха вътре, Вийзи извади колта си и заповяда на продавача да изпразни касата. Инман грабна първия тежък предмет, който му попадна под ръка — главината от рафта до вратата — и удари с нея Вийзи по главата. Той се свлече на колене, а колтът издрънча на дървения под, търкулна се и спря до чувал с брашно. Вийзи едва не изгуби съзнание, но получи пристъп на кашлица, който му попречи да припадне. Продавачът погледна Вийзи, после Инман, изви вежди и каза:

— Какво, по дяволите, търсите тук?

Инман се извини, взе пистолета, сграбчи Вийзи за яката и го вдигна като за дръжка. Издърпа го на верандата, сложи го да седне на стъпалата и се върна вътре, за да купи нещата. Междувременно продавачът бе извадил пушка и бе приклеknал зад тезгяха, взел на мушка вратата.

— Изчезвай — каза той. — Имам само трийсет сребърни цента, но ще убия всеки, който е дошъл да ми ги вземе.

Инман вдигна ръце с дланите нагоре.

— Онзи там е просто един глупак — каза той, отстъпвайки.

Сега, докато вървяха под дъжда, Вийзи изхленчи, че иска да седне под някое дърво. Но Инман, загърнал се в брезента, не му обръщаше внимание и вървеше напред, оглеждайки се за изоставен плевник. Не откриха такъв. По-късно срещнаха възрастна негърка робиня. Беше си направила огромна шапка от сложно сплетени големи

листа от каталпа^[3]. Вървеше суха като под чадър. Още щом ги видя — двама окаяни скитници — им каза, че някакъв човек наблизко, който хич не го е грижа за войната и не задава излишни въпроси, дава стаи под наем.

След около миля намериха мястото — неугледен крайпътен хан с конюшня. Дилижансите сменяха конете тук, а пътниците намираха подслон. Главната сграда представляваше неприветлива кръчма с долепена отзад ниска пристройка с дървен покрив. Боядисана в ръждив цвят, сгושена под два огромни дъба. Преди войната, когато шосетата до пазарите край строящите се железопътни линии гъмжали от стада, тук отседали свинари, говедари и гъсари заедно с добитъка си. Но тези райски времена бяха отминали и сега, пръснатите наоколо кошари бяха почти празни и обрастваха в бурени.

Инман и Вийзи се приближиха до вратата и опитаха да я отворят, но тя бе залостена, макар че отвътре се чуваха гласове. Почукаха и в цепнатината между дъските се показа едно око. Резето се вдигна, те влязоха и се озоваха в усойна дупка без прозорци, изпълнена с остър мирис на мокри дрехи и нечиста коса и осветена единствено от огъня в огнището. Очите им не бяха привикнали с тъмното, но проповедникът пристъпи напред, ухилен като че навлизаше в позната територия и очакваше да срещне приятели. След няколко крачки се спъна във възрастен човек, седнал на ниско столче, и го катурна на пода. Човекът изруга и откъм тъмните фигури край масите се разнесе съчувствено мърморене. Инман сграбчи Вийзи за рамото и го тикна зад себе си. Изправи съборения стол и помогна на стареца да стане.

Намериха си места и когато зрението им се проясни, забелязаха, че пожар е прогорил отвори в покрива в единия край на помещението. Дупките си стояха неизкърпени и дъждът падаше около огнището почти както и вълн, така че посетителите едва ли щяха да се изсушат скоро. Огнището беше огромно, простиращо се напреко в единия ъгъл и при вида му човек започваше да си представя ярки празнични пламъци. Но огънят, който в момента гореше в него, спокойно можеше да се покрие целия с конско седло.

След минута от стаята отзад излезе чернокожа проститутка, едра колкото здрав мъж. В едната си ръка държеше бутилка. В другата — пет чашки, пъхнала дебелиите си пръсти в тях. Инман забеляза червената дръжка на бръснач, тикнат в косата над дясното ухо. Около

кръста носеше кожена престилка, а роклята ѝ бе с ниско деколте, откриващо огромния ѝ бюст. Като мина край огъня, всички мъже се извърнаха, за да видят очертанията на разкошните ѝ бедра през тънката рокля. Роклята беше къса и мускулестите ѝ прасци бяха изцяло непокрити. Беше боса, с кални ходила. Кожата ѝ беше черна като капак на печка. Жената изглеждаше добре, поне за мъжете, които си падаха по пищни красавици. Мина през помещението, наля питиета и след това дойде на масата на Инман. Сложи две чаши и ги напълни, после си дръпна стол и седна с разтворени крака, при което роклята ѝ се вдигна нагоре. От вътрешната страна на бедрата Инман различи белег от нож, започващ от коляното и губещ се в сянката под надиплените ѝ поли.

— Господа — каза тя, премервайки ги с поглед, за да прецени какво може да измъкне от тях.

После се засмя. Прави бели зъби, синкави венци. Проповедникът изпразни чашата си, бутна я към нея и спря поглед върху вдлъбнатината между гърдите ѝ. Тя я напълни и каза:

— Как ти е името, миличък?

— Вийзи. Соломон Вийзи.

Гаврътна и втората чашка, без да откъсва очи от могъщата ѝ гърд. Обзе го такава похот, че чак затрепери.

— Е, Соломон Вийзи, какво имаш да ми кажеш за себе си?

— Не много.

— Ами да. Като те гледам, не си кой знае какво. Но това няма значение. Колко ще платиш, за да отидеш отзад с Голямата Тилди?

— Много — най-искрено отговори Вийзи.

— Въпросът е дали имаш толкова.

— О, бъди спокойна.

Тилди погледна към Инман.

— Ти ще дойдеш ли с нас? — попита тя.

— Вие вървете напред.

Преди да тръгнат, един мъж в мръсно кожено сако и дрънчащи шпори се приближи откъм другия край на помещението и сложи ръка на рамото на Тилди. Имаше червена пъпка на слепоочието и изглеждаше пийнал. Първата работа на Инман бе да огледа въоръжението му. Пистолет на едното бедро, нож на другото, ръчно

измайсторена палка, окачена на халка на колана му. Мъжът се наведе над Тилди и каза:

— Ела при нас, како. Искаме да си поговорим.

— Имам си работа тук — отговори тя.

Мъжът погледна Вийзи и се ухили.

— Този дребосък няма думата.

Вийзи скочи, измъкна колта и понечи да го опре в корема на натрапника. Но движенията му бяха толкова бавни и предвидими, че докато се прицели, онзи успя да извади своя пистолет. Ръката му бе изпъната докрай и дулото бе на един пръст от носа на Вийзи.

Ръката на Вийзи затрепери и цевта на колта клюмна надолу, така че ако беше стрелял, щеше да улучи крака му.

— Прибери го — каза Инман.

Двамата насочиха очи към него и в това време Тилди се пресегна и взе пистолета на Вийзи.

Мъжът погледна Вийзи и сви устни.

— Мръсна кучка — каза той на Тилди, после се обърна и изсъска на Вийзи: — Тя току-що ти спаси жалкия животец, щото ако те гръмна невъоръжен, ще наруша закона.

— Искам си пистолета — каза Вийзи.

— Млъквай — обади се Инман, без да отмества поглед от пъпчивия.

— Няма да го дам — отвърна оня.

Инман не каза нищо.

Мъжът продължаваше да държи пистолета, насочен в главата на Вийзи и изглежда нямаше намерение да слага край на спречкването.

— Май ще те цапардосам с него, вместо да ти го връщам — каза той и раздруса оръжието в лицето на Вийзи.

— Ей! — извика Инман.

Онзи се обърна и видя „Лемат“-а на масата. Ръката на Инман лежеше върху него.

С показалеца на свободната си ръка Инман му даде знак да се отдръпне.

Мъжът не се помръдваше, вперил поглед в револвера, и колкото по-дълго гледаше, толкова по-спокоен ставаше Инман. Накрая онзи прибра пистолета си и се отдалечи, като сърдито си мърмореше под носа. Събра компанията си и всички излязоха навън.

— Дай ми го — обърна се Инман към Тилди. Тя му подаде пистолета на Вийзи и Инман го затъкна в колана си.

— Заради теб щяха да ни застрелят и двамата — каза му Инман.

— Едва ли. Бяхме двама срещу един.

— Не, не бяхме. Не разчитай на мен да те отървавам.

— Е, ти току-що го направи.

— Все едно, не разчитай на мен. Следващия път и пръста си няма да мръдна.

Вийзи се ухили и каза:

— Предполагам.

После двамата с Тилди станаха и тръгнаха през помещението. Вийзи сложи ръка на безформената ѝ талия. Инман дръпна стола си до стената, за да не го изненадат в гръб. Вдигна празната си чаша към мъжа в престилка, който изглежда бе барманът.

— Голямо огнище — каза Инман, когато човекът дойде с бутилката.

— През лятото го варосваме и слагаме вътре легла. Най-прохладното място, на което някога си спал.

— Да — отвърна Инман.

— Ще обядваш ли?

— Да. От няколко дни ям каквото намеря из гората.

— Ще стане след около два часа — каза мъжът.

До края на деня в кръчмата се отбиха още няколко посетители. Двама възрастни мъже на път за пазара в близкото градче, където щяха да продадат товар земеделски продукти. Белокас търговец с количка, пълна с тенджери, макари с разноцветни ленти, тенекиени канчета, малки шишенца от кафяво стъкло с лауданум и различни спиртни настойки от билки. Още няколко скитника. Всички се събраха на приказка и на чашка на дълга маса. Говореха за отминалите дни с дълбока носталгия. Единият каза:

— Сума ти добитък съм прекарвал оттук.

Друг разправи за стадото гъски и патици, с които веднъж минал по тия места. На всеки няколко дни трябвало да потапят краката на птиците в горещ катран и после в пясък, за да не им се изтърка плавателната ципа. Всеки имаше какво да разкаже.

Инман остана сам през целия следобед на масата си в сухия край на помещението, отпивайки кафявата течност, която би трябвало да е

бърбън, но на която освен алкохола ѝ липсваха останалите качества на това питие. Гледаше раздражено към безполезния огън отсреща. Другите току го стрелкаха с очи с известно безпокойство. Лицата им бяха като огледала, в които Инман виждаше себе си, както несъмнено го виждаха и те — човек, който ще те гръмне за едното нищо.

Инман бе платил пет долара за нощувката в плевника и още пет за вечерята, която представляваше не повече от половин купа с тъмно задушено заешко и пилешко с парче царевичен хляб. Колкото и обезценени да бяха парите, това си беше скъпо.

След вечеря, в последния здрач, той застана под навеса над вратата на конюшната на гърба на хана. Облегна се на парапета и се загледа в тежките капки дъжд, които падаха в калния двор и по пътя. Излезе студен северен вятър. На гредите бяха окачени два фенера. Светлината им изглеждаше размита от дъжда и не вършеше почти никаква работа, освен да се отразява от локвите и да подчертава тъмните сенки на фона на по-добре осветените отделни детайли от предметите. Дъждът барабанеше по покрива на навеса и Инман се сети за думите на Лонгстрийт при Фредериксбърг: федералните падат с постоянството на дъждовни капки от стрехата на къща. Инман си каза: нищо подобно, изобщо не беше така.

Гредите бяха стари, с изпъкнали жилки, и на пипане бяха като прах, дори във влажния въздух. Два мокри коня стояха с наведени глави под дъжда в ограждението отгатакъ пътя. Други, извадили по-голям късмет, стояха вътре в конюшната, но това бяха коне, дето ти се озъбват само ако ги доближиш, и Инман видя как една кафеникава кобила отхапа парче плът с големината на кестен от рамото на един от тръгналите на пазар мъже, който минаваше оттам, за да стигне до стаята си.

След като постоя, загледан в притъмняващия пейзаж, Инман реши да си легне, за да може да стане рано и продължи пътя си. Като се качи по стълбата на плевника, видя, че съквартирантът му вече е там. Беше белокосият търговец. Другите си бяха платили за легло. Беше пренесъл горе шишенцата и кутиите от количката си. Инман стовари багажа си на куп под корнизата. Излегна се в куп сено в края на кръга жълта светлина от газената лампа, която търговецът бе взел от хана и окачил на дълъг пирон, забит в една от гредите на покрива.

Инман наблюдаваше как мъжът събува обувката и чорапите си, седнал под трепкащата светлина. По петите и пръстите на краката му бяха излезли кървави мехури. От кожена чанта извади ланцет. Стоманата на острия инструмент проблясна в светлината на фенера като матово злато. Търговецът разряза мехурите и остави розовата течност да изтече, като ги притискаше с пръсти. После обу ботушите си и каза:

— Така.

Избърса пръстите си в панталона, изправи се и внимателно закуцука напред-назад из плевника.

— Така — повтори той.

— Май си се пребил от вървене също като мен — каза Инман.

— Има нещо такова.

Мъжът извади часовник от джоба на палтото си и го погледна. Чукна го с кокалчето на пръста и го доближи до ухото си.

— Мислех, че е по-късно. А е едва шест.

После свали лампата от пирона, сложи я на пода и легна в сеното при Инман. Известно време мълчаха. Дъждът шибаше покрива над главите им и им напомняше колко хубави неща са здравият покрив и сухото сено. Жълтият кръг светлина придаваше уют на просторния плевник. Пространството извън него тънеше в мрак, сякаш светлината чертаеше стените на стая около тях. Чуваха пръхтенето и шаването на конете долу. Сънливото мърморене на хора.

Търговецът отново затършува из сандъка си и извади голямо калаено шише. Измъкна тапата му и отпи продължително. После го подаде на Инман.

— Фабрично уиски от Тенеси — каза той.

Инман отпи. Хареса му упоиващата смесица от вкус на пушек, кожа и други неща.

Дъждът навън се усили, излезе бурен вятър, който засвири из пролуките между дъските по покрива. Гредите заскърцаха. Лампата трепна и се залюля. Цяла нощ вилня буря. Излегнали се в сеното, те пиха сред гръмотевиците и светкавиците, разказвайки си истории за изгнаничество и нерадостно скиталчество.

Инман научи, че името на търговеца е Одъл, а под светлината на фенера откри, че далеч не е стар, въпреки бялата като гъша перушина

коса. В най-лошия случай бе с няколко години по-напред във времето от Инман.

— Животът ми не е лесен. Никак даже — каза Одъл. — И не мисли, че винаги съм бил такъв, какъвто съм сега. Родих се богат. Наследник съм на плантация от памук и индиго в Южна Джорджия. Цяло състояние. Всеки момент, може би, защото баща ми е вече стар. Може и вече да е пукнал, старият негодник. Всичко можеше да е мое. Земя, толкова обширна, че не си струва да се измерва в акри. Простира се на десет мили в едната посока и на шест — в другата. Плюс повече негри, отколкото са нужни. И всичко това — мое.

— Защо не си там? — попита Инман.

Отговорът на този въпрос отне по-голямата част от вечерта и когато маслото в лампата свърши, търговецът продължи на тъмно тъжния си разказ за трагичната любов. Одъл бил щастливо момче. Най-големият син в семейството. Отгледан и образован с мисълта, че един ден ще поеме плантацията. Работата била там, че като младеж на двайсет години, се влюбил съвсем неподходящо в една от чернокожите прислужници, робиня на име Лусинда. По собствените му думи в тази любов имало нещо налудничаво, защото всеки знае, че да се влюбиш в такава жена е признак на съмнително психично здраве. В началото била на двайсет и две години, с незначителна част негърска кръв в жилите. Косата ѝ не била по-тъмна от цвета на оцавена еленова кожа, каза той. Истинска жълта роза.

Нещата се усложнявали от факта, че Одъл неотдавна се бил оженил за дъщерята на другия най-едър плантатор в окръга. Бил толкова изгодна партия, че можел да избира измежду девойки отблизо и далеч. Тази, която избрал за съпруга, била дребничка и крехка. Податлива към пристъпи на нервна преумора, тя прекарвала по цели дни на кушетката в гостната. Но била безспорна красавица и той я пожелал по-силно от всяка друга. Но като свалил купищата кринолини от нея след сватбата, станало ясно, че отдолу няма почти нищо. Била слаба като вейка. Не намерил там онова, което трябвало да го задържа край нея.

В голямата къща живеело цялото семейство — Одъл, мъничката му съпруга, родителите му, брат му, сестра му. Задълженията на Одъл не били много, тъй като баща му все още можел да се справя сам. Не че владеел до съвършенство уменията на земевладелец; главното

постижение в живота му било трайното пристрастяване към пиенето на абсент вместо традиционното уиски, започнало по време на пътуването му до Франция на младини.

Като нямал с какво друго да се занимава, Одъл прекарвал повечето си време в четене. В студените месеци ходел на лов, в топлите — за риба. Започнал да се интересува от коне. Отегчавал се.

Лусинда се появила в къщата в резултат от спечелени от баща му залози по време на есенния лов на мечки. Вследствие на вечерните игри на карти, голям брой прасета, няколко семейства роби, ездитен кон, котило кучета птицелови, прекрасна английска пушка и Лусинда сменили притежателя си. В деня, в който била доведена от бившия си собственик, тя не носела нищо друго освен не по-голям от тиква вързоп със завързани краища, съдържащ всичките ѝ лични вещи.

Пратили я да работи в кухнята и тъкмо там Одъл я видял за пръв път. Влязъл в помещението и на мига се влюбил в чупливата черна коса, красивите ръце и крака, в стегнато опънатата по ключицата кожа. Била боса и докато гледал изящните ѝ малки ходила, му се искало жена му да е мъртва.

Месеци наред след това прекарвал повечето от времето си, седнал на стол в ъгъла до печката с чаша кафе в ръката, занасяйки се с Лусинда, докато накрая всички в къщата разбрали какво става. Един ден баща му го дръпнал настрана и го посъветвал да реши въпроса, като я заведе в някоя от пристройките ѝ я оправи, както се изразил.

Одъл се отвратил. „Аз съм влюбен“, казал той.

Баща му се изсмял. „Отгледал съм глупак“.

На другия ден бащата на Одъл дал Лусинда под наем на едно семейство на другия край на окръга. Те били дребни фермери и не можели да си позволят да купуват роби. Разбрали се да плащат на бащата на Одъл наем за нея. Започнали да я пращат на полето, да дои кравите в обора, да носи дърва и да върши всякаква друга работа.

Одъл се отчаял. Прекарвал много дни в леглото. Или в скитане из околността, в пиене и хазарт. Докато открил, че два пъти седмично жената на фермера праща Лусинда да продава яйца в града.

В тези дни Одъл скачал от леглото в отлично настроение и обявявал, че отива на лов. Нарездал да оседляят коня му, да доведат чифт кучета и да окачат на седлото калъфа със заредената му пушка. Мятал се на седлото направо от верандата и препускал в галоп миля

след миля. Преливащи от радост като при истински лов, кучетата игриво тичали край него, като от време на време се стрелвали в гората, привлечени от познати миризми. Одъл влизал в града, преминавал през него, излизал от другия му край и пресрещал Лусинда, която вървяла боса с кошница яйца на рамо. Той слизал от коня и тръгвал до нея. Взимал кошницата ѝ. Търсел подходящи теми за разговор. Нито веднъж през тези първи месеци не се опитал да я заведе в гората. Тя го молела да не го прави, заради него самия и заради себе си. В покрайнините на града ѝ връщал кошницата, хващал ръката ѝ и се сбогували с наведени глави.

Естествено, в крайна сметка Одъл все пак започнал да я води в гората, където лягали върху килима от борови иглички. После започнал да я посещава нощем в колибата ѝ по няколко пъти месечно. Спъвал коня в гората и връзвал кучетата за някое дърво. Като излизал на просеката, където била колибата, тя се втурвала към него, облечена в тънка нощница. Той я взимал в обятията си, после влизали вътре и оставали в леглото до зори.

За да отсъства от къщи, измислял какви ли не причини. Основната била ловът на миещи мечки и не след дълго всички роби в околността вече знаели, че Одъл е готов да плати повече от долар за току-що убито животно. Когато можел, купувал по някое на път към къщи, за да докаже историята за нощния си лов. Ако не, се прибирал, жалвайки се от лошия си късмет, неумението си да стреля, недобре обучените кучета или от това, че миещи мечки се срещали все по-рядко.

Това продължило около година. Една нощ Лусинда му казала, че е бременна. Като чул това, Одъл разбрал, че не може повече да се крие и на другия ден отишъл при баща си в така наречения му кабинет, където не правел нищо друго, освен да изучава счетоводните книги на плантацията. Застанали пред огнището. Одъл му предложил да откупи Лусинда. Щял да плати всяка посочена цена без пазарлъци. Баща му запримигвал от удивление.

— Нека видим дали правилно съм разбрал — казал той. — Купуваш тази негърка за работа на полето или заради оная ѝ работа?

Одъл го ударил с все сила по лявото ухо. Старецът паднал, изправил се и пак паднал. От ухото му потекла кръв.

— Помощ! — изкрещял той.

Одъл прекарал следващите седем дни, заключен в мазето, целият в синини от побоя, който му нанесли по-малкият му брат и надзирателят. На втория ден баща му дошъл до вратата и през една пролука между дъските казал:

— Продадох кучката в Мисисипи.

Одъл заблъскал вратата с все сила, но безуспешно. После цяла нощ вил като вълк и с кратки прекъсвания продължил да вие и през следващите няколко дни.

Когато вече не му останал глас от изтощение, баща му отключил вратата. Одъл излязъл навън, примигвайки на дневната светлина.

— Предполагам, че си си научил урока — казал баща му, обърнал се и тръгнал към полето, шибайки върховете на тревите и дивите цветя с плетения си камшик.

Одъл отишъл в къщата и напълнил една чанта с дрехи. От касата в кабинета на баща си взел всичките налични пари, които намерил — доста голяма кесия със златни монети и куп банкноти. От стаята на майка си взел брошката с диаманти и рубини, пръстена със смарагд, няколко наниза перли. После яхнал коня си и поел към Мисисипи.

В годините преди войната претърсвал памуковите щати, докато уморил три коня и изчерпал запаса от скъпоценности. Но не се отказвал. Оттогава не бил стъпвал в родния си дом.

В известен смисъл продължавал издирването. Тъкмо по тази причина, а и за да изкарва нужните му пари, решил да води живот на скитник. Но от търговец с кон и каруца се бил превърнал в непрокопсаник, бутащ количка. Оставали му само още няколко крачки по пътя на падението; вече си представял как продава евтини бижута от вързоп на гърба си.

Когато разказът свърши, Инман и Одъл бяха изпили бутилката. Одъл отиде до багажа си и се върна с две малки шишенца с някакво лекарство, съдържащо най-вече пшеничен спирт. Взеха да отпиват по малко, а след малко Одъл каза:

— Нямац си представа какво преживях.

Той разказа за скитанията си из Мисисипи в търсене на Лусинда, за нещата, които видял там и които го карали да се бои, че тя вече не е между живите, че е загинала по някакъв ужасен и кървав начин. И

обратното — че все още е жива. Разказа за изгорени на клада негри. За отрязани уши и пръсти за различни провинения. Най-страшното подобно наказание видял близо до Начез. Яздел по пуст път край река. Откъм гората чул пронизителни писъци на ястреби. Извадил пушката си и отишъл да провери. Видял жена, затворена в клетка от пръти, окачена на клон на дъбово дърво. Дървото гъмжало от ястреби. Кацали на клетката и кълвяли жената вътре. Вече били извадили едното ѝ око и откъснали парчета от кожата на гърба и ръцете ѝ.

Като видяла Одъл с оцелялото си око, тя извикала:

— Застреляй ме!

Одъл обаче изпразнил и двете цеви в короната на дървото. По земята нападали множество мъртви птици, а останалите отлетели. Одъл се ужасил при мисълта, че жената може да е Лусинда. Той разбил клетката с приклада на пушката и я измъкнал навън. Сложил я на земята и ѝ дал вода. Чудел се какво да прави, но в това време жената повърнала кръв и издъхнала. Той я огледал внимателно, докоснал нозете ѝ, раменете и косата, и се уверил, че не е Лусинда. Била с различен цвят на кожата, а краката ѝ били груби и възлести.

Когато Одъл млъкна, вече беше пиян и попиваше сълзите си с ръкава на ризата.

— Безумен свят — каза Инман, като не намери по-подходящи утешителни думи.

Когато утрото настъпи, сиво и мъгливо, Инман напусна опожарения хан и тръгна на път. Вийзи скоро го догони. Под окото имаше белег от разрез с бръснач, от който по бузата му продължаваше да тече кръв и той непрекъснато я бършеше с ръкава на палтото си.

— Бурна нощ, а? — подхвърли Инман.

— Всъщност тя не искаше да ме нарани. Получих тази рана, защото бях прекалено неотстъпчив, когато договаряхме цената. Поне извадих късмет, че най-големият ми страх — да не резне мъжествеността ми — не се сбъдна.

— Е, надявам се, че си е струвало.

— Напълно. Любовното изкуство на покварените и развратни жени е пословично, и признавам, че имам прекомерна слабост към особеностите на женската анатомия. Снощи, когато тя се съблече и застана пред мен, останах смаян. По-точно — зашеметен. Гледка, която

трябва да запазя като спомен за старини. Гледка, която е в състояние да ободри всеки дух, изпаднал в отчаяние.

---

[1] Книга „Съдии Израилеви“ — седма поред от Стария Завет — Б.ред. ↑

[2] Вж. Новия Завет, Евангелие от Марко, 5:1–16. — Б.ред. ↑

[3] Дърво, разпространено в Северна Америка и Азия. — Б.ред. ↑

НАЧАЛА И КОРЕНИ

Тръгнаха към града в студения ситен дъжд. За да се предпази от него, Ейда облече дълго палто от непромокаема материя, а Руби навлече огромен пуловер, който бе изплела от небоядисана вълна, неочистена от ланолина. Твърдеше, че мазната вълна предпазва от вода не по-зле от мушамата. Единственият недостатък на пуловера бе, че във влажно време изпускаше миризма на неостригана овца. Ейда настоя да вземат чадъри, но след час облаците се разнесоха и грейна слънце. След като от дърветата престанаха да се отцеждат капки, те ги сгънаха. Руби нарами своя като ловец пушката си.

Из проясняващото се небе гъмжеше от местни и прелетни птици, които летяха на юг, подгонени от настъпващата есен: най-различни по форма ята патици, сиви и бели гъски, лебеди, козодой, сойка, пъдпъдък, чучулига, синьо рибарче, ястреб, червеноопашат сокол... През целия път до града Руби не спря да говори за тях, откривайки черти на характера им и в най-незначителните им привички. Според нея чуруликането им било натоварено със смисъл също толкова, колкото и човешкия говор. Каза, че особено харесва пролетта, когато птиците се връщат и ѝ разказват с песните си къде са били и какво са правили, докато тя си е стояла тук.

Когато видяха пет гарвана да се съвещават в края на жълто стърнище, Руби каза:

— Чувала съм да казват, че гарваните живеят стотици години, макар че един бог знае как може това да се провери.

Когато една чинка с брезово клонче в човката прелетя край тях, Руби се учуди. Според нея птицата нещо се била объркала, защото за какво ѝ е да носи клонка, ако няма да строи гнездо? А сега съвсем не беше време за това. Като минаха покрай букова горичка край реката, Руби каза, че реката е получила името си от големия брой пощенски гълъби, които понякога се събират тук, за да ядат буковите жълди и че на младини е изяла много гълъби, когато Стоброд изчезвал по цели дни и я оставял сама да се грижи за себе си. За едно дете те били лесна

плячка. Дори нямало нужда да стреляш по тях, можело просто да ги събориш от дървото с пръчка и да им извиеш врата, преди да са се опомнили.

Когато три гарвана, преследващи ястреб, прелетяха над тях, Руби изрази дълбокото си уважение към несправедливо обругавания гарван, намирайки доста достойни за подражание неща от техния начин на живот. Тя отбеляза със съжаление, че много птици по-скоро биха умрели от глад, отколкото да ядат храна, която не обичат. А гарваните ядат всичко, което става за ядене. Възхити се на острия им ум, на липсата на горделивост, на склонността им към шеги и на хитростта им в битка. Всичко това заедно засенчвало вродената гневливост и меланхоличност на гарвана, за които свидетелствувало мрачното му оперение.

— Само можем да се учим от гарвана — каза многозначително Руби, тъй като Ейда бе изпаднала в някакво тъжно настроение, нямащо нищо общо с проясняващото се небе.

Почти през цялата сутрин Ейда бе толкова потисната, че спокойно можеше да си върже черна траурна лента на ръкава, за да го обяви на света. Отчасти това се дължеше на тежката работа през седмицата. Бяха косили трева из пустеещите ниви, макар да бе до такава степен смесена с бурени, че едва ли щеше да влезе в употреба. Единия ден часове наред бяха подготвяли косите. Трябваша им пила и точилен камък, за да наточат подбитите и ръждиви остриета, които намериха подпрени в ъгъла на бараката за сечива. Ейда нямаше никаква представа дали Монро е притежавал подобни инструменти. Съмняваше се, тъй като косите не бяха негови, а оставени от семейство Блек. Двете с Руби преровиха бараката и откриха конусовидна пила с дръжка от царевичен кочан. Но камък не намериха.

— И моят баща нямаше точило — каза Руби. — Просто плюеше върху някой плосък камък и прокарваше ножа си върху него няколко пъти. Колкото се наточи — толкова. За него не беше въпрос на чест ножът му да е толкова остър, че да отрязва косъм от ръката ти. Щом можеше да среже калъп тютюн с него, бе напълно доволен.

Накрая се отказаха и прибягнаха до метода на Стоброд, използвайки гладка плоча, която намериха на брега на потока. Въпреки продължителното и изтощително триене, косите не станаха особено остри, но Ейда и Руби все пак отидоха в полето и цял следобед косиха,

после пластиха тревата на откоси. Като свършиха, слънцето отдавна бе залязло и вече се здрачаваше. В деня, преди да тръгнат, когато сеното бе поизсъхнало, те започнаха да го товарят на колата и да го разтоварват в плевника. Под подметките на обувките си усещаха острите връхчета на остатъците от окосената трева. Заставаха от срещуположните страни на откоса и се редуваха да хвърлят сеното с вилите. Когато, без да щат объркваха ритъма, зъбите на вилите им се удряха със звън, и Ралф, задрямал в хамута, се сепваше и разтърсваше глава. Работата бе изморителна, макар че денят не бе особено горещ. Вдигаше се прах, който покриваше косата и гънките на дрехите им и полепваше по потните им ръце и лица.

Когато свършиха, Ейда щеше да припадне. Ръцете ѝ бяха покрити с червен обрив като шарка от убожданията и допира на краищата на тревата, а между палеца и показалеца ѝ се бе появил голям, пълен с кръв, мехур. Изми се и си легна още преди да се мръкне, без да е яла нищо освен филия хляб с масло и захар.

Но въпреки умората тя на няколко пъти се буди, но не съвсем, а в някакво междинно състояние между съня и не-съня, взело най-лошите черти и от двете. Имаше чувството, че продължава да коси и хвърля сено в колата. Когато в един момент стреснато отвори очи, видя тъмните сенки на три крайника да танцуват в осветеното от луната пространство на пода. Бяха зловещи и страшни. По някое време през нощта облаци скриха луната, заваля дъжд и Ейда най-после заспа.

Пробуди се в дъждовното утро със сковаващи болки по цялото тяло. С огромни усилия успя да разтвори пръстите на ръцете си, които сякаш продължаваха да стискат дръжката на вилата. Главата ѝ болезнено пулсираше. Болката бе особено остра над и зад дясното око. Тя реши, че въпреки това разходката до града ще се състои, защото я бяха планирали повече за удоволствие, отколкото за да купят няколкото необходими им дреболии. Руби искаше да попълнят запасите от амуниции за пушката — различни сачми и куршуми, тъй като времето застудяваше и тя бе решила да излезе на лов за диви пуйки и елени. От своя страна Ейда искаше да прегледа лавиците в книжарницата, за да види дали не са дошли нови книги и да си купи тефтер с кожена подвързия и няколко молива, за да си води бележки по ботаника. Но най-вече ѝ се искаше да се махне за малко от фермата след всичките тези седмици непрекъсната работа. Така силно копнееше да се разходи

до града, че мускулната треска, лошото настроение и мрачното време не можеха да я спрат. Нито пък неприятното откритие, че предния ден едната подкова на коня е паднала и не може да тегли кабриолета.

— Ще отида до града, ако ще с пълзене — каза тя на Руби, която с гръб към нея се бе навела под дъжда с калната подкова в ръце.

Тъй че, докато вървяха по пътя, Ейда не бе в особено бодро разположение на духа, въпреки интересните неща, които разказваше Руби. Минаваха край ферми, сгущени в китни долчинки. Нивите се редяха сред гористи хълмове като стаи в къща. Из тях работеха само жени, деца и старци, тъй като всички пълнолетни мъже бяха мобилизирани. Листата на царевицата бяха кафяви по краищата и по върховете, а кочаните стояха още необрани, за да ги доизсушат слънцето и мразът. По земята между редовете се жълтееха тикви. Покрай оградите цъфтяха израсли високо бурени, а стъблата на къпината и кучешкия дрян бяха обагрени в червеникавокафяво.

В града Ейда и Руби първо се разходиха, позяпаха витрините, каретите и жените с пазарски кошници в ръцете. Беше се постоплило и Ейда носеше мушамата си под мишница. Руби бе вързала пуловера си около кръста и пристегнала косата си на тила с лента, изплетена от косми от конска опашка. Във въздуха все още се стелеше лека мъгла. Студената планина приличаше на синьо петно във формата на гърбица на далечния хоризонт, смалена от разстоянието и почти неразличима на фона на небето.

Столицата на окръга не бе особено забележителен град. От едната страна имаше редица от четири обковани с дъски магазина, свинска кочина и кална арена за бой на петли, после още два магазина, църква и конюшня. От другата страна — три магазина, съдилище — боядисана в бяло сграда с купол, отделена от пътя със зле поддържана морава — после още четири магазина, два от които — тухлени. Оттам нататък градът преминаваше в царевично поле, разпределено на оградени ниви. Улиците бяха дълбоко прорязани от тесните колелета на каруците. Светлината се отразяваше от хилядите локвички, издълбани от конските копита.

Ейда и Руби влязоха в железарския магазин, откъдето купиха набивка, сачми, патрони и барут. В книжарницата Ейда плати повече, отколкото бе разумно, за трите тома „Адам Бийд“^[1], за шест дебели молива с въглен и малък тефтер с качествена хартия, който й хареса,

защото се побираше в джоба на палтото. От улична сергия купиха вестници — местния и по-големия, който излизаше в Ашвил. Купиха си разхладена бира от една жена, която караше буре на количка, изпиха я на място и върнаха тенекиените чаши. За обяд си взеха сирене и пресен хляб, занесоха ги до реката и седнаха на камъните да хапнат.

В ранния следобед се отбиха в къщата на мисис Маккенет, богатата вдовица на средна възраст, която на времето бе проявявала дълбок романтичен интерес към Монро, но тъй като той не отвърна със същото, си бяха останали просто приятели. Не беше време за чай, но тя толкова се зарадва да види Ейда, че ги покани на разточително богата гощавка. Тъй като лятото било прохладно и влажно, тя все още имала лед в мазето. Бил изрязан на големи блокове от езерото предния февруари, опаковани в стърготини. А след като ѝ се заклеха, че ще пазят тайна, тя сподели, че има четири бурета със сол и три със захар, складирани дълго преди войната. Имала предвид да предложи сладолед и накара прислужника си — възрастен човечец със сивкаво лице, който бе прекалено слабават, за да бъде мобилизиран — да натроши лед и върти ръчката на машината. На времето бе направила безброй фунийки от покрита с разтопена захар хартия, в които сега им поднесе сладоледа. Руби естествено, не беше яла такова нещо и остана очарована. След като облиза и последната бяла капчица, тя подаде фунийката си на мисис Маккенет и каза:

— Ето ви рогчето.

Разговорът им се завъртя около войната и последствията от нея. Възгледите на мисис Маккенет напълно се покриваха с тези от редакционните статии във вестниците, които Ейда четеше от четири години: тоест, че се води славна, трагична и героична война. Неизказано благородна. Разказа им една дълга и съзливива история за някаква битка, напълно убедена, че не е измислица. Битката се водела — както и всички останали по-късно — срещу фатално по-силен противник. Малко преди неизбежния край, един смел млад офицер бил тежко ранен в гърдите. Паднал, облян в кръв. Един от другарите му приклепнал и взел в ръце главата му, за да облекчи предсмъртните страдания. Но малко преди да издъхне, младият офицер се изправил на крака, извадил пистолета си и започнал да стреля, докато му свършили патроните. Умрял прав, продължавайки до последно да натиска спусъка. Следваха още сърцераздирателни подробности. У него

намерили писмо до любимата, в което точно предсказвал как ще загине. Когато куриерът занесъл писмото в дома на девойката, се оказало, че тя е починала от сърдечен удар в същия ден и час, в който загинал и годеникът ѝ. Към края на историята Ейда започна да усеща сърбеж ту от едната, ту от другата страна на носа си. Взе да се почесва дискретно с връхчетата на пръстите си, като едва се сдържаше да не се разсмее.

Когато мисис Маккенет най-после свърши, Ейда заразглежда мебелите, килима и лампите в този богат дом, самата мисис Маккенет, отпуснала се доволна и закръглена в плюшеното си кресло, с плътно прилепнали къдрици, спускащи се симетрично от двете страни на главата. Все едно бе отново в Чарлстън. Прииска ѝ се да бъде такава, каквато бе някога там.

— Това е най-нелепата история, която съм чувала — каза тя и допълни, че противно на общоприетото мнение смята, че във войната има всичко друго, но не и трагизъм и благородство. Дори от разстояние я виждала като зверска, унижителна и пагубна и за двете враждуващи страни.

Целта ѝ бе да предизвика възмущение и протести, но вместо това мисис Маккенет се засмя снизходително и каза:

— Знаеш, че те обичам, но въпреки това ти си най-наивното момиче, което имам удоволствието да познавам.

Ейда не отговори. Настъпи неловко мълчание, запълнено от Руби с изброяване на птиците, които бе наблюдавала сутринта и с коментари върху реколтата, като им съобщи и удивителната новина за репите на Еско Суангър, които станали толкова големи, че в голямата кошница се побирали само шест. След минута мисис Маккенет я прекъсна с думите:

— Може би ще споделиш с нас какво мислиш за войната.

Руби се поколеба само миг преди да заяви, че войната почти не я интересува. Била чувала разни истории за северната страна, от които разбрала, че това е една безбожна земя, или по-скоро земя с един-единствен бог — парите. Била чувала, че под властта на алчността си хората там ставали лоши, зли и направо обезумявали, и поради липсата на по-висши форми на духовна утеха, цели семейства се пристрастявали към морфина. Напоследък също така чула, че си били

измислили някакъв празник, наречен Ден на благодарността, но какво, ако не пълна поквара, е да бъдеш благодарен само един ден в годината!

По-късно следобед, докато Ейда и Руби вървяха към края на града по главната улица, видяха групичка хора, застанали край страничната стена на съдилището с обърнати нагоре глави. Приблжиха се, за да разберат какво става, и видяха, че някакъв затворник говори на хората от прозорец на втория етаж. Беше хванал решетките с ръце и пъхнал глава между тях докъдето може. Имаше черна и мазна коса, висяща на миши опашки до под брадичката. Под долната му устна стърчеше кичур косми, оформен по френската мода. Това, което се виждаше от дрехите му над перваза, бе дрипава войнишка куртка, закопчана до врата.

Говореше разпалено като уличен проповедник и с гневните си думи бе привлякъл цяла тълпа. Твърдеше, че се е сражавал достойно през цялата война и че е убил мнозина федерални и че е бил ранен в рамото при Уилямсбърг^[2]. Но в последно време бил изгубил вяра в победата и единствено копнеел да види жена си. Не бил мобилизиран, а доброволно бил постъпил в армията, и едничкото му провинение било, че се отписал и си тръгнал към дома. Заради което се озовал в затвора. Нищо чудно и да го обесят, герой или не.

После разказа как военната полиция го заловила преди няколко дни в бащината му ферма в подножието на Балсамовата планина. Криел се там заедно с още няколко дезертъори. Гората била пълна с такива, каза той. Като единственият оцелял, считал за свой дълг да разкаже всичко от прозореца на килията си. Ейда и Руби останаха, за да чуят разказа му, изпълнен с кръв и ужаси.

Здрачавало се и край планинските върхове се събирали облаци. Завалил дъжд, толкова ситен и слаб, че едва ли щял да те намокри, дори да останеш навън цяла нощ. Просто подсилил цветовете — земята по пътя станала по-червена, а листата на тополите — по-зелени. Затворникът, баща му и още двама дезертъори били в къщата, когато чули тропот от копитата на приближаващи откъм завоя коне. Бащата взел пушката си — единственото огнестрелно оръжие, с което разполагали — и излязъл на пътя. Тъй като нямало време да се скрият в гората, останалите трима взели саморъчно измайсторените си от

зеделски сечива оръжия и се скрили в коша за фураж, откъдето наблюдавали пътя измежду прътите.

Към фермата се приближавал малък отряд от мълчаливи неуниформени и зле въоръжени конници. Двама едри тъмнокожи мъже, които толкова си приличали, че можело да минат за близнаци, носели подобия на униформи, състоящи се от части от облекло, вероятно смъкнати от телата на убити войници. Слаб белокош младеж носел фермерски дрехи — брезентови панталони, кафява вълнена риза, късо елече от сива вълна. Другият можел да бъде взет за пътуващ проповедник заради дългото си черно палто, панталоните от молескин^[3], бялата риза и черната папийонка на яката. Конете им имали окаян вид с хлътналите си гърбове, покритите с екзема шии, изпоцапаните със зелено задници и влачещите се от всички отверстия на главите им жълтеникави сополи. Мъжете обаче били добре въоръжени с револвери „Кер“ на бедрата, ловджийски и армейски пушки в калъфите, окачени на седлата.

Старецът стоял и ги чакал. В дрезгавата светлина приличал на призрак, на някакво същество със смътни сивкави очертания, застанало под дъжда с широко разтворени крака на тревистата полоса между коловозите. Бил облечен в дрехи от домашнотъкана вълна, боядисана в жълтеникаво с каша от смачкани орехови черупки. Шапката му изглеждала мека като нощно боне и сякаш се топяла на главата му. Гушата му висяла на гънки като на куче. Държал дългата пушка зад себе си, близо до крака.

— Спри на място! — извикал той, когато конниците приближили на двайсет крачки.

Двамата здравеняци и белокошият младеж не обърнали внимание на командата и смушкали с пети конете, които продължили ходом. Онзи, дето приличал на проповедник, свърнал към края на пътя, обръщайки коня си така, че тялото му скривало късата карабина „Спенсър“ в калъфа до коляното му. Другарите му спряли пред стареца.

Последвало бързо движение и някой изкрещял.

Старецът измъкнал пушката иззад гърба си и с едно мигновено движение я тикнал под брадичката на единия здравеняк. Била стара ловна пушка. Ударникът бил запънат, а цевта — широка колкото отвор

на стъклена чаша. Струйка кръв потекла по шията на мъжа и изчезнала под яката на ризата му.

Другият мъж и младежът погледнали към малката нива с купчина посивял миналогодишен царевичак досами гората. Те се усмихнали, като че от гората излязъл някакъв смешен палячо.

Старецът казал:

— Ти там до оградата! Знаем кой си. Ти си Тийг. Ела насам.

Тийг не се помръднал.

— Е, не ме ли чу?

Тийг седял на коня и се хилел, но очите му приличали на студено, добре почистено огнище.

— Тия негри твои ли са? — попитал старецът.

— Не ги знам. Но не са мои. Не бих ги взел дори без пари.

— Чии са тогава?

— Свои си, предполагам — отвърнал Тийг.

— Ела при нас.

— Не, ще си почина тук, край гората.

— Ядосваш ме и май ще вкарам куршум в нечий задник — казал старецът.

— Имаш само една цев обаче.

— Тая пушка си знае работата, не бой се.

Старецът направил няколко крачки назад, докато решил, че тримата пред него са в обсега на оръжието му и казал:

— Слезте от конете и застанете един до друг.

Всички, освен Тийг, се подчинили. Конете останали на мястото си. Юздите им се свлекли до земята. Ушите им щръкнали напред, сякаш наблюдавали нещо безкрайно интересно и забавно. Мъжът с раната, на име Байрън, я допрял с пръст, погледнал кръвта и избърсал ръката си в края на ризата. Другият, Ейрън, стоял с наклонена на една страна глава и изплезил розовото връхче на езика си, внимателно наблюдаваше какво става. Белокосият младеж потъркал сините си очи и заоправял дрехите си, като че току-що е станал от сън. После с дълбок интерес се вгледал в нокътя на левия си показалец. Нокътят бил оставен да порасне почти колкото самия пръст, както правели мнозина, за да си гребват с него масло или мас и за други подобни цели.

Старецът стоял, насочил пушката към тях, и оглеждал въоръжението им.

— За какво са им на негрите тия дълги кавалерийски саби? За да си пекат месо на огъня ли? — попитал той Тийг.

Никой не отговорил и тогава старецът попитал:

— Какво търсите тук?

— Много добре знаеш — отвърна Тийг. — Ловим дезертъори.

— Тук няма. Заминаха си отдавна. Изпокриха се в гората. Други тръгнаха към планината, за да преминат линията и се присъединят към федералните.

— О, така ли? Ако те слушам, значи най-добре да се прибираме в града. Това ли искаш да ми кажеш?

— Ще си спестим доста неприятности, ако го направите.

— Внимавай да не обесим и теб — казал Тийг. — Ако са си заминали, нямаше да ни срещнеш въоръжени на пътя.

В този момент младежът паднал на земята и изкрещял:

— Божичко!

В мига, в който старецът насочил вниманието си към момчето, Ейрън се хвърлил напред, с изненадваща за едър човек като него ловкост и ударил стареца в главата с левия си юмрук. Вторият удар избил пушката от ръката му. Старецът паднал по гръб. Шапката му се търкулнала на земята до него. Ейрън се навел, взел пушката и започнал да удря стареца с нея, докато прикладът станал на парчета. После продължил само с цевта. Човекът останал неподвижен, в съзнание, с недоумяващ поглед в очите. От ухото му потекла кървава каша.

Байрън се изплюл и избърсал кръвта от главата си, после извадил сабята си, тикнал върха ѝ под брадичката на стареца и натиснал, докато се появила струйка кръв, досущ като неговата.

— Да си пекат месо на огъня — процедил той.

— Остави го — каза Ейрън. — Вече е безопасен.

Въпреки огромния си ръст и двамата имали тънички като на птиченца гласчета.

Байрън отдръпнал сабята от шията на стареца, но преди някой да е разгадал намеренията му, хванал дръжката с две ръце и без особени усилия, сякаш вкарвал бутало в съд за биене на масло, пробол стомаха му.

После отстъпил назад с разперени встрани ръце. От сабята не се виждало нищо, освен предпазителя и дръжката, стърчащи под гръдния кош на стареца. Той се опитал да се надигне, но успял да мръдне само главата и коленете си — бил прикован към земята.

Байрън погледнал Тийг и каза:

— Да го довърша ли?

— Остави това на Създателя му — отвърнал Тийг.

Момчето станало, приближило се до стареца и го зяпнало глуповато.

— Готов е за смъртта — казало момчето. — Лампата му е запалена и той вече очаква булката.

Всички, освен стареца и Тийг, избухнали в смях. Тийг каза:

— Млъквай, Бърч. Да вървим.

Те яхнали конете, за да се придвижат до къщата, а в този миг старецът изстенал и издъхнал. Като минавал край него, Байрън се навел от седлото и ловко като цирков ездач измъкнал сабята и я избърсал в гривата на коня, преди да я прибере в ножницата.

Байрън приближил до портата, строшил резето с ритник и я отворил. Влезли и се насочили към верандата.

— Излизайте — извикал Тийг с весела нотка в гласа.

След като никой не се показал, Тийг погледнал Байрън и Ейрън и посочил с брадичка входната врата.

Двамата слезли от конете, вързали юздите за една от подпорите и тръгнали да заобиколят къщата в противоположни посоки с извадени пистолети. Движели се като чифт ловуващи вълци — в безмълвно разбирателство за постигане на обща цел. Били бързи, а движенията им ловки и гъвкави, въпреки грамадния ръст. Но силата им била най-вече в близкия бой — двамата били в състояние да разкъсат с голи ръце, попаднал между тях човек.

След като обиколили празната къща три пъти, те нахлули през предната и задна врата едновременно. След минута излезли. Ейрън държал сноп свещи, а Байрън носел част от бут, хванал го за белия кокал като пилешки крак. Сложили ги в дисагите, повесени на седлата. После, без да бъде произнесена дума, направен някакъв жест и без дори и намек за команда, Тийг и Бърч слезли от конете и всички заедно отишли в плевнята. Отворили вратите на конюшната, но вътре намерили само едно старо муле. Претърсили сеното горе,

промушвайки със сабите си по-големите купчини, после излезли навън и тръгнаха към коша, но като приближили, вратата му внезапно се отворила и тримата дезертъори побегнали.

Мъжете не можели да тичат много бързо, тъй като им пречели импровизираните оръжия, напомнящи находки от праисторически времена — наточен палешник, окачен на верига, стара лопата, превърната с помощта на чук и пила в нещо като копие, тояга като боздуган със заковани на върха пирони за конски подкови.

Тийг им дал малко преднина, после опрял приклада на карабината на рамо и застрелял двама от бегълците, които паднали сред дрънченето на оръжията си. Последният — затворникът — спрял, обърнал се към преследвачите си и вдигнал ръце. Тийг го огледал. Пръстите на босите му нозе ровели земята, като че търсели по-здрава опора. Тийг наплюнчил палеца си, избърсал го в мушката на спенсъра, вдигнал карабината и се прицелил. Мъжът стоял неподвижно, вдигнал боздугана над главата си, както изобразяват диваците в книжките с картинки.

Тийг свалил карабината, опрял приклада в земята и я хванал за цевта.

— Хвърли тази пръчка, иначе ще пратя тия двамата да те разкъсат.

Затворникът погледнал двамата здравеняци и пуснал тоягата в краката си.

— Така — казал Тийг. — Стой там и не мърдай.

Мъжете се приближили до него. Ейрън го сграбчил за врата и го повдигнал във въздуха като кученце. После насочили вниманието си към двамата на земята. Единият бил мъртъв. От раната изтекла съвсем малко кръв. Другият бил улучен в корема. Още бил жив, но не му оставало много. Бил се подпрял на лакти, със смъкнати панталони и гащи до коленете. Попипал раната си с два пръста, после ги погледнал и каза:

— Убихте ме.

Онези се приближили и застанали около него, но като усетили вонята от вътрешностите му, отстъпили назад. Затворникът помръднал, сякаш искал да отиде при другаря си и Ейрън го ударил с юмрук три пъти в страничната част на главата. Бърч извадил черен къс тютюн за дъвчене, захапал единия край, извадил нож, срязал го близо

до устните и прибрал остатъка в джоба си. После се изплюл и с върха на ботуша внимателно очертал линия до кехлибареното петно, сякаш маркирал границата на някаква територия.

Простреляният легнал по гръб и запримигвал, сякаш виждал небето за пръв път. Устните му изричали някакви думи, но единственият звук, който се чул, бил цъкането в сухата му уста. После очите му се затворили и известно време изглеждал като мъртъв, само дето от време на време пръстите му помръдвали. От раната му рукнало невероятно количество кръв. Тревата около него почервеняла, а дрехите му се просмукали с нея и лъснали като мушама. Дори в смътната светлина кръвта изглеждала яркочервена. После кръвта спряла да тече и човекът отново отворил очи с невиждащ поглед.

Разбрали, че е умрял.

Бърч предложил да се изплюе в окото му, за да видят дали ще мигне, но Тийг каза:

— Няма нужда. Мъртъв е.

— Тия двамата и твоят старец те изпревариха — казал Бърч на затворника.

Мъжът не отговорил.

— Млъквай, Бърч! — сгълчал го Тийг. — Донеси нещо да вържем ръцете му, после ще го заведем в града като коза на юларче.

Момчето отишло до конете и се върнало с навито въже. Но когато Тийг се навел да върже ръцете му, затворникът сякаш полудял. Нямало друго обяснение за постъпката му, освен че предпочитал да умре, но не и да се остави да бъде вързан. Ужасен, той ритнал Тийг в бедрото. Тийг и двамата здравеняци се нахвърлили върху него, но затворникът бил обзет от такъв бяс, че известно време не можело да се каже кой ще надвие. Удрял с всичките си крайници и дори с глава, като непрекъснато крещял пронизително, а това ги обърквало. Накрая все пак успели да го съборят на земята и да вържат китките и глезените му. Но дори и вързан, той продължавал да се върти, да се мята и да посяга с глава, като успял да ухапе Тийг за ръката. От раната шурнала кръв. Тийг я избърсал в палтото си и я огледал.

— Да ме ухапе прасе — да, но човек — не бих допуснал! — казал той.

Тийг изпратил Бърч да донесе от къщата стол, за който привързали затворника с ръце до тялото, а след като на врата му

преметнали и примка, той можел да мърда само с пръсти и да върти глава насам-натам като костенурка, обърната по гръб на пясъка.

— Така — казал Тийг. — Ха да видим как ще хапе сега.

— Бясно куче — изсъскал Бърч.

Мъжете приклекли да си поемат дъх. Затворникът продължил да се бори с въжетата и се умирил, чак когато вратът му се разкървавил. Байрън и Ейрън седнали с ръце върху мощните си бедра. Тийг изсмукал раната си, после извадил кърпичка, почистил мръсотията от черното си палто и отпечатъците от пръстите на затворника върху светлите панталони. Бърч вдигнал лявата си ръка и видял, че по време на схватката дългият му нокът се е счупил наполовина. Извадил ножа си и го отрязал до дъно, ругаейки гневно заради загубата.

— Можем да го качим на ей оная шейна там и така да го закараме в града — казал Ейрън.

— Може — отвърнал Тийг, — но в момента съм по-склонен да го качим в плевника, да преметнем въжето през някоя греда и да го бутнем през вратата.

— Не можеш да обесиш седнал човек — казал Бърч.

— Така ли? — отговорил Тийг. — Мога ли да знам защо? По дяволите, виждал съм да го правят.

— Все пак няма да е лошо, от време на време, да водим в града и по някой жив — настоял Бърч.

Мъжете станали на крака, обсъдили въпроса и решили, че Бърч има право. Събрали се около стола, вдигнали го и го отнесли до шейната. Завързали стола отгоре, впрегнали мулето и поели към града. Главата на затворника се люшкала насам-натам като отсечена, защото нямал сили дори да я държи изправена.

— Този свят ще погине — извика затворникът, след като завърши разказа си. — Бог ще ни погуби, ако продължаваме така!

Слънцето бе слязло ниско на запад. Ейда и Руби си тръгнаха. И двете бяха умислени и отначало мълчаха. После започнаха да обсъждат разказа на затворника. Ейда смяташе, че е силно преувеличен, но според Руби той трябвало да се приеме за истина, тъй като напълно отговарял на заложената у човека лошотия. В продължение на една-две

мили поспориха дали на света следва да се гледа като на място, в което властват ужасите, страхът и мрака, или човек трябва да се стреми към светлината и радостта, въпреки заканително надвисналия над главите ни тъмен юмрук.

Като стигнаха западния ръкав на река Пиджън и поеха по крайречния път, светлината вече чезнеше и по хълма, наречен Биг Стомп, падаха сенките на по-високите планини на Блу Ридж. Водата изглеждаше черна и студена, а във въздуха се усещаше миризмата на река, смесица от мириса на гнило и зелена растителност. Макар че реката бе поспаднала, все още беше доста пълноводна поради снощния дъжд. Камъните в нея бяха мокри и тъмни под сплетените клони на дърветата от двата бряга, засенчващи коритото ѝ през целия ден.

Не бяха изминали много разстояние край ръкава, когато Руби се закова на място и се приведе над водата, сякаш се прицелваше в нещо там. Приклекна като боксьор, който снижава центъра на тежестта на тялото си за по-голяма устойчивост.

— Погледни! — каза тя. — Такова нещо не се среща всеки ден.

Посред реката стоеше голяма синя чапла. Чаплата е по начало едра птица, но поради ъгъла, от който я наблюдаваха и косите лъчи на залязващото слънце, тази изглеждаше още по-голяма. Почти с човешки ръст, тя хвърляше дълга сянка върху водата. Краката и краищата на крилете ѝ бяха черни като реката. Клюнът ѝ бе жълт, с черен връх. Светлината се отразяваше от него с приглушени отблясъци като от сатен или натрошен кремък. Чаплата съсредоточено се взираше във водата, сякаш напълно забравила за останалия свят. От време на време бавно пристъпваше напред като вдигаше крак, замираще в това положение, като че чакаше водата да се оттече от него, после го поставяше обратно на дъното на ново място, очевидно подбрано след дълъг размисъл.

— Търси жаба или риба — каза Руби.

Със своята самовглъбеност чаплата напомни на Ейда за Нарцис, и използвайки случая да задълбочи познанията на Руби за древните гърци, тя ѝ разказа накратко историята му.

— Да, обаче тази птица изобщо не мисли за себе си — каза Руби. — Виж клюна ѝ. Да нанася рани — това е нейната същност. Сега мисли само какво животинче да клъвне и изяде.

Те се приближиха предпазливо до брега. Чаплата се обърна и ги изгледа с интерес, като с леки движения понамести тясната си глава, сякаш клюнът ѝ пречеше да вижда. На Ейда ѝ се стори, че очите ѝ търсят в нея някакви достойнства, но не откриват такива.

— Какво правиш там? — викна тя на птицата.

Чаплата приличаше на същество, което води загадъчен, отшелнически начин на живот. Като всички себеподобни, тя беше самотен скитник, със странни навици, ръководен от убеждения и правила, твърде различни от тези на живеещите на ята птици. Ейда дори се чудеше как се понасят една друга чаплите, когато настъпи периодът за размножаване. Беше виждала само няколко през живота си, всичките толкова самотни, че сърцето те заболява като ги гледаш. Птици-изгнаници. Където и да са, все са далеч от дома.

Чаплата тръгна към тях, после се спря на кална плитчина. Беше на не повече от три метра. Тя снижи глава и вдигна съвсем малко над земята черен крак с люспи колкото нокът. Ейда се вгледа в странния отпечатък в калта. Птицата я гледаше като позабравен стар познат, оставил смътен спомен в паметта ѝ.

После бавно разтвори криле, при което сякаш се задвижи цял механизъм от шарнири, лостове, оси и макари. Под перата се видяха всички кости и кожата. Като ги разпери, заеха такава широка площ, че Ейда се запита как ли прелита между дърветата. Птицата направи крачка напред към Ейда, вдигна се от земята и само с един-два маха на огромните криле се извиси над главата ѝ, после още по-нагоре, през зеления покров на листата. Ейда почувства полъха им, раздвижването на въздуха, видя студената синя сянка по земята, по кожата на лицето си. Тя вдигна очи и дълго гледа към смаляващата се в небето птица. После махна с ръка като за сбогом. Какво беше това?, запита се тя. Благословия? Предупреждение? Пратеник от света на духовното?

Ейда извади новия си тефтер и наостри единия молив с джобното си ножче. С бързи движения нарисова по памет чаплата, застанала на плитчината. Не ѝ хареса извивката на шията и ъгъла на клюна, но краката, перата на гушата и погледът бяха както трябва. Отдолу с ъгловатия си почерк написа: „Синя чапла/ръкава на Пиджън/9-и октомври 1864 г.“ После вдигна очи към небето и попита Руби:

— Колко е часът според теб?

Руби погледна на запад и отговори:

— Пет и нещо.

Ейда записа: „пет часа“ и затвори тефтера.

Докато вървяха край реката, разговаряха за птицата. Руби сподели, че чувства чаплите някак близки. Когато била дете, Стоброд неведнъж се бил отричал от нея като твърдял, че баща ѝ не е бил човек. Докато майка ѝ била бременна с нея — като си пийнела и ставала заядлива и искала да го уязви — му завявала, че няма никакво участие в зачеването на бебето ѝ и че истинският баща бил едра синя чапла. Разправяла как една сутрин чаплата кацнала край потока и след като прекарала няколко часа в лов на раци, дошла в двора, където тя трошала корички от стар царевичен хляб и хранела пилетата. Разказаната от майката на Руби история, предадена по-късно от Стоброд, гласяла, че чаплата се приближила на дългите си крака до майката и я погледнала в очите. Погледът бил красноречив, казвал Стоброд, и можел да се тълкува само по един начин. Тя се обърнала и побягнала, но чаплата я последвала в къщата. Докато тя лазела на четири крака, опитвайки се да се скрие под леглото, чаплата ѝ налетяла изотзад. Майката описвала онова, което последвало, като ужасно и мъчително телесно наказание.

— Разправял ми е тая история стотици пъти — каза Руби. — Приемах я като една от поредните му измислици, но и досега като видя чапла, все се питам дали пък не е вярно.

Ейда не знаеше какво да каже. Светлината под дърветата стана златиста и листата на бука и тополата затрептяха в полъха на слабия ветреца. Руби се спря и облече пуловера, а Ейда оправи гънките на палтото и го наметна на раменете си. При брода срещнаха млада жена, която носеше бебе, увито в карирана покривка за маса, праметната през рамо. Стъпваше боса по камъните грациозно като сърна. Не каза нито дума, дори не вдигна очи, когато се разминаха, макар че бебето ги гледаше безизразно с кафявите си ококорени очички като забодени в лицето му жълди. Малко след брода някакви дребни птички излетяха от ябълковото дърво, стърчащо самотно сред полето. Те се стрелнаха ниско над земята и изчезнаха в гората. Залязващото слънце блестеше в очите на Руби и тя не можа с точност да каже какви са, но за целите на предсказване на времето това нямаше значение. Формата на ятото предвещаваше още дъжд.

По-нататък, близо до езерце край реката, в което кръщаваха хората в баптистката вяра, цял облак лястовици изригна от клоните на клена с вече червенеещи листа. Лъчите на слънцето докосваха планинските хребети и небето бе с цвета на излъскан калай. Лястовиците излетяха от дървото като едно тяло, запазило конусовидната формата на дървото. После се разсипаха по вятъра, разлетяха се настрани, размахвайки криле през равни интервали, и сега Ейда видя ятото в профил, със сребристи междини между отделните птици. После като по команда те се устремиха право нагоре и обърнаха широката част на крилата си към нея, затулвайки празнините. Ятото заприлича на черен образ на червения клен, повторен върху небето. Сенките на птиците трепкаха по високата трева отвъд пътя.

Здрачът около Ейда и Руби се сгъсти, като че нахлуващият откъм реката мрак бе започнал да се излива към небето. Фантастичният разказ на Руби за чаплата като начало и корен напомни на Ейда за историята, която Монро ѝ бе разправил малко преди да умре. За това как е ухажвал майка ѝ. За да запълнят времето, докато вървят в настъпващата вечер край реката, Ейда я преразказа на Руби.

Ейда знаеше, че Монро и майка ѝ са се оженили сравнително късно — той на четиридесет и пет, тя на трийсет и шест. Знаеше също, че не бяха живели дълго заедно. Но не знаеше нищо за историята на ухажването и женитбата им, приемайки, че тя е била логично следствие на някакво спокойно приятелство, на онзи вид връзки, които често възникват между старите ергени и застаряващите моми. Предполагаше, че появата ѝ на бял свят е плод на някакво зле пресметнато действие.

Така беше до онзи следобед през зимата преди смъртта на Монро. Цял ден бе валял мокър сняг. Снежинките се топяха, щом докоснеха земята. Ейда и Монро седяха край огъня. Ейда му четеше нова книга — „Житейско поведение“^[4]. Монро от години следеше с жив интерес всичко, публикувано от мистър Емерсън, и този ден за пореден път се убеди, че Емерсън, макар и вече на възраст, е малко по-краен в духовните си възгледи, отколкото е нужно.

Щом навън взе да притъмнява, Ейда затвори книгата. Монро изглеждаше уморен, блед, с хлътнали очи, които изучаваха огъня,

превърнал се в бавно тлееща жар почти без пламък. После каза:

— Никога не съм ти разказвал как се ожених за майка ти.

— Не си — съгласи се Ейда.

— Напоследък често си мисля за това. Не знам защо. Ти не знаеш, че срещнах майка ти, когато тя беше едва на шестнайсет, а аз — на двайсет и пет.

— Не знам — каза Ейда.

— Да, така беше. Когато я видях за пръв път, помислих, че е най-прекрасното създание на света. Беше през февруари. Мрачен и студен ден, с лек ветрец откъм океана. Бях излязъл да пояздя. Неотдавна си бях купил един огромен хановърски жребец. Седемнадесет педи и нещо. Гърдите му бяха с цвят на яспис. Леко накуцваше, но това не му пречеше. Галопът му бе нещо прекрасно — сякаш плаваше. Бях го изкарал извън Чарлстън, по пътя към Мидълтън край Ашли. После реших да се върна през Ханахън. Беше дълга езда. Конят се запени, въпреки студа, а аз бях гладен и вече мислех за вечеря. Беше се стъмнило. Стигнахме до покрайнините на града.

Приблжихме до някаква къща, нито скромна, нито богаташка. Имаше широка веранда със стари палми в двата края. Беше твърде близо до пътя за моя вкус. Прозорците ѝ бяха тъмни. През двора течеше вода. Реших, че няма никой и слязох от коня, за да го напоя. Откъм верандата долетя женски глас:

— Първо трябва да поискате разрешение.

Жената очевидно седеше сама на пейка под прозорците. Свалих шапката си и казах:

— Извинете ме.

Тя излезе от сянката, тръгна по стъпалата и се спря на най-долното. Беше облечена в сива вълнена зимна рокля, с черен шал на раменете. Косата ѝ беше черна като гарваново крило. Очевидно бе я сресвала, защото падаше разпусната почти до кръста, а в ръка държеше гребен с кокалена дръжка. Лицето ѝ бе бледо като мрамор. В нея нямаше нищо, което да не е черно, бяло или с отсянка на едното или другото.

Въпреки съвсем обикновените ѝ дрехи останах зашеметен. Никога не бях виждал подобна жена. Не мога да опиша с думи колко красива ми се стори. Можех само да кажа:

— Извините ме още веднъж, госпожице.

Метнах се на коня и си тръгнах, омагьосан и объркан. Решението ме връхлетя по-късно през нощта, след като бях вечерял и си легнал: това е жената, за която искам да се оженя.

На другия ден се заех с ухажването с цялата упоритост и търпение, на което бях способен. Най-напред събрах информация. Открих, че името ѝ е Клеър Дешо. Баща ѝ — французин — се занимаваше с търговия с родната си страна — внасяше вино и изнасяше ориз. Бе заможен, може би дори доста богат. Уредих си среща с него в склада му на пристанището край Купър. Влажно и мрачно място, което миришеше на река. Беше пълно с дървени каси с бутилки вино, хубаво и евтино, и чували с ориз. Запозна ни моят приятел Асуел, който бе имал вземане-даване с Дешо преди време. Дядо ти бе нисък, набит човек. Пълен. Маниерите му бяха прекалено френски за мен, ако ме разбираш какво имам предвид. Нито ти, нито майка ти приличате на него.

Споделих намеренията си още в самото начало: че искам да се оженя за дъщеря му и моля за неговото одобрение и съдействие. Предложих да му предоставя препоръки, счетоводни книги и каквото трябва, за да се убеди, че съм добра партия. Виждах как обмисля. Подръпваше папийонката си. Въртеше очи. Отиде в ъгъла да се съветва с Асуел. Като се върна, протегна ръка и каза:

— Ще направя каквото мога.

Единственото му условие бе да се оженим, след като Клеър навърши осемнайсет години. Съгласих се. Две години не ми изглеждаха чак толкова много, а и искането му беше разумно. След няколко дни ме покани у тях на вечеря. Запозна ме с майка ти. По очите ѝ разбрах, че ме е познала, но не каза и думичка за това. Вярвах, че от самото начало отвръща на чувствата ми.

Срещяхме се в продължение на месеци, през цялата пролет, лято и есен. Ходехме на балове, за които уреждах покани. Често яздех до дома на семейството ѝ, възседнал моя хановърски жребец. Седяхме с Клеър на пейката на широката веранда вечер след вечер в дъждовното лято и разговаряхме за всичко, което ни вълнуваше. В дните, когато не можех да ходя там, си пишехме писма, чиито пътища се пресичаха някъде на Мийтинг Стрийт. В късната есен поръчах пръстен. Със син диамант, голям колкото крайчето на кутрето ти, в халка от бяло ажурно

злато. Бях решил да я изненадам, като ѝ го подаря някоя вечер през ноември.

На въпросната дата се отправих на север в здрача. Пръстенът лежеше в кадифена торбичка в джоба на жилетката ми. Въздухът беше мразовит и свеж, усещаше се дъхът на зимата. Вечер, по всичко приличаща на онази, в която се срещнахме за пръв път.

Когато стигнах дома ѝ, вече беше се стъмнило. Но къщата грееше. Всички прозорци бяха празнично осветени. Чух звуците на пиано — Бах. Спрях за миг на пътя и си казах, че тази вечер е кулминацията на усилията ми през всичките изминали месеци. Онова, за което копнееше сърцето ми, бе на една ръка разстояние.

Откъм верандата долетяха тихи гласове. Видях движещи се силуети. Различих Клеър, наведена напред в рамката на жълтата светлина от прозореца. Не бих могъл да я сбъркам с друга. В другия край на прозореца се очерта друго лице — лицето на мъж. Те се доближиха един към друг и се целунаха. Беше дълга, страстна целувка. После лицата им се раздалечиха. Тя протегна ръка към неговото и отново го притегли към себе си. Стомахът ми се сви. Ръцете ми затрепераха. Испитах неудържимо желание да се кача на верандата, да закрещя и дам воля на гнева си. Но не исках да играя унизителната роля на измамен любовник.

Смушках коня и се понесох в шеметен галоп на север. Препускахме миля след миля. Високият кон правеше огромни крачки. Яздех като в сън в някакъв мрачен свят; бе повече като полет, отколкото езда. Минахме през падини, обрасли с дъб и бор, през открити тревисти поля, докато накрая стигнахме до място, където буйни храсталаци стесняваха пътя от двете страни. Конят забави ход и продължи ходом, дишайки тежко с наведена глава.

Нямах представа къде съм. Не бях запомнил завоите по пътищата, нито знаех в каква посока сме се движили. Общо-взето на север, само в това бях сигурен, тъй като не бяхме прекосили нито Ашли, нито Купър. В бледата светлина на младата луна изпотеният кафеникав кон изглеждаше черен и лъскав като смола. Идеше ми да се отправя на запад и да се изгубя завинаги из неизбродимите простори на Тексас. Другият път бе обратно към дома. Избрах него и тъкмо се канех да се обърна, видях, че небето над храстите в далечината пред

мен е осветено като от голям огън. Какъвто бушуваше в мен. Огънят, помислих си, ми дава нова посока.

Отправих се към светлината и след един-два завоя пътят излезе пред горяща църква. Покривът и камбанарията ѝ бяха в пламъци, но самата постройка все още не се бе подпалила. Оставих коня, приближих се, влязох и тръгнах по пътеката между скамейките. Извадих кесийката с пръстена и я сложих на олтара, после застанах пред него сред дима и ярката светлина. Аз съм женихът, чакащ пред олтара; нека изгоря, помислих си.

В този миг през вратата влетя някакъв мъж. Дрехите му бяха раздърпани. В ръка държеше бутилка с един-два пръста жълтеникава течност на дъното.

— Какво правиш тук? Излизай! — извика той.

Може би гордостта ме накара да отговоря:

— Случайно минавах. Дойдох да видя дали не мога да помогна.

— Излизай! — повтори той.

Излязохме заедно навън и решихме да се опитаме да спасим църквата, макар че той бе пиян, а аз — не на себе си. Започнахме да носим вода от близкия поток в бутилката му. Клякахме на брега, изчаквахме да се напълни през тясното гърло, после се връщаме при църквата и изливахме водата в огъня, не толкова с надеждата, че ще го угасим, а за да можем да кажем, че поне сме опитали. Утрото ни завари да стоим с почернели лица край тъмния кръг от пепел.

— Е, това е. Всичко изгоря, освен пантите и дръжките на вратата — каза мъжът.

— Да — отговорих.

— Направихме каквото можахме.

— Без съмнение.

— Никой не може да ни обвини, че не сме опитали.

— Не. Никой.

Той изтърси последните капки вода върху тревата на ръба на кръга, прибра бутилката в джоба си и тръгна по пътя. Аз отидох при коня, яхнах го и се върнах в Чарлстън.

След седмица си купих билет за презокеанския параход и заминах за Англия. През следващата една година скитах, разглеждах стари църкви и картини. Когато се върнах, разбрах, че майка ти се е омъжила за човека, с когото я бих видял на верандата. Французин,

съдружник на баща ѝ, търговец на вино. Бяха заминали да живеят във Франция. Бе като затворена врата.

Винаги съм се интересувал от духовното, така че се оттеглих от семейния бизнес и станах свещеник — със смирение и с радост. Никога не съм съжалявал, че го направих.

Минаха деветнайсет години. Един пролетен ден научих, че Клеър се е върнала от Франция сама. Съпругът ѝ бил починал. Нямали деца от брака си, който според мълвата не бил особено сполучлив. Всъщност бил направо нещастен. В смъртта на французина съзрях надежда за осъществяването на най-егоистичните си мечти.

Няколко дни след като чух новината отидох в склада на брега на Купър и отново се срещнах с Дешо. Беше вече остарял, с огромен корем и двойна брадичка, а аз бях подстриган по монашеския канон, с прошарена по слепоочията коса. Погледът, с който ме посрещна, би могъл да послужи като чудесна илюстрация на значението на думата „високомерие“.

— С какво мога да ти помогна? — попита той с тон, който в други времена би ме навел на мисълта за секунданти и пистолети.

— Ще опитаме отново, но този път възнамерявам да доведе нещата до край — отговорих аз.

През есента се оженихме с майка ти и в продължение на две години бях най-щастливият човек на земята. Мисля, че тя също беше щастлива. Предишният ѝ съпруг, французинът, се държал лошо. Обвинявал нея за това, че нямат деца, бил рязък и груб. Бях решил да я възнаградя за всяка обида, за всяка преживяна злина.

Животът ни през месеците, след като разбрахме, че е бременна с теб, бе като благословия за нас, вече остарели и наранени от миналото. Когато Клеър почина при раждането, не можех да повярвам, че Бог е толкова жесток. Цели седмици не бях в състояние да върша нищо. Добри съседни ти намериха дойка, а аз почти не ставах от леглото. Когато един ден все пак се пробудих, реших да посветя живота си изцяло на теб.

Когато баща ѝ млъкна, Ейда се изправи, мина откъм гърба на креслото му, прибра косата от челото му и го целуна по темето. Не знаеше какво да каже. Бе слисана от историята на своето раждане. В този момент не бе в състояние да се види по нов начин — вече не като

плод на случайна грешка, а като плод на една любов, подложена на толкова изпитания.

* * *

Когато Ейда свърши разказа си, почти се беше стъмнило. Зад облаците на източното небе грееше луна със смътни очертания. Тъмната сянка на птица мина през нея. После още една, и още, и още. Някакви нощни птици, може би гмурци или бекасини, отлитащи на юг. Звездите още не бяха изгрели, но на запад две планети като ярки маяци в тъмното небе залязваха зад върховете на Студената планина.

— Синята, по-ярката, е Венера — каза Ейда, когато свърнаха по пътя към Блек Коув.

---

[1] Роман на Джордж Елиът, издаден през 1859 г. — Б.ред. ↑

[2] Битката при Уилямсбърг — 5 май 1862 г.; армията на Юга се предвожда от ген. Лонгстрийт. — Б.ред. ↑

[3] Молескин — дебел памучен плат. — Б.ред. ↑

[4] Една от най-значимите книги на Ралф Уолдо Емерсън, публикувана през 1860 г. — Б.ред. ↑

ДА ЖИВЕЕШ КАТО БОЕН ПЕТЕЛ

Към обед Инман и Вийзи попаднаха на току-що отрязано дърво, паднало успоредно на пътя. До него лежеше дълъг трион със смазано острие без следи от ръжда и с блестящи от скорошно наточване зъби.

— Виж ти — каза Вийзи. — Забравен трион. Някой би дал доста пари за него.

Той понечи да го вземе, но Инман каза:

— Дърварите са отишли да обядват. Скоро ще се върнат, за да окастрят и нарежат дървото.

— Не ме интересува. Просто си минавам по пътя и намирам трион.

Вийзи взе триона, метна го на рамо и тръгна. При всяка негова крачка двете дървени дръжки подскачаха, широкото острие бръмчеше и жужеше като еврейска арфа.

— Ще го продам на първия срещнат — каза той.

— Май ти е много лесно да се разпореждаш с чуждо имущество. Чудя се как ли си съчетавал това с десетте божии заповеди в проповедите си.

— Грещиш. По въпросите на имуществото Бог не е особено придирчив. Уважението му към него не е особено голямо — предубеждение, което Той показва на всяка крачка. Обърни внимание особено на начина, по който използва пожарите и наводненията. Намираш ли нещо справедливо в тях?

— Не.

— Виждаш ли? Мога само да кажа, че ако човек е решил да моделира себе си по Божие подобие, не бива да се замисля много-много на кого принадлежи някакъв си трион. Тези неща отвличат вниманието от главната цел.

— Главната цел? — Инман погледна покритата със струпей глава на проповедника, раната под окото му, отворена от дебелия проститутка и белега от удара, който му бе нанесъл с пистолета си

край Дълбоката река. — Я се виж, точно ти ли ще ми говориш за главната цел? Дето напълно си си заслужил всички тия белези.

— Не казвам, че не съм ги заслужил. И много по-достойни от мен люде са получавали далеч по-страшни рани. Но аз нямам намерение повече да се давам толкова лесно.

Тези думи наведоха Вийзи на мисълта за средствата за самозащита и той каза:

— Дай да видя пистолета ти.

— Не може — отговори Инман.

— Хайде де, нищо няма да му стане.

— Не.

— Мислех само, че би бил подходящо оръжие за един стрелец.

— Твърде голям и тежък е — каза Инман. — На теб ти трябва „Нейви“, „Колт“ или „Стар“. Дръжките им са удобни за бързо вадене от кобура.

— Поне си ми върни моя.

— Ще го задържа, докато се разделим — каза Инман.

— Това може да стане неочаквано. И аз ще остана невъоръжен.

— А светът — по-хубав.

Минаваха под огромно дърво — рожков, надвиснало над пътя. Поради липса на друга храна, те се спряха и напълниха джобовете си с дългите му ръждивокафяви плодове. После продължиха да вървят, като разтваряха шушулките с ноктите на палците си и ядяха сладката бяла каша вътре, остъргвайки я със зъби. След известно време видяха един мъж, който стоеше встрани от пътя и съсредоточено наблюдаваше нещо пред себе си. Беше трупът на голям черен бивол, лежащ между двата ръкава на потока. Мъжът също ги видя, поздрави и попита дали имат нещо против да му помогнат. Инман тръгна към него. Вийзи скри триона край пътя и го последва.

Застанаха до мъжа и заоглеждаха подпухналия труп. Водата се плискаше по корема му, а около устата и под опашката му кръжаха облаци мухи. Стояха със скръстени ръце и сведени погледи, като работници, които имат да вършат някаква неприятна работа.

Мъжът не бе стар, но не и в първа младост. С налят корем, като всички мъжки бозайници в късната си зрялост, от маймуната до коня. Носеше шапка — черна вълнена антика с конусовидно дъно. Макар денят да не бе много студен, бе завързал с връв широката ѝ периферия

върху ушите си и тя бе заприличала на боне. Рошави бакенбарди стигаха до брадичката му. Тъмни очи с месести клепачи като на граблива птица надничаха изпод периферията. Имаше малка кръгла уста, напомняща на Инман за дихателния отвор на огромния кит, който бе видял при сраженията край брега в началото на войната.

На близкото дърво бе подпряна едноцевна пушка десети калибър. Цевта изглеждаше рязана, за да има по-широк от обичайния обсег. Работата бе извършена с неподходящ инструмент, тъй като отворът бе нацърбен и не съвсем перпендикулярен на цевта.

— Как мислиш да го извадиш? — попита Вийзи.

Преди да отговори, мъжът сви палеца и показалеца си във вид на щипка и бръкна под панталона си, за да хване ситната гадинка, която очевидно го хапеше по слабините. Извади пръсти, доближи ги до очите си и нещо изпука между дебелиите му пожълтели нокти. Ръцете му бяха големи и покрити с белезникави люспици.

Биволът, обясни той, бил избягал преди няколко дни и бил умрял от някаква неизвестна болест. От този ръкав те черпели вода за пиене, и когато обичайният ѝ вкус придобил някакъв особен дъх, той тръгнал по брега, за да установи причината. Носеше въже и смяташе, че заедно ще могат да издърпат животното от водата.

Инман погледна мъжа, после Вийзи. После туловището на бивола. Ще трябва най-малко два коня, помисли си той.

— Можем да опитаме, но е доста голям. Трябва да измислим нещо друго.

Мъжът не му обърна внимание. Завърза въжето за врата на животното, после тримата хванаха другия край и започнаха да дърпат. Трупът не помръдна.

— Лостове — каза мъжът. — Ще можем да го извадим, ако намерим пръти.

— Няма нужда да ги търсим — можем да си отрежем — каза Вийзи. — Имам хубав трион, който може би ще поискаш да купиш като свършим работата.

Той хукна към пътя да донесе триона. Беше развълнуван като момче, което за пръв път ще прави нещо заедно с големите мъже.

На Инман идеята не му допадна. Седна на един пън. Ентусиазмът, с който другите двама се заловиха за работа, му бе забавен. Напомняха му за офицери от сапъорните войски, които се

захващат да строят мост или друго с несъответстващо на реалната необходимост от съоръжението въодушевление, като накрая се оказва, че са похабени огромни усилия за нещо, което е напълно излишно.

Вийзи и мъжът отрязаха три здрави пръта, нагазиха във водата до колене и нахвърляха големи камъни, които да им служат за опора. Натиснаха прътовете, опитвайки се да претърколят бивола, но успяха само едва-едва да го помръднат. Инман се присъедини към тях, но без резултат. Проблемът бе, че успяваха да повдигнат бивола само на около две педи. В този момент се уморяваха, не издържаха на тежестта и отпуснаха прътовете, а трупът цопваше обратно с плисък.

— Ще ви кажа какво ще направим — каза Вийзи. — Ще го повдигнем и ще пъхнем отдолу камъни, за да го задържим. Оттам ще го повдигнем пак и ще подпрем с по-големи камъни. И така ще го претърколим.

Инман премери на око разстоянието от бивола до брега.

— Дори да го претърколим веднъж, пак ще остане във водата — каза той.

— Ще го претърколим два пъти — настоя Вийзи.

— Така ще стигне до брега, но ще продължи да се разлага и да мърси водата.

— Тогава — три пъти — не се предаваше Вийзи, омагьосан от чудото на лоста и вдъхновен от факта, че върши истински мъжка работа.

Инман си представи как до вечерта се мотаят около животното, как повдигат, подпират с камъни и пак повдигат. Час след час похабено скъпоценно време за вървене или за почивка.

Той отиде до брега, където Вийзи бе оставил триона, взе го, върна се при бивола и допря острието му до врата на животното.

— Някой да хване от другия край — каза той.

Вийзи изглеждаше безкрайно разочарован, но мъжът хвана другата дръжка и с няколко движения отрязаха главата. После — парче от гърдите заедно с предните крака. Следващият отрез отдели задницата от корема, от който блъвнаха вътрешности, тъмна течност и газове. Вийзи се преви надве и повърна във водата. Течението понесе надолу пенеста каша от рожковите.

Мъжът го погледа и се захили, сякаш на някакъв смешен анекдот.

— Слаб му е стомахът — каза той.

— Той е проповедник — каза Инман. — Не е свикнал на физически труд.

Когато свършиха с рязането, повърхността на потока се покри с остатъци от трупа, които те извлякоха на брега. Но водата си остана червена, напомняйки на Инман за реката при Шарпсбърг.

— Не бих пил тая вода още няколко дни — каза той.

— Разбира се — отвърна мъжът.

Те изплакнаха ръце в чистата вода малко по-нагоре.

— Елате да вечеряте с нас — каза мъжът. — Имаме и плевник, в който можете да пренощувате.

— Само ако ни отървеш от този трион — отговори Инман.

— Искам два федерални долара. Или петдесет от нашите — обади се Вийзи.

— Взимай го — каза Инман.

Мъжът намести триона на рамо през средата, а със свободната си ръка взе пушката. Инман и Вийзи тръгнаха с него надолу по пътя, който следваше потока. Мъжът бе в повишено настроение, направо весел, след като бе махнал трупа на бивола от водата, която използваше за пиене. След като повървяха известно време той се спря, сложи пръст на носа си и намигна. Приблужи се до голямо дъбово дърво с хралупа в дънера на нивото на очите. Пъхна ръка вътре и извади запушена кафява бутилка.

— Скрил съм си няколко наблизо, че да има, като ми се допие — обясни той.

Седнаха облежнати на дървото и започнаха да си подават бутилката. Мъжът каза, че името му е Джуниър, после им разправи истории от младините си, когато пътувал из страната и устройвал бой с петли. Разказа за един петел, едър доминиканец, който живеел единствено, за да се бие и качва кокошките. За това как в продължение на месеци побеждавал всичките си противници. За епичните му битки и зрелищни победи, когато петелът, на пръв поглед, губещ битката, литвал на някоя от гредите в хамбара, където била устроена борбата, и оставал там, докато зрителите започвали да го освиркват. В кулминацията на присмеха и дюдюканията той се стоварвал като чук върху противника си, след което на арената оставала само купчина кървави пера.

Джуниър разказа също така как жените буквално се хвърляли на врата му с устрема на петела, атакуващ противниците си. Сещал се най-вече за една от тях, омъжена жена, чийто съпруг го поканил да им гостува през няколкото дни между представленията. Тя му хвърлила око и дебнела всеки сгоден случай да се отърка в него. Един ден, когато мъжът ѝ тръгнал да оре, тя отишла да донесе вода от кладенеца. Като се навела да хване ведрото, Джуниър се приближил изотзад и метнал полите ѝ на гърба. Отдолу нямала нищо, каза той. Тя вирнала задник и застанала на пръсти. Оправил я на място, както си стояла наведена над кладенеца. Продължило толкова, колкото да извади пълното ведро. Като свършил, си тръгнал по пътя с петела под мишница. Искаше да накара Инман и Вийзи да повярват, че на младини е преживял безброй прекрасни дни.

— Много пъти съм бъркал в гърнето с меда — каза той.

На Вийзи тия истории му допаднаха. Алкохолът бързо го бе ударил в главата, понеже стомахът му бе празен. Посрещна края на разказа с бурно одобрение, после надълго и нашироко взе да обяснява с преплетен език, че тъкмо така трябва да живее всеки истински мъж.

— Да живееш като боен петел — това е моята цел — изломоти накрая той.

Джуниър се съгласи, че скитническият живот му е бил по сърце и каза, че неприятностите му започнали, когато си седнал на задника и се оженил, защото три години след сватбата, тя му родила негърче. Отказала да назове бащата, лишавайки Джуниър от правото на справедливо отмъщение. Тръгнал да се развежда, но съдията не му дал развод на основаниито, че Джуниър е знаел що за стока е тя, още когато се е женил за нея.

После довела двете си сестри да живеят с тях, а те не падали подолу от жена му, защото едната била родила близнаци от неопределена раса, и макар че вече били на по няколко години — не се сещал колко точно — растели на воля като малките на диви прасета, и нито майка им, нито някой друг се бил сетил да ги кръсти, та когато искали да повикат някое от децата просто го посочвали с пръст и казвали: „Ей това“.

Джуниър заяви, че в резултат на тъжната равностметка на брачния му живот е започнал да съжالياва, че не се е оженил за някое тринайсетгодишно момиче, което да възпита така, както на него му

харесва. Каза, че нощ след нощ лежал буден, мислейки си, че няма да види бял ден до смъртта си и че единственото възмездие ще е да им пререже гърлата, докато спят и после да си пръсне главата с пушката или да хване гората, където в крайна сметка ще го заловят, ще го вържат за някое дърво и ще го гръмнат като миеша мечка.

Това малко поохлади ентузиазма на Вийзи. След малко Джуниър върна бутилката в хралупата и нарами триона. Поведе ги към дома си, разположен в мочурлива падина под пътя. Беше голяма къща, обкована с дъски, толкова занемарена, че единият ѝ край се бе свлякъл от основите от плоски речни камъни, в резултат на което къщата се бе наклонила на една страна, сякаш потъвайки в земята.

Дворът бе пълен с клетки на бойни петли, направени от неодялани колове, свързани с пръчки от орлов нокът. Отвътре надничаха ярки птици със студени лъскави очи, които виждаха света единствено като арена. Тънък стълб бял пушек се виеше от комина, а друг, по-тъмен, се издигаше към небето от друго място някъде зад къщата.

Като се отклониха от пътя, за да слязат в падината, изпод верандата изскочи шарено трикрако куче, което се втурна ниско по земята право към Инман. Тъй като Инман се бе научил да се бои повече от кучета, които не лаят, го изчака да приближи и го ритна под челюстта. Кучето падна и остана неподвижно.

Инман погледна Джуниър и каза:

— Какво можех да направя?

— Не всички, по които лаят кучетата, са крадци — обади се Вийзи.

Джуниър стоеше мълчаливо.

След малко кучето стана на крака и крадешком се примъкна обратно под верандата.

— Радвам се, че не е мъртво — каза Инман.

— И пет пари не давам дали е живо или мъртво — отвърна Джуниър.

Влязоха в къщата, минаха през кухнята и се озоваха в трапезарията. Джуниър веднага извади от шкафа друга бутилка и три тенекиени чаши. Подът бе наклонен и когато Инман тръгна към стола до масата, едва се задържа на крака. В ъгъла, където беше коминът, имаше легло и той забеляза, че никой дори не беше се опитал да го

подпре, за да го изравни — просто го бяха обърнали така, че главата на спящия да е от по-високия му край.

На стените бяха окачени фотографии, изрязани от различни книги и вестници, някои от тях — успоредно на наклонения под, други — по въображаемата линия, която би се получила ако подът беше равен. В огнището тлееше огън, а от тавата върху жарта се носеше миризма на развалено месо. Огнището бе под такъв ъгъл, че пушекът първо докосваше страничната му стена, преди да намери път към комина.

При такова голямо отклонение от отвеса дори да налееш чаша уиски от бутилката бе трудна задача. Когато Инман се опита да го направи, не улучи чашата и намокри върховете на ботушите си. Когато най-после успя да напълни чашите и понечи да сложи чашата си на масата, забеляза, че около всяко място за хранене са заковани летви, за да задържат чиниите и чашите да не се плъзгат по наклона.

Вийзи взе чашата си и тръгна нагоре-надолу из стаята. Изведнъж му хрумна нещо.

— Можем да изправим къщата с лостове! — каза той.

Лостовете явно не му излизаха от ума, като че бе открил механизъм, способен да се справи с всички задачи, стоящи пред човека. Пъхни лост под онова, което е криво, и готово — светът ще застане на мястото си.

— Може — каза Джуниър. — Но къщата си стои така от толкова време, че вече сме свикнали. Ще ни се струва странно да живеем в къща без наклон.

Пийнаха още малко. Алкохолът бързо завъртя главата на Инман, защото от оскъдната вечеря насам не бе ял нищо освен рожковите. Вийзи бе още по-зле заради стомаха си. Седеше с изкривена под невъзможен ъгъл глава и гледаше в чашата си.

След малко в стаята влезе момиченце на осем-девет години. Беше слабо дете, с тънки глезени и крехки рамене. Кожата му беше с цвят на каймак, косата — кестенява, падаща почти до кръста на ситни букли. Инман рядко бе виждал по-красиво момиченце.

— Майка ти в къщи ли е? — попита Джуниър.

— Да — отвърна момиченцето.

— Къде е?

— Отзад. Беше там преди малко.

Вийзи вдигна очи от чашата си и разгледа детето. После каза на Джуниър:

— Виждам съм бели деца и с по-тъмна кожа. Колко негърска кръв има в нея, според теб?

— Колкото и да е, все едно. Негърче е и това си е — отвърна Джуниър.

Вийзи внезапно се изправи и клатушкайки се, тръгна към леглото. Легна и заспа.

— Как се казваш? — попита Инман.

— Лула.

— Не, не е Лула — обади се Джуниър. Той се обърна към момиченцето и го погледна свирепо. — Кажи си името.

— Мама казва, че е Лула — отговори то.

— Да, ама не е. Това е галеното ти име, което ти е измислила майка ти. Но тук аз кръщавам! Казваш се Частити^[1].

— И двете са хубави — каза Инман.

— Не — възрази Джуниър. — Моето е по-добро, тъй като напомня каква уличница е майка й.

Той допи чашата си и каза:

— Ела.

Без да се обръща, за да види дали Инман го следва, той излезе на верандата и седна на люлеещ се стол.

Инман слезе в двора и вдигна глава, за да погледне небето. Свечеряваше се и слабата светлина падаше косо. На източния небосклон се виждаше част от луната и маякът на Венера. Въздухът бе сух и студен и Инман вдиша дълбоко. Мирисът му го подсети, че есента наближава. Въздухът му каза, че колелото на сезоните се е завъртяло още веднъж.

— Лила — извика Джуниър.

След минута иззад ъгъла на къщата се появи млада жена, която седна на стъпалата на верандата между Инман и Джуниър. Тя вдигна колене и огледа Инман с любопитство. Беше с руса коса и налят ханш. Беше облечена в памучна рокля, толкова тънка и избеляла от пране, че през тъканта с цвят на пергамент се виждаха веничките по кожата й. Върху роклята все още личаха щамповани цветя, но бяха толкова избледнели, че това, което бе останало, повече приличаше на знаци от някакво руническо писмо.

Девојката беше пълничка. Долната част на белите ѝ бедра бе напълно открита на мястото, където роклята падаше на стъпалата. Очите ѝ бяха с цвят на метличина. Ходеше с несресана коса. Краката ѝ бяха голи и изподраскани и в нея имаше нещо толкова странно, че Инман се улови мислено да докосва калните пръсти на едно от закръглените ѝ стъпала, за да провери дали наистина са пет. Джуниър извади от джоба си лула от царевичен кочан с глинен мундщук. Напълни я от намачкана кесийка с тютюн и я пъхна в ъгълчето на устата си. После подаде кесийката на Инман с думите:

— Биволска кожа. Човек не може да измайстори по-хубава кесия от направената от Бог. Чрез тези неща Той проверява дали се задоволяваме с онова, което ни дава, или го отхвърляме и се опитваме да сътворим нещо по-добро със собствените си несъвършени оръдия. Огънче! — обърна се той към девојката.

Тя се сепна, стана на крака, пооправи роклята си, влезе вътре и се върна с тлеещ въглен. Наведе се, за да го сложи в лулата, като при това обърна задника си към Инман. Тънката рокля се бе събрала в пролуката между бедрата и ги обгръщаше толкова плътно, че той различи вдлъбнатината в стегнатите мускули на бутовете ѝ и двете трапчинки над мястото, където гръбнакът се съединяваше с тазовата кост. Цялата ѝ анатомия бе пред очите му и Инман се оказа лице в лице с този непознат му, макар и не съвсем недружелюбен, образ.

Изведнъж девојката се изви и подскочи като заек, преследван от бухал, и Инман видя ръката на Джуниър да се измъква от пазвата ѝ.

— По дяволите, Джуниър! — извика тя.

Лила седна на мястото си на стъпалата с притиснати към гърдите ръце. Джуниър пушеше. Лила махна едната си ръка и Инман забеляза малко петънце кръв върху предната страна на роклята.

— Върви тия кучки да те нахранят — каза Джуниър. — Аз отивам да нагледам кобилата на долното пасище.

Той стана, приближи се до края на верандата, разкопча панталона си и се изпика върху хроста отдолу. После изтръска капките, закопча се, прекоси двора и тръгна по губещия се в здрача път с лулата в уста, тананикайки си някаква песничка.

Инман последва Лила покрай къщата. Различни пристройки заграждаха отгъпан вътрешен двор. В средата гореше огън от дебели пънове. Пламъците се издигаха на височината на главата на Лила и

хвърляха искри още по-високо. Нощта спускаше тъмните си сенки върху редицата дървета зад буренясалите ниви с царевица и градините с обран фасул. Отстрани беше зеленчуковата градина, оградена от колове, по чиито заострени върхове бяха набучени мъртви врани в различен стадий на разложение. Жълтите отблясъци от огъня проникваха в мрака и хвърляха рехави сенки по стените на небоядисаните постройките. Но небесният купол отгоре бе все още сребрист и без звезди.

— Ей! — извика Ли́ла.

От една от пристройките излязоха две бели жени, очевидно сестри на Ли́ла, защото си приличаха доста, като тризначки. След тях се показаха две тъмнокоси момченца. Всички се събраха около огъня и Ли́ла каза:

— Готова ли е вечерята?

След като никой не отговори, една от сестрите мушна пръст в примката около гърлото на глинено гърне, повдигна го от земята и го пренесе до огъня. Намести го в сгъвката на лакътя си и отпи голяма, шумна глътка. После го подаде нататък и когато стигна до Инман, той очакваше някаква блудкава домашна напитка, но вкусът ѝ не беше на уиски, а на плодородна земя и нещо друго, на някакъв упойващ екстракт от дървесна гъба и животински жлези с медицински свойства, известни на малцина. Гърнето обиколи събраните няколко пъти.

Една от сестрите се обърна с гръб към огъня, вдигна полите на роклята си, наведе си и закачливо погледна Инман с блестящите си сини очи. Закръглените ѝ гърди се полюшваха, напирайки да разкъсат тънкия корсаж. Що за къща на блудници е тая, помисли си Инман.

Третата сестра сложи ръка върху слабините си и се загледа към царевичната нива, после влезе в пристройката и се върна с гребло с дървени зъби. Придърпа жарта настрани и хвърли върху нея питки, увити в царевични листа. Двете момчета се оживиха. Едното се приближи до купчината и каза с равен глас:

— Тесто, тесто.

Определено децата му се сториха някак замаяни. Бяха с хлътнали очи и обикаляха из осветения двор като безмълвни призраци по едни и същи добре познати им невидими пътечки, отъпкани в пръста от босите им крачета. Когато Инман се опита да ги заговори, те нито му отвърнаха, нито го погледнаха, нито дадоха някакъв знак, че са чули

гласа му. Инман започна да си мисли, че с думите на момчето край огъня може би се изчерпва целият им речников запас.

Сестрите разгърнаха обгорелите листа и отвътре в студения въздух се вдигна пара. Бяха шест питки с кафява кора, оформени като човечета с големи глави и с всички останали подробности, включително и половите органи, щръкнали между краката им. Девойките хвърлиха шумата в огъня, където тя припламна и изгоря за миг.

— Знаехме, че ще дойдеш — каза Лила.

Двете сестри раздадоха по една питка на момчетата. Те ги разчупиха и взеха да пъхат в устата си късове, колкото юмрук. Като се нахраниха, отново тръгнаха да обикалят по своите си пътечки из двора. Инман ги гледаше, опитвайки се да отгатне какви фигури чертаят стъпките им. Може би това е знак, който не бива да пропуска. Но след малко се отказа. Не му говореха нищо.

Двете момичета взеха останалите четири питки и влязоха в къщата. Лила дойде и застана до Инман. Сложи ръка на рамото му и каза:

— Голям мъж като теб.

Той не знаеше какво трябва да отговори. Накрая свали сухарната си торба с парите и пистолета в нея и я сложи на земята пред себе си. Бе станало съвсем тъмно и той видя жълта светлина, която трепкаше и се движеше колебливо през дърветата на отсрещния хълм — ту разсеяна като сияние, ту във формата на плътна ярка точка. Стори му се толкова странна, че се зачуди дали наистина се излъчва от някакъв външен източник или е просто плод на въображението му.

— Какво е това? — попита той.

Лила се загледа в светлината и каза:

— Нищо. Тази вечер е малка. Понякога е голяма колкото луна. Джуниър убил човек и кучето му на онзи хълм. Отсякъл главите им със секирата и ги поставил една до друга на пън от отрязано дърво. Ходихме да ги видим. Лицето на човека бе почерняло като на негър, а очите му гледаха някак присмехулно. Оттогава тази светлина се появява там от време на време. Ако сега отидеш на мястото, няма да видиш нищо, но може би ще усетиш нещо като стара изсъхнала телешка кожа да се отрива в теб.

— Защо го е убил? — попита Инман.

— Не каза. Бил му нещо ядосан. А и си е кибритлия. Застрелял е собствената си майка. Разправя, че била с бяла престилка и затова я помислил за лебед.

— Не забелязвам много лебеди във вашия край.

— Има, но малко.

Светлината над хълма посиня и набра скорост, примигвайки между дърветата. После изведнъж изчезна.

— Каква според теб е тази светлина? — попита Инман.

— Бог ясно е казал в Библията, че мъртвите нямат мисли в главите си. Мислите им отлитат. Тъй че едва ли е от обезглавения човек. Може да е призракът на кучето с фенер на главата. Не знам, може и да не е така. Старите хора разправят, че на времето тук е имало повече призрци, отколкото сега.

Лиля го погледна и погали рамото му.

— Струва ми се, че пътуваш под черен флаг — каза тя.

— Не, не нося флаг.

Една от сестрите излезе на задната веранда и каза:

— Ела да ядеш, Инман.

Инман занесе торбата си до верандата. Лиля смъкна ремъците на раницата от раменете и ръцете му и я остави до торбата. Може би правя грешка, каза си Инман, но реши да не му мисли много.

Лиля и сестра ѝ влязоха вътре. Той взе сухарната торба и я натика на един лакът дълбочина в пролука между наредените на верандата дърва за огрев. След това последва девойките в къщата, която сега кой знае защо изглеждаше по-голяма. Поведоха го по коридор с облицовка от небоядисани дъски. Чувстваше как краката му се плъзгат по наклона. В тъмното къщата приличаше на обширен лабиринт от безброй стаички с врати на всяка стена. Стаите бяха свързани помежду си без никаква логика. Най-накрая Инман и Лиля стигнаха до килнатата на една страна гостна със закованите по масата летвички. Вийзи спеше като заклан в ъгъла.

На масата гореше пушлива лампа, чиято слаба светлина трепкаше по стените, пода и покривката, хвърляйки сенки като върху камъни на дъното на бистър поток. Лиля настани Инман в края на масата и завърза карирана салфетка на врата му. В средата на масата имаше хляб, увит в подобна кърпа.

Една от сестрите донесе от огнището тава с голямо парче месо, плувнало в мазнина. Инман не позна от какво животно е. Беше твърде голямо, за да е свинско и твърде светло, за да е говеждо. Виждаше се ставата на бута, с късовете месо от двете ѝ страни и белите свързващи жили. Момичето остави тавата пред него, като я подпря в единия край с лъжица, за да я изравни. Пред него имаше само нож с петна от ръжда. Той го взе и погледна Лила.

— Не ядем месото с вилица — каза тя.

Инман натисна месото с лявата си ръка и започна да реже, без да допира ножа до кокала.

Трите девойки се събраха около масата и го зяпнаха. От тях лъхаше мирис като от влажната почва под бръшлян, който потискаше дори миризмата на странното месо. Лила се примъкна до Инман и потърка мекия си корем в рамото му, после се повдигна на пръсти и той усети допира на окосменото хълмче между краката ѝ през тънката рокля.

— Хубав си — каза тя. — Обзалагам се, че привличаш жените както козината на куче — светкавиците.

Една от сестрите погледна Инман и каза:

— Ще ми се да ме прегърне, докато остана без дъх.

— Той е мой — каза Лила. — На теб ти остава само да го гледаш и да си мечтаеш.

По тялото на Инман се разля сънлива умора. Той продължаваше да реже парчета от месото, но ръцете му бяха натежали. Фитилът на лампата хвърляше странни сенки в сумрачната стая. Инман се сети за гърнето и се запита какво ли е пил.

Лила взе мазната му лява ръка, пъкна я под полата си и я притисна към бедрото си, за да му покаже, че отдолу не носи нищо.

— Изчезвайте — каза тя на сестрите си и те излязоха.

Едната се спря на вратата и каза:

— Точно както казва проповедникът. Градиш църква върху подвижни пясъци.

Лила избута с палец тавата от лъжицата и я тласна към високата страна на масата, при което сивкавият сос се събра в единия ѝ край, протече и започна да капе от ръба на масата. После се намести на масата срещу Инман с разкрячени крака, подпрени на стола му. Събра роклята на кръста си, облегна се на лакти и каза:

— Е, какво ще кажеш? Харесва ли ти?

Нищо особено, помисли си Инман. Но мозъкът му не бе в състояние да изкове думи — чувстваше се безволев и замаян. Мазният отпечатък от ръката му върху бледата кожа на бедрото ѝ, а по-нагоре — цепнатината. Изглеждаше безкрайно очарователна, макар да бе просто едно отворстие в плътта.

— Вземи ги — каза тя, после измъкна рамене от роклята и гърдите ѝ с бледи зърна, големи колкото отвора на водна чаша се изсипаха навън. Наведе се напред и придърпа главата на Инман в междината между тях.

В този миг вратата се отвори с трясък и на прага се появи Джуниър с димящ фенер в едната ръка и пушката в другата.

— Какво по дяволите става тук? — извика той.

Инман се дръпна назад и видя как Джуниър се прицелва в него и запъва ударника, дълъг колкото ухо на муле. Страховитото дуло зееше черно и огромно. Изстрелът щеше да надупчи цялата стена. Лила се смъкна от масата и заоправя роклята си.

Ама че работа, помисли си Инман.

Последва дълго мълчание. Джуниър съсредоточено и замислено опипваше с език кучешкия си зъб, после каза:

— Сега ще разбереш откъде изгрява слънцето.

Инман седеше, гледаше цевта на пушката и си мислеше: „Трябва да направя нещо.“ Но не бе в състояние да измисли какво. Чувстваше се тежък като камък. Ръцете му лежаха върху покривката. Той ги погледна и си каза: „Започват да приличат на ръцете на баща ми, а доскоро не беше така“.

— Единственото, което би ме удовлетворило в случая, е женитба. Или те гръмвам като куче. Избирай!

— Господи! — възкликна Лила.

— Почакай — каза Инман.

— Да чакам ли? Късно е, чадо.

Джуниър погледна към заспалия Вийзи и каза на Лила:

— Събуди го.

— Почакай — повтори Инман, но не му идваше на ума какво друго да каже. Разсъдъкът му спеше. Отказваше да оформя и подрежда мисли и той отново се запита каква е била напитката в гърнето, от която бе пил край огъня на двора.

Ли́ла се наведе над Вийзи и го разтърси. Той отвори очи, видя гърдите ѝ пред лицето си и се ухили, като че се бе озовал в някакъв друг свят. После видя и дулото на пушката и усмивката му замръзна.

— Извикай и другите — каза Джуниър на Ли́ла.

Той се приближи до нея и я зашлеви през лицето. Тя сложи ръка върху удареното място и излезе от стаята.

— Това не е всичко — каза Джуниър на Инман. — Ставай.

Инман се изправи, но усети, че краката не го държат. Без да изпуска Инман от прицел, Джуниър хвана Вийзи за яката, вдигна го и го повлече към масата. Ходилата на Вийзи едва докосваха пода и той пристъпваше като балерина. Като ги нареди един до друг, Джуниър ръгна Инман в задника с цевта на пушката.

— Погледни навън и виж кого съм довел — каза Джуниър.

Инман се придвижи до верандата бавно и с усилие като под вода. В тъмното успя да различи някакви силуети по пътя. Чу пръхтенето на кон. Покашляне. Чаткане на копито. Запалиха фенер. После още един и още един, и още няколко, докато в ярката жълта светлина изплува цял отряд военни полицаи. В мрака зад тях — група вързани мъже с наведени глави.

— Не си първият, който попада в капана — каза Джуниър — Броят ми по пет долара за всеки дезертър, който им предам.

Един от ездачите извика:

— Да чакаме или да си ходим?

Но час по-късно те все още бяха тук. Завързаха Инман и Вийзи в редицата затворници, после им заповядаха да застанат пред стената на една от пристройките. Никой от тях не каза и дума. Влачейки крака и с празни очи те тръгнаха към стената с вдървени движения като безжизнени кукли, толкова изтощени от резките обрати в живота си напоследък — първо войници, после бегълци, сега пленници — че като се облегнаха на стената, мигом заспаха с отворена уста, без да хъркат или помръдват. Инман и Вийзи останаха будни. От време на време правеха безуспешни опити да измъкнат ръце от въжетата около китките си.

Полицайте струпаха клада, достигаща почти до стрехата на къщата, и я запалиха. Огънят хвърляше мрачни сенки по стените на постройките. Светлината му затъмняваше звездите. От него изригваше стълб от искри, които гаснеха в тъмното и Инман реши, че звездите са

се събрали на съвет и са решили да се махнат отгук и да отидат да грейт над друг, по-мирнен свят. Фенерът на главата на кучето-призрак проблясваше измежду дърветата в оранжево като тиква. Инман се обърна и се загледа в огъня. Тъмни силуети се мяркаха пред него. После един от мъжете донесе цигулка и прокара пръст по струните, за да провери настройката на инструмента. Удовлетворен, той дръпна лъка и възпроизведе простичък акорд, който по-нататък се повтаряше през кратки интервали в мелодията, еднакво подходяща както за танц, така и за приспиване със своята монотонност. Изпънали тела, другарите му отпиваха от различни стомни и големи чаши. После затанцуваха около огъня, като от време на време някой от тях дръпваше до себе си Ли́ла или някоя от сестрите ѝ, дал воля на похотта си.

— Това ми прилича на публичен дом — каза Вийзи. — Само че безплатен.

Мъжете, които оставаха временно незаети с Ли́ла или сестрите ѝ, танцуваха сами. Обикаляха в кръг, мятаха крака, привеждаха се и се изправяха с поглед, насочен ту надолу към земята, ту нагоре към небето. От време на време някой извикваше в изблик на въодушевление.

Танцуваха, докато останаха без дъх. Тогава Джуниър, очевидно мъртвопийан, реши да ожени Инман и Ли́ла.

— Влизам вътре и що да видя — този високият се кани да оправи Ли́ла. Трябва да ги оженим.

— Да, ама ти не си свещеник — каза началникът на отряда.

— Този, бръснатият, обаче е — отвърна Джуниър, поглеждайки към Вийзи.

— Дявол да го вземе — каза капитанът. — Хич не прилича на такъв.

— Ще станеш ли свидетел? — попита го Джуниър.

— Че защо не.

Отвързаха Инман и Вийзи и ги отведоха до огъня. Трите девойки стояха и чакаха заедно с двете тъмнокоси момченца. Мъжете се наредиха в кръг, за да виждат по-добре, а огромните им сенки трепкаха върху стените на къщата.

— Ела насам — каза Джуниър.

Инман направи крачка към Лила. В този миг мисълта, която отдавна се мъчеше да си пробие път през замъгленото му съзнание, най-после проблесна.

— Но тя е омъжена.

— По закон може и да е. Но не и пред очите на Господ — отвърна Джуниър. — Иди до нея.

Инман пристъпи с подкосени крака до Лила.

— Божичко — изстена тя.

Косата ѝ беше вдигната на тила. Бузите ѝ бяха напудрени, но от лявата страна все още личеше следата от ръката на Джуниър. На кръста си бе закичила китка цветя, които бе набрала край оградата на царевичната нива. С пръста на крака си чертаеше кръгчета в праха. Джуниър и Вийзи стояха отстрани. Цевта на пушката бе опряна в кръста на Вийзи.

— Аз ще казвам, каквото трябва да се каже, а ти просто ще кимаш — каза му Джуниър.

Джуниър развърза пристегнатите под брадичката му лентички, свали шапката и я сложи в краката си. Главата му бе покрита с редки, къси и къдриви косми, напомнящи онези, които растат по мъжките срамни части. Зае тържествена поза, взел пушката в двете си ръце като бебе и с дрезгав, гърлен и злокобен глас запя сватбена песен. Темата ѝ, доколкото Инман успяваше да различи думите, бе смъртта, нейната неизбежност, житейските тегла. Момченцата потропваха в такт с босите си крачета, сякаш добре познаваха ритъма на песента и дори го харесваха.

Когато песента свърши, Джуниър произнесе венчалното слово, като наблягаше особено върху думите „обвързани“, „смърт“ и „болест“. Инман погледна към хълма, където призрачната светлина отново се бе появила между дърветата. Щеше му се призракът да дойде и да го отнесе със себе си.

Когато венчавката приключи, Лила захвърли цветята в огъня и прегърна Инман. Притисна бедрото си между краката му. Погледна го в очите и каза:

— Сбогом, сбогом...

Един от полицаите се приближи откъм гърба на Инман, тикна дулото на револвера си в слепоочието му и каза:

— Слушай какво. В тази минута си женен, а в следващата, ако дръпна спусъка, жена ти с усмивка на лицето ще събира мозъка ти в кърпичка.

— Що за хора сте вие... — каза Инман.

После отново ги вързаха при останалите и подкараха колоната на изток.

* * *

Няколко дни Инман вървя вързан за китките към края на дългото въже заедно с още петнайсет души, като навързани едно след друго жребчета. Вийзи бе непосредствено пред него. Крачеше с наведена глава, зашеметен от сполетялата го беда. Когато колоната спираше или тръгваше, той политаше напред и вдигаше вързаните си ръце към лицето като човек, внезапно почувствал нужда да се помоли. Някои от мъжете пред тях бяха възрастни, други още голобради момчета, но всичките обвинени в дезертьорство или предателство. Повечето бяха фермери, облечени в домашнотъкани дрехи. Инман разбра, че или ще ги заведат в затвора, или ще ги върнат на бойното поле. Някои от мъжете от време на време викаха конвойните, кълнях се, че се разкайват и че не са такива, за каквито ги взимат. Други се заканваха, че ако ръцете им са свободни и им попадне някоя брадва, ще ги съсекат от главата до кръста на две еднакви части, върху които ще се изпикаят, преди да си тръгнат за вкъщи. Трети ридаеха и се молеха да ги пуснат, въобразявайки си, че в човешкото сърце е заложена поне капчица милост.

Както и повечето хора, пленниците щяха да си отидат от света, без да оставят след себе си следа, по-трайна от разорана бразда. Щяха да ги погребат и надраскат с нож имената им върху дъбови дъски, забити на гробовете им, но преди още времето да е заличило буквите, щяха да бъдат напълно забравени — и добрите, и лошите им дела, храбростта и малодушието им, страховете и надеждите им, чертите на лицата им. Затова вървяха приведени, сякаш понесли бремето на живота си, изживян, без да остави спомен.

Инман страдаше, че е вързан на общо въже, че е невъоръжен, че го карат да върви в обратна на желаната от него посока. Всяка стъпка

на изток бе мъчителна. Надеждите му да се завърне у дома отслабваха с всяка измината миля. Когато слънчевият диск блесна в лицето му, той се изплю срещу него, безсилен по друг начин да даде израз на отчаянието си.

Пленниците вървяха още много дни почти без да си продумат. Чудейки се какво забавление да си измисли, един от конвойните веднъж мина по колоната и с цевта на пушката си събори на земята всички шапки от главите им. Щом някой понечеше да се наведе, за да си вземе шапката, получаваше удар с приклад. Продължиха нататък, оставяйки петнадесет черни шапки да се ваят в праха като знак, че са минали оттам.

Храна не получаваха, а вода пиеха само ако успееша да си гребнат с шепи, когато се случеше да прекосяват някой брод. Повъзрастните не издържаха на глада и когато вече не можеха да вървят, дори под ударите на прикладите, им даваха каша от мляко с надробен стар царевичен хляб. Щом дойдеха на себе си, продължаваха да вървят.

По стечение на горе-долу едни и същи обстоятелства всички те бяха попаднали в положение, което не бяха очаквали и от което не виждаха изход. Това непрекъснато занимаваше мислите на Инман. Наред с желанието да бъде свободен, той копнееше да си отмъсти на Джуниър.

Понякога ги караха да вървят през деня и да спят през нощта, друг път спяха денем и ги будеха по залез-слънце, за да вървят цяла нощ. След всеки преход мястото, до което стигаха, почти не се различаваше от онова, откъдето бяха тръгнали: същите борови гори с толкова гъсти корони, че слънцето никога не достигаше до земята. Въпреки разликите в пейзажа, които Инман забелязваше, му се струваше, че се движи в пълен мрак със странната мудна походка на потънал в сън човек, опитващ се да избяга от онова, от което се бои, но колкото и да се опитва, се отдалечава едва-едва.

Страдаше и от мъчителния поход. Чувстваше се слаб и замаян. И гладен. Раната на врата му пулсираше в ритъма на сърцето му. Струваше му се, че всеки миг ще се отвори и ще започне да бълва разни предмети като в болницата. Лещи от бинокъл, тирбушон, кървав малък псалтир.

Следеше как всичките мили, които бе извървял на запад, се размотават в обратна посока под краката му. Една вечер спряха да

нощуват, като оставиха пленниците завързани, без вода и храна. Конвойните, както и предишните нощи, изобщо не се погрижиха за нощувката им — нито им раздадоха одеяла, нито запалиха огън. В изтощението си мъжете се струпаха на купчина като глутница кучета и заспаха на голата земя.

Инман бе чел книги, в които затворниците правят резки върху дъсчици или по стените, за да отмерват отминаващото време, но той нямаше нужните оръдия, макар да знаеше колко полезно би било това, тъй като вече бе започнал да се съмнява в календара, който водеше в паметта си. Но така или иначе по-нататъшното броене се оказа излишно — посред нощ затворниците бяха разбудени от един от конвойните. Той тикна фенер в лицата им и им заповяда да станат. Другите пет-шестима полицаи стояха встрани в рехавя група. Някои от тях пушеха лули, подпрели прикладите на мускетите си на земята. Един от тях, който изпълняваше длъжността на техен командир, каза:

— Решихме, че само си губим времето с измет като вас.

При тези думи конвойните вдигнаха пушките си.

Сред пленниците имаше едно момче на не повече от дванайсет години, което падна на колене и се разплака. Мъж с прошарена коса каза:

— Не можете да ни избиеете просто ей така.

Един от конвойните отпусна пушката, погледна командира си и заяви:

— Не съм се записал полицаи, за да убивам деца и старци.

— Пригответи се за стрелба или отивай при тях — отвърна командирът.

Инман се загледа в тъмната борова гора. Последната гледка в живота ми, каза си той.

Разнесе се залп. Мъже и момчета започнаха да падат на земята. Вийзи пристъпи напред, доколкото позволяваше въжето и изкрещя:

— Още не е късно да се опомните!

И падна, прострелян на няколко места.

Куршумът, който улучи Инман, първо бе минал през рамото на Вийзи и силата му бе значително отслабнала. Удари го в страничната част на челото, плъзна се по черепа между кожата и костта, прорязвайки плитък тунел до ухото, откъдето излезе навън. Инман падна, сякаш ударен с брадва, но без напълно да загуби съзнание. Не

можеше да се помръдне, дори колкото да мигне, а и нямаше желание за това. Животът продължаваше своя ход, макар Инман да не се чувстваше вече част от него. Светът си оставаше неразбран. Около него умираха хора, вързани на общо въже.

Когато стрелбата свърши, полицаите взеха да се споглеждат смутено, не знаейки какво следва да направят. Един от тях изглежда нещо го прихвана, защото взе да танцува и да пее „Котън ай Джо“. За да го накара да престане, друг го удари в основата на гръбнака с приклада на мускета си. Най-накрая някой предложи:

— Да вземем да ги заровим.

Изкопаха надве-натри плитък ров, нахвърляха телата вътре и ги покриха с педя пръст. Като свършиха, се метнаха на конете и изчезнаха.

Инман бе паднал с лице върху сгъвката на лакътя си и имаше въздух за дишане, макар че слоят пръст върху него бе толкова тънък и рохкав, че по-скоро би умрял там от глад, отколкото от задушаване. Остана да лежи, като ту изпадеше в трескав сън, ту се будеше. Мирисът на пръст го упойваше и теглеше надолу и той не намираше сили да стане. Да умре бе по-лесно, отколкото да живее.

Но преди да съмне от гората слязоха диви прасета, привлечени от миризмата на кръв. Започнаха да ровят с муцуни и да откриват ръце, глави и крака и не след дълго Инман се оказа изхвърлен на повърхността, отчаян, объркан и гневен, очи в очи с огромен глиган с дълги бивни край издължената муцуна.

— Яя-аа-а...! — изкрещя той.

Глиганът отстъпи няколко крачки, спря и го загледа с недоумяващи примигващи очи. Инман се измъкна от земята. Обзе го страстно желание да се вдигне и живее. Когато се изправи на крака, глиганът загуби интерес и отново се зае да рие пръстта.

Инман вдигна глава към небето и откри, че нещо не е наред. Имаше звезди, но той не можа да различи нито едно от познатите съзвездия. Сякаш някой ги бе разбъркал с пръчка, превръщайки ги в слято и безформено петно светлина върху тъмното небе.

Както при повечето рани в главата, и от неговата бе изтекла много кръв, въпреки че не бе дълбока. По окървавеното му лице беше полепнала пръст, придавайки му жълтеникав цвят и подобие на глинена скулптура, илюстрираща някой ранен стадий от развитието на

човека, когато чертите на лицето не са били все още окончателно установени. Инман напипа двете дупчици на главата си и откри, че са започнали да се затварят от съсирената кръв. Избърса се, доколкото можа с долния край на ризата си. После се наведе, задърпа въжето и след малко Вийзи се показа от земята като едра риба, изтеглена от тинесто блато. Лицето му бе застинало в израз на недоумение. Очите му бяха отворени и в ъгълчетата им бе полепнала пръст.

Като го гледаше, Инман не изпита кой знае каква скръб, но и не откри в смъртта му пример за справедливо възмездие, доказващ, че злините, които човек върши, се връщат обратно върху собствената му глава. Бе видял толкова смърт, че бе започнал да я смята за нещо обичайно. Дори не си направи труда да се замисля колко хора е видял да умират в последно време. Броят им със сигурност щеше да надхвърли няколко хиляди. Причинена по всички начини, които човек може да си представи, включително такива, каквито не биха ти хрумнали дори да си блъскаш главата с дни. Бе толкова свикнал да живее сред смърт, да ходи сред трупове, да спи сред тях, да се счита за едва ли не вече мъртъв, че тя бе престанала да му изглежда мрачна и загадъчна. Боеше се, че сърцето му е вече толкова загрубяло, че никога няма да може отново да заживее нормално.

Инман потърси остър камък и до съмване три въжето около китките си в него. Когато най-накрая се освободи, той отново погледна към тялото на Вийзи. Единият му клепач се бе почти затворил. Инман изпита желание да стори нещо добро за него, но тъй като нямаше дори лопата, за да го погребее, просто го обърна по очи и това бе всичко, което можа да направи.

Обърна се с гръб към изгрева и тръгна на път. Цялата сутрин се чувстваше като зашеметен и пребит. Болката в главата му пулсираше в ритъма на сърцето, сякаш всеки миг щеше да се разпадне на малки парченца в краката му. Край някаква ограда накъса няколко стръка бял равнец, стегна ги с едно от стеблата и ги привърза към главата си. Бе чувал, че белият равнец извлича болката и това се оказа донякъде вярно. Листата на растението подскачаха в ритъма на уморената му походка и през цялата сутрин той наблюдава сенките им, които се движеха по пътя пред него.

Към обед стигна до кръстопът. Съзнанието му бе толкова замъглено, че не бе в състояние да реши накъде да хване. Знаеше само,

че трябва да изключи пътя, по който бе стигнал дотук. Погледна към небето, за да се ориентира, но слънцето бе право над него. Би могло да се спусне в коя да е посока. Инман сложи ръка върху ръба от раната на главата си, опипа съсирената кръв и си помисли: „Скоро целият ще се превърна в един огромен белег“. Раната на врата от Питърсбърг започна да боли, сякаш солидарна с новата. Цялото му тяло бе като огромна кървяща язва. Реши да седне под крайпътните борове и да изчака някакъв знак, който да му посочи верния път.

След известно време, през което ту заспиваше, ту се будеше, видя жълтокож роб да кара волове — единият риж, другият бял. Теглеха каруца, натоварена с нови бурета и грижливо подредени дребни дини с тъмна кора. Човекът забеляза Инман и подвикна на воловете да спрат.

— Всемогъщи боже! — възкликна той. — Да не те е газила мечка?

Той взе от каруцата две-три дини, почука ги с кокалчетата на пръстите си, за да избере най-зрялата, и я подаде на Инман. Инман я разчупи върху близкия камък. Вътрешността на двете половини беше розова и твърда, осеяна с тъмни семенца. Той зарови глава първо в едната, после в другата като гладно куче.

Когато се изправи, от тях бе останала само кората. От брадичката му на земята се стичаше розов сок. Инман се вгледа във фигурата, която образуваха капките, търсейки някакъв пророчески смисъл в нея, защото знаеше, че има нужда от помощ, все едно откъде идва. Но фигурата не изобразяваше нищо определено — нито буква, нито тотем, от какъвто и ъгъл да я гледаше. Невидимият свят, каза си той, го е изоставил да се скита самотен като циганска душа, без карта и компас, през един разпадащ се свят, в който няма нищо друго освен изпитания.

Инман вдигна глава и благодари за динята. Китаецът беше жилест и слаб, но запретнатите ръкави на сивата му вълнена риза откриваха мускулест врат и ръце. Брезентовите му панталони бяха кроени за по-висок човек и той бе навил крачолите им над глезените на босите си нозе.

— Качвай се на каруцата и ела с мен — каза той.

Инман седна на задния капак и се облегна на едно от буретата, ухаещо на прясно рендосан бял дъб. Опита се да поспи, но не можа и се отказа. Загледа се като в транс в следите от колелетата в праха —

успоредни линии, сближаващи се в далечината, с което сякаш искаха да му кажат нещо. Той свали превръзката от бял равнец от главата си, накъса стръковете на парченца и едно по едно ги изхвърли между линиите.

Когато приближиха фермата на господарите му, китаецът накара Инман да влезе в едно от буретата. После разтовари каруцата в хамбара. Скри Инман в сеното, където той остана няколко дни, отново губейки представа за времето. Прекара тези дни в сън и ядене. Робите му носеха царевичен хляб, сурови зеленчуци и парчета печено свинско с прегоряла мазнина.

Когато краката му заякнаха достатъчно, за да носят тежестта му, Инман отново се приготви за път. Дрехите му бяха изварени и изпрани. Главата не го болеше. Дадоха му стара черна шапка с тъмни петна от робска пот по ръба. Полумесецът грееше на небето. Инман стоеше на вратата на плевнята и си взимаше довиждане с китаеца.

— Трябва да тръгвам — каза Инман. — Имам да свърша нещо по тия места, после се прибирам в къщи.

— Чуй какво ще ти кажа — отвърна робът. — Група федерални са избягали от затвора в Сейлсбъри миналата седмица и пътищата гъмжат от патрули, които ги търсят ден и нощ. Ако не внимаваш, ще те пипнат. Дори и да внимаваш, пак може да те пипнат.

— Откъде да мина тогава?

— Къде искаш да отидеш?

— На запад.

— Тръгни на север, към Уилкис. Там живеят протестанти и квакери, които ще ти помагат. Мини край Блу Ридж, после свърни на юг през хълмовете. Или се качи в планината и карай по билото. Само че там било студено, разправят.

— Аз съм оттам — каза Инман.

Китаецът му даде вързопче с царевичен хляб, увит в хартия, къс солено свинско и няколко парчета печено. После с мастило му начерта подробна карта на лист хартия — истинско произведение на изкуството. С всяка къщичка, хамбар, криво дърво с лице на ствола и клони като ръце и с коса. В единия ъгъл бе нарисувал и компас. Имаше и бележки, обясняващи на кого може да се довери и на кого — не. Подробностите ставаха все по-оскъдни към краищата на картата,

докато накрая в западна посока останаха само няколко вплетени дъги, с които китаецът бе изобразил планината.

— Дотук съм ходил — каза той. — Ей дотук, до ръба.

— Можеш да четеш и пишеш? — почуди се Инман.

— Господарят ми е особняк. Законът не означава нищо за него.

Инман бръкна в джоба си, за да даде пари на китаеца. Искаше да му даде щедра сума, но джобът му се оказа празен. Спомни си, че парите му са останали в сухарната торба, която бе скрил в дървата на верандата на Джуниър.

— Искях да ти платя — каза Инман.

— Нищо, така или иначе нямаше да ти взема парите — отвърна китаецът.

След няколко ноци Инман застана пред килнатата къща. Прозорците бяха тъмни. Той шепнешком примамил трикракото куче изпод верандата и му хвърли свински кокал, който бе донесъл в джоба си, увит в кленови листа. Кучето се показа и без да издава звук, подуши кокала. После го грабна и изчезна в леговището си.

Инман последва кучето до къщата и заобиколи отзад. От големия огън бе останал само куп черна пепел. Качи се на задната веранда. Раницата му си беше там. Не липсваше нищо, освен колта на Вийзи. Той мушна ръка в камарата дърва, намери сухарната торба и през плата напипа дръжката на своя „Лемат“. Извади го и когато усети тежестта му в ръката си и запъна ударника, почувства прилив на сили.

Под вратата на пристройката за опушване на месо се процеждаше светлина. Инман се приближи, откряна вратата и надникна вътре. Джуниър триеше със сол свински бут. В пръстения под бе забит щик, в чиято халка бе пъхната свещ като в сребърен свещник. Подът бе толкова мръсен и мазен, че лъщеше под светлината от пламъчето й. Джуниър стоеше приведен над бута. Шапката на главата му засенчваше лицето. Инман отвори докрай вратата и застана на прага. Джуниър се обърна и го погледна, но изглежда не го позна. Инман пристъпи напред и го удари през ухото с цевта на револвера, после още няколко пъти с дръжката. Джуниър се свлече по гръб на пода и замря неподвижно. От носа, раните по главата и ъгълчетата на

очите му течеше яркочервена кръв, която се събираше в локвичка на пода.

Инман приклепна и подпря ръце на коленете си, за да си поеме дъх. Завъртя свещта и усети грапавините, където хлебарките бяха гризали восъка. Приблужи светлината към лицето на Джуниър. Беше ужасно, но Инман изпита удовлетворение, както всеки друг на негово място. Той духна свещта, обърна се и излезе навън. На източния хоризонт, където луната се канеше да изгрее, се очертаваше светла сивкава ивица. Призрачната светлина на хълма бе слаба и колеблива. После избледня и изчезна, макар и толкова бавно, че той не разбра точно кога.

Цялата нощ Инман вървя на север през гъсто населен район. Навсякъде светеха прозорци, лаеха кучета... Китаецът се бе оказал прав: по пътя непрекъснато преминаваха конници, но Инман ги чуваше отдалеч и се криеше в крайпътните храсталаци. Когато се съмна, падна мъгла, и той запали огън в гората, без да се притеснява, че пушекът ще го издаде. Свари две парчета солено свинско, сложи брашно във водата и си направи царевична каша. През целия ден лежа в гъсталака, като ту заспиваше, ту будуваше, разкъсван от мъчителни мисли. На дървото над него бяха кацнали три гарвана. Опитваха се да хванат змията, на която бяха попаднали там. Стояха на клон над нея и грачеха, като от време на време някой от тях излиташе и я клъвваше с лъскавия си клюн. Змията се защитаваше по обичайния за вида си начин — изправяше се, издуваше качулка около врата си, съскаше и стрелваше напред глава, преструвайки се на отровна. Усилията ѝ да ги спласи срещаха оживения насмешлив грак на птиците и не след дълго тя се оттегли позорно.

Гарваните останаха почти целия следобед, празнувайки победата си. Когато не спеше, Инман наблюдаваше с интерес поведението и начина им на изразяване. А когато затвореше очи сънуваше, че живее в свят, където ако иска, човек може да се превърне в гарван и като такъв да може или да се спаси с полет от враговете си, или да им се присмее. И така той дочака вечерта. Сякаш гарваните се бяха раздули и изпълнили целия пейзаж с черния цвят на перата си.

---

[1] Chastity — целомъдрие, непорочност (англ.). — Б.пр. ↑

ОБРАЗЪТ ОТ СНИМКАТА

Утринното небе беше безизразно, с цвят подобен на онзи от сажди, попаднали по бяла дреха. Ралф стоеше вързан наред нивата с наведена глава и издути ноздри. Впрегнат беше в талига със сурови колове и не даваше вид да възнамерява да ги премести и една крачка по-нататък, към брега на потока, покрай който Руби смяташе да направи изкопите за нова ограда на пасището. Ейда няколко пъти удари Ралф с плетения камшик, но безрезултатно.

— Все пак той е за яздене — каза тя.

— Но е и кон.

Руби застана пред Ралф, хвана муцуната му и го погледна в очите. Той сви уши и я погледна с малка ивица от бялото на очите си.

Тя притисна устни до кадифения нос на коня, после се отдалечи малко, отвори широко уста и издиша бавно и дълбоко в разтворените му ноздри. Според нея посланието на този жест бе знак за разбирателство. Означаваше, че тя и Ралф са на едно мнение по възникналия проблем. По този начин можеш да успокоиш мислите на конете. Приемат го като сигнал да се отърсят от обичайното си състояние на приповдигната нервност. С такъв дружелюбен дъх можеш да успокоиш дори коне с обелени очи.

Руби издиша отново, хвана гривата на Ралф над плешките и дръпна. Той пристъпи напред и помести талигата. Стигнаха до потока, Руби го освободи от хамута. Остави го да пасе люцерната покрай сянката на дърветата, после двете с Ейда се заловиха да пуснат криволичещ ред колове по протежение на потока. Някой ден, като намерят време, ще закачат още три реда тел над основния, за да завършат оградата.

Ейда беше забелязала, че не беше в характера на Руби да започне една работа и да я завърши наведнъж. Правеше всичко както дойде, първо най-належащото. Ако нещо не беше чак толкова спешно, подхващаше каквото може да свърши за времето, което има. Избраха точно тази сутрин за поставянето на първата редица, защото можеше

да стане в свободния час-час и половина преди Руби да отиде да размени стоки с Еско: ябълки за зеле и ряпа.

За пренасянето на тежките дъски Ейда си беше сложила чифт кожени работни ръкавици; само дето бяха зашити с грубата страна навътре и накрая пръстите ѝ бяха изранени почти колкото ако беше с голи ръце. Седна и ги опипа за мазоли, после се изми в потока и се обърса в полата си.

Заведоха коня обратно в плевнята, свалиха хамута и започнаха да го оседлават за търговската обиколка на Руби. Руби обаче спря и се загледа в стария капан, закачен на един клин на стената. На размер беше като за язовец или мармот и подобни животинки. Наследство от семейство Блек, преди да заминат за Тексас. В затворено положение челюстите му почти се сливаха, но вече толкова време висеше там, че малки ивици ръжда бяха обагрили обшивката.

— Точно това ни трябва. Може дори да го заложа, преди да тръгна.

Тревожеха се за хамбара със зърното. Вече дни наред всяка сутрин липсваше зърно. След като забеляза липсата, Руби монтира резе на вратата и запълни пролуката, където дървото беше се разсъхнало и опадало. На следващата сутрин обаче откри нова дупка, издълбана в прясната кал между гредите. Беше достатъчно голяма за човешка ръка или за катерица, а може би дори за дребна миешка мечка, опосум или мармот. Два пъти запълва отвора с кал и два пъти намираше нова дупка на сутринта. Крадеше се по малко зърно, едва забележимо количество, но ако продължаваше така, скоро щеше да има повод за притеснения.

Така че Ейда и Руби се заловиха с капана: изтриха ръждата с телена четка и смазаха винтовете с мас. Когато свършиха, Руби стъпи отгоре и натегна железните челюсти. После докосна пластинката, където трябва да попадне кракът на злосторника, с една пръчка и нещото щракна с такава сила, че подскочи във въздуха. Занесоха го до хамбара и го заровиха в зърното, съвсем близо до дупката. Руби заби клина на веригата възможно най-дълбоко в пръстта на пода. Ейда обаче настоя да увият зъбите на капана със зебло, в случай че кражбите са от човек, а не животно. Руби се съгласи и ги уви, но внимателно прецени количеството плат, за да не се стига до прекалена добрина.

Свършиха с това, Руби сложи юздите на Ралф и натовари два големи чувала с ябълки на гърба му. Качи се и потегли, без да слага седло, на пътя спря и извика на Ейда — да свърши нещо полезно и да направи плашило в зимната градина. После докосна с пети корема на коня и потегли в лек тръс.

Ейда изгледа с известно облекчение как гърбът на Руби изчезва зад завоя. Сега имаше целия следобед пред себе си и от нея не се изискваше нищо, освен приятната и до известна степен детинска задача да направи голяма кукла за градината.

Банда врани напоследък „работеха“ в зимната градина. Вярно, че кълвяха младите растения с известна досада, но независимо от това, трябваше да се направи нещо, иначе скоро щяха да изкълват всичко. На двете крила на една врана липсваха пера — две симетрични квадратни петна. Изглежда ги предвождаше и винаги първа отлиташе от нивата или от растението. Останалите бяха просто последователи. „Оскубано крило“ имаше по-силен глас от останалите и успяваше да изрече всички възможни врански думи — от звука на несмазани панти до гъргоренето на гъска, нападната от лисица. Ейда от седмици следеше действията ѝ, а веднъж Руби така се ядоса на поразията ѝ, че си позволи да изстреля един ценен патрон по нея, макар разстоянието да беше прекалено голямо, за да улучи. Ето защо Ейда с доволство си представяше как нейното плашило ще бъде нещо, което Оскубано крило ще се наложи да взема под внимание.

Със смесени чувства тя каза на глас:

— Животът ми вече включва и следене на птици.

Влезе в къщата. Качи се горе и отвори един сандък, от който извади чифт панталони за езда и тъмнокафяв вълнен пуловер на Монро. После шапката му от боброва кожа и ярко шалче. От тях можеше да измайстори красиво, дори стилно плашило. Но докато стоеше загледана в сгънатите дрехи, успя единствено да си представи как всеки ден излиза и вижда паметника на Монро на сред градината. Привечер откъм терасата щеше да е доста мрачна гледка. Страхуваше се, че то ще окаже по-силно и обезпокоително въздействие върху нея, отколкото върху враните.

Ейда върна дрехите в сандъка и отиде в стаята си, където порови из различните чекмеджета и гардероби, и накрая се спря на бледолилавата рокля, която облече последната вечер на партито на

река Уондо. Извади и една сламена шапка, френска изработка, която Монро ѝ беше купил преди петнайсет години по време на обиколката им из Европа и чиито ръбове вече се бяха разплели. Знаеше, че Руби няма да одобри тази рокля, не по сантиментални причини, а защото материалът би могъл да се оползотвори по-добре. Ако се среже, могат да се направят възглавници, юрган, калъфки за облегалките на столовете, един куп полезни неща. Ейда обаче реши, че ако им дотрябва коприна, достатъчно други рокли могат да свършат работа. Точно тази обаче искаше да вижда наред с градината в слънце и дъжд.

Изнесе роклята навън, върза кръст от два кола за основа и го наби здраво в градината. На върха постави глава, направена от натъпкана със слама и листа стара калъфка за възглавница, на която нарисова лице с боя от сажди и масло от лампата. Навлече роклята на коловете и запълни тялото със слама, после сложи и сламената шапка, за да придаде завършеност. На края на ръката закачи стара пробита ръждива кофа. Отиде до оградата и набра златник и богородичка, с които я напълни.

Ейда се отдалечи и огледа произведението си. Фигурата гледаше към Студената планина, сякаш бе тръгнала на разходка да бере цветя за кухненската маса и изведнъж е била покорена от красотата на пейзажа наоколо. Полите на лавандуловата рокля се полюшваха на вятъра, но единственото, за което Ейда си мислеше, бе как след година навън роклята ще избелее като суха шушулка. Самата тя беше облечена в избеляла басмена рокля и сламена шапка. Чудеше се дали ако някой мине горе по Джонас Ридж и ги види, няма да направи по-добре, ако измежду двете фигури в градината избере плашилото.

Изми си ръцете в легена на верандата и си приготви вечеря от няколко кафеникави резенчета от шунката на Еско, студени бисквити от закуска и парче печена тиква от снощната вечеря. Взе дневника и чинията си и седна на масата под крушата. Когато се нахрани, разлисти дневника — мина рисунката на чапла, на плодове от кучешки дрян, няколко стръка смрадлика, двойка водни паячета — докато стигна първата празна страница; нарисова плашилото, а над него и отскубнатите пера на враната. Написа датата и приблизителния час, също и фазата на луната. В дъното на страницата написа имената на цветята в кофата на плашилото, а в единия празен ъгъл на страницата нарисова част от цвета на богородичката.

Малко след това Руби се появи на пътя. Водеше коня, на чийто гръб бяха закачени шест големи чувала със зелки. Два чувала повече, отколкото е честно, но явно Руби не беше показала излишна гордост, за да прекърши щедрия импулс на Еско. Ейда тръгна към пътя. Руби се приближи до нея, бръкна в джоба на полата си и ѝ подаде писмо.

— Ето. Отбих се в мелницата — в гласа ѝ се долавяше убеждението, че всяко послание, предадено не лице в лице, вероятно значи лоши новини. Писмото беше смачкано и мръсно като стара работна ръкавица. Изглежда на даден етап от пътуването си е било мокро, защото беше съхнало смачкано и имаше петна. Ейда го прибра в джоба си — не искаше да го чете под всезнаещия поглед на Руби.

Двете разтовариха чувалите до лятната кухня и докато Руби отвеждаше коня, Ейда влезе и приготви вечеря като своята. Руби се нахрани и през цялото време говореше за зелките и множеството неща, които могат да направят от тях и които Ейда намираще за доста малко — кисело зеле, пържено, варено, пълнено, на салата.

Руби приключи с вечерята и отидоха при чувалите. Единият оставиха за кисело зеле, когато му дойде времето. Ако го направиш другояче, ще има да си гние в кацата. Останалото заровиха за зимата. За Ейда това беше странна, тревожна дейност — да изкопаят подобна на гроб дупка зад лятната кухня, да сложат слама на дъното и после да натрупат бледите глави вътре, като ги покрият с още слама и после пръст. Натрупаха всичката пръст и Руби отбеляза мястото с една дъска, която заби с плоската страна на лопатата, точно като надгробен камък.

— Готово — каза Руби. — Така поне няма да се налага да се щураме из снега някой януарски ден.

Мислите на Ейда бяха обсебени от следната зловеща картина на мрачен зимен следобед: вятърът свири, голите дървета се огъват, земята е покрита със сивкав замръзнал сняг, а тя излиза да разравя онази яма заради някаква си зелка.

По-късно следобед двете седнаха на каменните стъпала. Ейда едно стъпало по-нагоре. Руби се облегна на краката на Ейда. Гледаха залеза на слънцето, синкавата сянка на Джонас Ридж, която премина потока, а после и пасището. Ейда решише черната коса на Руби с английска четка от глиганска четина. Продължи така, докато косата стана лъскава и заблестя като чисто ново дуло на пушка. Прокара пръсти през нея, раздели я на седем части — всяка от тях оказваше

своя тежест и съпротива в ръцете ѝ. Нареди ги поотделно по гърба на Руби и започна да ги изучава.

Ейда и Руби си имаха своеобразно състезание. Идеята беше на Ейда, дойде ѝ наум, докато гледаше как Руби разсеяно сплита опашката на Ралф в различни сложни плетеници. Обикновено Руби заставаше зад него, мислите ѝ се рееха някъде, погледът ѝ не гледаше нищо конкретно, а пръстите ѝ се движеха през дългите косми на опашката без никакво усилие. Сякаш това ѝ помагаше да се съсредоточи. И почти приспиваше Ралф. Той стоеше вдигнал едното си задно копито с потрепващи клепащи. След това обаче се разхождаше с вързаната на топка опашка, нервен, с притеснен поглед, докато някоя от двете не склонеше да разплете опашката и да я срещне.

В такива моменти Руби винаги изглеждаше толкова щастливо замечтана, че Ейда си я представяше като самотно изоставено дете, което скита из страната да плете опашките на стари и самотни товарни коне, подтиквано от нуждата за нещо топло и живо. Да го докосва едновременно интимно и разсеяно, без да достига до живота в него, само до периферните му части. В този дух Ейда бе предложила да видят кой може да направи най-сложната, красива или странна плитка в косата на другата. Надпреварата щеше да е дори по-интересна, защото и двете нямаше да знаят в какво състояние е косата им — единствено онова, което са направили с косата на другата — докато не излязат навън и не застанат с две огледала да видят главата си отзад. Губещият щеше да се заеме с вечерната работа, докато победителят си седи в люлеещия се стол на верандата да гледа как небето притъмнява и да отбелязва появата на всяка звезда.

Косата на Ейда беше готова. Руби се труди известно време над нея — дърпа и въртя, докато накрая я закрепил здраво на слепоочията ѝ. Ейда усещаше дърпането в ъгълчетата на очите си. Започна да потупва главата си отзад, но Руби посегна и перна ръката ѝ, за да не се разбере какво е положението.

Ейда хвана трите плитки в центъра на гърба на Руби и ги върза в обикновена опашка. Това беше лесно. С останалите части планираше да направи сложна плитка отгоре на главата, която да се увива и преплита като рибена кост — такава беше плетката на една от любимите ѝ кошници от лико. Хвана две от страничните части и започна да ги вплита.

Четири врани, начело с Оскубано крило, се насочиха към долчинката, но изпърхаха разгневено щом видяха плашилото. Отлетяха, квичейки като простреляни прасета.

Руби каза, че това говори добре за творението на Ейда.

— Особено шапката, наистина придава стил.

— От Франция е.

— Франция? И тук си имаме шапки. Един човек в Ийст Форк плете сламени шапки и ги разменя за масло и яйца. Шапкарят в града прави от боброва кожа и от вълна, ама иска пари.

Не виждаше смисъл в тази работа с разнасянето на шапки из половината свят, за да се продадат. Човек, който мисли за такива неща, явно не е много сериозен. Нямахше какво да я привлича в места като Франция или Ню Йорк, или пък Чарлстън. А и не бяха много нещата, от които се нуждаеше и които да не може да си направи или отгледа сред Студената планина. Таеше силна неприязън към пътуването, независимо дали из Европа или някъде другаде. Смяташе, че ако светът е устроен както трябва, неговите жители толкова добре ще си пасват на мястото, че никога няма да им се налага или иска да пътуват. Няма да има нужда от каруци, влакове или параходи; всички подобни превозни средства ще си стоят неизползвани. Тогава, напълно доволни от живота си, хората ще предпочетат да си стоят у дома, защото очевидно обратното води до множество неприятности, както в миналото, така и сега. В онзи стабилен свят, който тя си представяше, някои хора, например, могат да живеят щастливо дълги години, всеки ден да чуват лая на кучето на далечния си съсед и пак да не се отдалечат от дома достатъчно, че да разберат дали лаят е от хрътка или сетер, дали кучето е кафяво или петнисто.

Ейда не си правеше труда да спори, защото смяташе, че нейният собствен живот приближава етап, на който пътуването и вносните шапки няма да имат голямо значение. Плитката беше завършена и тя я погледна с разочарование. Както с повечето й усилия да прави изкуство, резултатът не отговаряше на предварителната й представа. Според нея приличаше на конопено въже, оплетено от луд или пиян моряк.

Ейда и Руби се изправиха и всяка последователно приглади хвърчащите кичури на другата. Качиха се в спалнята на Ейда и застанаха с гръб към голямото огледало на тоалетката, взеха едно

сребърно огледало и погледнаха отражението си в голямото. Плитката на Ейда беше проста и стегната и когато я докосна с пръсти, усещането бе като дърво. Можеш цял ден да работиш и няма да се разплете.

Ред беше на Руби и тя дълго се оглежда. Никога преди не беше виждала тила си. Докосна косата и неколkokратно я приглади. Отсече, че плитката е невероятна и отказа да слуша аргументи в своя полза.

Върнаха се на верандата. Руби отиде на двора, готова да се залови с вечерните си задължения. Изведнъж се спря, погледна към небето и докосна косата на врата си. Все още бе достатъчно светло да се прочетат няколко страници от „Сън в лятна нощ“. Седнаха отново на стъпалата и Ейда зачете, като мимоходом поправяше грешките си. Когато стигна до репликата на Робин — където той казва: „Като кон, куче, мечка, огън всеки път“ — Руби безкрайно я хареса и повтори думите няколко пъти, сякаш носеха огромно значение и удоволствие сами по себе си.

Скоро вече беше прекалено тъмно за четене. Двойка пъдпъдъци размени закодирани послания от три думи откъм полето и откъм гората. Руби стана:

— По-добре да се залавям за работа.

— Провери капана — подсети я Ейда.

— Няма смисъл. През деня нищо не може да се хване.

Ейда затвори книгата и откъсна клонче чемшир, за да отбележи докъде е стигнала. Извади писмото от Инман от джоба си и го обърна на запад, за да улови последния светлик. Вече пети път този следобед четеше неясните новини за раните му и за планираното завръщане. Но дори и след петото прочитане не бе разбрала повече, а именно: Инман изглежда бе стигнал до непоклатимо заключение относно чувствата им един към друг, макар че самата тя не знаеше как стоят нещата. Не беше го виждала почти четири години, а последна вест получи преди повече от четири месеца. Само кратка бележка от Питърсбърг, надраскана с безличен тон, който обикновено се използва за далечни роднини. Не беше изненадана. По-рано Инман беше помолил да не мислят какво може да се случи между тях след войната. Не знаеха какво ще се случи дотогава, а пресмятането на различните варианти — приятни или не — единствено замъгляваше мислите му. Кореспонденцията им по време на войната беше нередовна. Поток от писма, после продължително мълчание. Последното обаче бе дълго дори и по техните стандарти.

Сегашното писмо нямаше дата, нито пък споменаваше скорошни събития или дори сезон, по който да се ориентира. Може да е било написано през изминалата седмица, а може и преди три месеца. Опърпаната и мръсна хартия говореше по-скоро за второто, но нямаше начин да разбере със сигурност. Завръщането му у дома не беше ясно. Дали има предвид сега или след края на войната. Ако е имал предвид сега, нямаше как да знае дали вече е много закъснял или току-що потегля. Ейда си спомни за разказа, който с Руби бяха чули от военнопленника в съда. Страхуваше се, че всяка страна ще има свой Тийг.

Взря се в листа. Като се има предвид леко сбития и дребен почерк на Инман, единственото, което успя да види в сумрака бе следният кратък пасаж:

В случай, че все още пазиш портрета, който ти изпратих преди четири години, моля те да не го поглеждаш. Вече не приличам на него ни телом, ни духом.

Разбира се, Ейда веднага се качи в спалнята си, запали лампа и прерови всички чекмеджета, докато намери снимката. Беше я прибрала, защото още от самото начало не смяташе, че си прилича кой знае колко. Когато пристигна, тя я показа на Монро, чието отношение към фотографията не беше ясно; никога не беше се снимал и не възнамеряваше да го прави, макар че като млад два пъти беше позирал на художници. На времето разгледа лицето на Инман с известен интерес, после обяви случая за приключен. Отиде до лавицата, извади една книга и зачете от Емерсън за преживяването да бъдеш сниман с дагеротип: „А в старанието си да не размажеш образа си, държа ли всеки пръст на мястото му с такава сила, че ръцете да се свият като за бой или в отчаяние? А в решимостта си лицето ти да не помръдне, усети ли как всеки момент все повече се вкаменяваш; веждите, адски смръщени, а очите неподвижни, както са неподвижни на изпадналия в безсъзнание човек, на лудия или умрелия?“

И макар че не точно такъв беше ефектът на снимката на Инман, Ейда бе принудена да признае, че не беше и много далече от истината. Прибра я, за да не замъглява спомена си за Инман.

Малки механични портрети като този не бяха рядкост. Беше виждала много такива. Почти всяко семейство в общността, изпратило син или съпруг на фронта, имаше такъв, понякога в проста тенекиена рамка. Над камината или на масата до Библията, със свещник и лаврови клонки като олтар. През шейсет и първа всеки войник с долар и седемдесет и пет цента в джоба можеше да отпечата вида си под формата на амбротип, феротип, калотип или дагеротип. През онези първи дни на войната, Ейда смяташе повечето от онези, които бе виждала, за смешни. По-късно ги намираше потискащи, запечатали образа на вече умрели мъже. Един след друг те се бяха редили, наперени с оръжието си, пред портретиста за продължителното експониране. Държаха кръстосани пищови или пушки с байонети пред гърдите си. Лъскави нови ками, извадени заради камерата. Килнати фуражки. Фермерски синове, по-весели, отколкото на Коледа. Костюмите им бяха най-различни. За бойното поле обличаха какво ли не, от работни комбинезони до истински униформи и дрехи, толкова смехотворни, че дори и в мирно време биха ги застреляли само задето са ги облекли.

Портретът на Инман бе различен, защото той бе похарчил повече за рамка. Беше красиво гравирани сребърен предмет и Ейда го отърка в полата си, за да избърше наслоилата се прах. Отвори го и го приближи до лампата. Образът напомняше за масло във вода. Наложил се да го наклони в различни посоки, за да уцели точния ъгъл.

Полкът на Инман не държеше на униформата. Бяха се споразумели с капитана, че нищо в убиването на федерални не предполага промяна в обичайното облекло. Верен на това убеждение, Инман бе облечен в широко скроено карирано сако, риза без яка и мека, провиснала шапка, чийто ръб стигаше веждите. Стоеше наперен и в резултат на това приличаше повече на изискан нехранимайко, отколкото на войник. На колана си носеше „Колт“, но самото го покриваше почти изцяло. Не го докосваше. Ръцете висяха свободно до бедрата. Опитал бе да задържи погледа си на около двацет градуса спрямо обектива, но по някое време го бе преместил и очите му изглеждаха замъглени и чужди. Изражението му беше напрегнато и строго, създаваше впечатление, че се взира усилено някъде, заинтригуван от нещо, което не е камерата или портретното изкуство, нито пък мнението на онзи, който ще го гледа в тази статична форма.

Това, че вече не приличал на образа си от снимката, не говореше много на Ейда. Този портрет по никакъв начин не отразяваше спомена ѝ за него от последния ден преди да замине. Снимката не може да е правена много след това. Беше наминал да се сбогува. По онова време все още живееше в една стая в местния хотел, но заминаваше само след два дни, най-много три. Монро четеше пред камината във всекидневната и не си направи труда да излезе да поговори с него. Ейда и Инман отидоха до потока. Изобщо не си спомняше как беше облечен Инман, освен меката шапка — същата от снимката — и това, че ботушите му бяха нови. Беше влажна, студена сутрин след предишния дъждовен ден, а небето все още бе осеяно с високи рехави облаци. Пасището за кравите покрай потока беше светлозелено от новата трева, която се показваше изпод миналогодишното стърнище. Земята беше прогизнала от дъжда, налагаше се да стъпват внимателно, за да не затънат. Покрай потока и нагоре по хълма дивият рожков и кучешкият дрян сияеха на фона на сивите дървета, чиито клони започваха да позеленяват от първите тънки листенца.

Вървяха покрай потока, минаха пасището и спряха сред малка дъбова горичка. Докато вървяха, Инман бе ту весел, ту сериозен, а по едно време свали шапката си и Ейда предположи, че се готви да я целуне. Посегна да махне едно зелено дрянново цветче, заплетено в косата ѝ, после спусна ръка да погали рамото ѝ и да я притегни към себе си, но закачи брошката с перли на яката ѝ. Иглата се отвори и брошката падна, отскочи от камъните и — в потока.

Инман си сложи шапката, нагази във водата и започна да опипва тинестите камъни, докато я намери. Закачи я отново, но изцапа яката на роклята. Той отстъпи назад. Крачолите на панталона му бяха прогизнали. Издърпа един от новите си ботуши и изля водата. Изглеждаше натъжен от пропуснатия миг на нежност и не знаеше как да го върне.

Ейда осъзна, че се пита какво ще стане, ако го убият. Разбира се, не можеше да изрече мисълта си на глас, но не се и наложи, защото в този момент Инман каза:

— Ако загина, след пет години няма да помниш дори името ми.

Не беше сигурна дали я предизвиква или изпитва, или просто казва самата истина.

— Знаеш, че не е така.

В сърцето си обаче се запита дали нещо може да се помни завинаги.

Инман отмести поглед и сякаш се засрами от онова, което бе казал.

— Виж сега... — започна той. Отметна глава, за да обхване с поглед Студената планина, където всичко бе все още зимно и сиво като изсъхнала дъска. Стоеше така, без да отделя поглед от планината и ѝ разказа една история. Чул я като дете от една стара индианка чероки, която бе успяла да се скрие от военните, когато претърсвали планините и събирали индианците, за да ги подготвят за заминаване по Пътя на сълзите. Жената го изплашила. Твърдяла, че е на сто трийсет и пет години и си помни дните преди белите хора да навлязат в тази територия. Гласът ѝ изразявал цялата ѝ ненавист към времето оттогава насам. Лицето ѝ било набръчкано и грубо. Едното ѝ око било изцяло загубило цвета си и стояло в орбитата си като лъскаво бяло сварено яйце. На лицето ѝ били татуирани две змии с две виещи се линии за тела, които свършвали сред косата на слепоочията ѝ. Главите им се намирали една срещу друга, в двете ъгълчета на устата ѝ, така че когато говорела, те също отваряли уста и сякаш говорили едновременно с нея. Историята разказваше за малко село, наречено Кануга. Преди много години то се намирало при делтата на река Пиджън, но отдавна вече го няма, а и почти няма следи от него, освен парчетата грънци, които хората понякога намират, докато търсят стръв по брега на реката.

Веднъж един съвсем обикновен човек дошъл в Кануга. Изглеждал като чужденец, но хората го приветствали и нагостили. Такъв бил обичаят им към всеки, дошъл с добра воля. Докато се хранел, те го попитали дали идва отдалеч, от западните племена.

— Не — отвърнал той. — Живея в един град съвсем наблизо. Всъщност ние всички сме ваши роднини.

Всички били озадачени. Ако имали роднини наблизо, щели да знаят.

— А как се казва градът ти?

— О, вие не сте го виждали — отвърнал, — макар че е съвсем близо. — После посочил на юг, по посока на Датсуналасгуний, което, както обяснила жената със змиите, било тяхното име на Студената планина и не означавало нито студена, нито планина, а нещо съвсем различно.

— Там горе няма селище!? — изненадали се хората.

— О, има. Скалите Шайнинг Рокс са портите на нашата страна.

— Но аз много пъти съм ходил там и не съм виждал никаква страна — обадил се някой. Останалите се съгласили, защото много добре познавали мястото, за което говорел.

— Трябва да постите — обяснил чужденецът — иначе само ние ви виждаме, а вие нас не. Нашата земя не е точно като вашата. Тук непрестанно има битки, болести, врагове от всички страни. А скоро ще дойде враг, по-силен от всички предишни и ще ви отнеме земята и ще ви остави скиталци. Там при нас цари мир. И макар да умираме като всички хора и да се борим за храната си, не ни се налага да мислим за опасности. Умовете ни не са замъглени от страх. Не се борим помежду си непрекъснато. Дошъл съм да ви поканя да живеете с нас. Домът ви е готов. Има място за всички ви. Но ако решите да дойдете, първо трябва всички да отидете в града и да постите седем дни, като през това време не трябва да излизате и не бива да надавате бойния вик. Когато изтекат седемте дни, качете се при Шайнинг Рокс и в тях ще се отвори врата, през която можете да дойдете в нашата страна и да живеете с нас.

След това чужденецът си тръгнал. Хората го гледали как се отдалечава и започнали да обсъждат предимствата на отправената им покана. Едни мислели, че е техен спасител, други — че е измамник. В крайна сметка решили да приемат. Отишли в града и там всички останали седем дни да постят — пиели само по няколко глътки вода всеки ден. Всички, с изключение на един мъж, който се измъквал тайно всяка нощ, докато останалите спели. Отивал до дома си и ядял пушено еленско месо, после се връщал преди разсъмване.

На сутринта на седмия ден хората тръгнали през Датсуналасгуний към Шайнинг Рокс. Пристигнали точно по залез. Скалите били бели като снежни преспи, а когато хората застанали отпред, там се отворила пещера, която стигала чак до сърцевината на планината. Вътре обаче било светло. В далечината, навътре сред планинските недра, видели открито пространство. Река. Тучна долина.

Обширни житни ниви. В долината — град с къщи, наредени в дълги редици и кметство на един висок хълм, а пред него — площад и танцуващи хора. Чувал се лек звук на барабани.

Последвал гръм. Силни трясъци и грохот. Небето притъмняло и светкавици падали около хората. Всички треперели, но единствено мъжът, който бил ял еленско месо, обезумял от страх. Изтичал към входа на пещерата и изревал бойния вик и когато го направил, светкавиците престанали, а гръмотевиците постепенно се отдалечили и скоро заглъхнали някъде на запад. Хората се обърнали да ги проследят. Когато погледнали отново скалата, пещерата я нямало, пред тях отново проблясвало каменното лице на бялата скала.

Тръгнали покрусени обратно към Кануга и мислите на всички били във видението от планината. Скоро предсказаното от чужденеца се сбъднало. Земята им била отнета, прогонили ги в изгнание; малцина останали да се борят, ала скрити сред чукарите, в постоянен страх, преследвани като диви животни.

Когато Инман свърши, Ейда не знаеше какво да каже и единственото, което можа да измисли беше:

— Е, в това със сигурност имаше доста автентичен фолклор.

Веднага съжали за думите си, защото очевидно за Инман историята имаше много по-дълбоко значение, макар тя да не знаеше точно какво.

Той я погледна и понечи да каже нещо, но после се спря и се загледа в потока. След минута рече:

— Онази старица изглеждаше по-стара и от Господ и докато ми разказваше това, от безизразното ѝ око капеха сълзи.

— Но ти нали не мислиш, че е истина?

— Мисля, че е можела да живее в по-добър свят, а вместо това е станала скитница, принудена да се крие из храсталаците.

Никой не знаеше как да продължи разговора и Инман каза, че е време да тръгва. Хвана ръката на Ейда и я докосна леко с устни, после я пусна.

Само след няколко крачки обаче се обърна и я видя да тръгва към къщи. Прекалено бързо. Дори не бе изчакала да се скрие зад завоя.

Ейда се сепна, спря и се обърна да го погледне. Вдигна ръка да помахва, но осъзна, че той е още прекалено близо и жестът не е

подходящ, така че свали ръка тромаво и прибра един кичур коса в кока си, сякаш това е била причината за жеста.

Инман спря и я погледна:

— Можеш да се прибираш, не е нужно да стоиш да гледаш как се отдалечавам.

— Знам.

— Очевидно не искаш.

— Просто не виждам с какво ще помогне.

— Това кара някои мъже да се чувстват по-добре.

— Не и теб — отвърна Ейда, като безуспешно се опита да звучи развеселено.

— Не и мен — сякаш направи усилие да изпробва тази идея Инман, да види дали ще издържи проверката на реалния свят.

След миг свали шапка, прекара пръсти през косата си и доближи един пръст до челото си за поздрав.

— Не, права си, не и мен. Ще се видим.

Тръгнаха всеки по пътя си, този път, без да се обръщат.

Същата нощ обаче Ейда не се чувстваше толкова смела по отношение на войната и заминаването на Инман. Следобедът беше мрачен, предшестван от кратък дъжд преди залез. Веднага след вечеря Монро се затвори в кабинета си да работи часове наред над проповедта за идната неделя. Ейда седеше сама във всекидневната на светлината на една свещ. Почете малко от последния брой на „Норт Американ Ривю“^[1] и когато това не успя да разсее мислите ѝ, започна да разглежда старите броеве на „Дайъл“^[2] и „Садърн Литерари Месинджър“^[3]. После седна на пианото и подрънка известно време. Когато спря, се чуваше единствено далечният звук на потока, от време навреме някоя капка от стряхата, крякането на жаба, което скоро замлъкна и къщата се умълча. От време на време се чуваше приглушеният глас на Монро, изпробваш благозвучието на новосъчинените фрази. В Чарлстън по това време на нощта се чуваха ударите на вълните по бетона, шумоленето на палмови листа на вятъра; дрънченето на железните колела на каретите и тропота на конски копита, които тиктакат в неравномерен ход. Гласовете на излезлите на разходка хора и търкането на кожените им обуца по калдъръма на осветените улици. В тази долчинка сред планината обаче Ейда чуваше как ушите ѝ свистят от липсата на други звуци. Толкова

беше тихо, че тя започна да си въобразява, че усеща болка в челото си. А тъмнината навън не би могла да е по-наситена дори ако стъклата бяха боядисани в черно.

Мислите ѝ се лутаха в празнотата. Няколко неща от тази сутрин не ѝ даваха мира и не на последно място това, че не бе проронила нито сълза. Също и че не бе изрекла онова, което хиляди жени — омъжени и не — казват на заминаващите мъже и което повече или по-малко се свежда до това, че ще ги чакат.

Тревожеше я въпросът на Инман. Как ли би реагирала, ако получи вест за смъртта му? Не знаеше, макар че възможността това да се случи бе надвиснала в мислите ѝ по-мрачна, отколкото бе очаквала. Не можеше да си прости и това, че толкова грубо се бе изсмяла на историята му, че не ѝ бе стигнал мозъкът да проумее, че не става дума за старицата, а за неговите собствени страхове и желания.

Като цяло трябваше да признае, че не се представи никак убедително. По-скоро бе безмилостна и коравосърдечна. А не такава бе намерението ѝ. Наистина, такава отношение понякога е от полза. То е незаменимо, когато се налага да накараш хората да те оставят на мира. Но този път бе прибегнала до него по навик и то в най-неподходящия момент. Сега съжаляваше. Страхуваше се, че ако не поправи стореното, то ще се загнезди в нея, ще закоравее и един ден ще се събуди, замръзнала като дрян в януарски студ.

Онази нощ не спа добре, непрестанно се въртеше във влажното и студено легло. По-късно запали свещ и се опита да почете от „Студеният дом“^[4], но не можа да се съсредоточи. Искаше ѝ се да има опиум. По някое време, дълго след полунощ, прибегна до облекчението на всяка жена — девойка, стара мома, вдовица. Когато беше на тринайсет, прекара цяла година, тревожена от мисълта, че единствено тя е открила това удоволствие или че само тя е способна на него, поради някаква уродливост или разврат. Ето защо изпита голямо облекчение, когато братовчедка ѝ Луси, по-голяма от нея с няколко месеца, я просвети по въпроса за самотната любов. Шокиращото мнение на Луси беше, че погледната като навик, по разпространеност тя се нарежда почти до дъвченето на тютюн и пушенето на лула, което означаваше, че може да се смята за повсеместна. Ейда заяви, че това е безкрайно долно и цинично. Луси обаче не отстъпи от мнението си и продължи да говори почти безсрамно за това, което Ейда смяташе за

мрачна мистерия, породена от толкова голямо отчаяние, че човек без съмнение на сутринта се събужда със срамно петно на лицето. Нито гледището на Луси, нито изминалите години, бяха променили отношението на Ейда по този въпрос.

В онази трескава нощ картините, които минаваха пред очите ѝ, нежелани и нереални, бяха с образа на Инман. И тъй като познанията ѝ по анатомия до голяма степен бяха хипотетични — основани единствено на различни животни и бебета, също и изумителните италиански статуи — най-ясни бяха образите на пръстите, китките и предмишниците му. Всичко останало беше измислица и следователно сенчесто и без истинска форма. Лежа будна до зазоряване, все още изпълнена с желание и безнадеждност.

На следващия ден обаче се събуди ведра и твърдо решена да поправи грешката си. Денят беше ясен и по-топъл и Ейда каза на Монро, че иска да излезе да се разходи, като много добре съзнаваше къде отиваха всеки път, когато той държи юздите. Той накара работника да впрегне Ралф в кабриолета и след час вече бяха в града. Отидоха в градската конюшня, където изведоха коня от впряга, завързаха го до една ясла и му дадоха половин мяра овес.

На улицата Монро потупа всички джобове на панталона, жилетката и палтото си, докато намери портфейла с парите. Извади малка монета от двайсет долара и я подаде на Ейда, сякаш беше петаче. Предложи ѝ да си купи нещо хубаво — дрехи или книги — и след два часа да се срещнат отново при конюшнията. Ейда знаеше, че той отива да намери своя стар приятел, лекаря, с когото ще си говорят за писатели, художници и прочее, освен това междувременно ще изпие малка чаша уиски или голяма чаша червено вино и ще закъснее за срещата точно с петнайсет минути. Тя отиде в книжарницата и без да се замисля купи партитурите на няколко нови песни от Стивън Фостър, певец, за когото мненията им с Монро дълбоко се различаваха. Сред книгите погледът ѝ се спря на три тома творби на Тролъп^[5]. Нямаше особено желание да ги чете, но първо видя тях. Помоли да опаковат покупките и да ги изпратят към градската конюшня. После отиде при търговеца на платове и набързо си купи шал, чифт ръкавици от биволска кожа и кафяви боти. Тях също опаковаха и изпратиха. Излезе на улицата, видя колко е часът и установи, че е успяла да се справи с пазаруването за по-малко от час.

С ясното съзнание, че онова, което прави е повече от непристойно, тя свърна в уличката между адвокатската кантора и ковачницата. Изкачи откритото дървено стълбище до площадката пред стаята на Инман и почука.

Инман тъкмо лъскаше единия си ботуш и когато отвори вратата, той все още беше надянат на ръката му. Не носеше сако, а ръкавите на ризата му бяха навити чак до над лакътя.

Очевидно това бе последното място, където очакваше да я види и това си личеше от изписаното по лицето му изумление. Сякаш не знаеше какво да каже, а идеята да я покани да влезе, не беше сред възможните варианти. Вдигна показалец, за да посочи, че му трябва известно време. Един момент. После затвори вратата и остави Ейда навън.

Онова, което бе успяла да види от стаята, бе доста потискащо. Малка, с един-единствен малък прозорец на отсрещната страна, но и от него се виждаха единствено гредите и дъските на магазина отсреща. Мебелите се състояха от тясна желязна рамка за легло, ракла, на която имаше леген с вода, обикновен стол и писалище, както и няколко книги в чанти. По-скоро килия. По нейно мнение, доста по-подходящо за монах, отколкото за някой, когото би определила като свой обожател.

Както Инман бе отбелязал с пръст, вратата скоро се отвори. Той беше спуснал ръкавите на ризата си, беше си сложил шапка и сако. Обул беше и двата ботуша, макар че единият беше кафяв и кален, а другият черен като мазен капак на печка. Изглежда, беше си посъбрал и мислите.

— Извинявай. Бях изненадан.

— Надявам се не неприятно.

— Напротив, много приятно — но нищо в изражението му не потвърждаваше казаното.

Излезе на площадката, подпря се на парапета и кръстоса ръце. На слънцето шапката хвърляше сянка върху лицето му, така че нищо от устата нагоре не се виждаше. Последва дълго мълчание. Той погледна към вратата. Беше я оставил отворена. Ейда предположи, че му се ще да я беше затворил, но в момента не можеше да реши кое е по-лошо: неудобството да направи две крачки и да я дръпне или рязката интимност, която създават зейналата врата и тясното легло.

— Искях да ти кажа — започна тя, — че според мен нещата вчера не завършиха както трябва. Не както бих искала. Не по начин, който ме задоволява.

Челюстта на Инман се стегна, сякаш някой бе издърпал невидимо въже в него.

— Мисля, че не разбирам за какво говориш. Бях тръгнал нагоре по реката да се сбогувам с Еско и Сали. Когато стигнах до пътя към Блек Коув, реших, че не е зле и с теб да се сбогувам. Така и сторих. По мое мнение беше задоволително.

Ейда не беше свикнала да не приемат извиненията ѝ и първата ѝ мисъл беше да се обърне, да слезе по стълбите и да забрави за Инман завинаги. Вместо това каза:

— Може никога вече да не се видим и не смятам да оставя този коментар да замести истината. Макар да не си признаваш, ти дойде с определени очаквания, които не се оправдаха. До голяма степен, защото действах в разрез със сърцето си. Ако имах възможност да върна времето, бих постъпила различно.

— Уви, никой от нас не може да върне времето. Постепенно изтриваме онова, което не ни допада и оставяме само спомени, които ни харесват. Просто продължаваме напред.

Той продължаваше да стои с кръстосани ръце. Ейда протегна ръка и докосна ръката му. Хвана маншета, който се подаваше изпод сакото, и го задърпа, докато ръцете му се разтвориха. Докосна дланта му и проследи с пръст извивките на вената му от пръста до китката. После разтърси китката и я стисна силно. Докосването до него я накара да се запита какво е усещането от останалата част от тялото му.

За момент никой не смееше да погледне другия. После Инман издърпа ръката си, свали шапката си и я завъртя във въздуха. Хвана я, завъртя китка и я запрати през вратата, без да се интересува къде ще падне. И двамата се усмигнаха, Инман сложи една ръка на кръста на Ейда, а другата зад врата ѝ. Косата ѝ беше леко хлабава, хваната с щипка. Пръстите на Инман докоснаха студената седефена мида, докато привличаше главата ѝ за целувката, която им бе убягнала предишния ден.

Ейда бе облякла почти всички дрехи, които жените от нейното положение носеха по онова време, така че тялото ѝ беше дълбоко заровено под множество метри мъртви плисета и дипли. Ръката на

кръста ѝ докосна банелите на корсета и когато тя се отдръпна крачка назад, за да го погледне, те изскърцаха от движението и дишането ѝ. Мислеше си, че вероятно му прилича на затворена в черупката си костенурка, която не дава почти никакви признаци, че вътре се крие живо същество, топло и със собствена кожа.

Слязоха заедно по стълбата и когато минаха през вратата, сякаш се врекоха. Близо до края на улицата Ейда се обърна и докосна с пръст копчето на яката му:

— Дотук е достатъчно. Връщай се вече. Както сам каза, ще се видим.

— Надявам се само да е скоро.

— Значи ставаме двама.

Тогавя си мислеха, че времето до завръщането му ще се брои в месеци. Само че войната се оказа по-дълга, отколкото и двамата бяха очаквали.

---

[1] Едно от водещите литературни списания на Америка за 19 и 20 век, основано в Бостън през 1815 г. — Б.ред. ↑

[2] Списание, излизало между 1840 и 1844 г., свързано с трансцендентализма — трибуна на автори като Емерсън, Торо и др. — Б.ред. ↑

[3] Списание, основано в Ричмънд през 1834 г., на следващата година негов редактор става Едгар Алън По. — Б.ред. ↑

[4] Роман на Чарлз Дикенс, публикуван през 1853 г. — Б.ред. ↑

[5] Антъни Тролъп (1815–1882) — английски романист, отличаващ се с голяма продуктивност. — Б.ред. ↑

ЗАВРЪЩАНЕТО

Инман следваше умело начертаната от жълтокожия човек карта през нещо, което местните наричаха хълмиста местност. Нощите бяха хладни, листата започваха да се обагрят в жълто. След като вървя почти цяла седмица, стигна до белите полета в края на картата и вече виждаше Блу Ридж, който се извисяваше като димен облак в небето. Отне му още три нощи да премине потискащото място, наречено Хепи Вейл — дълга широка ивица ниви и пасища в полите на планината. Прекалено голямо открито пространство, за да се чувства сигурен през деня, а нощем гърмяха пищови, проблясваха фенери; по пътищата имаше толкова много мрачни ездачи, че Инман прекарваше в криене в канавки и купи сено, горе-долу колкото и в ходене. Предполагаше, че ездачите са военна полиция, всички пияни като трапери призори. Тръгнаха на лов за федерални, избягали от затвора в Сейлсбъри. Нетърпеливи да натиснат спусъка.

На големи разстояния в долината имаше разкошни къщи с бели колони. Наоколо ги заобикаляха разхвърляни колиби и бараки и сякаш цялата долина бе разделена на феодални владения. Нощем Инман гледаше светлините в големите къщи и знаеше, че е воювал за хората, които живеят в тях и изпитваше огромна погнуса. Искаше единствено да стигне до по-рядко населените части на планината, където се надяваше, че хората няма да бъдат толкова голяма заплаха. Ето защо, веднага щом се появи възможност, той се отклони от опасните пътища на долината и пое по тясна пътека за каруци, която водеше на север, катереше се нагоре по един връх, после слизаше в дълбок речен пролом и накрая се изкачваше рязко към билото на Блу Ридж. Инман се катери част от единия ден и следващия, но пред него все още се извисяваше планинска стена, а пътеката отиваше все по-нагоре и нагоре. Скоро достигна до височина, където есента беше по-напреднала, защото тук тя вече се бе разгърнала и по земята имаше листа, колкото и по дърветата.

Късно следобед заваля студен дъжд и Инман продължи да върви без желание до настъпването на нощта. Доста след полунощ, почти отчаян и мокър до кости, той намери голям кестен, в чиято основа имаше кухня. Пропълзя вътре и макар мястото да бе само колкото да клекне, поне беше на сухо. Дълго време седя така, заслушан в шума на дъжда. Хвана два снопа опадали листа и ги изхвърли. Скрит вътре в дървото, той започна да се чувства като прогизнал горски дух, спотайващ се в нощта, като гном или трол под някой мост. Бездомник, озлобен и готов да се нахвърли без причина на всеки минувач. Покъсно подремна на пресекулки в очакване на утрото и накрая заспа дълбоко, здраво вклинен в сърцето на кестена.

Сънува онзи сън от Фредериксбърг, а скоро след зазоряване се събуди треперещ и в лошо настроение. Имаше чувството, че нещата не са, както ги беше оставил. Опита се да излезе от дупката в дървото, но откри, че долната част на тялото му е безчувствена. Измъкна се от дървото на ръце. Не чувстваше краката си; със същия успех можеше да е прерязан на две. Сякаш всичко липсваше, сякаш той самият бе започнал да се превръща в измислица, която се издига нагоре, изчезва и ще продължи пътя си, носен от мъглата.

Идеята не беше съвсем лоша. Плуваща сянка.

Инман се протегна върху листата на мократа земя, вдигна поглед към клоните на дърветата и прогизналите листа. Облаците бяха гъсти и черни. Синкави отрязъци мъгла, крехки и бледи като пух, се движеха сред дебелия таван от кестенови и дъбови клони, които отказваха да се разделят с листата си. В гората изпърха яребица — дълбок силен звук, подобен на туптенето в сърцето на Инман, точно преди да се пръсне в гърдите му. Надигна глава и се заслуша, решен ако това ще е последният му ден на този свят, да посрещне смъртта лице в лице. След миг се чу силен плясък на крила, който заглъхна дълбоко в гората. Инман погледна към краката си и със смесени чувства установи, че е все още цял. Опита се да ги размърда и те отвърнаха на повика му. Разтри лице яростно с длани и пооправи опърпаните си дрехи. Беше мокър до кости.

Пропълзя до дървото да вземе багажа си, подпря се на него, отвори манерката си и отпи дълга глътка. За ядене му бе останало единствено брашно, така че събра клони за огън, за да си направи каша. Запали малко прахан и започна да духа, докато пред очите му

затанцуваха малки сребърни точки, но успя да задържи пламъка само за малко, после той изгасна и остави след себе си единствено дим.

— Просто ще тръгна и няма да спирам да вървя — каза Инман на гората.

Но остана да седи дълго, след като го бе изрекъл.

„С всяка минута силите ми се възвръщат“ — помисли си, но когато се опита да открие доказателство за това, нямаше успех.

Инман се изправи от мократа земя и се олюля. Повървя малко, без да може да се приведе. Стомахът му се присвиваше в толкова силни конвулсии, че се изплаши да не повърне някой от важните си органи. Раната на врата и новите по главата горяха и пулсираха съзаклятнически. Седна за малко на един камък, после стана и цяла сутрин вървя из мрачната гора. Пътеката не беше много отъпкана, толкова неравна и криволичеща, че не можеше да каже точно накъде върви. Нямаше определена посока, освен нагоре. Храстите и папратите ставаха все по-гъсти, земята сякаш се възстановяваше и не след дълго пътеката щеше да бъде напълно заличена. В продължение на няколко мили тя просто се виеше сред гора от огромни ели, а зелените им клони плуваха скрити в гъстата мъглата. Виждаха се само черните им стволове, които се издигаха към ниското небе като стари менхири, побити там от забравена раса, за да напомнят най-мрачните мигове от историята им.

Инман не бе забелязал какъвто и да е признак за човешко присъствие, освен тази пътека през пущинака. Никой, който да го ориентира за местонахождението му. Беше объркан, загубен, а пътеката се виеше все по-нагоре и по-нагоре. Продължаваше да тътри крак след крак, но това беше всичко. Но дори и това правеше, без да е сигурен, че се приближава дори на сантиметри до някаква цел.

Около пладне премина един завой и видя измършавяло дребно човече, приклекло до една голяма ела. Виждаха се само главата и раменете му, които се показваха сред високата измръзнала папрат, по чиито кафяви листа се бяха събрали капчици вода от мъглата. От позата на човека Инман предположи, че е прекъснал някой луд старик в неудобен момент. Но когато се приближи, видя, че това е дребна стара жена, клекнала да сложи малко лой в капан за птици. Значи не луд, а стара вещица.

Инман се спря и извика:

— Ей, госпожо!

Дребната жена вдигна поглед, но не помръдна. Остана клекнала, като внимателно поставяше капана, блажено унесена в тази задача. Приключи заниманието, изправи се и започна да обикаля около капана и да го оглежда, докато накрая утъпка идеален кръг в папрата около него. Беше много възрастна, поне това беше видно, но като се изключат бръчките и мръсотията, кожата на лицето ѝ бе розова и здрава като на момиче. Носеше мъжка филцова шапка, а бялата коса, която се показваше изпод нея, беше рядка и стигаше до раменете ѝ. Дрехите ѝ — широка пола и блуза — бяха от мека тъмна кожа и изглеждаха като кроени с нож и съшити набързо. На кръста ѝ бе завързана мръсна памучна престилка, от чийто джоб се подаваше дръжката на малокалибрен пищов. Ботушите ѝ изглеждаха изработени от новак в занаята, а предната им част стърчеше извита нагоре. На една голяма ела бе подпряна ловджийска пушка с дълго дуло, дошла през вековете.

Инман огледа жената за миг и каза:

— Няма да хванете пъдпъдък в онази примка, ако надуши човек.

— От мен няма какво много да надуши — отвърна тя.

— Както желаете. Чудя се само дали този път води някъде или свършва скоро.

— След няколко мили става малка пътечка, но доколкото знам, продължава много нататък.

— На запад?

— Общо взето да. Следва планината. По-точно е да се каже югозапад. Стар търговски път от времето на индианците.

— Много ви благодаря — каза Инман. Подхвана раницата си и се приготви да продължи. В този момент от ниско надвисналото небе започна да вали, големи и тежки капки, които падаха като патрони от крепостна стена.

Жената протегна ръка и се загледа във водата, която се събра в шепата ѝ. После погледна Инман. Огледа за момент откритите му рани и каза:

— Тези дупки изглеждат, като да са от куршуми.

— Добре съм.

Жената продължи да го гледа.

— Изглеждаш, като да би хапнал нещо.

— Ако можете да ми изпържите едно яйце, готов съм да си платя.

— Какво?

— Чудех се дали бихте могли да ми изпържите няколко яйца.

— Да ти продам храна? Не мисля. Все още не съм стигнала до там. Но бих могла да те нахраня. Само че яйца нямам. Не понасям да живея в близост с птици. Много са страхливи.

— Домът ви наблизо ли е?

— По-малко от километър и със сигурност ще ми е приятно да те подслоня и нахраня.

— Тогава трябва да съм глупак, за да откажа.

Инман последва жената и забеляза, че тя пристъпва с пръсти навътре — смяташе се, че така ходят индианците, макар че сам той беше виждал много чероки, сред тях и Плувец, които ходеха с разперени като блатник пръсти. Качиха се до един завой, а оттам тръгнаха по огромни каменни плочи. Инман имаше чувството, че са на ръба на някоя скала. По разреждения въздух се усещаше, че вече са доста високо, макар че от мъглата не можеше да се ориентира колко точно. Дъждът премина в лек ръмеж, после в твърди парченца сняг, които трополяха по камъните. Спряха се да погледат, но след миг снегът престана и мъглата започна да се вдига бързо нагоре, преследвана от силен вятър. Над тях на места се показва синьо небе и Инман погледна нагоре. Явно днес щяха да се радват на всички познати видове време.

После погледна надолу и за миг му прилоша от гледката. Наистина бяха на ръба на скала и той инстинктивно отстъпи назад. Пред него се простираше синкаво-лилава речна долина — очевидно онази, от която бе дошъл и ако се изплюеше, вероятно щеше да уцели мястото, откъдето мина вчера. Релефът наоколо бе висок и неравен. Инман се огледа и почти се изплаши от вида на огромния насечен рид на запад, който се извисяваше наред мъглата и стигаше чак до небето. Слънцето се показва през една пролука в облаците и внезапно огромна стена от бръшляни се изпречи пред Инман и синкавия връх. На северния му склон имаше огромна скална фигура на мъж с брада, приведен над хоризонта.

— Този връх има ли име?

— Танауа — отвърна жената. — Така го наричали индианците.

Инман погледна величествения стар връх, а после и отвъд него, към по-ниските върхове, които изчезаха някъде зад югозападния хоризонт, плуващи в рехава мъгла. Каменно море. По всичко личеше, че е безкрайно. Сивкавите издатини на най-далечните върхове се виждаха единствено като малко по-тъмен въздух. Формата и призрачният им вид говореха на Инман на неясен език. Смаляваха се постепенно, както затихваше раната на врата му.

Жената размаха ръка в същата посока и посочи два зъбера на хоризонта.

— Тейбъл Рок. Хокс Бил. Казват, че нощем индианците палели на тях огньовете, които се виждали от стотици километри — тръгна отново жената. — Почти стигнахме.

Скоро се отклониха от пътеката и тръгнаха по тесен, обрасъл с дървета проход в планината — тъмна долчинка, изпълнена с аромата на корени и влажна пръст. В нея течеше малко поточе. Дърветата станаха разкривени и проядени, покрити с лишеи и всички бяха силно наклонени на една страна. Инман си представи това място през февруари, с виещия по склона вятър, който навява снега сред голите дървета. Когато стигнаха лагера на жената, Инман разбра, че отначало жилището е било временно, но постепенно се е превърнало в постоянен дом. Представляваше малък ръждясал фургон на малка поляна сред приведените дървета. Цепнатините по изкорубения покрив бяха покрити с тъмна плесен, зелен мъх и сиви лишеи. Три врани се разхождаха по него и кълвяха нещо. Пипала на увивни растения бяха оплели високите колела. Отвън стените бяха обрисувани с ослепителни пейзажи и портрети, грубо изписани епиграфи и лозунги, а по стрехите се сушаха букети билки, нанизани червени чушки, различни изсъхнали корени. От една тръба на покрива излизаше тънка ивица дим.

Жената се спря и извика:

— Ехо-о!

При вика ѝ враните излетяха недоволни, а дребни и слаби шарени кози излязоха от гората до фургона. Внезапно цялото пространство се изпълни с кози. Приблжиха се да огледат Инман с протегнати вратове и умни жълти очи. Инман се чудеше как е възможно козите да изглеждат толкова по-любопитни и умни от овцете, при условие че иначе толкова си приличаха. Козите се струпаха

неспокойно около него. Бутаха се, блееха, звънците около вратовете им дрънчаха. Онези в задните редици се подпряха с предните си крака на гърбовете на останалите да виждат по-добре.

Жената не се спря и Инман се опита да я последва, но един голям козел отстъпи няколко крачки и разбута по-дребните кози около себе си. Изправи се на задните си крака, хвърли се напред и удари глава в крака на Инман. Той беше слаб от изтощителния преход през последните дни, главата му беше замаяна от глад и бутването на козела бе достатъчно да го свали на колене, а после и по гръб върху нападалите листа. Козелът беше с черни и кафяви шарки, с дълга брадичка и завити нагоре дяволити мустаци. Замаяността и болката в главата на Инман се засилиха и той се изплаши, че ще припадне. Успя някак си да събере сили, изправи се до седнало положение, свали шапката си, удари козела по лицето и го отпъди. После се изправи, треперейки на крака и вдигна багажа си. Протегна се и го перна още веднъж.

Жената дори не бе забавила ход и вече бе зад фургона. Инман я последва заедно с няколко кози. Намери я клекнала под един навес от борови клони да слага подпалки в тлеещите въглени на огъня. Когато успя да го разпали, Инман се приближи и протегна ръце да се стопли. Жената хвърли по-големи дърва, после взе бял емайлиран леген, отдалечи се малко и седна на земята. Малко бяло козле на кафяви петна се приближи до нея и тя започна да го гали и чеше под брадата. То прегъна колене и легна до нея с протегнат врат. Старицата продължи да го чеше по гърлото и да гали ушите му. Инман се наслаждаваше на мирната картина. Видя как тя продължи да гали козлето с лявата си ръка, а с дясната бръкна в джоба на престилката си. С едно движение тя извади къса кама и я заби дълбоко в артерията под долната челюст, после бързо подпъхна белия съд, за да събере ярката кръв. Животното подскочи конвулсивно и остана така треперещо, а тя не спираше да чеше козината му и да гали ушите. Козлето и жената се взираха напрегнато в нищото, сякаш очакваха знак.

Докато козлето издъхваше, Инман разгледа фургона и надписите му. Редица малки, хванати за ръка, човешки фигурки танцуваха в долната част. Над тях имаше разхвърляни портрети, някои недовършени, очевидно изоставени по средата. Под едното лице, чиито черти бяха сгърчени в болка, пишеше Йов. Отдолу имаше

надпис с големи черни букви, но той беше отчасти скрит зад разпънатата козя кожа, така че единственото, което Инман успя да разчете бе: „Наказан от Създателя“. Имаше рисунка на мъж, застанал на четири крака с глава вдигната към бяло кълбо над него. Слънцето? Луната? Какво? Лицето му беше безизразно. Под него бе написан въпросът: „Ти един от заблудените ли си?“ Едно от недовършените лица представляваше просто петно боя с очи. Заглавието му гласеше: „Личният ни живот е наистина кратък.“

Инман извърна поглед от рисунките и се загледа в работата на жената. Тя разпори малкото козле от гърдите до задницата и изсипа вътрешностите му в легена. После го одра — животното изглеждаше странно, с дълъг врат и изцъклени очи. Разряза го на части. По-крехките части посипа със сушени билки, стрит пипер, сол и малко захар. После ги набучи на сурови клонки и започна да ги пече. Останалите парчета сложи в желязна тенджерата с вода, лук, цяла глава чесън, пет сушени червени чушки, няколко листа градински чай и свежа чубрица. Тенджерата беше с малки крачета, тя взе една пръчка и избута въглени под нея, за да се вари на бавен огън.

— След малко ще сложа вътре малко бял боб и за вечеря ще имаме вкусна гозба.

По-късно мъглата отново се сгъсти и по покрива на фургона затрополи дъжд. Инман стоеше до малката печка в мрачното тясно жилище. Вътре миришеше на билки и корени, на пръст и дим. Влезе през задната врата, мина през онова, което би трябвало да е коридор — тесен проход, дълъг три крачки — после между един шкаф и маса от едната страна и тесен сламеник от другата. Водеше до нещо подобно на стая, макар че мястото беше колкото на два парцела на гробището. В единия ъгъл имаше малка желязна печка, голяма не повече от кофа. На стената зад нея беше подпряна ламарина, за да не прогори. Жената беше запалила три малки лоени лампи — нащърбени чаени чаши с лой, с фитили от навити парчета плат. Свещите димяха и миришеха леко на коза.

Масата беше отрупана с хартии — отгоре купчина книги, повечето една върху друга, отворени и с лицето надолу и леко набръчкани от влагата страници. Наоколо бяха разхвърляни или

закачени по стените, подобни на паяжина, скици на растения и животни, някои оцветени в приглушени цветове, всяка с много записки в малките бели полета, сякаш за всеки образ бе необходимо подробно описание.

От тавана висяха снопчета сушени билки и корени, а сред книгите и по пода лежаха струпани различни кафяви кожи от дребни животни. Върху най-високия куп книги имаше крила от козодой с тъмни, разперени в полет пера. През цепките на печката се издигаха тънки струйки дим от смърчовите клони, носеха се във въздуха и образуваха тънък слой по извитите напречни греди на тавана.

Инман гледаше как жената готви. Пържеше питки от пшеничено тесто. Потопяше тестото в цвърчащата мас и вадеше парче след парче. Когато препълни една чиния, тя сложи парче печено в едно от хлебчетата и го подаде на Инман. Хлябът лъщеше от мазнина, а месото беше червеникавокафяво от огъня и подправките.

— Благодаря.

Ядеше толкова бързо, че жената му подаде една чиния с месо и хляб и го остави сам да си взема. Докато той се хранеше, тя смени тигана с тенджерата и започна да прави сирене от козе мляко. Бъркаше сгъстяващото се мляко и когато беше готово, го прецеди в тенекиено канче през сито от преплетени върбови клонки. Твърдата част намачка в малък съд от дъб. Докато работеше, Инман непрестанно трябваше да мести краката си, за да не ѝ пречи. Почти не говореха, защото тя беше заета, а Инман бе изцяло съсредоточен върху храната. Когато приключи, тя му подаде глинена чаша топъл цвик с цвят на сапунена вода.

— Като си се събудил тази сутрин, мислил ли си, че ще гледаш как се прави сирене?

Инман се замисли. Отдавна се беше убедил, че няма много смисъл да се опитваш да предскажеш какво ще ти донесе денят. Това караше човека или да се страхува или надява — две еднакво големи грешки. От опит знаеше, че нито едното от двете не помага да се чувстваш по-добре. Все пак трябваше да признае, че сиренето не бе присъствало в мислите му тази сутрин.

Жената седна на един стол до печката и си свали обувките. Отвори вратичката и с една сламка запали лулата си от изтравниче. Стъпалата ѝ и оголената част от краката ѝ бяха жълти и грапави като

оскубано пиле. Свали шапка и прокара пръсти през косата си, която беше толкова рядка, че розовият ѝ череп прозираше под всякакъв ъгъл.

— Връщаш се от убиване на хора в Питърсбърг, а?

— Ами, всъщност е обратното. По-скоро от известно време насам хората правят всичко възможно да убият мен.

— Да не си избягал или нещо такова?

Инман издърпа яката си и показа изтънелия си озлобен врат.

— Негоден поради раняване.

— Някакъв празнословен документ в доказателство?

— Загубих го.

— Аха, така си и знаех. — Дръпна от лулата и залепи стъпала върху печката, за да могат мръсните ѝ крака да поемат максимално топлина от огъня. Инман дояде последния хляб и преглътна с малко цвик. Вкусът му беше горе-долу какъвто си го беше представял.

— Свърши ми сиренето и затова правя още — обади се тя. — Иначе вече да съм ти предложила.

— През цялото време ли живеете тук?

— Това е домът ми. Харесва ми мисълта, че винаги мога да се преместя. Не обичам да се застоявам на едно място повече от необходимото.

Инман огледа малкия фургон и твърдия тесен сламеник. Помисли си за бръшляните в спиците на колелата и попита:

— От колко време лагерувате тук?

Жената вдигна длани и ги погледна. Инман си помисли, че възнамерява да преброи годините на пръсти, но вместо това тя ги обърна и погледна обратната им страна. Кожата беше набръчкана, нарязана от тънки линийки, гъсти като светлосянка на стоманена гравюра. Жената отиде до тесния шкаф и отвори вратичките, които висяха на кожени панти. Зарови сред рафтовете с тетрадки, докато намери онази, която търсеше, после се изправи и дълго я прелиства.

— Ако сме шейсет и трета, значи двайсет и пет години.

— Шейсет и четвърта сме.

— Значи са двайсет и шест.

— Живели сте тук двайсет и пет години?

Жената погледна отново в тетрадката и каза:

— Другия април ще станат двайсет и седем.

— Боже мили — отрони Инман и отново погледна сламеника.

Жената нахлупи отворената тетрадка върху едната купчина книги на масата.

— Мога да си тръгна по всяко време. Да впрегна козите, да извадя колелата от земята и да потегля. Едно време ме караха налявно-надясно, както ми скимне. Обиколила съм целия свят. Чак до Ричмънд. На юг чак до Чарлстън и къде ли не по пътя.

— Предполагам не сте били омъжена?

Жената стисна устни, ноздрите ѝ се разтвориха.

— Напротив, бях омъжена. Може би още съм, макар че е вероятно той отдавна да е умрял. Аз бях малко наивно момиче, а той беше стар. Три съпруги беше погребал. Обаче имаше хубава ферма и нашите направо ме продадоха. По това време харесвах едно момче. С руса коса. Все още виждам усмивката му в съня си горе-долу веднъж на година. Веднъж ме изпрати до дома след танците и ме целуваше на всеки завой. Но вместо това ме набутаха при онзи старец. Той се отнасяше с мен като с работник на полето. Трите си жени беше погребал на един хълм под голям чинар и понякога ходеше и седеше там. Виждах си такива старци на шейсет и пет, седемдесет години — надживели пет-шест съпруги. Уморили ги от работа, бебета и злоба. Една нощ се събудих в леглото до него и осъзнах, че съм просто четвъртият от пет надгробни камъка. Станах веднага, взех най-добрия му кон и избягах, а по-късно го размених за този фургон и осем кози. Вече не са останали достатъчно от старите, че да кажат колко поколения са минали от първите осем. А фургонът е, дето има една дума за стогодишната брадва — сменила само две остриета и четири дръжки.

— И оттогава живеете сама?

— Всеки божи ден. Скоро научих, че човек може да живее основно с кози, от тяхното мляко и сирене. А също и месо, когато през годината започнат да стават повече, от необходимото. Ям каквато зеления намеря. Ловя птици. Цял един свят от храна си живее на воля и трябва само да знаеш къде да го намериш. А и на половин ден път на север има малък град. Ходя да разменям сирене за картофи, храна, мас и разни работи. Варя отвари от растенията и ги продавам. Лекове. Тинктури. Мехлеми. Лекувам брадавици.

— Значи знахарка.

— Да, а от време на време правя и малко ореховки, продавам и трактати.

— Трактати за какво?

— Имам един за греха и спасението. От него продавам доста. Имам и за правилното хранене. Пише, че хората трябва да се откажат от месото и да ядат брашното с триците и предимно коренови зеленчуци. Друг е за буците по главата и как да разпознаваме по тях какъв е човекът.

Протегна ръка и докосна главата на Инман, но той извърна глава:

— Ще си купя онзи за храненето. Когато огладнея, просто ще го прочета. — Бръкна в джоба си и извади пачка различни банкноти.

— Приемам само монети. Три цента.

Инман порови известно време в джобовете си и връчи въпросната сума.

Тя отиде до един шкаф, извади пожълтял лист и му го подаде.

— Отпред пише, че ще ако следваш съветите ми, животът ти ще се промени. Но нищо не мога да ти гарантирам.

Инман прегледа набързо писанието. Беше зле написан на груба сива хартия. Имаше заглавия като: „Картофите: храна на боговете“. „Зелето: ободряващо духа“, „Брашното с трици: път към пълноценния живот“.

Тази последна фраза привлече вниманието на Инман и той я прочете на глас:

— Път към пълноценния живот.

— Много хора искат точно това. Е, не съм сигурна, че чувал брашно е достатъчен да те поведе нагам.

— Да. — От опит знаеше, че пълноценният живот е нещо неясно. Освен ако не се броят безкрайните препятствия. А от тях имаше предостатъчно. Но пълноценен, в смисъл на това, което човек иска, беше нещо съвсем различно.

— По мое мнение в живота много по-често нещата не стигат — обади се жената.

— Така е.

Тя се наведе към печката, изтръска лулата, сложи я в уста и започна да духа, докато почти започна да свири. Извади торбичка с тютюн от един джоб на престилката си и я напълни отново, като тъпчеше тютюна с мазолестия си палец. Запали сламка от огъня,

доближи я до лулата и задърпа, докато прецени, че тютюнът е достатъчно разпален.

— Откъде е тази голяма червена рана, а другите? — попита го.

— Раната на врата я получих при Глоуб Тавърн^[1] миналото лято.

— Кръчмарско сбиване?

— Битка. Близо до Питърсбърг.

— Значи рана от федералните?

— Те се опитваха да превземат железопътната линия при Уелдън, а ние се опитвахме да ги спрем. Продължихме цял следобед, бихме се в борови гори, тревисти поляни, изоставени ниви, къде ли не. Ужасна запустяла земя. Беше горещо и така се потяхме, че можехме да си обелим кожата с голи ръце.

— Сигурно неведнъж си мислил, че ако куршумът беше попаднал един пръст встрани, щеше да си мъртъв? Едва не ти е отнесъл главата.

— Да.

— Изглежда сякаш всеки момент пак ще се отвори.

— И аз такова чувство имам.

— А новите, те откъде се взеха?

— По обичайния начин. Простреляха ме.

— Федералните?

— Не. Другите.

Жената махна с ръка през тютюневия дим, сякаш не искаше да слуша неприятните подробности. После заключи:

— Виж, тези новите не са толкова лоши. Когато зараснат, косата ще ги покрие и само ти и любимата ти ще знаете. Ще усеща лекия шев, когато прокара пръсти през косата ти. Искам обаче да знам дали си е струвало, цялата война за негрите на белите хора.

— Тогава не мислех така.

— А как? Пътувала съм доста из онези райони. Робите правят богаташа горд, грозен, а бедния — завистлив. Това е проклетие върху земята. Запалихме огън и сега той ни поглъща. Бог ще освободи негрите, а войната срещу това е война срещу Господа. Ти имал ли си роби?

— Не. А и не познавам някой, който да е имал.

— Тогава какво толкова те е накарало да се хвърлиш да се биеш и умреш?

— Преди четири години може би щях да мога да ти отговоря. Сега не знам. Вече видях предостатъчно.

— Това не е много убедителен отговор.

— Предполагам много от нас се биха, за да изгонят пришълците. Познавах един мъж, който беше ходил на север в големите градове. Каза, че се бием, за да не допуснем при нас дори едно нещо, което напомня за тях. Знам само, че всеки, който си мисли, че федералните са готови да умрат, за да освободят робите, със сигурност има погрешно милосърдно мнение за човечеството.

— Не разбирам тогава, при всички тези добри причини да се биеш, защо си избягал?

— Отпуск.

— Да — облегна се тя и се засмя, сякаш бе разказал смешка. — Мъж в отпуск. Без никакви документи. Откраднали ги били.

— Загубих ги.

Тя престана да се смее и го погледна.

— Виж сега, аз не съм на ничия страна. Това, че си избягал, ме вълнува, колкото ме вълнува да се изплюя в ей тоя огън.

И за да потвърди думите си, тя изплю черна хрчка, която изкусно насочи в отворената врата на печката. Погледна отново Инман:

— Просто си в опасност. Това е.

Той я погледна в очите и с изненада откри, че в тях се таеше дълбока добрина, независимо от грубите думи. Никой от много дълго време не бе успявал да го предразположи да говори и той сподели всичко. Сподели колко се срамуваше от ентузиазма си през шейсет и първа да замине и да се бие срещу простите фабрични работници на федералната армия — мъже, толкова неуки, че едва след много уроци човек може да ги убеди да заредят, преди да стрелят. Това бяха враговете, толкова маловажни, че дори собственото им правителство не ги смяташе за хора. Просто ги хвърляше в бой години наред и сякаш те нямаха край. Можеш да ги убиваш, докато сърцето те заболи и редиците им пак се пълнят, готови за поход на юг.

После ѝ каза как тази сутрин бе открил закъснял боровинков храст, плодовете сивкаво-сини откъм слънцето и все още зелени откъм сянката. Как си беше набрал малко за закуска, как бе видял цял рояк прелетни гълъби да затъмняват слънцето за миг, тръгнали далеч на юг за през зимата и си бе помислил, че поне това не се е променило:

плодовете узряват и птиците летят. Сподели как през последните четири години бе виждал единствено промени и вероятно точно обещанието за промяна е било една от причините за първоначалния ентузиазъм. Непреодолимото влечение към нови лица, нови места, нов живот. И нов закон, според който можеш да убиваш на воля и не да отидеш в затвора, а да получиш медал. Хората говореха за войната, сякаш целта ѝ е да запази онова, което имат и в което вярват. Но Инман вече подозираше, че отегчението от повтарящите се безлични дни бе онова, което ги бе накарало да хванат оръжието. Безкрайната небесна арка на слънцето, смяната на сезоните. Войната изкарва мъжа от този безкраен кръг на ежедневието, тя е сама по себе си сезон, почти независим от всичко останало. Той също се бе поддавал на нейния чар. Но рано или късно идва ужасяваща умора и откровеното отвращение от гледката на хора, които се избиват по най-различни причини, с най-различни подръчни средства. Ето защо сутринта той бе гледал боровинките и птиците и бе усетил духът му да се повдига, задето те са изчакали да се осъзнае. Страхуваше се обаче, че той самият е в разрез с хармонията, която те носят.

Жената се замисли над думите му, после махна с лула към главата и врата му.

— Все още ли болят силно?

— Сякаш не щат да се откажат.

— Така изглежда. Червени са като вино. За тях поне мога да ти помогна. Те са в кръга на моите способности.

Стана, отиде до шкафа, извади кошница изсушен мак и се залови да прави лауданум. Вадеше маковите глави една по една, пробиваше капсулите с игла и ги пускаше в малък гледжосан глинен съд, който остави до печката, за да се отдели опиумът.

— След малко ще е готово. Ще добавя малко алкохол и захар. Така се понася по-добре. Оставяш го така да се сгъсти. Става за всякакви болезки — възпалени стави, главоболие, всякакви рани. Ако не можеш да спиш, пийваш малко, лягаш си и след малко вече не си на този свят.

Върна се при шкафа, извади съд с тясно гърло и бръкна с пръст. Намаза врата и раните по главата на Инман с нещо, което приличаше на черна смазка за колела, но миришеше на горчиви билки и корени. Той подскочи от докосването на раните.

— Това е просто болка. Рано или късно си отива. А когато си отиде, я забравяме. Или поне най-лошите моменти. Мозъците ни не са създадени да помнят подробностите на болката, както помнят радостта. Това е дар от Бога, израз на неговата обич към нас.

Отначало Инман искаше да оспори, но после реши да замълчи и да я остави да си мисли каквото иска, ако това ѝ помага. Независимо колко погрешна е логиката ѝ. После обаче устата му сама заговори:

— Не искам дори да си помислям за болката и състоянието на човек, който изобщо би измислил такова нещо.

Жената погледна огъня в печката, после омазания си с лекарство показалец. Потърка го три пъти с палец, после го уви в подгъва на престилката си и го забърса. Отпусна ръка замислено.

— Да доживееш моите години само със спомените от миналото е достатъчно силна болка.

Затвори съда с мехлема с парче кочан и го сложи в джоба на Инман.

— Вземи го. Намазвай дебел слой, докато раната се махне, но не слагай яката. Мехлемът не се изпира. — После бръкна в голяма торба от козя кожа и извади шепа увити билки като малки дебели пури. Изсипа ги в ръката на Инман. — Дъвчи по едно от тези всеки ден. Започваш веднага.

Инман остави едно, а останалите прибра в джоба си. Сложи го в уста и се опита да го преглътне. То сякаш се разду като голяма влажна хапка сдъвкан тютюн. Не успя да я преглътне, а вкусът ѝ беше на мръсни чорапи. Очите му се насълзиха. Задави се, грабна чашата си с цвик и я изпи наведнъж.

По някое време вечерта двамата ядоха от задушното с бял боб и парчетата козе месо. Седяха един до друг под естествената беседка от храсти и слушаха лекия дъждец, който падаше над гората. Инман изяде три купи, а после и двамата изпиха по една миниатюрна чаша лауданум, докато поддържаха огъня и си говореха. За своя изненада, Инман се улови, че разказва за Ейда. Описа характера и личността ѝ много подробно и сподели, че решението, до което е стигнал, след като дошъл в съзнание в болницата, е, че я обича и иска да се ожени за нея, макар да осъзнава, че женитбата означава и известна вяра в някакво бъдеще, идея за пътища, които се приближават все повече и повече във времето, докато накрая се слоят. На тази доктрина обаче той не

вярваше изцяло. Нито пък беше сигурен, че Ейда ще приветства предложението, не и от толкова огорчен физически и психически мъж като него. В заключение каза, че макар Ейда да е малко надменна, по неговите стандарти тя е много красива. Очите ѝ са с лек обратен наклон и малко асиметрични ѝ това винаги ѝ придава тъжен вид, който според него само подчертава красотата ѝ.

Жената го гледаше, сякаш говори най-големите глупости, които някога е чувала. Насочи дръжката на лулата си към него и каза:

— Чуй ме сега. Да се ожениш за дадена жена заради красотата ѝ не е по-смислено от това да изядеш някоя птица само заради песента ѝ. При все това тази грешка е много често срещана.

Поседяха малко, без да говорят и от време на време отпиваха от лауданума. Беше сладък и се беше сгъстил много, почти като петмез. На вкус приличаше на медовина, макар че липсваше вкусът на мед и бе залепнал толкова здраво за чашата, че Инман накрая започна да го ближе. Дъждът се усили, няколко капки се промъкнаха през сушината от клони и изсъскаха в огъня. Самотен звук, дъждът, огънят и нищо повече. Инман се опита да си представи такъв отшелнически живот на подобно голо и самотно място в Студената планина. Да си построи колиба на някоя гола скала и да живее месеци наред, без да среща хора. Живот, толкова чист и усамотен, като този на козарката. Картината беше много привлекателна и в същото време усещаше в себе си, че не би издържал и минута от дългите дни, отровени от самота и желание.

— Тук горе сигурно е доста студено през зимата — каза Инман.

— Достатъчно. През най-студените месеци държа печката нажежена и спя с много одеяла, а най-голямата ми грижа е да не ми замръзнат водните бои и мастилото, докато работя на масата. Има толкова студени дни, че държа чашата вода между краката си, за да я затопля. И въпреки това, когато потопя мократа четка в боята, космите замръзват, преди да докосна върха до хартията.

— А какво пишеш в онези книги?

— Отбелязвам си. Рисувам картини и пиша.

— За какво?

— За всичко. Козите. Растенията. Времето. Записвам си всичко. Понякога времето едва стига да запишеш какво става. Пропуснеш един ден и веднага изоставаш, може никога да не наваксаш.

— Как се научи да четеш, да пишеш, да рисуваш?

— Както и ти. Научиха ме.

— И си прекарала живота си така?

— Досега да. Още не съм умряла.

— Не се ли чувстваш самотна понякога?

— Може би, от време на време. Но си имам предостатъчно работа и мислите по нея не ми позволяват да се тревожа прекалено.

— Ами ако се разболееш, тук, сама?

— Имам си билки.

— А ако умреш?

Жената се съгласи, че животът при толкова голямо уединение си има и недостатъци. Знаеше, че при никакви обстоятелства не може да очаква помощ, но и не искаше особено да живее, ако стигне до там, че вече не може да се грижи сама за себе си. Смяташе обаче, че този ден е доста далече в бъдещето. Мисълта, че ще умре сама и няма да бъде погребана, изобщо не я притесняваше. Планираше, когато усети, че смъртта приближава, да легне на върха на скалите и да остави гарваните да я изкълват и разнесат върху черните си криле.

— Или това, или червеите. От двете предпочитам гарвановите криле.

Дъждът се усили още повече и започна да капе през покрива на беседката. Обявиха вечерта за приключена и Инман пропълзя под фургона, зави се в одеялата си и заспа. Когато се събуди, беше изминал един ден и отново се свечеряваше. На една спица беше кацнал гарван и го наблюдаваше. Инман стана и намаза раните си с мехлема, сдъвка билковото лекарство и пийна още малко лауданум и уиски. Жената му приготви още задушено с боб, а докато той се хранеше, тя поседя с него на стълбата на фургона. Разказа му дълга и протяжна история за една сделка с кози, заради която бе ходила чак до столицата. Вече била продала шест кози на някакъв мъж, държала парите в ръцете си, когато си спомнила, че иска да си вземе звънците. Мъжът отказал — сделката била приключена. Тя му обяснила, че звънците от самото начало не са били в цената, но той насъскал кучетата срещу нея и я прогонил. Късно същата вечер тя се върнала с нож и срязала кожените връзки, прибрала звънците, проклела го и си тръгнала необезпокоявана.

По време на разказа ѝ Инман беше доста замаян, защото вече чувстваше действието на лекарствата, но когато тя замълча, той протегна ръка и потупа набръчканата ѝ задебеляла ръка и каза:

— Героинята на козите звънци.

Заспа отново. Когато се събуди, беше тъмно и вече не валеше. Беше студено. Козите се бяха събрали около него, за да се стоплят, а миризмата им беше толкова остра, че очите му се насълзиха. Нямаше представа дали е още същата нощ или е изминал цял ден. През пода на фургона се процеждаха няколко лъча от лампа. Инман изпълзя върху мокрите листа. На източното небе се мержелееше късче луна и всички звезди си бяха по местата — студени и крехки. На върха над долчинката огромна гола скала се извисяваше на фона на небето като страж, готов да посрещне някоя внезапна атака от небесата. Инман усети силно желание да върви. Почука на вратата на фургона и зачака старицата да го пусне, но отговор не последва. Той отвори вратата и влезе — вътре нямаше никой. Огледа бюрото с книгата. Взе една тетрадка и я отвори на рисунка на кози. Имаха очи и крака като човеци, надписите под тях почти не се четяха, но изглежда идеята беше да се сравни поведението на козите при топло и студено време. Инман разлисти нататък и откри рисунки на растения, после още кози във всякакви възможни пози, всички оцветени бедно с приглушени цветове, сякаш бяха направени с боя за дрехи. Прочете бележките, които придружаваха рисунките; разказваха за това с какво се хранят козите, как се държат едни към други и в какви настроения изпадат в различните дни. Сякаш целта на жената бе да запише до последната подробност техните навици и култура.

„Това не е живот — мислеше си Инман. — Отшелник сред облаците.“ Без злобни думи. С мисли, насочени единствено към най-изящните Божи творения. Но колкото по-дълго разглеждаше тетрадката, толкова повече се питаше какво ли е за тази жена да брой десетилетията, да отмерва изминалите години от едно събитие в младостта си — романсът с русокосото момче, за което е искала да се омъжи, вместо за онзи старец или някой особено прекрасен есенен ден; танците същата вечер след жътва; по-късно на верандата, на светлината на кехлибарената луна, показала се иззад дърветата; целувката на момчето с полуотворени устни, докато вътре цигуларите свирят стара мелодия, която тя е свързала завинаги с неразумната си младост. Толкова много години са изминали от онзи ден, че дори и без този спомен цифрата би изглеждала безумно тъжна.

Инман се огледа и установи, че в цялото жилище няма и парче стъкло и следователно предположи, че жената се грижи за облеклото си само по инстинкт. Дали изобщо знаеше как изглежда в момента? Дълга бледа коса, тънка като паяжина, кожата около очите и устата провиснала и сбръчкана, стърчащи от ушите косми. Само бузите ѝ бяха розови, а кръглите ѝ очи все още чисти и сини. Ако ѝ покажеш огледало, дали ще се отдръпне изненадана и изплашена от онова, в което се е превърнала, докато съзнанието ѝ все още пази образа от десетилетия назад? Човек може да изпадне в подобно състояние, ако живее толкова далеч и сам.

Инман дълго време чака жената да се върне. Зазори се и той загаси лампата, начупи малко клони и ги сложи до печката. Искаше да тръгва вече, но не и без да ѝ е благодарил. Тя се върна едва към обяд. Появи се на вратата, хванала здраво за краката няколко заека.

— Трябва да тръгвам — каза Инман. — Искях само да видя дали мога да ви платя за храната и лековете.

— Можеш да опиташ, но няма да приема.

— Ами тогава, благодаря.

— Виж сега, ако имах син, щях да му кажа това, което казвам и на теб. Пази се.

— Обещавам — каза Инман.

Обърна се да излезе, но тя го спря.

— Ето, вземи това. — Подаде му квадратно парче хартия, на което много прецизно беше нарисувано извито синьо-лилаво клонче с есенни боровинки.

---

[1] Tavern (англ.) — кръчма, пивница. — Б.пр. ↑

СВОБОДОЛЮБИВИ ДИВАЦИ

Още с първите лъчи на зората Руби вече бе станала и отишла към къщата, за да запали печката, да сложи тенджера жито и да изпържи няколко яйца. Беше още почти тъмно, а въздухът беше тежък от мъглата, която обгръщаше Блек Коув в продължение на един-два часа почти всяка сутрин и през всеки сезон освен зимата. Но когато се приближи до къщата, различи мъж с тъмни дрехи, застанал до хамбара. Тя отиде право на верандата, влезе и взе пушката, която винаги стоеше заредена и закачена на два пирона над вратата. Откачи и двата предпазителя и забърза към хамбара.

Мъжът беше с голяма мека сива шапка ниско над очите, а главата му беше наведена. Облегнал бе рамо на стената с кръстосани крака и вирнати пръсти. Непринуден като пътник, подпрял се на някое дърво на пътя в очакване на пощенската каретата, като междуременно си запълва времето, унесен в собствените си мисли.

Дори на слабата светлина на утрото, Руби видя, че е облечен в дрехи от много качествен материал и изработка. Ботушите му, макар и малко ожулени, подхождаха повече на земевладелец, отколкото на крадец на зърно. Само едно нещо показваше, че не е спокоен в настоящата си поза. Дясната му ръка се намиреше в дупката на цепнатината между дъските.

Руби отиде право при него с леко приведена пушка, но все пак насочена горе-долу на височината на коленете му. Готова беше да го нахока порядъчно заради кражбата на зърно, но когато се приближи, той вдигна глава, за да може да вижда изпод шапката си. Погледна Руби, ухили се и каза:

— Не стреляй.

— Значи не си мъртъв?

— Още не — каза Стоброд. — Сега освободи баща си.

Руби подпря пушката на стената, отключи вратата и влезе. Измъкна капана от пода и отвори челюстите му, които стискаха ръката на Стоброд. Излезе навън. Независимо от навития плат, когато извади

ръката си от процепа, от премазаната китката капеше кръв. Ръката беше посиняла чак до лакътя. Разтърка я. Извади ленена кърпа, свали шапката си и избърса челото и врата си.

— Дълга нощ прекарах в капана.

— Не се съмнявам. — Огледа го отгоре до долу. Беше променен. Изглеждаше толкова стар. Косата му беше наполовина окапала, бакенбардите бяха прошарени. Но изобщо не беше напълнял. Все още беше просто дребно хърбаво човече.

— На колко години си сега?

Той размърда устни, докато смяташе на ум.

— Може би на четирийсет и пет — каза най-накрая.

— Четирийсет и пет.

— Горедолу.

— Не ти личи.

— Благодарско.

— В обратния смисъл.

— О!

— Ако беше някой друг, щях да попитам защо крадеш зърно, като не изглежда да ти липсват пари. Но те познавам достатъчно добре. Обикаляш наоколо, оттук малко, оттам малко, докато събереш за една чашка. А костюмът си го откраднал от някого или си го спечелил на карти.

— Нещо такова.

— Избягал си от полка, предполагам.

— Дължаха ми отпуск, понеже съм герой.

— Ти?

— Бях начело на всички битки, които водихме — обясни Стоброд.

— Чувала съм, че офицерите обичат да пускат напред най-големите идиоти. Така се отърват по-бързо от тях.

После, преди Стоброд да успее да отговори, продължи:

— Ела с мен — Взе пушката и влезе в къщата. Каза му да седне на верандата и да изчака. Вътре запали огъня и сложи джезве за кафето. Омеси бисквитено тесто и зашета, за да приготви закуската. Бисквити, овесена каша и яйца. Няколко резена пържен бут.

Ейда слезе, седна на стола си до прозореца да изпие кафето си, начумерена както обикновено сутрин.

— Най-накрая хванахме нещо в капана — започна Руби.

— Крайно време беше. Какво е?

— Баща ми. Отвън е, на верандата — отвърна Руби, докато бъркаше тигана с белезникавата мазнина от бута.

— Моля?

— Стоброд. Върнал се е от фронта. Но жив или не, той не значи нищо за мен. Ще му дам да закуси, после да хваща пътя.

Ейда стана и надникна през вратата към слабия гръб на Стоброд, който седеше свит на кълбо. Държеше лявата си ръка изпъната пред себе си, тананикаше си и потупваше дланта си с пръсти, сякаш се опитва да пресметне нещо.

— Можеш да го поканиш да влезе — каза Ейда, когато се върна при стола си.

— Може да изчака и там.

Когато закуската беше готова, Руби занесе чинията му навън на масата под крушата. Двете с Ейда закусиха в трапезарията, през прозореца виждаха как Стоброд яде бързо и хищнически, а шапката му подскачаше в тон с дъвченето. Само дето не облиза чинията си.

— Можеш да закуси тук — обади се Ейда.

— Има граници, които отказвам да премина.

Излезе да вземе чинията му.

— Имаш ли къде да отидеш? — попита тя Стоброд.

Той разказа, че наистина имал дом и своеобразна общност, защото се сдушил с някаква група въоръжени бандити. Живеели в дълбока пещера в планината като свободолюбиви диваци. Искали единствено да ловуват, да ядат и да лежат пияни по цяла нощ и да правят музика.

— Е, предполагам, че това е точно като за тебе. Целта на живота ти винаги е била да танцуваш цяла нощ с бутилка в ръка. Вече те нахраних. Можеш да се измиташ. Нямаме нищо повече за теб. Ако отново дойдеш да крадеш зърно, може да те застрелям и да знаеш, че не зареждам със сол.

Плесна с ръце към него, сякаш гони добитък и той се отдалечи с бавни крачки и ръце в джобовете по посока на Студената планина.

* * *

Денят беше топъл, светъл и сух. Вече цял месец се радваха на добро време и само леки сутрешни дъждове. Листата бяха окапали, а онези, останали още по дърветата, бяха спаружени като студени пръжки. Тракаха високо на вятъра и под краката на Руби и Ейда, докато вървяха към плевнята да видят как върви сушенето на тютюна. Широките листа бяха завързани откъм стъблото и висяха в редица надолу от коловете, завързани под напречните греди на плевнята. В увесените разперени листа, които се разтваряха като стари пожълтели памучни рокли, имаше нещо човешко, нещо женствено. Руби вървеше между редиците, докосваше листата, стриваше малко между пръстите си. Обяви, че всичко е наред благодарение на хубавото и сухо време и на грижата, с която го бяха засадили и обрали в най-подходящия момент. Скоро щяха да могат да го накиснат и пресоват, и да го продадат.

Руби предложи да си починат на сеновала — прекрасно място за седене. Покатери се по стълбата, седна разкрачена на широкия праг и увеси крака в празното пространство по начин, който, според Ейда, друга зряла жена не би си позволила.

Отначало Ейда се колебаеше. Седна в сеното върху краката си с пригладени поли. Руби я погледна развеселено, сякаш искаше да каже: „Аз мога да си го позволя, защото никога не съм била нормална, ти също можеш, защото отскоро и ти не си.“ Ейда отиде при нея на прага и седна. Седяха така, дъвчеха стръкчета сено и си клатеха краката като хлапаци. През голямата врата се виждаше хълма с къщата и над нея, отвъд горните ливади, чак до Студената планина, която изглеждаше толкова близка и острозъба в сухия въздух, цялата осеяна с петна в цветовете на есента. Къщата изглеждаше спретната, чисто бяла. От черния кухненски комин се точеше тънка синкава ивица дим. После вятърът се втурна през долината и го завъртя.

— Казваш, че искаш да разбереш живота на тази земя — каза Руби.

— Да.

Руби стана, коленичи до Ейда и закри очите ѝ с длани.

— Чуй. — Ръцете ѝ бяха топли и груби върху лицето на Ейда. Миришеха на сено, тютюневи листа, брашно и нещо по-дълбоко, чист животински мирис. Ейда почувства тънките им кости върху трепкащите си клепахи. — Какво чуваш?

Ейда чу вятъра в клоните на дърветата, сухото трополене на късните им листа и точно това описа.

— Дървета! — процеди Руби презрително, сякаш точно такъв глупав отговор бе очаквала. — Просто дървета?! Явно имаш още много да учиш.

Свали ръце от лицето ѝ, върна се на мястото си и повече не спомена за това. Ейда заключи, че е имала предвид, че това е отделен свят и докато Ейда не се научи да различава тополата от дъба по това време на годината, когато е най-лесно, няма дори да е започнала да опознава това място.

По-късно следобеда, независимо от топлината, светлината беше така крехка и синкава, че показваше ясно — годината вече приближава края си. Без съмнение това беше един от последните топли сухи дни и в негова чест Ейда и Руби решиха да вечерят навън, на масата под крушата. Опекоха телешко филе, което Еско беше донесъл. Опържиха картофи и лук и поляха няколко късни марули с мас, за да омекнат. Бяха очистили нападалите листа от масата и тъкмо приготвиха местата си, когато Стоброд се появи от гората. Носеше конопен чувал, приближи се и седна на масата, сякаш в джоба си имаше официална покана.

— Само кажи и ще го прогоня отново — каза Руби на Ейда, но тя отвърна:

— Има достатъчно за всички.

По време на храненето Руби не говореше, а Стоброд заговори с Ейда за войната. Искаше му се скоро да свърши, за да може да слезе от планината, но се опасяваше, че тя ще продължи дълго и за всички ще настъпят трудни времена. Ейда се чу да се съгласява, но като погледна окъпаната в слаба синя светлина долина, трудните времена ѝ се сториха много далеч.

Когато се навечеряха, Стоброд вдигна торбата си от земята, извади цигулка и я сложи на колене. Беше някакъв нов модел, защото там, където обикновено се намираще извитата част, имаше увита резбована змийска глава, издялана толкова прецизно, че се виждаха дори и люспите. Ясно беше, че Стоброд много се гордее с нея и с право, защото макар цигулката далеч да не беше идеална, той сам я бе направил през дните си на беглец. Предишната му откраднали по пътя

към дома и така, поради липса на модел, той бе направил новата по памет. Приличаше на рядък артефакт от праисторическата епоха.

Обърна я от всички страни, за да се наслади на вида ѝ и им разказа как е била създадена. Прекарал три седмици сред скалите в търсене на смърч, клен и чемшир и когато изсъхнали, седял часове наред да дялка отделните части. Изрязал форми и скоби, които сам измислил. Сварил дървесината за страничните части, докато омекне, а после ги оформил така, че когато се охладят, да не се разглобят. Издялал струнника, магаренцето и грифа. Сварил еленски копита за лепило. Издълбал дупки за ключовете, сглобил всички части и я оставил да съхне. После завързал кутията с помощта на тел, боядисал чемширения гриф в тъмно с разни корени и часове наред дялкар змийската глава върху извитото тяло. Накрая откраднал малко лак от работилницата на някакъв човек и я завършил. Закрепил струните и я настроил. Дори една нощ излязъл и подстригал опашката на един кон, за да си направи лъка.

Огледал направеното и решил, че остава да направи само едно — да убие змия. От известно време си мислел, че ако вкара извитата част в пръстени от опашката на гърмяща змия, звукът значително ще се подобри, ще придобие звън и глас като никой друг. Колкото повече змии, толкова по-добре. Описваше го, както се описва боен поход. Щял да достигне така желаното музикално съвършенство, както от реалното присъствие на пръстените в цигулката, така и от мистичната самодисциплина при търсенето им.

За тази цел обикалял из Студената планина. Знаел, че в първите хладни есенни дни, змиите се раздвижват в очакване на зимата и си търсят дупки. Убил няколко доста големи змии, но след това установил, че малките им опашки далеч не са достатъчни. Най-накрая, след като се изкатерил нависоко, там, където растат само ели, се натъкнал на огромна стара гърмяща змия, излегнала се на слънце на един плосък камък. Не била прекалено голяма на дължина, защото те не стават много дълги, но тялото ѝ било по-дебело от човешка ръка. Петната по гърба ѝ вече се били слели изцяло в черно. Пръстените по опашката ѝ били почти колкото пръста му. Докато го разказваше на Ейда, Стоброд показва пръст и посочи чак до кокалчето.

— Толкова бяха дълги — и посочи с отсечени движения отделните пръстени.

Стоброд отишъл близо до камъка и казал на змията: „Слушай, сега ще взема тези пръстени.“ Огромната змия имала глава колкото мъжки юмрук, която вдигнала от камъка и огледала Стоброд с тесните си жълти очи. Увила се почти в кръг в знак, че предпочита да се бие, отколкото да се отмести. Размърдала опашка за миг, за да загрее. После започнала да трака с толкова ужасяващ звук, че мозъкът на човек да се смрази.

Стоброд инстинктивно отстъпил една крачка. Ама пък толкова много искал пръстените. Извадил ножа си и отрязал чаталест прът, дълъг около метър и половина, и се върнал при змията, която не била помръднала и сякаш се радвала на предстоящия сблъсък. Стоброд застанал на около метър от мястото, докдето преценил, че може да стигне змията. Змията се изправила, вдигнала глава още по-високо. Стоброд я предизвикал с вик и размахал пръта пред лицето ѝ. „У-у-у!“ Змията продължила да трака с опашка невъзмутимо. „Уа-а-а!“ — извикал Стоброд и я побутнал с пръта. За миг силата и височината на тракането намалели, докато змията се раздвижвала. После замлъкнала, сякаш дълбоко отегчена.

Очевидно бил нужен по-голям дразнител. Стоброд се приближил и клекнал. Стиснал ножа със зъби и хванал чаталестия прът в дясната си ръка, насочен нагоре. Размахал бързо лявата си ръка в обсега на змията. Тя се хвърлила, успоредно на земята, със зинала уста и насочени надолу зъби. Розовата вътрешност на устата ѝ изглеждала огромна като разтворена длан. Но не уцелила.

Стоброд натиснал с пръта и заклецил главата ѝ за скалата. С бързи движения стъпил отгоре ѝ. Сграбчил бясно размахващата се опашка. Извадил ножа от устата си. Отрязал пръстените до дъно и отскочил назад като изплашена котка. Змията се сгърчила, съвзела се и отново се изправила готова за удар. Опитала се да заграка, макар че на мястото на опашката сега имало само празно кървящо пространство. „Живей, ако искаш!“ — казал Стоброд и си тръгнал, размахвайки отрязаните пръстени. Вярвал, че от този момент нататък всяка нота, която излезе изпод лъка му, ще има нов глас. Защото някъде под него ще се намира смъртния вик на змия.

След като разказа на Руби и Ейда за създаването на цигулката, Стоброд я загледа, сякаш е чудо на чудесата. Взе цигулката и я вдигна пред тях като музееен експонат, част от демонстрация, целяща да

покаже, че в някои отношения е различен от мъжа, който преди време заминал на война. Смяташе, че войната бе променила него и музиката му по някакъв начин.

— Някои казват, че сега свиря като човек, обхванат от треска — каза той в своя защита.

Обясни, че преосмислянето е било неочаквано. Случило се близо до Ричмънд, през януари 1862-ра. Неговата част изграждала зимни укрепления. Един ден някакъв мъж дошъл в лагера да пита за цигулар и го изпратили при Стоброд. Обяснил, че сутринта, докато палела огъня, петнайсетгодишната му дъщеря по навик сипала керосин върху подпалките. Този път обаче той попаднал върху горящи въглени. Избухнали в лицето ѝ, секунди след като затворила печката. Чугуненият капак излетял и паднал върху главата, а огненият поток обгорил тялото ѝ до кост. Не ѝ оставало много. В това нямало никакво съмнение. Но след един-два часа дошла в съзнание и когато я попитали какво може да облекчи страданието ѝ, тя отговорила, че би желала да чуе музика от цигулка.

Стоброд взел инструмента и последвал човека до дома му на един час път. В спалнята се било събрало цялото семейство. Обгореното момиче било подпряно на възглавници. Косата ѝ била залепнала, а лицето приличало на одран бобър. Възглавницата до главата била влажна, където кожата ѝ се била разтекла. Над ухото имала дълбока рана от капака. Вече не кървяла, но още не била потъмняла. Тя огледала Стоброд, бялото на очите ѝ се откроявало страшно на фона на оголената плът. Помолила го да изсвири нещо.

Стоброд седнал на един стол до леглото и започнал да настройва цигулката. Толкова дълго се занимавал с ключовете, че момичето казало:

— По-добре започвай, ако искаш да чуя.

Стоброд започнал с „Грахови зърна“, после „Сали-Ан“ и така минал целия си репертоар от шест песни. Всичките са танцови песни и той знаел, че не са много подходящи за случая, та се опитал да ги забави, но те отказвали да се подчинят, независимо колко бавно било темпото. Когато свършил, момичето било още живо.

— Исвири ми още нещо — помолило момичето.

— Не знам повече.

— Жалко. Какъв цигулар си тогава?

— Некадърен и прост.

Това накарало момичето да се усмихне за миг, но болката от това се изписала в погледа ѝ и усмивката бързо посърнала.

— Тогава измисли една песен за мен.

Стоброд бил изумен от тази необичайна молба. Никога не си бил помислял да опита да композира.

— Не мисля, че ще мога.

— Защо не? Никога ли не си мислил за това?

— Не.

— Значи най-добре да започнеш веднага. Нямаме много време.

Той помислил за минутка. Подръпвал струните и настройвал отново. Допрял цигулката до брадичка, прокарал лъка по струните и сам се изненадал от последвалия звук. Мелодията, която засвирил, била бавна и накъсана и той напипвал настроението главно чрез ниски тонове и дълги паузи. Не би могъл да я назове, но мелодията била от онзи страшен и ужасен фригийски вид и когато майката на момичето я чула, избухнала в сълзи, скочила от стола и избягала навън.

— Не беше много хубава — казал той скромно.

— Напротив — отвърнало момичето. После извърнала лице, а дишането ѝ станало все по-накъсано и гъргорещо.

Бащата на момичето се приближило до Стоброд, хванал го за лакътя и го завел в кухнята. Сложил го да седне до масата, сипал му чаша мляко и се върнал горе в спалнята. Още преди Стоброд да изпразни чашата, мъжът се върнал.

— Отиде си — казал той. Извадил един долар от джоба си и го сложил в ръката му. — Ти наистина ѝ помогна.

Стоброд прибрал долара в джоба на ризата си и си тръгнал. Неведнъж по пътя към лагера се спирал и поглеждал цигулката си, сякаш я вижда за пръв път. Никога преди не се бил замислял да усъвършенства свиренето си, но сега му се сторило нужно да изсвири всички мелодии отново, сякаш всички имали спешна нужда от него.

Мелодията, която измислил за онова момиче, свирел всеки ден. Никога не му омръзвала и дори я смятал за толкова неизчерпаема, че дори да я свири всеки ден до края на живота си, всеки ден ще научава нещо ново. Пръстите му вече сами напипвали струните, ръката му знаела движенията на лъка, вече не мислел за свиренето. Нотите идвали без никакво усилие. Мелодията оживявала като навик, който

придава смисъл и ред в края на деня. Така, както с падането на нощта едни казват молитва, други проверяват резето на вратата, а трети пийват по едно.

От онзи ден нататък музиката все по-често витаела в ума му. Войната не го интересувала. Рядко се появявал, но и на никого не липсвал особено. Постепенно предпочел да прекарва колкото се може повече време в задимените кръчми на Ричмънд — мръсни места, които вонели на нечисти тела, разлят алкохол, евтин парфюм и пълни нощни гърнета. Всъщност още от самото начало на войната гледал да прекарва възможно най-много време по такива места, но сега разликата била, че се интересувал предимно от удивително музикалните негри, които често свирели за посетителите. Много нощи бродел от място на място, докато намери човек, който да свири на струнен инструмент с майсторлък — някой самороден талант. Изваждал цигулката и свирел до зори, и всеки път научавал по нещо ново.

Отначало прекарвал следобедите си в настройване, опипване и подготовка за свиренето. После започнал да се заслушва в думите на негърските песни, възхитен от способността им да изразят всяко свое желание, всеки страх в живота си толкова ясно и с такава гордост. Скоро започнал да усеща, че научава за себе си неща, които преди не е подозирал. Едно от най-изненадващите му открития било, че за него музиката е нещо повече от удоволствие, нещо много по-дълбоко. Групирането на звуците, фигурите, звънът и заглъхването му носели утеха. Музиката му казвала, че има правилен начин, по който трябва да са подредени нещата, за да не бъде животът винаги объркан и неясен, а да има форма и цел. Това било силен аргумент против разбирането, че нещата просто се случват. По това време вече знаел деветстотин мелодии за цигулка, от които няколкостотин бил композирал сам.

Руби се усъмни в цифрата, като посочи, че пръстите на ръката винаги са задоволявали необходимостта му да брой във всички останали аспекти на живота.

— Никога не е имал нещо, което да може да преброи с повече от десет.

— Деветстотин — повтори Стоброд.

— Ами тогава изсвири една.

Стоброд поседя така замислен няколко мига, прокара палец по струните, завъртя един ключ, изпробва звука и продължи така, докато постигна екзотична настройка в „ми“ с три позиции по-надолу, така че да е в хармония с „ла“.

— На тази така и не измислих име — каза той. — Вероятно може да се нарече „Зеленоокото момиче“.

Когато докосна лъка до струните, звукът беше изненадващо чист, остър и ясен, а изобилието в резултат на настройването даваше любопитно дисониращи хармонични ефекти. Мелодията беше бавна и ладова, но с възискателен ритъм и в широк диапазон. Дори повече, мелодията непрестанно внушаваше потискащата мисъл, че е преходна, тук е и я няма, че е непостоянна. Основната тема беше копнежът.

Ейда и Руби гледаха с изумление как Стоброд отваря музиката. Очевидно, поне за това мрачно парче, се бе отказал от кратките резки движения на лъка, познати на всички цигулари и с протяжни докосвания изкарваше ноти с невероятна сладост и пронизителност. Такава музика Руби никога не бе чувала. Нито пък Ейда, ако трябва да бъдем точни. Той свиреше с лекота, сякаш си поема дъх и в същото време изцяло убеден, че тя заслужава свой собствен живот.

Когато Стоброд привърши и свали цигулката изпод наболата си сива брада, последва дълго мълчание, в което гласовете на жабите при потока звучаха особено тъжни и безнадеждни пред идващата зима. Той погледна Руби, сякаш подготвен за някоя груба забележка. Ейда също я погледна. Нейното изражение обаче говореше, че ще е нужна повече от една прекрасна мелодия, за да се смекчи сърцето ѝ. Не го погледна, а се обърна към Ейда:

— Наистина е странно, че едва на тези години е намерил единствения инструмент, с който изобщо е способен да работи. Толкова жалък човек, че най-яркото събитие в живота му е боят, дето изял, когато го хванали да краде месо.

За Ейда обаче бе почти чудо, че точно Стоброд ще бъде доказателството, че независимо как човек е пропилял живота си, винаги може да намери пътя към спасението, макар и само отчасти.

БРАЧНОТО МИ ЛОЖЕ, ПЛУВНАЛО В КРЪВ

Инман обикаляше из планината дни наред, загубен и обграден от мъгла и мрачно време. Сякаш валеше от млада луна до стара, макар че кой можеше да каже с това облачно небе, освен ако не се е сетил да брои дните от падането на първата капка дъжд. Инман не беше виждал слънце, луна или звезди поне от седмица и нямаше да се изненада, ако накрая се окаже, че през цялото време се е въртял в кръг или в по-сложни геометрични фигури, но все така без посока. За да не се отклонява от пътя, той се опитваше да избира отправни точки право пред себе си, някое дърво или скала, към които да върви. Продължи да го прави, докато не го осени мисълта, че всички тези отправни точки може да са свързани в един голям кръг, а вървенето в голям кръг по нищо не се различава от вървенето в малък. Така той вървеше слепешком през мъглата, тръгваше по онази пътека, която в момента му се струваше да води на запад и се опитваше да се задоволи единствено с факта, че се движи.

Бе използвал лековете на старата жена докрай и не след дълго раните на главата му се превърнаха в малки набръчкани белези, а мястото на врата му беше само твърда сребриста линия. Болката заглъхна, усещаше я като нещо далечно, с което можеше да свикне. Мислите му обаче не се бяха излекували толкова бързо.

Във войнишката му раница вече нямаше храна. Отначало ловуваше, но дивечът сякаш бе напуснал високите елаци. После се опита да лови раци, които да си вари, но откри, че се труди в продължение на часове, за да събере достатъчно да напълни шапката си, а когато ги изяде, не се почувства особено сит. Обели кората на един малък бряст и я сдъвка, изяде гуглата на голяма колкото тиган рубиненочервена манатарка, но само след петнайсет минути отново умираше от глад. Скоро започна просто да пие шепа вода от потоците и да отскубва малко трева от брега.

Един следобед се улови, че лази по мъхнатата земя до потока и пасе трева като диво животно, с мокра до ушите глава, с остър вкус на

кресон в устата и нито една мисъл в главата. Погледна в една локва и видя образа си да отвърща на погледа му — трепкащ и зловещ. Мигом бръкна във водата, за да го размъти, нямаше желание да се гледа.

Господи, само да можеха да ми пораснат крила и да полетя. Щях да се махна от това място, понесен от големите си крила нагоре и надалеч със свистящия вятър. Светът ще се разстеле под мен като ярка рисунка на свитък хартия, а хълмовете ще преодолявам просто и без усилия. Ще се издигам нагоре и нагоре, докато се превърна в малка черна точка в небето. Ще замина някъде. Ще живея сред клоните на дърветата и високите скали. Хора може да се появяват от време на време като пратеници, дошли да ме привлекат обратно към човечеството, но всеки път без успех. Ще отлетя към някой висок връх и ще кацна да наблюдавам ярката светлина на всеки един ден.

Седна и се заслуша в ромона на потока по заоблените камъни, тропота на дъждовните капки по ниските листа. Мокра врана кацна на един кестен и се опита да отърси водата от перата си, после се сви с болнав вид. Инман се изправи на два крака, каквото бе предопределението му, преди да тръгне по една рядко използвана пътека.

По някое време на следващия ден Инман започна да усеща, че го следят. Изви се и видя дребен мъж с малки свински очи, облечен в избелял комбинезон и черно сако. Вървеше безшумно зад него. Можеше почти да протегне ръка и да го хване за врата.

— Кой, по дяволите, си ти? — попита Инман.

Мъжът скочи сред дърветата и се скри зад една фиданка. Инман отиде до дървото и погледна зад него.

Продължи по пътя си, като непрекъснато поглеждаше назад. Понякога се обръщаше рязко, за да изненада потайния си преследвач и понякога той наистина беше там, на известно разстояние сред дърветата. „Опитва се да установи посоката ми, а после ще се върне да каже на военната полиция“ — мислеше си Инман. Извади пицова си и го размаха.

— Ще те застрелям — извика той на дърветата. — Гледай само как ще го направя. Изобщо няма да се замисля. Ще пробия дупка като за куче в стомаха ти.

Мъжът с малките очички изостана, но продължи да го следва като притичваше от дърво на дърво.

Накрая, точно когато Инман излизаше от един завой на реката, мъжът се появи иззад една скала пред него.

— Какво искаш, за Бога? — извика Инман.

Дребният мъж допря два пръста до устни и ги задържа за момент. Инман разпозна жеста като един от знаците на „Червена лента“ или „Героите на Америка“, не си спомняше кои точно. Един доброволец в болницата беше им разказвал за такива симпатизанти на федералната кауза. По отношение на тайните знаци, можеха да се сравняват единствено с масоните. Инман отвърна с тайния сигнал — прокара пръст до дясното си око.

Мъжът се усмихна.

— Мрачни времена настанаха — Инман знаеше, че това също е код. Правилният отговор беше „Да, но очакваме по-добри.“ После мъжът щеше да каже: „Защо?“ и Инман щеше да отговори: „Защото търсим спасителното въже.“

Вместо това Инман каза:

— Може да престанеш. Не съм от „Героите на Америка“ или подобни. Не ме интересуват подобни каузи.

— Да не си дезертирал?

— Сигурно щях да съм, ако имаше къде.

— Значи всичко опира до конкретния случай, аз съм предан горе-долу, колкото тебе. Синът ми загина в Шарпсбърг и оттогава не давам пукната пара за никоя от страните.

— Аз бях в битката при Шарпсбърг — каза Инман.

Мъжът протегна ръка:

— Потс.

Инман стисна ръката му и се представи.

— Как беше при Шарпсбърг? — попита го Потс.

— Горе-долу като всички останали, само че доста по-голяма от обичайното. Първо те хвърляха бомби срещу нас и ние срещу тях. Последва атаката, стрелбата, оръдията и куршумите от мускети. Много момчета загинаха.

Постояха малко да огледат гората наоколо, после Потс каза:

— Изглеждаш изпосталял като скелет.

— Не съм ял много, а и бързах с всички сили, ама и така не съм напреднал много.

— Бих ти дал нещо да хапнеш, ако имах, но нямам. Три-четири мили надолу по пътя има едно добро момиче, ще те нахрани, без да задава излишни въпроси.

Вятърът брулеше дъждовните капки косо и парещо. Инман се уви в одеялото си и продължи да върви, без да забавя крачка. Приличаше на отшелник с качулка и наметало, завърнал се от миналото, мрачен монах, бродещ в търсенето на доброто в душата си, в непрестанен ход, за да избегне омърсяването от допира със света. От носа и брадата му се стичаше вода.

След час стигна до къщата, за която Потс му беше говорил — самотна тясна колиба от дялани трупи, сковани над пътя, на входа на тъмна долина. Прозорците бяха обковани с хартия. Тънка ивица кафяв дим от пръстения комин се носеше на вятъра. В малка кошара на хълма се размърда прасе. Между къщата и комина имаше курник. Инман мина през портата в оградата и извика, за да обяви присъствието си.

Дъждът вече беше примесен с остри парченца сняг, които шихаха лицето му толкова силно, че за момент си помисли, че ще си глътне бузите. Докато чакаше, се загледа в един храст отсреща на оградата, по чиито червени плодове ледените късчета вече започнаха да се задържат. Извика отново и млада жена, почти момиче, отвори вратата със скърцане, показа глава, после отново се скри. Чу изскърцването на резето. „Има основание да се страхува“ помисли си Инман.

Извика още веднъж, като този път добави, че го изпраща Потс за малко храна. Вратата се отвори и момичето излезе на верандата.

— Защо не каза веднага?

Беше красива, дребна и слаба със свежа кожа. Косата ѝ беше кестенява, носеше басмена рокля на цветя, която никак не беше подходяща за това мразовито време. Инман откачи веригата от пилона на портата и се качи на верандата, като междуременно започна да се съблича. Свали одеялото и го закачи в края на верандата да се изцеди. Свали раницата и сухарната си торба и ги сложи на сухо на верандата. После застана в очакване сред падащия лед.

— Ами хайде, заповядай — покани го момичето.

— Ще си платя за храната — уточни Инман и застана до нея.

— Не съм в цветущо положение, но не съм изпаднала чак дотам, че да вземам пари за малкото, което мога да предложа. Има само

царевична питка и боб, това е.

Обърна се и влезе в къщата. Инман я последва. Стаята беше тъмна, осветявана единствено от огъня и малкото кафеникава светлина, която влизаше през хартията на прозорците и падаше върху равния дървен под. Макар да беше почти изцяло празна, стаята без съмнение беше чиста. Имаше съвсем малко мебели: маса, два стола, шкаф и плетено легло.

Като се изключи юргана на леглото, в стаята нямаше почти никаква украса. Нямаше снимка на любимия или икона на Исус, нито дори изрезки от списания по стените, сякаш тук бяха в сила строги правила по отношение на идолопоклонничеството. Нямаше дори малка фигурка над камината, или извивка на машата за огнището. Единствен юрганът придаваше завършеност за окото. Беше извезан с мотиви, нетипични за този край. Нямаше звезди или цветя, птички или млекар, или върбови клонки, а представляваше изцяло измислена басня или зодиак от полуреални същества. Сред цветовете преобладаваха убито червено, зелено и жълто, които могат да се получат от кора, цветя и орехови черупки. Освен кафяво, в цялата стая нямаше други цветове, с изключение на свежото личице на наскоро родено бебе, което се бе свило в грубата плетена люлка от борови клони.

Докато оглеждаше стаята, Инман осъзна колко е мръсен. В това чисто затворено пространство той установи, че от дрехите му се носи ужасна миризма на пот от дългото ходене. По ботушите и панталоните му имаше засъхнала кал чак до коленете и при всяка стъпка оставяше следи след себе си. Мина му през ум да свали ботушите, но се опасяваше, че чорапите му ще вонят на гнило месо. Вече доста време не бе ходил бос. Колибата не беше стара и все още се усещаше свежият аромат на издяланите дървета — кестен и бук — който караше Инман да се чувства мръсен и объркан.

Жената придърпа единия стол към огнището и го покани да седне. След минути от прогизналите му дрехи вече се издигаше едва забележима пара, а от подгъвите му по дървения под се бяха образували локвички кална вода. Той погледна краката си и забеляза, че част от подпората на огнището зад тях бе одрана и побеляла.

Тенджерата с шарен боб се люлееше на дръжката си, окачена на железен прът на стената на огнището. Жената му сервира пълна чиния с боб, хляб и голяма глава лук. Остави кофа прясна вода с черпак.

— Можеш да ядеш на масата или направо тук. Тук е по-топло.

Инман взе чинията, ножа и лъжицата в скута си и се нахвърли върху храната. Част от него искаше да бъде възпитан, но скоро не устоя на напора на друга, животинска част от мозъка му и той започна да се храни шумно и с големи хапки, до дъвчене опираше само при крайна нужда. Отказа се да реже лука и започна да го ръфа като ябълка. Наливаше горещия боб в устата си и ръфаше краищата на мазния хляб с такава скорост, че дори сам се изплаши. Чорбата на боба се стичаше по брадата му и капеше по ризата му. Дишането му беше накъсано и носът му свиреше от липсата на ритмично дишане.

С известно усилие успя да забави дъвченето си. Изпи няколко глътки студена вода. Жената беше издърпала стола до другата страна на огнището, седеше и го гледаше, както човек гледа диво прасе да се храни с мърша, тоест с известна доза изумление и отвращение.

— Извинете ме. Не съм ял от дни. Само трева и вода от потоците.

— Няма нужда да се извиняваш — каза тя с такъв тон, че Инман не можа да разбере дали последната дума бе на опрощение или упрек.

Инман я погледна внимателно за пръв път. Наистина беше просто едно бледо слабо момиче, самичко в тази тъмна дупка, където слънцето никога не грееше дълго. Животът ѝ беше низ от лишения, дори копчета нямаше — забеляза, че горната част на роклята ѝ бе завързана с жилава клонка бръшлян.

— На колко години сте?

— Осемнайсет.

— Аз съм Инман. Вие?

— Сара.

— Как така живееш тук сама, Сара?

— Съпругът ми, Джон, замина да се бие. Загина неотдавна. Убили го във Вирджиния. Така и не видях детето си и сега сме само двете с малката.

Инман замълча и се замисли, че всеки мъж, загинал в онази война и от двете страни на барикадата е можел спокойно да опре пистолет до слепоочието си и да отнесе главата си с все същия резултат.

— Има ли кой да ти помага?

— Не.

— Как успяваш да се справиш?

— Ора колкото мога, сея малко жито, гледам и градината от другата страна на хълма, макар че тази година и двете реколти са слаби. Имам си каче с чукало и си меля брашно. И няколко кокошки за яйца. Имахме си и крава, но разбойниците от планините я взеха още през лятото, изгориха малката плевня, разбиха кошарата, взеха брадва и насякоха кучето ми на верандата, за да ме изплашат. Голямата свиня в кошарата е почти единствената ни храна за зимата. Скоро ще трябва да я заколя и умирам от ужас, защото все още не съм го правила сама.

— Ще ти трябва помощ — каза Инман. Изглеждаше прекалено крехка, че да коли и прасета.

— Да се нуждаеш от нещо и да го получаваш са неща, които в скоро време няма да станат едно и също. Вече всичките ми близки са мъртви, а и наоколо няма съседи, които да ми помогнат, освен Потс. А той не е много от полза, когато става дума за работа. Сама върша всичко.

След пет години вече щеше да се е състарила от този товар и в момента, в който го осъзна, Инман пожела да не бе стъпвал в тази къща, да беше продължил нататък, дори това да означаваше да падне покрай пътя и никога да не стане. С прискърбие си призна, че той самият лесно може да попадне във водовъртежа на нейния живот и да продължи да работи от тази вечер до смъртта си. Ако си позволеше да се замисли, щеше да види целия свят, надвиснал над това момиче като неизбежен смъртоносен капан, готов да се спусне и щракне.

Навън почти се беше стъмнило и стаята беше мрачна като меча дупка, осветявана единствено от слабата светлина на огъня. Момичето бе протегнало крака, за да се стопли. Обути бяха с дебели мъжки чорапи, навити на глезените, а роклята ѝ се бе повдигнала така, че той виждаше отблясъците на фините златисти косъмчета по гладката кожа на слабите ѝ прасци. Умът му беше толкова размътен от глада през изминалите дни, че му се прииска да ги погали подобно врата на нервен кон, който човек се опитва да успокои, защото във всяка частица от тялото ѝ прозираха знаците на отчаянието.

— Мога да ти помогна — чу се да казва Инман. — Малко е рано, но това време може да се приеме за подходящо за колене на прасе.

— Не бих могла да те моля за такова нещо.

— Не си ме молила. Аз предлагам.

— Ще трябва да ти предложи нещо в замяна. Мога да изчистя и зашия дрехите ти. Няма да им навреди. Онази голяма дупка на палтото ти има нужда от кръпка. Междувременно можеш да облечеш някои от дрехите на мъжа ми. На височина сте почти еднакви.

Инман се наведе и хапна още малко от чинията в скута си и скоро вече я обираше с коричка хляб. Без да го пита, Сара сипа още боб и му подаде парче хляб с вилицата. Бебето заплака. Докато той се трудеше над втората порция, тя отиде в тъмния ъгъл на стаята, разкопча роклята си почти до кръста и започна да кърми бебето, седнала с профил към Инман.

Той искаше да не гледа, но въпреки това видя закръглената ѝ гръд, пълна и искрящо бяла на слабата светлина. След малко тя отдели бебето от себе си и един лъч светлина попадна върху зърното ѝ.

Когато се върна при огнището, носеше сгънати дрехи и чифт чисти и здрави ботуши. Той ѝ подаде празната чиния, а тя остави дрехите и ботушите в скута му.

— Можеш да излезеш на верандата и да се преоблечеш. Ето и това.

Подаде му съд с вода, направен от дъното на кратуна, парче сив сапун и суха кърпа.

Той излезе навън. В края на верандата имаше дъска за пране, а на дървения кол над нея висеше малко кръгло огледало с ръждясала рамка. Мястото за бръснене на младия Джон. Малки късчета лед все още барабаняха по сухите листа, останали по черните дъбове, но откъм входа на долината се виждаха разкъсани облаци, зад които се показваше луната. Инман се сети за кучето, което нападателите бяха убили на верандата пред очите на момичето. Съблече се на студа, дрехите му бяха като одрана кожа, мокри, тежки и провиснали. Не се погледна в огледалото, а започна да се търка силно със сапуна и кърпата. Исипа останалата вода от кратуната върху главата си и се облече. Дрехите на починалия съпруг му бяха почти по мярка, меки и изтънели от прекалено пране, а ботушите паснаха идеално на краката му, макар като цяло да имаше чувството, че е навлякъл черупката на нечий друг живот. Когато влезе отново в колибата, се почувства като призрак — приел формата на миналото, без обаче да може нищо да промени. Сара беше запалила лоена свещ и миеше съдовете в един леген върху масата. Въздухът около светлината изглеждаше сгъстен.

Всички осветени предмети наоколо сякаш имаха ореол. Всичко останало, попаднало в сенките отвъд този кръг, бе сякаш напълно унищожено, завинаги. Извивката на гърба на приведеното над масата момиче бе за Инман форма, която няма да се повтори до края на живота му. Нещо, което трябва да съхрани в спомените, така че ако някога остарее, този спомен да му помогне — няма да върне времето назад, но поне ще е някаква утеха.

Седна на стола до огнището. Скоро момичето се присъедини към него и останаха така мълчаливи, загледани в червеникавите пламъци. Тя го погледна, изражението ѝ бе празно — красиво, но неразгадаемо.

— Ако имах плевня, можеше да спиш там. Но вече нямам.

— Хамбарът е достатъчен.

Тя погледна отново в огъня, сякаш да му каже да тръгва и той излезе на верандата, събра нещата си и мокрото одеяло и заобиколи къщата, за да отиде към хамбара. Облаците вече съвсем се разкъсваха и пейзажът наоколо започваше да се оформя под светлината на появилата се луна. Въздухът бе мразовит. Инман се покатери в хамбара, уви се колкото можа с одеялото сред кочаните царевича. Някъде в долината бухал извика няколко пъти, всеки път с по-нисък глас. Прасето се размърда, изгрухтя и после се смълча.

Инман знаеше, че го очаква студена и неудобна нощ, но като цяло приятна в сравнение с лежането на голата земя. Между дъските на хамбара се процеждаха лунни лъчи и Инман виждаше достатъчно, за да вземе пищова от раницата, да провери десетте заряда, да го отърка в ръкава на ризата на починалия съпруг и да нагласи спусъка наполовина дръпнат. Извади ножа си и го подпря на кожения ботуш, после се уви в одеялата да спи.

Не бе минало много време, когато се събуди от шум от стъпки по сухата шума. Протегна се и сложи ръка върху пистолета, като се движеше бавно, за да не изскърцат дъските. Стъпките замръзнаха на крачка от хамбара.

— Моля те, ела в къщата — каза младата жена и тръгна обратно.

Инман се дотътри навън, огледа се и пъхна пищова в колана на панталоните си, после вдигна глава към малкото късче небе над себе си. Орион се виждаше ясно и сякаш бродеше по билата на околните хълмове като някой, наумил си нещо и следващ целта си. Инман тръгна към къщата и докато приближаваше, видя, че хартията по прозорците

свети като японски фенери. Вътре установи, че момичето бе добавило дърва в огъня, чиито пламъци се издигаха нагоре и стаята беше по-светла и по-топла от всякога.

Тя беше в леглото, косата ѝ беше разплетена и се стелеше около раменете ѝ, лъскава на светлината на огъня. Инман отиде до огнището, подпря пищова на малката лавица над камината. Люлката беше придърпана до огъня и бебето спеше по корем, така че от него се виждаше единствено бледа рошава главица, която се подаваше изпод завивките.

— С този пищов приличаш на разбойник.

— Не мисля, че точно сега съм каквото и да е от познатите ни неща.

— Ако те помоля да направиш нещо, ще се съгласиш ли?

Инман помисли малко, за да подготви уклончив отговор, някъде в рамките на вероятностите, някакво изречение, което да не е изцяло ангажиращо. Отговорът му обаче беше:

— Да.

— Ако те помоля да легнеш при мен в леглото, но да не правиш нищо, можеш ли да го направиш?

Погледна я и се запита какво ли вижда тя, като го гледа. Някаква ужасяваща фигура, облечена с дрехите на съпруга ѝ. Явяване на дух, наполовина желан, наполовина вледеняващ? Очите му се спряха на юргана. Квадратите образуваха огромни животни, с големи очи и малки крака, тромави, но хералдически. Изглеждаха сглобени от откъслечни спомени за животни от нечии сънища. Телата им бяха съчленени от мускули, краката им бодливи, а виещите им гърла с огромни зъби — широко разтворени.

— Ще можеш ли?

— Да.

— Сигурна бях, иначе никога не бих те попитала.

Той отиде до леглото, изхлузи ботушите си, вмъкна се под завивките облечен и легна по гръб. Подложката върху нара беше напълнена с прясна слама и ухаеше на суха сладка есен, на фона на която се открояваше аромата на самото момиче, напомнящ за сухите лаврови листа по земята.

И двамата не помръдваха, сякаш между тях стоеше насочена и заредена пушка. След миг Инман я чу да се разтърсва от тихи ридания.

— Ще си тръгна, ако така ще се чувстваш по-добре.

— Тихо.

Тя продължи да плаче още известно време, после седна, избърса очите си в завивката и започна да разказва за съпруга си. От Инман искаше единствено да изслуша разказа ѝ. Всеки път, когато той се опитваше да каже нещо, тя му нареждаше да мълчи. В историята ѝ нямаше нищо забележително, освен че това беше нейният живот. Разказа му как с Джон са се запознали и влюбили. Как построили къщата, как тя работила рамо до рамо с него, сякла дървета, вдигала греди, ковала дъски. За щастливия живот, който планирали да имат в това забутано място, което според Инман едва ли можеше да предложи живот на когото и да било. За трудностите през последните четири години, смъртта на Джон, недостига на храна. Единственият щастлив лъч бил краткият отпуск на Джон — време на невероятно щастие, от което се родило бебето, което сега спеше до огнището. „Тя е единственото, което ме кара да продължавам да живея!“

Последните ѝ думи бяха:

— Прасето е добро. Хранила съм го с много кестени, а преди две седмици го прибрах от гората и му давах зърно, за да може сланината да се отдели. Толкова е дебело, че очите му почти се затварят.

Когато престана да говори, тя се пресегна и докосна белега на врата на Инман, първо с върха на пръстите си, после с цяла длан. Остави ръката си така за миг, после я отдръпна. Завъртя се с гръб към него и скоро дишането ѝ стана равномерно и дълбоко. Той предположи, че момичето е имало нужда просто да разкаже на някого колко тънка нишка представлява животът ѝ, където едно прасе може да действа като запушалка на цяла дамаджана мъки.

Макар да бе изтощен, Инман не можеше да се успокои. Докато Сара спеше, той лежеше буден и гледаше тавана и светлината, която постепенно заглъхваше с догарянето на дървата. Толкова отдавна не бе усещал нежния допир на женска ръка, че вече се смяташе за съвсем различен вид създание, от това, което някога беше. Осъден бе на наказанието на неопростените — никога да не познае нежност и животът му да бъде белязан от една-единствена мрачна грешка. А при тези тревожни мисли и непрестанна мъка дори и през ум не му мина да протегне ръка към Сара, да я придърпа към себе си и да я прегръща до сутринта.

Малкото сън онази нощ беше накъсан от видения, породени от бродериите на юргана. Зверовете оттам го преследваха в тъмна гора и нигде нямаше за него убежище. Всички в онова тъмно и нещастно царство се бяха събрали озлобени и настръхнали срещу него, еднака, и всичко наоколо бе сиво и черно, освен бледите като месечина зъби и нокти.

Инман се събуди, Сара разтърсваше рамото му и настоятелно му повтаряше да стане и да излезе.

Зората едва просветляваше и в колибата беше много студено, а някъде по пътя към къщата се чуваше приглушен конски тропот.

— Хайде. Независимо дали са от военната полиция или просто разбойници и за двама ни ще е по-добре да не те заварят тук.

Тя изтича да отвори задната врата. Инман нахлузи ботушите, взе пищова от полицата и изскочи навън. Изтича в несвяст до началото на гората, към храстите отвъд потока. Скочи сред тях, после скрит от чужди погледи, си проправи път наоколо, докато намери гъст лавров храст, от който се виждаше входа на къщата. Пропълзя в сянката на храста и надникна иззад един чаталест клон, за да замаскира лицето си. Земята под него пращеше замръзнала.

Видя как Сара изтича боса и по нощница до кошарата на прасето. Свали коловете на оградата и се опита да го примами, но то не помръдваше. Влезе в калната кочина и изрита прасето с окаляни от локвите крака. Прасето се изправи и тръгна бавно, но беше толкова голямо и ниско, че едва успя да прекрачи гредите на земята. Едва се бе отдалечило от кошарата, когато откъм пътя се чу вик:

— Стой, не мърдай!

Полицаи. Инман видя трима, възседнали изпосталели коне. Слязоха и минаха през портата. Двамата носеха пушки „Спрингфийлд“ на лакът. Дулата бяха леко сведени, но пръстите и на двамата държаха спусъка. Третият държеше револвер, насочен нагоре, сякаш възнамеряваше да отстрелва птици, но очите му не се отделяха от Сара.

Приблужи към нея и ѝ нареди да седне на земята. Тя се подчини. Двамата с пушките се качиха на верандата и влязоха в къщата, като единият отвори вратата, а другият го прикриваше. Известно време не

се показаха, а междувременно третият стоеше до приклепналата Сара, без да я поглежда или да каже нито дума. Откъм къщата се чу трошене и разхвърляне. Когато двамата отново се появиха на прага, единият държеше бебето завито в одеялцето, както би държал кама. То проплака и Сара понечи да отиде при него, но мъжът с пистолета я блъсна обратно на заледената земя.

Тримата се събраха на съвещание в двора, но Инман не чуваше какво си казват заради плача на бебето и молбите на Сара. Успя все пак да различи акцента им, накъсан и бърз като удари на чук, и усети, че изгаря от желание да отвърне на удара с всичка сила. За съжаление те бяха прекалено далече за неговия „Лемат“, но дори и да не бяха, не можеше да се сети за план, който да не значи сигурна смърт за него, Сара и бебето.

После чу, че я питат за пари, къде ги е скрила. С това се изхранват, помисли си Инман. Сара им каза самата истина, а именно, че всичко, което има на този свят, е пред очите им. Те продължиха да я питат, после я заведоха на верандата, като онзи с пистолета държеше ръцете ѝ зад гърба, а единият с пушката отиде до конете и донесе връзки, които приличаха на стари ремъци от рало или седло. Господин Пищов я завърза за един кол с ремъците, а после само посочи с пръст бебето. Един от мъжете разви бебето и го сложи голо на ледената земя. Инман чу онзи с пищова да казва: „Имаме цял ден“, после Сара започна да крещи.

Мъжете седнаха на края на терасата, клатеха крака и си говореха. Направиха си цигари и ги изпушиха. Двамата по-низши влязоха в къщата и се върнаха със саби, после тръгнаха из двора, ръгайки по заледената пръст, сякаш се надяваха да намерят съкровище. Продължиха да го правят известно време. Бебето продължаваше да пищи, а Сара да моли. После онзи с пистолета стана и отиде до Сара, набута дулото на пистолета между бедрата ѝ и каза: „Ти май наистина нямаш нищо, а?“ Другите двама се приближиха да гледат.

Инман започна да се придвижва назад през гората, за да остави коня между себе си и верандата, така че когато ги нападне, да може поне да застреля онзи, който идва иззад ъгъла, преди да го е видял. Планът беше лош, но друг нямаше, като се има предвид откритото пространство, което трябваше да измине, за да стигне до тях.

Единствената му мисъл бе, че той, жената и детето вероятно ще бъдат убити, но друг изход не виждаше.

Преди обаче да се е отдалечил много, мъжете отстъпиха назад, Инман спря и се огледа, надявайки се на по-добро преразпределение на силите. Господин Пищов отиде до коня си, взе въже, отиде до прасето и го завърза за врата. Единият с пушка отвърза Сара от кола, а другият взе бебето, вдигна го за едната ръчица и й го хвърли. Започнаха да тичат из двора и да преследват кокошките. Хванаха три, вързаха краката им и ги увесиха на седлата си с главите надолу.

Сара притисна бебето към себе си. Когато видя, че главатарят отвежда прасето, извика: „Това прасе е всичко, което имам. Ако го вземете, по-добре убийте и двете ни, защото и без това така ще свършим.“ Мъжете само се качиха на конете и тръгнаха обратно към пътя — главният водеше прасето, което се влачеше едва-едва в края на въжето. Потеглиха в тръс и се изгубиха зад завоя.

Инман изтича към верандата и погледна Сара.

— Стопли бебето, а после запали голям огън и сложи казан с вода да заври — и изтича надолу по пътя.

Проследи полицаите, като се придържаше към сенките на гората и се чудеше какво точно възнамерява да прави. Можеше единствено да се надява, че нещо само ще се случи.

След няколко километра тримата отбиха от пътя и навлязоха в една вдлъбнатина на входа на тесен каменист дол. Навлязоха малко навътре и завързаха прасето за една акация, после се заловиха да накладат огън на една плоска скала близо до малкото бързо поточе. Инман предположи, че намерението им е да останат тук за през нощта и да се натъпчат до пръсване, дори това да означава да режат месото направо от прасето. Направи дъга сред дърветата, докато се оказа над тях, на ръба на скалата. Скри се сред камъните и ги наблюдава, докато извиха врата на двете кокошки, оскубаха ги и ги одраха, а после ги нанизаха на тънки сурови пръчки над огъня.

Седяха с гръб към скалата и гледаха, докато месото се пече. Инман чу да си говорят за дома и се оказа, че двамата са от Филадельфия, а третият от Ню Йорк. Говореха за това колко им липсва дома и колко биха искали да са там. Инман също би искал да са там, защото не изгаряше от желание за онова, което всеки момент щеше да се опита да стори.

Придвижи се доста по ръба на скалата, вървеше бавно и безшумно, докато стигна до нивото на земята. Близо до края на големия скален къс откри малка пещера и промуши глава вътре: стигаше само няколко метра навътре. Преди много време тук са се подслонявали ловци на кожи и други подобни хора, защото на входа имаше стар почернял кръг за огън. Пещерата бе давала подслон и на други такива хора, много преди това. Знаците им бяха нарисувани по стените — странни ъгловати следи от отдавна изгубено писмо. Едва ли имаше жив човек, който да ги разчете. Други знаци изобразяваха животни, отдавна изчезнали от тази земя, ако изобщо са съществували, създания, изпълвали черепи и скелети, отдавна кухи като стари кратуни.

Инман излезе от пещерата и продължи да заобикаля скалата, докато вече можеше да се приближи към лагера отгоре, покрай потока, който течеше в клисурата. Малко преди да види мъжете, попадна на голяма ела с клони почти до земята, покатери се около три метра и застана изправен, притиснат до тъмния ствол, както дългоухите бухали, докато мътят през деня, искат да останат скрити. Изскряка три пъти като дива гъска и изчака.

Чуваше, че мъжете си говорят, но не различаваше думите. Показа се главатарят, насочил револвер пред себе си. Дойде точно под дървото и спря. Инман виждаше върха на шапката му. Мъжът пъкна револвера под мишница, свали шапката и прокара пръсти през косата си. На темето беше започнал да оплешивява. Там имаше бяло петно колкото жетон и Инман се прицели в него. „Хей!“

Мъжът погледна нагоре и Инман стреля. Пропусна плешивото петно. Куршумът влезе през рамото, близо до врата, и изригна от стомаха сред ярък поток, сякаш повръщаше. Мъжът падна на земята, сякаш костите в краката му внезапно се бяха втечнили. Опита се да се влачи по земята на ръце, но тя сякаш се изплъзваше от хватката му. Той се превъртя и погледна нагоре да види какъв хищник се е нахвърлил върху него с такава тежест. Когато очите им се срещнаха, Инман допря два пръста до ръба на шапката си да отдаде почест, после мъжът издъхна със силно объркано изражение.

— Удари ли? — извика единият с пушката откъм хълма.

След това беше сравнително лесно. Инман слезе от дървото и се върна по същия път, като свърна рязко зад скалата, а после я

заобиколи, така че този път се приближи към лагера отдолу, срещу течението на потока.

Двамата при огъня продължиха да викат мъртвия. Инман разбра, че името му е Ибън. Най-накрая се отказаха да го викат, взеха пушките си и тръгнаха нагоре по потока да го намерят. Инман ги следваше, като се криеше сред дърветата. Откриха Ибън. Постояха малко на известно разстояние от почти разчлененото тяло и обсъдиха какво да правят. В гласовете им се долавяше искрено желание да забравят какво са видели, да се обърнат и да се втурнат към дома. В крайна сметка решиха да постъпят така, както Инман бе очаквал. Тръгнаха нагоре по течението, за да намерят убиеца, защото дори за миг не се съмняваха, че е избягал.

Инман ги следваше неотклонно по протежение на дола. Движеха се сред гъстите дървета по брега на потока от страх да не се загубят. Бяха градски чеда, предпазливи в гората и умислени заради убийството, което смятаха, че се готвят да извършат. За тях това беше безпътна пустош и навлизаха в нея боязливо, но на Инман изглеждаха като мъже, тръгнали по оживена улица. Вложиха големи усилия да търсят следи от убиеца, но можеха единствено да забележат някоя голяма дълбока стъпка. Инман се приближаваше все повече и когато ги застреля, беше толкова близо, че можеше да протегне ръка и да ги хване за врата. Първият отнесе изстрел близо до мястото, където гръбнакът се съединява с черепа и на излизане куршумът отнесе по-голямата част от челото му. Естествено, свлече се като чувал картофи. Уцели другия наполовина извърнат, някъде около мишницата. За голямо учудване на Инман, раната не беше смъртоносна. Той падна на колене и заопипва за пушката си.

— Ако си беше стоял у дома, това нямаше да се случи.

Мъжът се опита да залюлее дългия „Спрингфийлд“, за да го насочи към него, но Инман го простреля в гърдите от толкова малко разстояние, че проблясъкът от дулото опърли предницата на куртката му.

Убитите филаделфийци бяха съвсем близо до пещерата, така че Инман ги довлече вътре и ги подпря един на друг. После се върна, взе пушките, подпря ги на стената до тях и тръгна надолу по клисурата. Когато стигна до елата, видя, че последната кокошка се е освободила и

е забола глава в разкъсания корем на Ибън от Ню Йорк. Кълвеше опръсканите му в кръв вътрешности.

Инман прерови джобовете му за хартия и тютюн, после седна на земята и загледа работата на кокошката. Сви една цигара, изпуши я и я загаси в подметката на ботуша си. Това му напомни за един химн, който се пееше в канон, но той просто си затананика, като се опитваше да си спомни думите.

*Няма го веч страхът от гроба.
Когато умра, ще заживея отново.
Ще ликува душата ми до кристална река.
Когато умра, ще заживея отново.
Алилуя, ще живея отново.*

Инман реши да гледа на ситуацията в следния контекст: в сравнение с бойното поле пред ниския път във Фредериксбърг или струпаните в рова тела, това е нищо. И на двете места вероятно е убил повече мъже и то по-представителни от Ибън. Въпреки това реши да запази тази история само за себе си.

Стана, хвана кокошката за краката и я извади от нюйоркчанина, занесе я до потока и я зацямбурка, докато отново стана бяла. Върза краката ѝ с парче от връвта на федералните и я остави на земята. Тя въртеше неистово глава и гледаше света през черните си очи с ново изражение, което Инман с изненада определи като интерес и ентузиазъм.

Дотътри нюйоркчанина до пещерата и го сложи да седне вътре при другарите му. Пещерата беше доста малка и тримата седяха почти в кръг. Изглеждаха зашеметени и объркани, а стойката им бе като на пияници, които се готвят да играят карти. От изражението на лицата им изглеждаше, сякаш смъртта е дошла при тях по-скоро като меланхолия, като посърване. Инман взе едно тлеещо дърво от стария огън при входа на пещерата и нарисува по стените животните от юргана на Сара, които го бяха преследвали в света на сънищата предишната вечер. Тяхната ъгловатост му напомни колко крехко е човешкото тяло на фона на всичко остро и твърдо. Рисунките му

паснаха като част от древните образи, които вече бяха оставени на стената от ръката на някой чероки или друг преди него.

Инман се върна на поляната, провери конете и видя, че са жигосани военни коне. Натъжи се. Отвърза ги и направи три курса до пещерата, където закара всичките им принадлежности, с изключение на една торба. В нея сложи двете опечени кокошки. Заведе конете нагоре по клисурата, далече от пещерата, и ги застреля в главата. Не му харесваше да го прави, но така жигосани неизменно щяха да доведат следите до него и Сара. Когато се върна отново при лагера, той сложи живата кокошка при опечените и нарами сухарната торба. Развърза прасето и го задърпа след себе си, а това място остави зад гърба си.

Когато се върна в къщата, Сара вече беше напалила буен огън в градината. Над него вреше черен казан с вода, от който се издигаше облак пара. Беше изпрала дрехите му и ги бе проснала по храстите да съхнат. Инман погледна слънцето, още нямаше обяд колкото и невъзможно да изглеждаше.

Обядваха рано с опечените кокошки и се заловиха за работа. След два часа прасето — заклано, опърлено и одрано — висеше бледо от един дебел клон, набучено на кол, който минаваше през сухожилията на задните му крака. Вътрешностите димяха в разни съдове по земята. Момичето се занимаваше с един леген със сланина. Вдигна един пласт лой и погледна през него, сякаш е дантелен шал, после го сгъна и го сложи в легена за претопяване. Инман разфасова трупа с помощта на кама. Разсече го на две половини точно около гръбнака, после ги раздели по дължината на сухожилията на познатите части свинско месо.

Работиха почти до тъмно, успяха да претопят всичката лой в мас, измиха червата за печене, като смачкаха и накълцаха дреболиите и изрезките за наденица, осолиха бутоните и останалото червено месо, източиха кръвта от главата, за да я приготвят за пача.

Измиха се и влязоха. Сара се залови с вечерята, а Инман хапна набързо с чиния препечени кожички, която тя смяташе да предложи към хляба. Тъй като очевидно нямаше да останат, тя сготви нещо като

задушено от черния дроб и карантите, подправени с много лук и лют пипер. Ядоха, после спряха да си починат. После ядоха още.

След вечеря Сара каза:

— Мисля, че ще изглеждаш много по-добре, ако се обръснеш.

— Ако имаш бръснач, мога да опитам.

Тя отиде до сандъка, порови малко и се върна с бръснач и тежко точило от промазана кожа.

— На Джон са.

Отля вода колкото за едно бръснене от хладката вода в едно черно канче до огнището и я сложи над огъня да се стопли. Когато започна да вдига пара, тя я изсипа в малък съд от кратуна. Запали свещ в тенекиен свещник, Инман занесе всичко навън и го нареди на дъската за миене в края на верандата.

Наточи бръснача и намокри брадата си. Вдигна бръснача и забеляза кафяво петно кръв на ръкава на ризата на Джон. Все едно дали от човек или от прасе. Погледна в металното огледало, допря острието на бръснача до лицето си и се залови за работа на трепкащата светлина на свещта.

От втората година на войната насам бе ходил непрекъснато с брада и със смесени чувства очакваше да види как изглежда след всичкото това време. Стърга космите, докато бръсначът се затъпи, после отново го наточи. Не му харесваше да се гледа толкова дълго, че да се обръсне и това бе една от причините да изостави този навик. Както и това, че през изминалите две години бе трудно да следи бръснача и да си топли вода. Решението да ходи брадясал му се струваше като едно нещо по-малко, в което можеше да се провали.

Сега работата му отне доста време, но най-накрая лицето му беше обръснато. Огледалото беше покрито с кафяви петна ръжда и като се гледаше в него, лицето му изгледаше осеяно със струпеи. В очите, които отвърнаха на погледа му, имаше нещо притаено и напрегнато, което не познаваше. Измъченост и празнота във всичките му черти, които не бяха последица само от гладуването.

„Онова, което седи пред нея сега, е много различно от нейния млад съпруг“ — помисли си Инман. — „Лицето на един убиец, поставено на мястото, откъдето някога е гледал младият Джон. Как ли би реагирал човек, ако както си седи до огъня някоя зимна вечер,

погледне към тъмния прозорец и види зад стъклото това лице? Какъв ли пристъп или припадък би предизвикало.“

Трябва да му се признае обаче, че се опитваше да вярва, че това лице в действителност не е негово и че след време то може да се промени към добро.

Когато влезе обратно, Сара му е усмихна и каза:

— Сега приличаш поне малко на човек.

Седяха и гледаха в огъня, Сара люлееше бебето в ръце. Имаше лека кашлица. Инман не смяташе, че то ще дочака края на тази зима. Въртеше се в ръцете на Сара и отказваше да заспи, докато тя не изпее песен.

Тя пееше, сякаш се срамува от гласа си, от начина, по който животът в нея показва, че все още не я е напуснал. В началото сякаш буца бе заседнала на гърлото ѝ и думите се процеждаха през него с голямо усилие. Силата на въздуха от дробовете трябваше да отиде някъде, но попаднала на неподвижна челюст и стиснати устни, тя поемаше по дългия път и намираше израз във високи носови звуци, които причиняваха болка със самотата си.

Песента продължи да се вие остра и писклива в сумрака, а музиката говореше за отчаяние, отрицание, едва доловима паника. Пеенето ѝ, въпреки тази силна съпротива, се стори на Инман най-смелото нещо, което някога е виждал. Като да гледа люта битка, която клони към скръбен завършек. Звучите, които издаваше, бяха сякаш на жена от миналия век, продължила да живее и до днес, толкова стара и уморена. Сара бе прекалено млада, за да звучи така. Ако бе старица, която преди много години, в младостта си, е пяла красиво, човек може да каже, че се е научила да използва отслабналия си глас, за да подсили ефекта; че това е урок за това как да живеем със загубата, как да се примирим с нея и да я използваме както можем. Но тя не беше старица. Ефектът беше зловещ, тревожен. Почти очакваше бебето да заплаче, изплашено от състоянието на майка си, но не, то заспа в ръцете ѝ, сякаш слушаше приспивна песен.

Думите на песента обаче не бяха на приспивна песен. Те пресъздаваха ужасна история, балада за убийство, наречена „Красивата Маргарет и прекрасният Уилям“.^[1] Песента беше стара, но Инман я чуваше за пръв път.

*Сънувах, че изпълнена с месо е моята градина,
а брачното ми ложе, плувнало във кръв.*

Когато тази свърши, тя започна „Пътникът странник“. Отначало тананикаше, после тактуваше с крак. Най-накрая отпусна гласа си да запее, но това не приличаше много на музика, по-скоро на изнурено рецитиране на болест на духа, писък на безплодна самота, чиста и непорочна като болката при рязък удар в носа. Песента свърши, последва дълго мълчание, нарушавано единствено от звуците на бухал сред тъмната гора — подходящ завършек на песни, толкова натежали от внушение за смърт и самота, както и доста осезаем намек за присъствието на отвъдното.

На пръв поглед музиката на Сара едва ли би могла да предложи някаква надежда или утеха за бебето или — преди всичко — за Инман. Колко невероятно е толкова жесток дар да разсее тъгата, когато самият той е толкова безрадостен. Но точно така стана, защото макар почти да не говориха до края на вечерта, те седяха един до друг пред огъня, уморени от ежедневната борба на живота, доволни, отпуснати и щастливи, а после отново легнаха заедно в леглото.

На сутринта, преди да поеме на път, Инман изяде мозъка на прасето, попарен и разбит с яйце от кокошката, която бе яла от бандита от Ню Йорк.

---

[1] Вариант на баладата е отпечатан през 1769 г. в Единбург — сборника „Стари и нови шотландски песни“ на Д. Хърд, но вероятно тя е издадена още през 16 век. — Б.ред. ↑

ДУШЕВЕН МИР

Ейда и Руби прекараха голяма част от есента в прибиране на ябълковата реколта. Родиха се много и трябваше да ги оберат, обелят, нарежат и сварят: приятна и чиста работа, навън сред самите дръвчета. През повечето време небето беше ясно, въздухът сух. Светлината, дори и на обяд, беше крехка и изтъняла и само по ъгъла на лъчите се виждаше, че годината избледнява. Сутрин тръгваха със стълби, докато утринната роса все още пъстреше тревата в градината. Катереха се сред клоните на дърветата и пълнеха чували с ябълки, а стълбите се полюшваха от движенията им по клоните. Когато напълнеха всички чували, довеждаха коня, закарваха ги, изпразваха ги и започваха отново.

Работата не беше много изморителна, за разлика от сенокоса. Извикваше в мислите на Ейда само мирни картини, докато лежеше нощем в леглото: жълто-червена ябълка на повесен клон, зад нея наситено синьо небе, дланта ѝ, протегната към ябълката, но без да я достига.

Дълго време Ейда и Руби ядяха ябълки при всяко хранене, пържени и задушени, печени или на компот. Изсушиха на върви тънки резенчета, които след това прибраха в памучни торбички и увесиха от тавана на кухнята. Един ден запалиха огън на двора и направиха цял казан ябълков мармалад, толкова голям, че когато се навеждаха да го разбъркат, пред Ейда изникваше сцената на вещиците от „Макбет“, които приготвят отровата си. Мармаладът стана гъст, с цвят на стара кожа и кафява захар, и те запечатаха в гърнетата достатъчно, за да ядат всеки ден цяла година. Изцедиха вино от почернелите и опадалите на земята ябълки, а кюспето дадоха на прасетата, защото според Руби това щяло да направи месото им сладко.

Виното вече трябваше да се е стабилизирало достатъчно, за да струва нещо, така че един следобед Руби тръгна на търговска мисия. Беше чула, че семейство Ейдамс надолу по реката са заколили бик и отиде с две кани вино да види колко месо може да получи за тях. На

тръгване заръча на Ейда две неща: да изгори храстите и клоните, които бяха събрали от разчистването на част от занемарената долна ливада и — като използва измисления от Руби метод — да нацепи шестте стари дъбови трупи, които бяха открили вече нарязани сред високата трева в края на ливадата. Добро въведение в дърварството, защото скоро щеше да се наложи да отидат в планината и отрежат една ела или дъб, да го окастрят и да го завържат на коня да го довлече до дома, където после ще го насекат и нацепят. Ейда се чудеше дали ще имат сили за такава работа, но Руби се възпротиви с аргумента, че за това не е необходима задължително физическа сила. Само добър синхрон, търпение и ритъм. Издърпваш триона, после отпусках. Изчакваш човека на другия край на триона да го издърпа, после дърпаш отново. Гледаш да не се заклеши. Най-важното, според Руби, бе да не се бърза. Трябва да се прави в ритъм, който може да се поддържа дълго време. Работиш колкото можеш, така че на другия ден да си в състояние да станеш и пак да отидеш. Нито повече, нито по-малко.

Ейда изчака Руби да се отдалечи надолу по пътя и реши първо да нацепи трупите и да се наслади в хладния следобед и на огъня. Отиде в навеса за инструменти, извади голям чук и клин и ги занесе при долната ливада, утъпка кръг във високата до кръста трева около дъбовите трупи, за да има място за работа. Трупите лежаха в тревата, дебели повече от половин метър при отрязания край. Дървесината беше сивкава, защото явно лежаха тук забравени, откакто дървото е било отсечено преди две или три години от наемния работник. Руби я беше предупредила, че сухото дърво ще се цепи много по-трудно от суровото.

Ейда изправи големите дървени цилиндри, като внимаваше как са подпрени на земята, а под кората им видя да се движат едри черни лъскави бръмбари, големи колкото палеца ѝ. Залови се със задачата точно както Руби ѝ бе показала, първо оглеждаше отрязания край за някаква цепнатина, после набиваше клина. Движенията ѝ бяха бавни, без да се напруга, просто вдигаше почти четирикилограмовия чук и го оставяше да падне, така че тежестта му, гравитацията и магията на ъгъла на удара с общи усилия разцепваха дървото. Харесваше ѝ да набие клина до половина, а после да спре да чуе звука на съдран плат, който идваше от цепнатината, която продължаваше да се разширява няколко секунди след последния удар. Работата беше спокойна,

независимо от ударите на чука. Упоритото единоборство между дървото и тежестта на чука налагаше бавен ритъм на тази задача. Само след малко повече от час Ейда беше нацепила всичко, с изключение на един труден труп, където някога е имало големи клони, объркали посоката на линиите. От всяка от трупите беше успяла да нацепи по осем дърва с нормален размер за печката и по нейна сметка сега на земята имаше купчина от около четирийсет парчета, които трябваше да се занесат до къщата. Изпита прекрасно чувство за добре свършена работа, докато не осъзна, че дървата ще стигнат за четири, най-много пет дни. Започна да пресмята приблизително колко цепеници ще им трябват за цялата зима, но скоро се отказа, защото цифрата беше прекалено голяма.

Роклята на Ейда бе мокра от пот по раменете и гърба, а косата на врата ѝ беше залепнала. Отиде до къщата, изпи два черпака вода, свали шапката си и изля други два върху главата си, после изстиска косата си. Наплиска лице и го изтри с ръце, после се избърса на ръкава. Влезе в къщата, взе писалището и дневника си, излезе да седне на ръба на верандата на слънце, за да изсъхне.

Потопи писалката в мастилото и започна писмо до братовчедка си Луси в Чарлстън. Няколко минути дращенето на писалката по хартията бе единственият звук.

Сигурно ако се срещнем на пазара, изобщо няма да ме познаеш, да не говорим, че и едва ли ще искаш, като видиш настоящата липса на деликатност в обноските и облеклото ми.

В момента съм седнала на земята и пиша това на коленете си, облечена съм в стара шарена басмена рокля, цялата напоена с пот от цепенето на дъбови трупи, а на главата си имам сламена шапка, която вече се разплита по периферията, рошава точно като сеното, в което едно време се криехме от дъжда (спомняш ли си?). Пръстите, които държат писалката са черни като на калайджия от белене на сурови орехи, а нокътят на показалеца е нацърбен като трион и плаче за пила. Сребърната гривна с цветя на китката ми е в силен контраст с тъмната кожа. Денят е

толкова есенен, че ако започна да пиша за него, никога няма да спра. Почивам си и чакам роклята ми да изсъхне, преди да насоча вниманието си към изгарянето на купчина храсти.

Не мога да ти опиша всичката груба работа, с която се занимавам, откакто татко почина. Тя ме промени. Изумително е как може човек да се промени физически само за няколко месеца. От стоене по цял ден навън съм почерняла като индианка, а китките и ръцете ми са станали доста жилави. В огледалото виждам по-сурово лице, с доста хлътнали бузи. А мисля, че от време на време през него минава и ново изражение. Понякога, докато работя на полето, главата ми се изпразва от всякаква мисъл. Нито една идея не се заражда в нея, макар сетивата ми да възприемат всичко наоколо. Например, ако прелети врана, виждам я до най-малката подробност, но не търся да сравня чернотата ѝ с нещо. Създание само по себе си, без аналог. Мисля, че тези моменти са в основата на онази нова черта на лицето ми. Ще се изненадаш да я видиш, защото подозирам, че по някакъв начин се доближава до доволство, което не е характерно за мен.

Прегледа писмото и ѝ се стори странно и някак нечестно, че не е споменала Руби. Така създава впечатлението, че е сама. С намерението да поправи тази грешка, остави писмото недовършено под капака на писалището. Взе една вила, кибрит, шал и трети том на „Адам Бийд“, както и малко столче с къси крака и ги занесе при купчината храсти.

Миналия месец почти цял един ден бяха работили със сърпове, куки и бичкии и бяха оставяли орязаните храсти да падат, където си искат. Купчината къпини, висока трева, дребни елови дръвчета и смрадлика няколко седмици бе съхнала на слънцето, разхвърляна по земята и сега беше доста суха. Ейда първо посъбра купчината с вилата и когато свърши, купчината беше висока колкото хамбара, а из въздуха се носеше острият мирис на отрязана и увяхнала зеленина. Взе малко листа и малко дребни съчки от края на купчината и ги запали. Когато се разгоряха, придърпа малкото столче близо до топлината на огъня и

зачете „Адам Бийд“, но книгата не вървеше. Не можеше да задържи вниманието си върху нея, защото често трябваше да става да прибира изхвърчалите клони или въглени обратно. Връщаше ги в огъня с вилата, а когато купчината се изравняваше, събираше остатъците в нова купчина, всеки път по-малка. Следобедът напредваше, купчината стърчеше като висок конус наред полето, а от нея се издигаха високи пламъци като от малък изригващ вулкан, какъвто бе видяла на една картичка от Южна Америка.

Така тя използваше работата като извинение, че не може да задържи мисълта си върху страниците на книгата. Истина беше и това, че отдавна вече ѝ бяха омръзнали и Адам, и Хети и останалите, и ако не беше платила толкова много за книгата, отдавна щеше да я е захвърлила. Искаше ѝ се всички хора в нея да са по-свободни, не така притиснати от обстоятелствата. Нужен им беше размах, повече пространство. Да отидат в Индиите. Или в Андите.

Отбеляза докъде е стигнала със стръкче равнец, затвори книгата и я остави в скута си. Чудеше се дали е възможно литературата да не е вече толкова интересна, когато човек достигне възраст или състояние на духа, в които животът му е начертан толкова сигурно, че нещата в книгите нямат вече силата на алтернативи на нейния собствен живот.

До нея стърчеше магарешки бодил. Спомни си как бе обикаляла със сърпа около него, без да посмее да го отреже, възхитена от огромния цикламен цвят, но сега той беше сух и сребристой. Тя протегна ръка и започна да скубе главата. Логиката ѝ беше, че след като дори и най-малкото място на света може да бъде дом на някакво същество, на нея се пада да открие кои са обитателите на бодила. Скоро хвърчилки се разнесоха на вятъра и се закачиха по опушената ѝ рокля и косата. В сухия цвят намери единствено самотно малко паяче, колкото карфичена глава. Държеше се за едно пухче с някои от задните си крака и размахваше миниатюрни щипки пред себе си по начин, който би трябвало да бъде застрашителен. С едно подухване тя издуха блестящите хвърчилки и безименното същество, проследи как един посилен повей на вятъра ги улови и издигна, докато накрая се изгубиха сред небето, както се твърди, че правят душите на починалите.

Когато запали огъня и започна да чете, светлината беше ярка и силна, а цветовете в небето избледняваха в точна последователност от хоризонта към зенита, от бяло до синьо, както Ейда си представяше

рисуваните пейзажи с недобро качество. Но сега вечерта бе оставила отпечатъка си по хълмовете и пасищата. Небето избухна във вълни и спирали от приглушени цветове, докато на запад всичко приличаше на прошарените последни страници на дневника ѝ. Ято канадски патици прелетяха с крякане в южна посока, в търсене на място за през нощта. Подухна вятър и дрехите на плашилото в градината изшумоляха.

Уолдо беше застанала до портата край плевнята. Чакаше и скоро щеше да измучи, за да бъде освободена от бремето си, така че Ейда стана от стола, заведе кравата в обора и я издои. Въздухът беше неподвижен и влажен, захлаждаше се с идването на вечерта, а когато кравата обърна глава, за да наблюдава доенето, от носа ѝ излизаше пара с дъх на мокра трева. Ейда дърпаше цицките и гледаше как млякото излиза, заслушана за звука на пълнещата се кофа — първо като високо свистене близо до дъното, после с по-нисък тон. Кожата на пръстите ѝ се открояваше тъмна на фона на розовата кожа на вимето.

След като сложи млякото на хладно над потока, тя се върна на ливадата, където огънят бавно догаряше и се превръщаше в пепел. Вече беше безопасно да го остави за през нощта, но не искаше. Искаше Руби да се появи иззад завоя и да я види изцапана със сажди, застанала като страж над свършената работа.

Във въздуха вече се усещаше истински студ и Ейда придърпа шала си. Скоро вечерите вече щяха да са прекалено студени, за да гледа залеза, дори и увита в одеяло. По тревата имаше роса, тя се наведе, взе „Адам Бийд“ от земята и избърса корицата в полите си. Разрови огъня с вилата и към небето изскочиха искри. В края на ливадата се спря, събра малко елови съчки и сухи шишарки и ги хвърли в огъня, който скоро се разгоря и затопли близкия въздух. Ейда придърпа стола си и протегна ръце да се стопли. Загледа се в редиците планински върхове и различните им тъмни нюанси в зависимост от разстоянието. Гледаше небето, за да види кога ще притъмнее достатъчно, че лъчите на две планети — Венера и друга, която вероятно беше Сатурн или Юпитер — ще проблеснат ниско на запад, готови за зашеметяващото въртене по нощното небе.

Тази вечер отбеляза къде слънцето потъна на хоризонта, вече цяла седмица си налагаше да отбелязва върху билото на планината мястото на залеза. Бе следила постепенното му приближаване на юг със скъсяването на деня. Ако някога решише да остане в Блек Коув до

смъртта си, вероятно би издигнала кули на върха на планината, за да отбелязват южната и северната точка на годишното придвижване на слънцето. Тя притежаваше онази част от билото, която обхващаше всички точки, в които слънцето залязваше през годината и това бе нещо, на което си струваше да се наслади. Нужно бе само да се отбележат точките през юни и декември, когато слънцето се отклоняваше от курса си и се връщаше по пътя и за още два сезона. След като помисли обаче реши, че не е необходима кула. Може само да разчисти няколко дървета, за да оголи хълма в точката на връщане. Невероятно би било удоволствието година след година да следи с нетърпение как слънцето приближава процепа между дърветата и после в даден ден застава точно в него, на следващия ден се издига пак от него и тръгва по обратния път. С времето, с неизменното повтаряне на този процес, годините може би вече няма да са такава ужасяваща еднопосочна права, а по-скоро завършването на един кръг и завръщане. Следенето на такова явление ще даде на човек усещане за мястото му, ще му каже: „Ти си тук, на това място, сега.“ Това ще отговори на въпроса „Къде съм?“

Ейда седя пред огъня доста след залез-слънце, чакаше Руби. Венера и Сатурн заблестяха ярко на запад, после залязоха зад хоризонта, пълната луна се появи. Ейда чу шум в гората. Стъпки по сухите листа. Ниски гласове. Ейда инстинктивно грабна вилата от земята, отдалечи се от огъня и загледа напрегнато. В края на ливадата се движеха някакви фигури. Ейда отстъпи още по-назад в тъмнината и вдигна вилата пред себе си, с петте остри зъба насочени към мястото, откъдето се чуваше движението. После чу името си.

— Хей, госпожице Ейда Монро — чу се тих глас.

И двете имена бяха произнесени по начина, който баща ѝ мразеше. До последно не се отказа да поправа хората по този въпрос: „Първо — широк звук в «Ейда»; ударена втора сричка в «Монро»“. Но през изминалото лято Ейда беше се отказала да се бори срещу инстинктите на хората и се учеше да бъде Ейда Монро, която гласът викаше.

— Кой е там?

— Ние.

Стоброд и негов другар се приближиха на светлината на огъня. Стоброд носеше цигулката си под лакът. Другият мъж държеше

закачено на врата си, грубо изработено банджо, което побутваше пред себе си, както би показвал документи за самоличност на границата. И двамата присвиха очи на силната светлина на огъня.

— Госпожице Монро — извика Стоброд отново. — Ние сме.

Ейда се приближи до тях, като си засенчваше очите с ръка.

— Руби не е тук — каза тя.

— Ние просто минаваме. Ако нямате нищо против компанията ни, разбира се.

Двамата свалиха инструментите си, а Стоброд седна на земята точно до столчето. Ейда го отдалечи малко от него и също седна.

— Донеси още малко дърва, за да съживим огъня — каза Стоброд на мъжа с банджото.

Без да каже дума, мъжът навлезе в гората и Ейда го чу да чупи клони за огъня. Стоброд порови под палтото си и извади плоска бутилка с кафява течност. Стъклото беше зацапано и почти мътно от множество драскотини и отпечатъци от пръсти. Отвори го и го приближи към носа си. Задържа бутилката на светлината на огъня и погледна през уискито, после отпи малко. Подсвирна едва чуто.

— Прекалено е хубаво за мен, но все едно ще го изпия.

Отпи голяма глътка, после натисна запушалката с палец и прибра бутилката.

— Не сме Ви виждали от известно време — обади се Ейда. — Надявам се, че сте добре.

— Доста добре. Животът в планината като престъпник не е най-приятното нещо на света.

Ейда си припомни историята, която бе чула от пленника зад решетките. Започна да я разказва на Стоброд като предупреждение какво очаква дезертъорите, но той вече я знаеше. Беше обиколила страната няколко пъти, първо като новина, после като дрънканици и накрая като легенда.

— Хората на Тийг са убийци — каза Стоброд. — Особено когато имат числено превъзходство.

Другият мъж се появи при светлината и хвърли наръч начупени клони в огъня, после се върна няколко пъти до гората за още, които натрупа за по-късно. Когато привърши, седна на земята до Стоброд. Не каза нито дума, нито пък погледна Ейда, но се извърна от огъня, така че да може да вижда Стоброд.

— Кой е другарят ти?

— Той е от Суонгълови, или Пенгълови. Един път казва едно, друг път друго. И едните, и другите не го искат, защото е глупав, но на мен ми прилича, като да е от Пенгълови.

Мъжът имаше голяма кръгла глава, която изглеждаше несъразмерна и сякаш Господ се бе пошегувал да направи съдържанието ѝ прекалено малко. Макар, според Стоброд, да беше почти на трийсет, хората все още му казваха момче, защото мислите му не можеха да смелят дори и най-простия въпрос. За него в света нямаше последователност, нямаше причини, а следователно и следствие. Всичко, което виждаше беше току-що сътворено, а почти всеки ден бе за него панаир на чудесата.

Беше дебел и разплут, с голям задник, сякаш бе отгледан само със сланина. Имаше цици като на свиня-майка, които се очертаваха под ризата и подскачаха, когато се движи. Панталоните му бяха набутани в ботушите и леко бухнали над ръба им, а стъпалата му бяха прекалено малки, за да носят огромната му тежест. Косата му беше почти чисто бяла, а кожата сивкава, така че цялостното впечатление от негово беше на порцеланова чиния, пълна с бисквити. Нямаше никакъв талант, освен наскоро откритата си способност да свири на банджо. Ако не се брои фактът, че беше нежен и мил и гледаше на всичко, което се случваше пред него, с влажни опулени очи.

Стоброд описа как двамата се намерили, а докато говореше, момчето не му обръщаше никакво внимание, сякаш не знаеше или не се интересуваше от факта, че говори за него. Пенгъл бил отгледан малко немарливо, според думите на Стоброд. Като цяло смятали, че той нищо не струва, понеже не можел да мисли правилно и не можели да го накарат да работи. Ако го насилваш прекалено много, той просто сяда. Ако го набиеш с камшик, той ще го понесе, без да трепне и пак няма да помръдне. Ето защо още в началото на възмъжаването му го изгонили и оттогава се скита из Студената планина. Постепенно изучил всяка нейна пукнатина и пещера. Ядъл каквото намерел, без да прави голяма разлика между червеите и еленското месо. Не обръщал голямо внимание какво време от деня е, а през по-светлите лунни нощи, ставал почти като нощно животно. През лятото спял сред уханни треви и листа под елите и храстите, освен когато имало продължителен дъжд, когато се подслонявал под някоя скала. През

зимата се учел от жабите, мармотите и мечките: правел си леговище в някоя пещера и почти не помръдвал през студените месеци.

Когато с известна изненада Пенгъл открил, че дезертъорите са се настанили в пещерата му, той се настанил при тях. Особено много се привързал към Стоброд, защото обожавал звука на цигулката. За него Стоброд бил много мъдър човек, вълшебник, просветител. Понякога, когато Стоброд докосвал лъка до струните, момчето се опитвало да пее, но гласът му бил като крясък на патица. След като останалите му викали да престане, той ставал и започвал мистериозен танц, древни келтски движения и спазми, каквито е възможно да са изпълнявали след всяка победоносна битка срещу римляните или ютите, саксонците, англите и британците. Момчето се кълчело, докато по челото му избиела пот, после се плъосвало на пода на прашната пещера и следвало цигулката, като с носа си описвал музикалните фигури във въздуха, както човек следи досадна муха.

Стоброд започвал дадена мелодия, която повтарял отново и отново и след известно време тя сякаш омагьосвала ума на Пенгъл. Пенгъл харесвал това чувство при свиренето на Стоброд и се побъркал по цигулката и цигуларя. Започнал да го следва навсякъде, винаги с верността на куче, което очаква храна. Вечер в пещерата лежал буден, докато Стоброд заспи, а после пропъльзявал и лягал зад гърба му. Стоброд се будел сутрин и го прогонвал с шапката си. Тогава момчето сядало до огъня на бутовете си и се взирало в него, сякаш очаква да се случи някакво чудо.

Стоброд намерил банджото на Пенгъл един ден при нападение, термин, който пещерните дезертъори използваша, за да придадат достойнство на скорошния си навик да ограбват богати фермери, на които някой от тях има зъб дори и по най-малката причина. Десетина години оттогава не са достатъчно извинение. Някой е минал в галоп и те е опръскал, докато си стоял настрани от калния път, стрелнал се е покрай теб на излизане от магазина и е закачил ръката ти, без дори да се извини, наел те е на работа и не ти е плащал достатъчно или ти е давал заповеди с тон, от който би могло да се заключи, че те смята за по-нисш от себе си. Всяка дума, клевета или обида, независимо колко стара, върши работа. Може никога да не дойде по-подходящо време за разчистване на сметките.

Нападнали къщата на някакъв си Уокър. Той бил един от малкото богаташи в района, един от водещите робовладелци и на пещерните дезертъори това се сторило нечисто; още повече, че напоследък като цяло били по-склонни да обвинят собствениците на негри за войната и свързаните с нея неприятности. Освен това Уокър от край време се държал като надменно копеле с всички, които смята за по-нисши от себе си, което по неговите сметки включвало почти всички. Пещерняците решили единодушно, че е дошло време за наказание.

Промъкнали се във фермата след залез-слънце, вързали Уокър и съпругата му за перилата на стълбата и се редували да ги шамаросват. Претърсили пристройките и взели всичката храна, която намерили — бутове и филета, огромно количество консервирана храна, торби с царевично и пшенично брашно. От къщата взели махагонова маса, сребърни подноси и свещници, свещи от пчелен восък, портрет на генерал Вашингтон от стената на трапезарията, английски порцелан, уиски от Тенеси. Върнали се и украсили пещерата с плячката си. Вашингтон — подпрян в една ниша на стената, свещите — в сребърните си свещници. Масата отрупана със сребро, макар много от тях цял живот да са се хранили от чинии и прибори, направени изцяло от кратуни или рог.

По някакъв начин обаче въображението на Стоброд не било изцяло ангажирано от нападението над Уокър, мислите му били насочени към банджото на Пенгъл. Взел го от един пирон в навеса за инструменти на Уокър. Било доста грозно, липсвала му симетрия в заоблените части, но главата била от котешка кожа, а струните от черва, с прекрасен мек звук. Той ударил само един шамар на Уокър, за да си отмъсти за преди много време, когато дочул Уокър да го нарича глупак, докато седял пиан на един дънер до пътя, опитвайки се напразно да изкара музика от една цигулка. „Вече съм овладял изкуството на цигулката“ — казал Стоброд, след като ударил червената буза на Уокър. После като се замислил, стигнал до извода, че нападението над Уокър го тревожи. За пръв път в живота му минало през ума, че може да се наложи да отговаря за действията си.

Когато се върнали в пещерата, Стоброд дал банджото на Пенгъл и му показал малкото, което знаел за него: как да върти ключовете, за да го настрои, как да свири по струните с нокът и показалец, понякога дрънчейки, понякога просто с дърпане на струните като заловен бухал,

вкопчил нокти в заек. Момчето, очевидно благодарение на изумителен природен талант и дълбоко желание да прави подходящ акомпанимент на цигулката на Стоброд, не срещнало големи трудности в откриването на начина на свирене, така както някои се учат да бият тъпан.

След нападението двамата с Пенгъл не правели нищо, освен да свирят. За пиене имали хубавото уиски на Уокър, хранили се единствено с крадени желета. Спели само когато са прекалено пияни, за да свирят и почти не излизали от пещерата, дори да разберат ден ли е или нощ. В резултат на това сега Пенгъл знаеше целия репертоар на Стоброд и вече бяха дует.

Когато Руби най-накрая се върна, носеше само малко кърваво парче гърди, завито в хартия и една кана вино, тъй като се оказало, че Ейдам е готов да се раздели с доста по-малко от месото, отколкото се беше надявала. Руби се приближи, погледна баща си и момчето, но не каза нищо. Очите ѝ бяха много черни, а докато вървеше, косата ѝ се разхлаби от плитката и се разпиля по раменете ѝ. Носеше тъмнозелена пола с кремаво-сивия си пуловер и сива мъжка филцова шапка с малко перо в сатенената лента. Държеше увития в хартия пакет на длан, а се поклащаше леко нагоре-надолу.

— Няма и кило и половина — каза. Остави пакета и каната на земята и отиде до къщата. Върна се с четири малки чаши и паничка със смес от сол, захар, черен и червен пипер. Разви хартията и втри подправките в местото, после го зари в жарта и седна на земята до Ейда. Полата отдавна вече беше се омърляла, така че нищо нямаше да ѝ стане, ако седне на земята.

Докато месото се печеше, четиримата отпиваха от виното, после Стоброд извади цигулката си, разтърси я да чуе пръстените вътре, подпря я на брадичка и завъртя един ключ. В този момент момчето се изправи, грабна своя инструмент и прокара няколко звънливи откъса. Стоброд започна лека бавна мелодия, която бе доста весела.

Когато свърши, Ейда каза:

— Жалната цигулка.

Руби я погледна с насмешка.

— Баща ми я наричаше така, винаги с насмешка — обясни Ейда. После разказа, че за разлика от обикновените проповедници — които

са против музиката от цигулка като грях и гледат на самия инструмент като дяволска кутия — Монро я ненавиждал по естетически причини. Критиката му била насочена към това, че всички мелодии на цигулка звучали еднакво и всички имали странни имена.

— Точно това им харесвам — каза Стоброд. Посвири още малко и каза: — Това е една от моите. Наричам я „Пияният негър“. — Мелодията беше бавна, с извивки и накъсана, с малко работа за лявата ръка, но лъкът и предмишницата работеха трескаво, като мъж, който гони конска муха около главата си.

Стоброд изсвири още няколко от своите композиции. Като цяло всички бяха стара музика. Грубо ритмични, но много от тях неподходящи за танци — единствената цел, за която Руби някога бе чувала цигулка да свири. Ейда и Руби седяха една до друга и слушаха, по някое време Руби хвана ръката на Ейда, премести разсеяно гривната ѝ на своята ръка, а после я върна на мястото ѝ.

Стоброд сменяше мелодиите и извикваше имената им, преди да започне, а постепенно Ейда и Руби започнаха да подозират, че това, което слушат, представлява автобиография на военните му години. Сред песните бяха: „Да докоснеш слон“, „Приклад на мускет бе моята възглавница“, „Шомпол“, „Пиян шест ноци“, „Бой в кръчмата“, „Не я продавай, подари я“, „Порязване с бръснач“, „Дамите на Ричмънд“, „Сбогом, генерал Лий“.

За край на серията той изсвири една, която наричаше „Каменно легло“. Мелодията представляваше до голяма степен стържещи звуци, предимно в средно темпо, приближаващи и отдалечаващи се ритми, голямо напрежение в отношенията между отделните тактове. Нямаше никакъв текст, с изключение на мястото, където Стоброд отметна глава и изпя заглавието три пъти. Пенгъл бе достатъчно чувствителен и добави само леки подрънквания на банджото, със заглушени струни, които докосваше леко с най-месестата част на палеца и показалеца си.

Макар музиката да бе груба, Ейда усети колко много я развълнува. Дори повече от всички опери, които бе посещавала от „Док Стрийт“ до Милано, защото Стоброд я изпълняваше с толкова безкрайна вяра в съдържанието ѝ, в способността ѝ да води човека към по-добър живот, в който е възможно някой ден той да достигне до спокойствие на духа. Искаше ѝ се да може да улови онова, което чува, както амбротипът улавя образа, за да може да го запази за бъдещето,

чиито обитатели може да изпитат нужда да се докоснат до онова, което символизира.

Към края на песента Стоброд отметна отново глава, сякаш за да разгледа звездите, но очите му бяха затворени. Дръжката на цигулката притискаше сърцето му, а лакътят се движеше с резки, накъсани кратки движения. В самия край той отвори уста, но не извика и не изквича, както Ейда очакваше. Вместо това се усмихна с дълга, дълбока усмивка на мълчаливо задоволство.

Спря, задържа лъка във въздуха там, където свърши последното движение, отвори очи и погледна останалите на светлината на огъня, за да се наслади на ефекта от свиренето си. В този момент лицето му бе на светец, безгрижно, отпуснато, с едва доловима усмивка от щедростта на своя дар и с подобаващо безразличие към собствените си способности, сякаш отдавна вече, без да страда, бе приел, че колкото и добре да изпълни дадена мелодия, винаги има още накъде. Ако целият свят изглеждаше по подобен начин, то войната щеше да е само един горчив спомен.

— Той вече направи нещо добро за вас — каза Пенгъл на Ейда. После, сякаш отвратен от себе си, че се е обърнал толкова директно към нея, скри глава и се загледа към дърветата.

— Ще изсвирим една последна — обяви Стоброд.

С Пенгъл оставиха инструментите си и свалиха шапки, сякаш да покажат, че следващата песен ще бъде божествена. От Евангелието. Стоброд водеше и пееше, а Пенгъл го следваше. Стоброд бе насочил природното ломотене на момчето в напрегнат висок тенор и така Пенгъл повтаряше частично фразите на Стоброд по начин, който — при една съвсем различна система на мислене — можеше да се смята за комичен. Гласовете им в повечето време се противопоставяха, докато дойде припевът, когато си паснаха и намериха място на дълбоко съгласие. В песента се пееше за това колко мрачен е животът ни, колко студен и бурен, колко е лишен от разбирателство и как накрая ни чака само смъртта. Това беше. Песента свърши някак неочаквано, отрязана, защото противно на всички очаквания в този жанр, нямаше светла пътека във въздуха в последния миг, която да заведе хората в отвъдното с надежда. Сякаш липсваше основен стих. Но хармонията в припева беше близка, почти братска, достатъчно сладка сама по себе си, та отчасти побеждаваше иначе мрачната песен.

Сложиха отново шапките си и Стоброд вдигна чаша. Руби му наля малко от виното и спря, той докосна ръката ѝ. Ейда, която ги наблюдаваше, отначало си помисли, че това е израз на нежност, но осъзна, че е знак от негова страна да му налее още малко.

Когато Марс се издигна червен иззад Джонас Ридж, а огънят вече догаряше, Руби обяви, че месото е готово и го изрови от жарта с вилата. Подправките бяха образували коричка. Руби го сложи на един дънер и го нарязва по дължината на нишките. Вътрешността беше розова и сочна. Изядоха го с ръце, без чинии, а и друго за вечеря нямаше. Когато приключиха, избърсаха ръцете си в тревата на ливадата.

Стоброд закопча яката на ризата си, хвана реверите си и ги издърпа един по един, за да намести сакото си. Свали шапката си и приглади малкото останала коса до слепоочията си, после я сложи обратно.

Руби го наблюдаваше и каза сякаш на себе си:

— Сега ще помоли за нещо.

— Искам само да поговоря с теб. Да те попитам нещо.

— Е?

— Ами, работата е там, че имам нужда някой да се грижи за мен.

— Да не би алкохолът да те е предал?

— Не, има още много. Въпросът е там, че съм уплашен.

Обясни, че се страхува най-вече, че онова нападение ще им донесе наказанието на закона. Сред дезертъорите се е появил водач — мъжът с мечата кожа. Умеел да говори и им дал нещо, в което да вярват: че борбата им във войната не е била толкова чиста, както са мислели в началото. Била е покварена, защото всъщност са се били като обезумели за това големците да имат негри, били са се, водени единствено от онази човешка слабост, наречена омраза. Те са група бивши глупаци, но вече са получили просветление. Непрекъснато говорели за това, събирали се на съвещание около огъня. Решили, че отсега нататък ще воюват само и единствено за своите интереси. Нямало да ги хванат лесно и да ги върнат в армията.

— Иска да дадем кръвна клетва да умрем като кучета — обясни Стоброд. — Впили зъби в нечие гърло. Само че аз не съм оставил едната армия, за да се запиша в друга.

Ето защо решил, той и Пенгъл в най-скоро време да се оттеглят, да си намерят друг подслон. Да напуснат войнствената банда. Имал нужда само да знае, че ще има храна, суха плевня в лошото време и от време на време малко пари, поне докато войната свърши и може да се покаже навън свободно.

— Яж корени. Пий мътна вода. Спи в хралупите на дърветата.

— Само това ли изпитваш към стария си баща?

— Просто ти давам уроци по дърварство. Говоря от собствен опит. Много пъти съм вечеряла с корени, докато ти лентяйстваше. Спала съм в много по-лоши места от хралупи.

— Знаеш, че правех каквото можех за теб. Времената бяха тежки.

— Не колкото сега. И изобщо не ми разправяй, че си правил каквото можеш. Не правеше нищо, освен ако не ти харесваше. И няма да те слушам да ревеш — колко значим един за друг. За теб аз никога не съм означавала нищо. Идваше и си отиваше, аз можеше и да съм там, а можеше и да съм изчезнала. Но за теб нямаше голямо значение. Ако бях загинала в планината, може би щеше да се чудиш седмица-две дали ще се появя. Като липсващо ловджийско куче от голяма глутница, когато роговете изсвирят на зазоряване. Само толкова. Така че не очаквай да размахам опашка, когато си решил да ме извикаш.

— Но аз вече съм стар.

— Каза ми, че още нямаш петдесет.

— Чувствам се стар.

— Аз също, ако изобщо има някакво значение. А има и още нещо. Ако всичко, което се говори за Тийг, е дори наполовина вярно, има защо да се тревожим да те приютим. Това място не е мое. Но ако беше, щях да кажа не.

Погледнаха Ейда едновременно. Тя седеше увита в шала с ръце сред полите си, за да не замръзнат. По лицата им личеше, че очакват да отсъди, може би защото притежаваше земя, образование, култура. И макар да имаше някакви права върху земята под краката си, осъзна, че се чувства неудобно в ролята на господар. Единствената ѝ мисъл бе, че бащата на Руби се е завърнал от място, по-лошо и от смъртта, и сега има втори шанс, който малцина получават.

— От друга страна той е твой баща и в определен момент вече е твое задължение да се грижиш за него.

— Амин — каза Стоброд.

Руби поклати глава.

— Представите ни за баща са доста различни. Нека ти разкажа за моята гледна точка. Не знам на колко години бях, освен че все още имах млечни зъби. Той започна да вари уиски. — Обърна се към Стоброд. — Не знам дали изобщо си спомняш. Ти и Пуцлър в Студената планина.

— Помня.

— Ами тогава разкажи сам.

Стоброд разказа историята си. С един познат ги осенила идеята да започнат да варят уиски и да го продават, и заминали да живеят в дървени навеси сред планината. Струвало му се, че Руби ще си е добре сама, така че я оставил три месеца сама, преди дори да е навършила осем. С Пуцлър не били майстори в пивоварното изкуство. Успели набързо да дестилират колкото за една-две канички, а после установили, че не си струва труда да слагат въглени в остатъка, за да го филтрират, така че почти всяка бъчва пускала или мътнозелена, или мътножълта течност. Но резултатът бил силен. Не намалявали градуса много-много. Само малко се различавало от уискито и контрабандните дестилати на келтските им предци. Много от клиентите им обаче го намирали за прекалено вълнуващо за стомаха. Производството постепенно западнало, а пари не спечелили, защото след като отлеели количеството, необходимо за собствените им нужди, за продан оставало само колкото да вземат суровина за следващата партида. Стоброд останал, докато лошото управление на начинанието и студеното ноемврийско време го прогонили от планината.

Когато той приключи, Руби разказа своята част от историята: какво е правила през месеците, докато го е нямало. Обикаляла за дива храна. Ровила корени, ловила риба с върбови клони, хващала птици в подобни капани от подобни материали. Ядяла каквато птица хванела, като единствено се опитвала да избягва онези, които се хранят с риба — ако е възможно, а онези, които се хранят с мърша — при всички случаи. Научила по метода на пробата и грешката кои от вътрешностите им могат да се ядат и кои не. Една седмица, която никога нямало да забрави, не успяла да улови нищо в капаните си и яла само кестени и елхови връхчета, смлени на брашно и опечени на питка върху плоча на огнището. Един ден излязла да събира лешници и попаднала на незаконната пивоварна. Стоброд спял под навеса,

партньорът му казал, че по цял ден само лежи. А единственият знак, че не е умрял е, когато си чеше пръстите на краката. Точно в този момент, и много след това, била готова да размени съдбата си с тази на някое вълче. По нейно мнение, Ромул и Рем, за които Ейда й бе чела, са били късметлии, защото поне са имали сигурен закрилник.

Независимо от трудните и самотни времена, за да бъде честна, Руби трябваше да му признае едно: той никога не й бе посягал с ръка. Не си спомняше някога да я е удрял. Но пък й никога не бе галил бузата й в момент на нежност.

Руби погледна Ейда и каза:

— Това е. Сравни това със своето чувство за дълг.

Преди Ейда да успее да формулира завършена мисъл или дори да каже колко съжالياва, Руби стана и се скри в тъмнината.

Стоброд не продума, а Пенгъл каза тихо, сякаш на себе си.

— Сега я втасахме!

По някое време по-късно, след като отпрати Стоброд и Пенгъл единствено с неясни надежди за възможен компромис, Ейда тръгна по пътеката към къщата. Нощта внезапно застудя и вероятно на сутринта щеше да има слана. Луната, голяма и далечна, хвърляше такава светлина, че всяко клонче имаше своя собствена синя сянка. Ако искаше, Ейда би могла да отвори „Адам Бийд“ и да чете на лунна светлина. Само най-ярките звезди се виждаха на сивото небе. Ейда ги разгледа и откри Орион, който се изкачваше на изток, а после забеляза, че една част от луната липсва. Един малък сърп бе сякаш отрязан от нея. Това беше затъмнение.

Влезе в къщата, взе три одеяла и малкия телескоп на Монро. Беше италиански, много красива изработка, с гравирани месингова тръба, макар че по отношение на оптиката имаше какво да се желае особено в сравнение с германските. Отиде до навеса и взе един сгъваем стол и докато го отделяше от останалите три, се чудеше дали точно в него бе починал Монро. Разгъна го в предния двор, уви се хубаво в одеялата и се опна с лице, устремено към небесата. Погледна през телескопа и завъртя обръчите, за да фокусира. Луната блесна ярко в очите й, тъмния край бе червеникав, но се виждаше ясно. Един кратер на върха, а в центъра — планина.

Ейда наблюдаваше уголемяването на сянката, докато се придвижваше по бледото лице. Дори когато затъмнението беше пълно, луната оставаше едва забележима, с цвят на стара медна монета и горедолу толкова голяма. С почти цялостното угасване на луната, Млечният път се появи с ярка светлина, бледа река наред небето, ивица като облак дим след копитата на коня по пращен път. Ейда премести телескопа по дължината му, спря и се вгледа в дълбоката му бездна. През стъклото звездите се увеличаваха в оплетени гъсталаци от светлина и сякаш продължаваха все по-надълбоко, докато имаше чувството, че лежи на ръба на огромна бездна. Сякаш гледаше надолу, не нагоре, увиснала от дъното на своята планета. За момент почувства онзи световъртеж, който ѝ бе познат единствено от ръба на кладенеца на Еско — сякаш всеки момент ще се отлепи от земята и ще падне безпомощна сред онези светлинни вихри.

Отвори другото си око и остави телескопа настрана. Мрачните стени на Блек Коув се издигаха и я обграждаха в малък кръг земя, а тя лежеше доволна и гледаше как небето и луната постепенно излизат иззад сянката на Земята. Сети се за припева на една от песните на Стоброд, грубовата любовна песен, чийто последен стих беше: „Да се върнеш при мен, сега те моля“. Стоброд едва ли можеше да изрече тези думи с по-голяма вяра, дори да бяха сред най-дълбокомислените фрази от „Ендимион“^[1]. Ейда трябваше да признае, че макар и невинаги, способността да изразиш истинските си чувства струва повече от хиляда стиха на Джон Кийтс. През целия си живот тя не бе могла да го прави, но сега реши, че би искала да се научи.

Влезе вътре, взе писалището си и една маслена лампа, и се върна при стола. Натопи писалката в мастилницата, седна и се визира в хартията, докато върхът изсъхна. Всяко изречение, което ѝ хрумваше, изглеждаше като поза или ирония. Изтри писалката, потопи я отново и написа: „Да се върнеш при мен, сега те моля.“ Подписа се, сгъна хартията и я адресира до болницата в столицата. Уви се още постегнато в одеялата и скоро заспа. Падна слана и най-горното одеяло се смръзна от образувалия се скреж.

---

[1] Дълга поема от Джон Кийтс, публикувана през 1818 г. — Б.ред. ↑

СЪЖАЛЕНИЕТО

Инман вървеше през планината, като се придържаше към тесните пътеки и избягваше хората. Измерваше разстоянията в части от деня. Цял ден ходене. Половин ден. По-малко от половин ден. Всичко по-кратко от това беше просто няколко минути по пътя. Километрите и часовете се превърнаха в понятия, които ненавиждаше, тъй като нямаше възможност да измери нито едното от двете.

Пътуването му се забави, когато попадна на дребна жена да плаче за умрялото си момиченце, подпряна на една ограда. Шапката скриваше лицето ѝ, така че всичко, което Инман успя да види, бе черно, с изключение на върха на носа ѝ. Когато обаче обърна лице към него, сълзите, които се стичаха по бузите ѝ, заблестяха на утрешната светлина. Устните ѝ бяха полуоткрехнати в непрестанна дълбока болка и на Инман му заприличаха на чифт ножици. Слънцето тъкмо изгряваше и тя се готвеше да погребее детето, увито в старо одеяло, защото нямаше представа как да направи ковчег.

Инман предложи да помогне и прекара целия ден в задния ѝ двор, като се опитваше да скове малко ковчеже от дъски, изтръгнати от стара лятна кухня. Миришеха на свинска мас и дим, а от вътрешната страна бяха почернели и лъскави от опушването на месо години наред. От време на време жената се показваше на задната врата, за да види докъде е стигнал и всеки път казваше: „Стомахчето на дъщеря ми се бе разпаднало като пепел още две седмици преди да умре“.

Когато приключи с дърводелството, Инман сложи на дъното на сандъчето сухи борови иглички. Влезе в къщата и взе момиченцето, което лежеше на едно легло на долния етаж, завито в одеялото. Вдигна го, телцето беше вкочанено, твърд като шушулка вързоп. Изнесе го през задната врата, докато майката седеше до масата в кухнята и го следеше с немиждащи очи. Разви одеялото и положи момичето върху капака на ковчега. Опита се да не мисли прекалено за хлътналите сивкави бузи и острото носле. Разряза одеялото с ножа си и го сложи в

ковчега, после взе момичето и го сложи вътре, вдигна чука и отиде до вратата:

— По-добре да го закова.

Жената излезе и целуна момичето по двете хлътнали бузи и челото, после седна на верандата да наблюдава как Инман заковава капака.

Погребаха детето на една близка могилка при няколко стари гробове, отбелязани с плоски речни камъни. Първите три бяха на бебета, родени в разстояние на по-малко от година. Датите на смъртта им бяха само няколко дни след раждането. Четвъртият гроб бе на майката и Инман забеляза, че тя е починала в деня на раждането на последното дете. Направи бърза сметка наум и се оказа, че е доживяла само до двайсет. Инман изкопа нов гроб в края на малката редица, после каза:

— Искате ли да кажете нещо?

— Не — отвърна жената. — Каквото и да кажа, ще е горчилка.

Докато Инман зарие гроба, вече се стъмни. Тръгнаха обратно към къщата.

— Трябва да те нахраня, но нямам желание дори да запаля огън, да не говорим да готвя.

Влезе и се върна с провизии. Два малки вързопа, единият с трици, другият с брашно. Малко мас, завързана в хартия, парче пушен свински врат, печена царевица, шепа бобени зърна, увити в квадратно парче хартия, праз, ряпа и три моркова, също и парче домашен сапун. Инман ги взе, благодари на жената и се обърна да си върви. Но преди още да стигне портата, тя извика след него:

— Никога няма да мога да си спомня за този ден с чиста съвест, ако не ти сготвя.

Инман запали огън, жената седна на малко столче при огнището и му изпържи огромен бифтек от телето на някакъв съсед, което затънало в едно тресавище и умряло, преди изобщо да забележат, че го няма. Жената напълни кафява глинена чиния с леко запържена хрупкава царевица. Пържолата се огъна при пърженето като протегнатата за просия ръка, жената я обърна и сипа в нея царевицата, а отгоре сложи две пържени яйца. За украса върху тях сложи голяма буца масло.

Когато сложи храната на масата, Инман погледна чинията и му се доплака при вида на маслото, което се топеше върху яйцата, кафявото месо и жълтата царевица, докато накрая цялата чиния заблестя на слабата светлина. Седна, стиснал нож и вилица, но не можеше да яде. Храната сякаш изискваше специална благодарност, а той не можеше да намери думи. Навън в тъмнината извика пъдпъдък, изчака отговор, после извика отново. Подухна ветрец, мимолетен дъждец изтрополи по листата и дъските на покрива.

— За тази храна ѝ трябва молитва — каза Инман.

— Тогава кажи една.

Инман помисли минута, после си призна:

— Нищо не мога да измисля.

— Благодаря Ти за онова, което си сложил на трапезата ми. Ето така — каза жената.

Инман повтори думите ѝ, бавно, сякаш ги изпробваше една по една.

— Беше толкова отдавна...

Докато той се хранеше, жената взе една снимка от лавицата и я заразглежда.

— Преди много време си направихме снимка. Някакъв мъж, който пътуваше с фургон, пълен с всичките там такъми за снимане. Останах единствено аз.

Изтри праха с ръкав, после подаде обрамчения портрет на Инман да го разгледа.

Той го взе и го обърна към светлината. Дагеротип. Имаше баща, няколко години по-млада жена, стара баба, шест деца — от момчета, достатъчно големи да носят шапки с периферии, до такива с бебешки бонета. Всички бяха облечени в черно, седнали с прегърбени рамене, всички гледаха подозрително, някак изненадани, сякаш току-що бяха получили вест за собствената си смърт.

— Съжалявам — прошепна Инман.

Когато се нахрани, жената го изпрати да си ходи. Вървя в тъмното, докато се появиха нови звезди, после си направи бивак край едно поточе, без да пали огън. Утъпка си място за спане сред високата суха трева, уви се в одеялото си и заспа дълбоко.

В следващите няколко дъждовни дни вървеше, колкото можеше и спеше в гнездата на птиците. Една нощ се подслони в един дънер с

гълъби, птиците не му обръщаха внимание, освен когато се въртеше и тогава всички се размърдваха и издаваха гъргорещи звуци, после отново се успокояваха. Следващата нощ спа на един сух квадрат земя под острата стряха на един гълъбарник, който приличаше на храм в чест на някой малък неизвестен горски бог. Наложих да спи на кълбо, защото ако се протегнеше или краката, или главата му щяха да са подложени на изпражненията от гълъбарника отгоре. Друга нощ прекара в изоставен кокошарник — разстла одеялото на покрития с дебел слой бели изпражнения под, който скърцаше от тежестта му и миришеше като праха на отдавна умрели хора. Събуди се малко след полунощ и не можа да заспи отново, бръкна в раницата си, извади парче свещ и го запали. Извади Бартрам и запрелиства страниците, докато попадна на откъс, който привлече вниманието му:

Планинската пустош, която неотдавна прекосих, е прилична на големия неспокоен океан след буря; издатините постепенно преминават в падини, но винаги симетрично, като люспите на риба, или като керемидите на покривите ни: точно пред мен зелена тучна земя, следващата по-синкава; и накрая почти наситено синя, като етера, с който сякаш онези части под хоризонта са обгърнати. Вниманието ми бе така погълнато от съзерцанието на този величествен пейзаж, толкова разнообразен, безграничен, че почти не забелязвах и не съзнавах прекрасните неща, които ме заобикаляха непосредствено.

В съзнанието на Инман изникна реалната картина на онова, което Бартрам описваше толкова прилежно. Планини и долини, докъдето погледът стига. Назъбен и деформиран, неравен пейзаж, към който човекът е просто един ненужен придатък. Инман неведнъж бе виждал гледката, която Бартрам описва. Това бе граничният район, който се простираше безкрай на север и запад от склона на Студената планина. Инман го познаваше много добре. Бе обходил краищата му навред, чувствал бе всичките му сезони, виждал бе цветовете му, усещаше миризмата му. Бартрам само е минавал; познал е само един

сезон и време, което се е случило в онези няколко дни. В мислите на Инман земята бе каквато Бартрам я описваше, а не каквато я познаваше, откакто се помни. Виждаше върховете по-високи, долините — по-дълбоки. Инман си представи безкрайните редици от върхове, застанали бледи и високи като облаци, видя първо контурите, после ги оцвети — всеки нюанс по-блед и по-син и когато стигна до въображаемия край, където планината се слива с небето, вече бе заспал.

На другия ден Инман бързаше по стар коларски път през планината в посока северозапад. Бе студен ден и вече всички листа бяха опадали мъртви по земята. Нямахше никаква представа в кой окръг се намира. Може би Медисън. Стигна до някакъв знак с надпис „ТОВО55М“ от едната страна и „ТОАВ65М“ от другата. Разбра единствено, че има още много път до тези градове, независимо кои са.

След един завой попадна на малко езерце, нещо като извор сред покрити със зелен мъх камъни. Дъното бе покрито с гниещи дъбови и върбови листа, а водата бе жълтеникава като чай. Инман се наведе да натопи манерката си. Подухна вятър и той чу странно скърцане и подрънкване, сякаш някой се опитва да прави музика само с помощта на сухи клонки. Погледна по посока на звука към гората от другата страна на извора и пред очите му се разкри странна гледка. Пред него стояха три увесени скелета, които се удряха един в друг на вятъра. Манерката избълбука и се напълни. Инман се изправи, запуши я и се приближи към скелетите. Висяха в редица на един нисък елов клон. Дори не бяха вързани с въже, просто плетени ивици върбова кора. Тазът и бедрените кости на единия бяха паднали на земята, образувайки малка купчина, от която стърчаха пръстите на единия крак. Плетените връзки на единия от целите бяха се разтеглили дотолкова, че пръстите на краката почти стигаха до земята. Инман отмете с крак листата в очакване да намери утъпкано място в земята, където мъжът се е въртял и е изровил в предсмъртни мъки. Косата бе опаднала от черепа и лежеше пръсната при краката му. Руса. Всички кости бяха толкова бели, а зъбите в зейналите челюсти — жълти. Инман прокара ръка по ръката на скелета, който се бе разпаднал. Костите на краката му лежаха в купчина като подпалки за огън. Не е могъл да отреже въжетата сам, но ако е достатъчно търпелив и това ще стане.

Няколко дни по-късно Инман се катери цяла сутрин, без ни най-малка представа къде се намира. Пред него мъглите се движеха като елени сред дърветата. После цял следобед следва една пътека по билото, която се виеше сред високопланински храсти и малки открити полянки с букови гори и последните вечнозелени дървета, стигнали до максималната си височина на виреене. Докато вървеше, започна да добива бегла представа за местонахождението си. Намираше се на стар път, това бе ясно. Мина покрай купчина камъни, които индианците чероки много отдавна имали навика да струпват по пътя като обозначения, но дали за ориентиране, като паметник или свято място, не бе ясно. Инман взе един камък от пътя и го сложи върху купчината в знак на почит към някакъв стар стремеж към боговете.

По-късно се озова на каменист сипей, около който имаше гола земя, а скалите бяха обрасли с гъста плетеница от азалия, лавър и мирта. Пътеката свършваше тук, сякаш някакъв обичай повелявал пътниците да спират тук да се насладят на гледката. Пътят стигаше гората през тесен проход сред азалиите на около десетина метра от мястото, откъдето бе излязъл на открито.

Слънцето вече залязваше и Инман реши отново да се задоволи да прави бивак без огън или вода. Близо до края на сипея събра малкото останали сухи листа и си постла. Яде малко хлебна царевица от шепа и легна да спи върху своеобразното легло; щеше му се луната да е по-голяма, за да освети гледката пред него.

С първия светлик бе събуден от звука на стъпки. Седна, освободи предпазителя на пищова и го насочи по посока на звука. След около минута черна мечка показва глава сред листата на около пет метра от него. Спря се с вдигната муцуна и протегнат врат, задуши из въздуха с премигващи малки очички.

Онова, което надуши, не й хареса. Протегна глава напред и изръмжа. Едно-единствено малко мече, колкото човешка глава, се покатери зад нея по ствола на една млада ела. Инман знаеше, че слабото й зрение не позволява да го види на тази светлина, може само да го надуши. Всъщност тя беше толкова близо, че дори и със слабото си човешко обоняние, той долавяше миризмата ѝ. Мокро куче и нещо по-остро.

Мечката изсумтя два пъти и пристъпи напред предпазливо. Инман се размърда и се изправи, мечката наостри уши. Премигна и протегна врат отново, подуши и направи още една крачка.

Инман остави пищова на постелката си; бе дал обет никога вече да не убива мечки, макар в младостта си да бе убил и изял много и да знаеше, че дълбоко в себе си все още харесваше вкуса на мечка мас. Решението му бе резултат от поредица сънища една седмица в окопите на Питърсбърг. В първия сън той бе все още човек. Бе болен и пиеше чай от листа на мечо грозде за подсилване и постепенно се превърна в черна мечка. През нощта виденията с мечката го преобразяваха и той бродеше сред зелените планини на сънищата сам, на четири крака и избягваше всички от своя род и от другите. Ровеше земята за белезникави корени, катереше се по дърветата за мед, ядеше цели туфи с боровинки, беше щастлив и силен. Смяташе, че този начин на живот е може би пример как да се въдвори мир и да се изцелят раните на войната.

В последния сън обаче го преследваха ловци; накрая го застреляха. Увесиха го за врата на едно дърво и го одраха, а той гледаше процеса някъде отгоре. Обленият му в кръв труп бе точно както го бе виждал в реалния живот — почти като на човек, много по-слаб, отколкото се очаква, а лапите под дебелия козина бяха точно като човешка длан. С убийството му сънищата престанаха и онази последна сутрин той се събуди с усещането, че това е животното с особено значение за него, че ще е равносилно на грях да убие мечка, независимо от обстоятелствата. Защото в мечката имаше нещо, което напомняше надежда.

При все това настоящата ситуация никак не му допаднаше — опрял гръб до скалата, пред него сплетените храсти и мечката, изнервена от малкото, родено в неподходящ сезон. Предимствата на Инман бяха следните: знаеше, че е много по-вероятно мечката да избяга, отколкото да нападне, че може най-много да инсценира нападение, да се втурне напред няколко метра, да се изправи рязко на задните си крака и да изръмжи. Целта би била да го сплаши, а не да го нарани. Той искаше тя да знае къде се намира и затова заговори:

— Не съм дошъл да те притеснявам. Ще си тръгна и няма да се върна. Моля само да ми сториш път, без да ме нападаш. — Говореше спокойно и ясно, искаше гласът му да внушава уважение.

Мечката отново изсумтя. Пристъпи от крак на крак, завъртя се на една страна, после на друга. Инман бавно прибра завивката си и нарами раницата.

— Ето, тръгвам.

Направи две стъпки и мечката се престори, че напада.

Докато това се случваше, Инман прецени, че няма начин нещата да се наредят. Като проблем при дърводелството, когато никоя от мерките не отговаря на останалите. Имаше само около метър за отстъпление. Тя имаше цялото ускорение на тежестта си и само три-четири метра до ръба на скалата.

Инман направи крачка встрани, мечката се втурна край него и се хвърли от високата скала, която така и не бе видяла. Усети силната ѝ миризма, докато минаваше. Мокро куче, черна пръст.

Надвеси се да погледне и видя как се размазва на скалите далече долу като голям червен цвят на ранната зора. Скалите се осеяха с черни парчета кожа.

„По дяволите — помисли си. — Дори най-добрите ми намерения свършват зле, а надеждата е само поредното препятствие.“

Малкото мече на елата изрева от болка. Дори не беше отбито още и щеше да излинее и умре без майка. Щеше да вие дни наред, докато изнемошее от глад и някой вълк или пума го разкъса.

Инман отиде до дървото и погледна мечето в лице. То премигна насреща с черните си очи, отвори уста и заплака като човешко бебе.

За момент той наистина си представи как протяга ръка, хваща малкото за врата и казва: „Ние сме роднини“, сваля раницата си и го пъха със стърчаща от отвора глава. После мята раницата на гръб и продължава нататък, а мечето гледа от новото си извисено положение с блеснали като на индианче очи. Ще го занесе на Ейда за подарък. Или пък, ако тя не го приеме, той може да го отгледа и да го пусне на свобода. Понякога полудивият мечок ще се отбива на гости в колибата му в Студената планина. Ще води семейството си, така че Инман да има поне животинско семейство, ако не му е писано друго. Така би могъл да изкупи греха си към мъртвата мечка.

Той обаче направи единственото възможно нещо. Вдигна пищова и застреля малкото в главата, без да отмества поглед, докато хватката около елата се разхлаби и то падна на земята.

За да не отива месото на халос, Инман запали огън, одра мечето, нарязва месото и го свари леко. Разпъна черната кожа на един камък, беше колкото на котка. Докато месото се готвеше, той седеше на сипея в очакване на утрото. Мъглата се разсея и пред него се разкриха планини и долини чак до края на света. Сенките по склоновете на близките върхове бавно се оттегляха към подножието, сякаш се оттичаха в тъмно море под земята. Дрипави облаци висяха над долините под него, но никъде сред огромната панорама не се виждаше нито покрив, нито дим, нито ивица разчистена ливада, която да показва, че там живеят хора. Човек може да се визира безкрай във вълнистия пейзаж и с всяка частица да усеща, че така е до края на света.

Силният вятър откъм долината отнесе миризмата на готвеното мечешко, остана единствено мирисът на мокър камък. Инман виждаше далеч-далеч на запад. Извивки, сипеи, скали, струпани една след друга, сиви, чак до хоризонта. Индианците я наричаха Каталучи — бурно море от отдалечаващи се върхове. А днес вълните по нищо не се различаваха от суровото зимно небе. И двете бяха прорязани от нюанси на сиво — единственият цвят — така че гледката представляваше огромна непроходима стена на тъмни жилки. Дори облеклото на Инман бе възможно най-подходящото, за да се слее изцяло с този свят, защото носеше единствено сиво, черно и мръсно бяло.

Макар пейзажът да бе неприветлив, в сърцето на Инман радостта растеше. Приближаваше дома; усещаше го в допира на студения въздух по кожата си, в копнежа си да види дим от огнището на хора, които е познавал през целия си живот. Хора, към които нямаше да е длъжен да изпитва страх или омраза. Изправи се, застана разкрачен на скалата и разтри очи, за да изостри зрението си и да проникне отвъд безкрая до един далечен връх. Той се открояваше на фона на небето като едва забележима драскулка от изсъхнала писалка — тънка, бърза, изпълнена със значение линия. Но формата скоро стана ясна, непогрешима. Той гледаше към Студената планина. Бе успял да види онова, което за него значеше дом.

Постепенно, докато се вираше в нея, разпозна всеки далечен връх, всяка долина. Сякаш отдавна бяха гравирани върху роговицата на очите му с остър инструмент. Гледаше тази висока земя и знаеше

имената на местата и гледките. Каза ги на глас: Литъл Беъртейл Ридж, Уагън Роуд, Рипшин, Хъгър Крийк, Кохемър Ноб, Роки Фейс. Всеки връх, река или поточе си имаше име. Нито една птица или храст не беше анонимна. Неговият дом!

Поклати глава и сякаш я намести на раменете си. Имаше непогрешимото чувство, че се намира абсолютно вертикално на хоризонта. За момент изглеждаше възможно да не се чувства винаги толкова чужд. Със сигурност там, в онова сурово място, имаше място за още един човек. Можеше да върви, вятърът да разнася жълтите листа под краката му и да е скрит от кръвнишкия поглед на останалия свят.

Инман седя така и се наслаждава на дома си, докато мечото месо се свари, после оваля парчетата в брашно и ги изпържи в последната мас, която жената му бе завила в хартия преди няколко дни. Яде на ръба на скалата. Никога преди не бе ял толкова младо мечо месо и макар месото да не бе толкова тъмно и мазно като това на по-старите мечки, усещането за извършен грях бе същото. Опита се да определи кой от седемте смъртни греха е в сила в този случай, но когато не успя с познатите, измисли осми: съжалението.

ПРАЗНОТА И СКРЪБ

Дори и върхът, който сега изкачваха, да си имаше име, Стоброд не го знаеше. Той и двамата му другари крачеха прегърбени, с наведени глави, стиснали зъби от студ, с шапки наведени чак до носа и прибрани в ръкавите ръце. Дългите им сенки се движеха пред тях и те всъщност стъпваха върху образите си. Гората отминаваше покрай тях незабелязана. Храстите и дърветата размахваха голи клони на студения вятър. Натрупвани с хилядолетия листа заглушаваха стъпките им.

Пенгъл ходеше по петите на Стоброд. Третата фигура ги следваше на пет-шест крачки по-назад. Стоброд носеше цигулката си в калъфа под мишница, а Пенгъл бе закачил банджото на рамо. Третият нямаше музикален инструмент, носеше малкото останали вещи на групата в една раница. Беше се увил в проядено от молци светло одеяло, което се влачеше по земята и шумеше по листата.

Стомасите им бяха доста разстроени от вечерята предишния ден, която си бяха направили от един замръзнал на пътя елен. В глада си бяха предпочели да не обръщат внимание на знаците, които показваха откога лежи там или как е умрял. Запалиха малък огън от мокри върбови клони и свариха единия бут. Ядоха лакомо и сега съжаляваха. Не разговаряха. От време на време някой се втурваше към шубрака и след известно време настигаше останалите.

Вятърът не свистеше, не се чуваха птици. Единственият звук бе от падащите тънки иглички, когато минаваха през еловите клони. Първите следи на зората разляха охра на изток, а фини прозрачни облаци преминаваха пред яркото слънце. Преплетените тъмни клони на елите стърчаха настръхнали на слабата светлина. От известно време всичко изглеждаше кафяво и синьо, изгубило яркост. Минаха покрай покрита с лед скала, върху която растеше някакъв мек жълтеникав мъх, толкова светъл, че ги заболяха очите да го гледат. Пенгъл посегна, откъсна парче и предпазливо го задържа. Не го изплю, но и не си откъсна повече, така че трудно можеше да се определи какво смята по

въпроса. След това обаче ходеше с наострени сетива, в търсене на други подобни дарове на природата.

След известно време слязоха до равно място, където се събираха три пътеки: едната, по която бяха дошли те, и други две, още по-обрасли, които водеха нагоре. По-широката се бе появила първоначално като бизонски път, после като индианска пътека, но все още оставаше прекалено тясна за каруца. Тук бяха лагерували дървари и бяха оставили обгорено огнище, нарязали бяха дърва за огрев, а гората беше доста рядка на двајсетина метра от мястото, където пътеката се разделяше на две. Огромна топола стоеше между двете по-малки пътеки. Отрязването ѝ бе спестено не заради красотата, дебелия дънер или възрастта, просто на километри в околоръст нямаше достатъчно голям трион или бичкия. Стволът ѝ при земята бе голям колкото колиба.

Стоброд смяташе, че си спомня местността до известна степен и спря да я огледа и в този момент Пенгъл застъпи ботуша му. Кракът му се изхлузи напълно и той стъпи по чорап върху замръзналите листа. Обърна се и опря пръст в гърдите на момчето, избута го една крачка назад, после се наведе, остави калъфа с цигулката на земята и се обу.

Тримата стояха запъхтени от катеренето и гледаха двете пътеки пред себе си. Дъхът им се задържаше за миг около главите, сякаш загрижен за тях, после неясните му форми загубиха интерес и изчезнаха. Някъде наблизо се чуваше плисък на поток и това бе единственият звук.

— Студено е — обади се третият.

Стоброд го погледна, прочисти гърло и вместо коментар се изплю на неприветливия пейзаж и безсмислената забележка.

Пенгъл протегна ръка с длан нагоре, сви я в юмрук, после отново я прибра в ръкава, както костенурка прибира главата си.

— Ох, направо да ти замръзнат топките — отбеляза той.

— Точно това имам предвид — додаде третият.

Той се бе присъединил към тях в пещерата на дезертъорите. Момче от Джорджия на не повече от седемнайсет години, с черна коса, кафява кожа, с мека, едва забележима брада и с гладки като на бебе бузи. Малко индианска кръв или може би гръцка. С братовчед си цяла година воювали в един и същи полк, макар че нямало с кой знае какво да допринесат, тъй като пушките били по-големи от тях. Всяка нощ

спали под едно одеяло и заедно дезертирали. Сметнали, че никоя война не трае вечно и макар човек да е смъртен, е глупаво да умрат в навечерието на мира. Ето защо си тръгнаха. Но пътят към дома се оказал дълъг и объркан, а и не били предвидили да минат през толкова различни места. Отнело им три месеца да стигнат до Студената планина, а дори не знаели в кой щат се намира. Съвсем се изгубили, а братовчедът, раздиран от мокра кашлица, починал в една мрачна пещера от треска.

Няколко дни по-късно един от пещерняците намерил момчето да се скита наоколо без посока. Повериха го на Стоброд и Пенгъл, които тъкмо се отправяха да създадат своя собствена общност от двама, някъде в близост до Шайнинг Рокс. Макар да нямаше много високо мнение за Джорджия като щат, Стоброд се съгласи да покаже на момчето пътя, когато стигнат някъде високо, откъдето да виждат далече на запад.

Първо обаче слязоха от пещерата до едно скривалище за храна, като по пътя разказаха на момчето за Ейда и за това как в крайна сметка успяла да убеди Руби да прояви благосклонност. Руби обаче постави условия за своето милосърдие. Тя и Ейда и без това едва щяха да изкарат зимата, така че не можеха да дадат много, не и достатъчно да изхранят изцяло двамата мъже. Освен това смяташе, че е рисковано Стоброд и Пенгъл да ги посещават. Не искаше да вижда дори сенките им в близост до фермата. Трябваше да оставят храната на някое безопасно скрито място и тя предложи едно такова нагоре по билото, което бе открила по време на скитанията си като дете. Кръгъл плосък камък, изцяло изрисуван с някакво старо писмо. В добавка, не желаше да бъде обвързвана с какъвто и да е график. Щеше да оставя там храна, когато иска, а ако не иска — няма да ходи. Стоброд трябваше да проверява периодично.

Когато стигнаха до мястото, Стоброд хвърли един поглед наоколо, коленичи и разрови листата. Разрита с върха на ботуша си и скоро откри кръгъл плосък камък. Беше горе-долу колкото корито, а знаците по него изобщо не напомняха за писмото на индианците чероки. Чертите бяха прекалено резки и строги, разположени в кръг. Може би идваха от някоя древна раса. Под камъка намериха тенекиена кутия с царевица, сушени ябълки във фунийка от вестник, няколко

резена бут и пръстено гърне с Маринован боб. Към тях бяха добавили от личните си запаси от уиски, тютюн за пушене и тютюн за дъвчене.

— Измислихте ли коя пътека ви трябва? — попита момчето от Джорджия. Изви лакът към двете пътеки, одеялото се надипли на земята зад него.

Стоброд погледна натам, но изобщо не беше сигурен къде се намират, нито пък накъде отиват. Знаеше, че трябва да е по-високо, по-отдалечено. Планината беше голяма. Обиколката на подножието ѝ сигурно беше повече от сто и петдесет километра. Доста голяма площ покриваше, дори и да беше плоска като училищна карта, а не висока до небето и нагъната във всевъзможни пещери и кухини, и долини. Предишните срещи на Стоброд със Студената планина винаги бяха в пияно състояние. Така че в съзнанието му пътеките се пресичаха непрекъснато и можеха да водят навсякъде.

Пенгъл наблюдаваше напрегнатия оглед на пейзажа на Стоброд. И накрая, след дълго излияние от извинения и неудобство, че знае повече от учителя си, каза, че знае точно къде се намират и че лявата пътека скоро се стеснява, но продължава през цялата планина и води незнайно къде, но не си е правил труда да открие, на места, където индианците имали навик да ходят. Лявата пътека отначало е била поширока, но само се виела наоколо и свършвала при тъмно езеро.

— В такъв случай ще стотвим храната и после ще продължим нататък — обяви Стоброд.

Събраха дърва и запалиха немного силен огън в кръга от стари почернели камъни. Сложиха царевично брашно във водата, за да направят каша с надеждата, че тя ще успокои измъчените им стомаси. Издърпаха си пънове за сядане, запалиха глинените лули, пуфтяха скупчени около слабите пламъци, като внимаваха да не запалят одеялата или подметките си. Подаваха си бутилката с уиски и гълтаха големи глътки. Студът се бе просмукал в костите им и бе втвърдил костния им мозък като замразена сланина. Седяха мълчаливи и чакаха топлината на огъня и алкохола да ги отпусне.

Стоброд съсредоточено бъркаше с ножа в гърнето с фасул пред себе си, хапваше по едно зърно от върха на ножа си, а оцета бършеше в панталона си. Пенгъл изяде малко кръгче сушена ябълка, като първо го

притисна между дланите си и го допря до окоето, сякаш дупката в средата е бинокъл, който дава нов поглед към света. Другото момче стоеше приведено напред с протегнати към огъня ръце. Одеятото бе наметнал върху главата си и така виждаше единствено огъня, който се отразяваше в черните му очи. Сложи ръка на стомаха си и се стегна сякаш някой бе забил остър кол през вътрешностите му.

— Ако знаех, че ще ме хване толкова лошо разстройство, нямаше да изям и хапка.

Стана и бавно, с известна деликатност се скри зад един рододендрон отвъд поляната. Стоброд го наблюдаваше.

— Жал ми е за това момче. Иска му се никога да не е напуснал дома, но няма достатъчно акъл да разбере в какъв отвратителен щат се е родил. Ако имах един брат в затвора и един в Джорджия, щях да се опитам да измъкна първо онзи от Джорджия.

— Никога не съм ходил чак до Джорджия — каза в отговор Пенгъл.

— Аз само веднъж и то по принуда. Само докато видях какво представлява, после се върнах.

Огънят се разгоря от един повей на вятъра и мъжете протегнаха ръце да се стоплят. Стоброд задряма. Главата му се привеждаше едва забележимо, докато накрая брадичката му докосна гърдите. Когато отново я вдигна, видя ги да превалят билото. Жалки на вид ездаци, водени от добре облечен мъж и младо момче. Мъжете обаче имаха саби, пистолети и пушки, някои от които бяха насочени към Стоброд. Членовете на полицейската хайка язدهа увити в одеяла; от ноздрите на конете се вдигаше пара. Пътят вече беше замръзнал и когато пристъпиха напред, подковите им застъргаха по леда.

Приближиха се по пътеката, после до поляната и накрая се появиха в пълния си блясък над седналите мъже, като дори скриха слънцето от погледа им. Стоброд понечи да стане, но Тийг му каза да не мърда. Седеше отпуснато на седлото, държеше карабина „Спенсър“, подпрял приклада на бедро. Носеше вълнени ръкавици, с отрязан палец и показалец на дясната, за да вдига петлето и да натиска спусъка без проблем. С другата ръка държеше плетените юзди на коня. Известно време оглеждаше двамата мъже пред себе си. Кожата им бе сива, а подутите очи като прогорени дупки в юрган. Косата на дебелото момче бе сплъстена от едната страна на мазни кафяви

кичури, а от другата бе прилепнала към черепа. Кожата по оплешивяващото теме на Стоброд беше сбръчкана и мръсна, някак отпусната, не приличаше на лъскавата кожа на повечето плешивци. Сякаш цялото му лице се бе свлякло надолу, с изключение на носа. Приличаше на фуния.

Тийг заговори:

— Дори няма да ви питам дали имате документи. Вече чух всички възможни лъжи в това отношение. Преследваме група дезертъори. Говори се, че живеели в пещера. Напоследък нападат и грабят. Ако някой знае къде се намира тази пещера, няма да е зле да каже.

— Не знам точно — отвърна Стоброд. Гласът му бе искрено бърз и ведър, макар че вътре в себе си беше мрачен, мислеше си, че само след месец отново ще е обратно в кървавата Вирджиния и ще вкарва шомпол в дулото на пушката си. — Щях да кажа, ако знаех — добави той. — Чух само да се говори. Някои твърдят, че е далече нагоре, от другата страна на планината, близо до Беърпен Бранч или Шайнинг Крийк, или нещо такова.

Пенгъл погледна Стоброд изненадано. По лицето му премина тъмна сянка на изумление.

— Ти какво мислиш по въпроса? — попита го Тийг.

Момчето седеше с леко наклонено назад тяло, с тежест изцяло върху големите си тазови кости. С една ръка засенчваше очите си от слънцето, което грееше иззад мъжете на конете. Той погледна с малките си очички с известно объркване. Чудеше се как най-добре да отговори на зададения му въпрос. По лицето се четяха обърканите му мисли.

— Ама това дори не е наблизко — рече той накрая, като гледаше Стоброд. — От тази страна е. Сам знаеш. Оттатък, на Биг Стомп. Няма и пет километра нагоре по потока. Стигаш там, дето се разделя на три и там от десния склон има няколко ели. Катериците работят под тях на есен. Пълно е с тях. Можеш да ги убиеш и с камък. Катериш се право нагоре през елите и стигаш до голяма скала. И върху нея — ето. Има дупка в скалата, голяма колкото цял хамбар.

— Много благодаря — каза Тийг. Обърна се към двамата зад него и с леко движение на устата им даде знак. Изправи се на шпори, ремъците изскърцаха, замахна с крак и слезе.

Останалите го последваха.

— Ще се присъединим към вас при огъня, ако нямате нищо против — обърна се Тийг към Стоброд. — Ще закусим с вас. Ще сготвим да хапнем. После и вас ще нагостим. Да видим дали има какво да ни кажете.

Подсилиха огъня и насядаха около него, сякаш бяха стари другари. Полицайте имаха големи запаси от наденица, вързани в торби, и когато я извадиха от дисагите, беше замръзнала и свита като животински черва. Наложиха се да я насекат с малка брадва. Сложиха парчетата на плоски камъни покрай огъня, за да се затоплят достатъчно, че да ги набучат на пръчки и да ги въртят на огъня.

Огънят скоро се издигна високо и образува червена жарава и бяла пепел. Затопли въздуха наоколо, Пенгъл разкопча палтото, после ризата си, разголи белите си гърди и корем и най-накрая се отпусна. Не виждаше нищо необичайно в ситуацията, освен приятната топлина, топлата храна и другарите наоколо. Погледа банджото си известно време, сякаш се възхищаваше на формата му и добре подобрения материал, като че ли го виждаше за пръв път. Обичаше да се наслаждава на симетрията му, колкото и да свири на него. Скоро очите му се замъглиха и се затвориха и както седеше приведен, цялата му тежест се стовари върху огромните му задни части, така че отпред приличаше на водопад от бели гънки плът. Скулптура, изваяна от мас.

— Вече не е на тоя свят — обади се Стоброд. — Изтощи се.

Тийг извади бутилка уиски от джоба на палтото си и му я подаде.

— За теб не е прекалено рано, нали?

— Вече съм започнал. Когато не си спал почти два дни е трудно да кажеш за какво е прекалено рано.

Взе предложената бутилка, извади тапата и я надигна към устата си и макар да беше от средно качество, той бе достатъчно учтив да отпие. Облиза устни, издиша шумно и кимна одобрително.

— Защо не си спал?

Стоброд обясни, че от няколко дни и нощи свирят и залагат с шайка бандити, макар да пропусна да спомене, че са били в пещерата на дезертъорите. Карти, бой с петли, бой с кучета, зарове. Всичко, за което можели да се сетят. Големи играчи, нетърпеливи да залагат. Някои в такава треска, че са готови да спечелят и шапката от главата ти, а после да играят на броенка за косата ти. Накрая започнали да

залагат коя птица ще излети първа от клона. Стоброд се похвали, че е излязъл на чисто, което при такава компания си е направо чудо.

— Истински състезатели.

Надениците се надуха, започнаха да пускат мазнина, цвърчаха приглушено, капките мазнина падаха в огъня, чуваше се цвъртене. Най-накрая бяха готови. Всички, с изключение на Пенгъл, който продължаваше да спи, започнаха да ядат направо от пръчките. Когато изядоха всичкото месо, Тийг погледна цигулката и банджото и попита:

— Можеш ли да свириш?

— Няколко песни.

— Избери някоя — пожела Тийг.

Стоброд не изгаряше от желание. Беше изморен. Освен това смяташе, че публиката му не разбира от музика, липсваше ѝ изцяло онова, което бе необходимо, за да я обичат. Въпреки това взе цигулката, прокара сухата си ръка по струните, от шепота им разбираше кой ключ да завърти.

— Какво искате да чуете?

— Няма значение. Ти избираш.

Стоброд се пресегна и сръга Пенгъл в рамото. Момчето се събуди с едва-едва отворени очи. С очевидно усилие събра мислите си.

— Искат да им изсвирим някоя песен по наше желание — информира го Стоброд.

Пенгъл не каза нищо и известно време разтърква ставите на ръцете си на топлината на огъня. Взе банджото, повъртя малко ключовете и после, без да изчака Стоброд, започна да подрънква нотите на „Синди ходеше назад“. Надиплените му тлъстини потрепваха в такт с мелодията, но когато стигна до мястото, където мелодията трябваше да се повтори, нотите се объркаха, той се оплете и накрая спря.

— Тази неща не се получи — каза той на Стоброд. — Ако се включиш, може и да я изкараме.

Стоброд изкара няколко ноти от „Синди“, после няколко други, някак отделни, несвързани. Повтаряше ги отново и отново и скоро стана ясно, че нямат никакъв смисъл. Но внезапно той ги събра и изсвири тяхна вариация, после друга и неочаквано те се превърнаха в мелодия. Той намери търсения ритъм, последва движението на нотите, търсеше логиката им — енергична, нетрайна, лесна като смях.

Изсвири началото един-два пъти, докато Пенгъл оправи струните си и изкара няколко серии отчетливи ноти в отговор. После засвириха заедно да видят какво са измайсторили.

Макар да не беше нито бърза, нито бавна, ставаше за танцуване. Стомасите им обаче все още бяха в такова състояние, че не биха могли да направят и стъпка. Пенгъл все пак успяваше да тактува с един крак, кимаше с глава и полузатворени очи, между миглите му се виждаше само тясна бяла ивица. Стоброд изсвири поредица ноти, после свали цигулката до гърдите си. Изкарваше ритъма с лък. Пенгъл последва примера му и започна да тактува по главата на банджото и за миг инструментите бяха барабани. В ритъма на ударите Стоброд отметна глава и започна да импровизира. Пееше за жени със стегнати и твърди кореми. Такива жени, според песента, са по-жестоки от нормалното за техния пол.

Когато песента свърши, свириха още малко и после спряха. Консултираха се и отново се заловиха да въртят ключовете, за да настройат инструментите за по-сериозна музика, после засвириха мелодия, която напомняше за „Отстъплението на Бонапарт“, наричана от някои песента на генерал Вашингтон. Тя беше по-нежна, по-съзерцателна и все пак зловеща като смъртта. Когато минаваха в минорна тоналност, чувството напомняше за сенките под дърветата и цялото произведение извикваше образи на мрачни гори и светлина на фенери. Музиката беше много стара, в една от старите модалности. Музика, която обхваща цяла една култура и е истинен израз на нейния духовен живот.

Бърч каза:

— Исусе Христе! Май изпаднаха в транс.

Никой от хората на Тийг не беше чувал цигулка и банджо да свирят заедно по такъв начин, нито пък бяха чували свирене с такава сила и ритъм на толкова скръбни и елегични музикални теми. Начинът, по който Пенгъл използваше палеца си на петата струна и после на втората беше особено изумителен. Като звънец за вечерня, но много по-тържествено. Другите му два пръста работеха съвсем грубо, с опипване, но един се движеше по струните с изключителна точност. Пръстите на Стоброд по шийката на цигулката намираха комбинации, които съществуваха като природен закон. В движенията им върху струните имаше умисъл, дълбоко познаване, за разлика от

автоматичното движение на лъка с дясната ръка. Краткият текст, който Стоброд пееше, разказваше за сън — негов или на въображаем лирически герой — за изгубената любов, за дълги самотни години, за момиче със зелено наметало. Без музиката, текстът не бе повече от кратка телеграма, но двете заедно образуваха един завършен свят.

Когато песента завърши, Бърч каза на Тийг:

— Господи, тези хора са светци. Техните умове са обърнати към неща, които винаги ще останат скрити за такива като нас.

Тийг засмука устна и се загледа в далечината, сякаш се опитваше да си спомни нещо. Изправи се, приглади реверите на палтото, завъртя панталоните, докато ги намести както иска. Взе пушката от земята и я вдигна така, че дулото ѝ сочеше между Стоброд и Пенгъл. Държеше я с отпусната ръка, приклад допрян до китката.

— Застани до онази голяма топола — каза той на Стоброд. — Заведи и момчето.

Поради липса на по-добра идея Стоброд отиде и застана до дървото. То се издигаше право и голо почти на трийсет метра и едва след това се появяваха клони. Но дори и те бяха само два, почти като отделни дървета — разклонени и извити като свещник. Короната на дървото се бе прекършила някога през миналия век и сега лежеше на земята и бавно се разлагаше, толкова мека, че и един ритник бе достатъчен да я разпръсне като купчина тор.

Стоброд държеше цигулката пред себе си. Лъкът висеше на единия му пръст и леко потрепваше в ритъма на сърцето му. Пенгъл стоеше до него; двамата бяха заели гордата и леко неспокойна поза на хора, които току-що са били снимани с амбротип от началото на войната, макар че вместо пушки, пистолети или ножове за украса, Стоброд и Пенгъл държаха цигулка и банджо.

Пенгъл прегърна Стоброд през раменете като другар от училище. Мъжете вдигнаха пушки и Пенгъл им се усмихна. В усмивката нямаше нито частица ирония или пък прекалена смелост. Беше просто дружелюбна.

— Не мога да застрелям човек, който ми се усмихва — обади се един от мъжете и сведе пушката си.

— Престани да се хилиш! — извика Тийг на Пенгъл.

Пенгъл изкриви уста и се опита да стисне устни, но те отново се разтеглиха в усмивка.

— Няма нищо смешно — каза Тийг. — Нищичко. Пригответе се да умрете достойно.

Пенгъл разтри лице отгоре до долу. Издърпа ъгълчетата на устата си надолу с двата палеца, но когато ги пусна, те отново отскочиха нагоре и разцъфнаха в усмивка.

— Свали си шапката! — заповяда Тийг.

Пенгъл свали шапка и без да престава да се усмихва я хвана с две ръце пред корема си. Преобръщаше я отново и отново, сякаш за да покаже как се върти земята.

— Сложи я пред лицето си!

Пенгъл я вдигна, сложи я върху лицето си, в този момент полицаите стреляха. Куршумите минаха през телата на двамата мъже и се забиха в тополата. От ствола се разхвърчаха трески.

ЧЕРНА КОРА ПРЕЗ ЗИМАТА

— И когато престанаха да натискат спусъка, конете скочиха и започнаха да се дърпат, та главатарят отиде и започна да ги псува, свали шапка и ги заудря по главите. Не ги покриха, нито пък отидоха до тях да кажат няколко прощални думи, само един каза, че онова, което току-що се случи, може да се нарече разстрел. Понеже се чуха изстрели. После друг се изсмя, а един отиде и сипа вода в огъня. После се качиха на конете и си тръгнаха. Не знам какво е това място, дето хората причиняват едни на други такива неща.

Момчето от Джорджия се държеше като човек, който току-що е бил изплашен до смърт. Беше все още развълнуван, а в желанието му да разкаже тази история, която смяташе за вълнуваща и същевременно вярна, имаше припряност.

— Видях всичко. Всичко.

— Тогава защо теб не те убиха или отведоха, след като си бил толкова близо, че да ги видиш? — попита го Ейда.

Момчето се замисли. Погледна настрани и се почеса силно по главата, после докосна резето на портата с палец. Стоеше на пътя, извън оградата, а Ейда и Руби вътре. Говореха през коловете на оградата, но усещаха миризмата на дим по дрехите му и мократа му мръсна коса.

— Със сигурност ги чух. По-точно чух онова, което не видях. Бях в гората, зад един храст. По нужда, така да се каже.

— Да — подкани го Ейда.

— Трябваше ми усамотение един вид.

— Разбрахме те — намеси се Руби. — И каква е целта на всичко това?

— Нали точно това се опитвам да ви кажа. Че ги оставих да лежат там окървавени и мъртви под тополата. После хукнах насам. Спомних си къде цигуларят ни разказа, че живееете. Отидох до онзи изрисуван камък, където вчера спряхме за храна. После тичах насам, докато намеря къщата.

— Колко време? — попита Руби.

Момчето се огледа около себе си, погледна сивите облаци и синкавите върхове, сякаш се опитваше да се успокои. Но не можеше да каже накъде е запад, нито пък небето му помагаше да определи часа, защото по него нямаше светлина, само бледите цветове на стара брадва.

— Три часа е — помогна му Ейда. — Поне със сигурност минава два и половина.

— Три? — възкликна момчето, сякаш изненадано. Погледна в краката си и огледа утъпканата земя на входа на двора. Стисна устни и започна да ги движи. Броеше отзад напред. Хвана два кола в юмруци. Издиша въздух между устните си, сякаш за да подсвирне.

— Седем часа — обяви накрая. — Шест или седем.

— И си тичал през цялото време? — попита невярващо Руби.

— През повечето време. Бях уплашен. Трудно ми е да си спомня, но бягах, докато паднах. После още малко, после повървах. Първо едното, после другото.

— Ще трябва да ни заведеш там — каза Ейда.

Само че момчето не искаше да се връща в планината и обяви, че предпочита да го застрелят веднага, отколкото да отиде до онова място отново. Вече бе видял какво ли не. Всички другари, които бе имал там, сега бяха мъртви. Единственото му желание бе да се прибере у дома. И по неговите сметки, новината, която бе донесъл, би трябвало сама по себе си да струва малко храна и още едно одеяло, както и едно-две други неща, които може да му потрябват по време на пътуването.

— Много други биха ги оставили да лежат там, без да ги е грижа, че вълците скоро ще ги оглозгат до кокал — заключи той. Разказа на жените, че според него вълците вече са се докопали до умрелия му братовчед. Без инструменти за копаене, най-близкото до погребение, което могъл да стори, било да изтегли тялото върху ръба на малък водопад на потока. Там намерил сухо място под една скосена скала, където водата падала като завеса и се получавало нещо като зала между земята и водата. Описа как подпрял тялото на братовчед си, седнало с кръстосани крака до една скала и казал няколко думи на безжизненото лице, в общи линии, че освен този свят имало и друг, в който може би някога ще се срещнат. Отдалечил се, после погледнал назад и слънчевите лъчи проникнали през водната завеса и се

образувала дъга. Така че — не! Нямаше никакво намерение да стъпва отново в онази планина.

— Студената планина се намира точно на пътя ти към дома, но сам решаващ. Нямаме нужда от теб. Знам мястото, за което говориш; можем да вземем коня и ще стигнем за по-малко от пет часа и то без да тичаме. Все пак ще те нахраним. Така или иначе храним всеки скитник, който мине оттук.

Руби отвори портата и пушна момчето в двора. То отиде и седна на стъпалата между големите чемшири, потри ръка и се опита да ги стопли с дъх. Руби остана при портата. Сложи ръка върху един оголен клон на дървото до оградата и остана така, загледана в пътя.

Ейда пристъпи към нея и огледа профила ѝ. От това, което знаеше, в такива моменти на загуба жените трябва да плачат и да се прегърнат, да се успокояват взаимно. И макар вече да не се доверяваше толкова на тези твърдения, сега бе готова да предложи на Руби всичко, което може да помогне. Дори протегна ръка и докосна плитката коса, вързана на врата на Руби.

Руби обаче сякаш не желаше да приеме и този малък жест. Разтърси глава. Не плачеше и не мачкаше престилка в пръсти, не показваше никакви знаци на вълнение от вестта за смъртта на Стоброд. Просто държеше ръка върху клона и гледаше пътя. На глас изрази само едно притеснение. Дали да погребат мъжете в планината или да ги докарат в Блек Коув и да ги погребат в малкото гробище сред негрите? И двата варианта си имаха плюсове и минуси. Но при условие, че Стоброд и негрите не се бяха обичали много приживе, в крайна сметка сметна, че е по-добре да останат разделени и в смъртта.

— Трябва да знаем предварително — обясни Руби, — защото става въпрос за това какво да вземем с нас. Лопати и каквото там.

Ейда бе малко объркана от желанието ѝ да не докарат мъжете тук. Звучеше толкова безразлично, сякаш щяха да погребват кучета.

— Не можем просто да отидем горе, да изкопаем дупка, да ги хвърлим в нея и да се върнем у дома.

— С какво е по-различно от онова, което ще направим, ако ги докараме тук? — отвърна Руби. — Ако ставаше въпрос за мен, бих предпочела да почивам в планината.

Пред това Ейда не можеше да намери аргументи. Трябваше да отиде в къщата да приготви вечеря за момчето, но преди да го направи,

протегна ръце и прегърна Руби. Ако не друго, поне за собствено успокоение. Руби стоеше безжизнено и Ейда осъзна, че за пръв път се прегръщат.

В кухнята Ейда приготви чиния студени остатъци от вечерята — пържени ябълки, царевичен хляб, малко сушен боб, който бяха преварили почти до пюре. Бобът се беше сгъстил при изстиването и сега на цвят и вид приличаше на пастет. И така, без да мисли, тя извади боба и отрязва две филии.

Когато излезе отвън и подаде на момчето чинията, той гледа известно време боба. По лицето му се четеше, че го приема за поредната странност на хората и мястото.

— Това е боб — обясни му Ейда.

Момчето го погледна отново, после взе малко с вилица, за да провери думите ѝ.

— Там, откъдето идвам, не го ядем така боба.

Докато момчето седеше на стълбите и се хранеше, Руби седеше едно стъпало зад него и му описваше заобиколен път около Студената планина. Ейда седеше в люлеещия се стол на верандата и ги гледаше — две дребни смугли същества, които толкова си приличаха, че можеха да минат за брат и сестра. Руби обясни на момчето как да се придържа към високите хребети и да избягва главните пътеки покрай долините на потоците, където има вероятност да срещне хора. Описа всичките преходи, които ще трябва да направи, за да стигне до Колд Спринг Ноб, после до Дабъл Спринг Гап и до Беърпен Гап, Хорсбоун Гап, Бийч Гап. Оттам напред и надолу и винаги когато пътеката или потока се разделя, да се придържа на югозапад. По този маршрут можеше да стигне до жалкия си безинтересен дом за две седмици.

— Върви по тъмно, а през деня спи и недей да палиш огън — завърши Руби. — Мисля, че дори и да не тичаш по целия път, ще стигнеш за Коледа. Казват, че Джорджия не можеш я обърка, защото освен червена пръст и прашни пътища, друго няма.

Руби го освободи от вниманието си и се обърна към Ейда, за да планират пътуването си. Времето никак не беше подходящо. Според нея сега, когато денят все повече се смаляваше, няма начин — дали на отиване или на връщане — да избегнат една нощ в гората. Така или иначе, за нея нямаше особено значение. Можеше направо да тръгват. Оставиха момчето да обира чинията си с остатък царевичен хляб,

влязоха вътре, загасиха огъня и бързо нахвърляха неща от първа необходимост по преценка на Руби. Завивки, прибори за готвене, храна, свещи, тенекиена кутия кибрит и хартия за разпалване, снопче сухи съчки, намотано въже, брадва, пушка с барут, фитил и тъпкало, зърно за коня, кирка и лопата. Струпаха нещата в два конопени чувала, вързаха ги за отгоре и ги прехвърлиха на гърба на Ралф.

Руби огледа небето за някакви следи в облаците, въздуха и светлината, които да подсказват какво ще е времето и предсказа сняг и още по-голям студ.

— Имаш ли някакви панталони в къщата? — попита тя Ейда.

— Панталони?

— Вълнени или други, няма значение. Два чифта.

— Да, на баща ми.

— Трябва да ги облечем — отсече Руби.

— Мъжки панталони?

— Ти обличай каквото искаш, но аз не изгарям от желание да усещам ледения зимен вятър под полите си. А и кой ще ни види?

Намериха два чифта тежки вълнени панталони, едните черни, другите сиви. Сложиха си дълго бельо, облякоха панталоните, закопчаха ги, стегнаха ги колкото може на кръста с колани. Облякоха вълнени ризи и пуловери. Руби забеляза големите широкополи шапки на Монро, свали две от рафта и ги метнаха на главите си, за да пазят лицата им от снега. Ейда си мислеше, че при по-различни обстоятелства, това щеше да е нещо като състезанието с косите, игра на маскиране, в която трябваше да видят коя може да се маскира най-добре като мъж. Можеха да намажат лицата си със сажди за мустаци и бакенбарди, да се разхождат с незапалени пури и да имитират глупавите жестове на мъжете при пушене. Вместо това се обличаха мълчаливо, ужасени от предстоящите два дни.

Преди да тръгнат, намазаха ботушите си с восък, отвориха вратата към кокошарника, също и към обора на кравата и натрупаха сено на пода. Уолдо сигурно щеше да е доволна. Дадоха храна и завивки на момчето и му казаха да поспи в сеновала, докато се стъмни и вече е безопасно да потегли. Поведоха коня към планината, момчето все още седеше между чемширите и им помаха, сякаш бе домакин, който изпраща гостите си.

* * *

Надвечер през мъглата започна да пада сняг. Ейда и Руби вървяха под елите като мрачни сенки, наскрещ място, чиито единствени цветове са различните нюанси на тъмнината. Най-близките дървета изглеждаха като истински, но онези малко зад тях приличаха повече на надраскана скица, драскулки, които слабо загатваха формата на дървета. Ейда имаше чувството, че тук няма пейзаж, че ходи в някакъв облак, заобиколена единствено от онова, до което стига ръката ѝ. Всичко друго бе скрито. Ралф беше неспокоен, тръскаше глава, движеше уши напред-назад, за да долови заплашителни звуци.

Дълго време се катериха под гъстите клони на елите. После минаха напърно през нисък хребет и слязоха при един поток. Земята беше мека от еловите иглички, сухите снежинки падаха сред клоните, въртяха се в различни дъги и пируети. Сякаш не искаха да стигнат земята.

След известно време прекосиха поток с тъмна вода, стъпваха внимателно по стърчащите сухи камъни. Ейда гледаше корицата лед, която започваше да се образува близо до бреговете, около камъните и покритите с мъх паднали дървета, в които водата се задържаше. По средата на потока бързото течение продължаваше хода си необезпокоявано.

Следователно местата, където водата е плитка и се движи бавно, бяха най-застрашени от замръзване. Монро щеше да си извлече поука от това. Щеше да обясни коя част от живота на човека отговаря на различните места в потока, каква е била Божият промисъл. Всички Божии творения са в основата си сложни аналогии. Всеки светъл образ във видимия свят е просто сянка на нещо божествено, земята и небесата странно се допълват по форма и значение, тъй като са всъщност едно цяло.

Монро имаше книга, в която се описваха различните видове аналогии. Розата — със своите бодли и цветове — е пример за трудния и опасен път към духовното пробуждане. Бебето — което идва на този свят, ревящо и кърваво — пример за трудния земен живот, обграден от толкова нещастие. Гарванът — неговата чернота, разбойническата му

природа, склонността му да се храни с мърша — пример за тъмните сили, които само чакат да завладеят душата на човека.

В този дух Ейда съвсем естествено си помисли, че потокът и ледът са може би оръдие. Или пък предупреждение. Но тя отказваше да вярва, че една книга може да определи как точно трябва да се разбира или използва животът. Каквото и да казва книгата, винаги ще липсва нещо основно, думите ще са безполезни като врата без панти.

На другия бряг на потока конят спря и отърси козина, съдовете в чувалите затракаха, той протегна врат и издиша безшумно и дълго с надеждата да получи в отговор знак от вдъхващ увереност другар. Ейда хвана кадифената му муцуна. Той извади език, тя го хвана с два пръста, разтри го леко, после продължиха напред.

Известно време се придържаха към потока нагоре към планината, но след това пътеката се отдалечи и навлезе сред дърветата, където все още се крепяха сбръчкани кафяви листа. Бяха стари изморени дъбове с вплетен сред клоните имел. Снегът се засили и започна да се задържа и пътеката се превърна в тънка, едва доловима линия сред дърветата, която лесно можеха да пропуснат в тъмното. Нямаше дори следи от дивеч. Приличаше на отдавна изоставена индианска пътека, която свързваше вече несъществуващи места.

Продължиха да вървят и след смрачаване, снегът не спираше да вали. Облаците бяха гъсти и закриваха бледата луна, но под дърветата, където снегът се бе задържал, беше доста светло.

Първата мисъл на Ейда бе да намерят подслон и при всяка по-голяма скала казваше: „Тук бихме могли да преспим“. Руби обаче заявяваше, че знае по-добро място и продължаваха да вървят.

След време стигнаха до купчина огромни плоски скали. Руби обиколи наоколо, докато намери онова, което търсеше: три плочи, паднали така, че образуваха навес, своеобразен долмен от прави плоски камъни и един отгоре, заседнал здраво напъряко, сякаш да пази от дъжд. Вътре бе не по-голямо от кучешка колиба, но достатъчно да седнат и дори да се обръщат свободно. Формата напомняше на буквата „П“. Подът беше покрит с дебел слой сухи листа. На по-малко от двайсет метра имаше извор. Наоколо растяха вековни кестени и дъбове. Мястото представляваше прекрасен лагер и макар Руби да не бе идвала от години, нищо не се бе променило от нощта, която прекарала тук като дете в търсене на храна.

Руби накара Ейда да събере колкото може от най-сухите клони и само след половин час пред входа на естествения навес гореше огън. Отгоре вреше вода. Запариха чай, седнаха да пият, хапнаха по една-две сухи бисквити и няколко сушени резенчета от дребни, но много ароматни ябълки.

Не говореха много, докато се хранеха, освен дето Ейда каза, че според нея, по мъжките стандарти момчето от Джорджия не е голям хубавец. Руби отвърна, че не е много по-зле от всички останали, което означава, че би му се отразило неимоверно добре някой да го наричват на всеки две минути.

Приключиха с яденето, Руби разрови с крак листата на пода, докато стигне до пръст, взе малко в шепата и я пусна през пръстите си на светлината на огъня. Парчета въглен и кремък. Стар огън и счупени върхове на стрели. Пламък на стара надежда, макар и слаба.

Никоя не проговори, но Ейда порови още и взе най-запазения връх. Почувства утеха в това, че някъде в далечното минало хората са правели като тях — подслонявали са се сред тези скали, хранили са се и са спали.

Снегът падаше почти със съскане и температурата бавно се понижаваше, но огънят скоро затопли камъните и когато Ейда и Руби се увиха в одеялата си сред сухите листа и натрупаха още отгоре, беше топло като в леглото у дома. Ейда реши, че мястото е идеално. Изоставената пътека сред планини и реки, без жива душа наоколо. Топлият и сух каменен подслон, странен като приказен дом. Макар че хората биха го сметнали за безкрайно пусто убежище, то отговаряше тъй цялостно на нуждите ѝ, че можеше просто да заживее тук завинаги.

Огънят хвърляше различни отблясъци и сенки по високия камък на покрива и Ейда откри, че ако гледа достатъчно дълго, вижда познати форми. Птица. Мечка. Змия. Лисица. Или пък вълк. Огънят сякаш се интересуваше само от животни.

Образите я настроиха за песен, една от песните на Стоброд. Помнеше я особено ясно. Впечатлил я бе странныят текст и начинът, по който Стоброд я пееше — с жар, възможна единствено, когато става дума за дълбоки лични чувства. Говореше се за въображаемото поведение на лирическия герой, какво би направил, ако можеше да се превърща в различни животни. Гуцер на пролет — да чуе песента на

любимата. Птица с крила — да се върне при любимата, да плаче и скърби чак до смъртта. Къртица в земята — за да срине планината.

Ейда мислеше тревожно за песента. Животните изглеждаха прекрасни и ужасни в желанията си, особено къртицата — безсилно, подземно малко същество, принудено от самота и недоволство да разруши света около себе си. Още по-прекрасен и ужасяващ бе човешкият глас, който мълвеше стиховете на песента и искаше да прогони всичко човешко у себе си, за да утихне болката от загубената любов, от предадената любов, от неочакваната любов, пропиляната любов.

Ейда усети по дишането, че Руби също не спи и каза:

— Спомняш ли си онази песен на баща ти за къртицата в земята?

Руби каза, че си спомня и Ейда я попита дали според нея Стоброд сам е написал текста. Отговорът на Руби бе, че има много песни, за които не може да се каже кой точно ги е написал. Песента се пренася от цигулар на цигулар и всеки добавя нещо и отнема нещо, така че след време песента се превръща в нещо съвсем различно от първоначалната песен, почти неузнаваема по текста и мелодията. Но не можеш да кажеш, че песента е била подобрена, защото както и при всички други усилия на човека, напредък никога няма. Всяка добавена частица, означава и една изгубена и почти винаги загубената е за предпочитане пред новопридобитата, така че с течение на времето е истински късмет, ако се постигне някакво равновесие. Да мислиш различно е просто израз на празна гордост.

Ейда лежеше и гледаше отсенките на огъня, слушаше звука на снега по листата и скоро се унесе в дълбок сън: не се събуди дори когато Руби стана да хвърли още дърва в огъня. Когато се събуди, тъкмо просветляваше, снегът беше намалял, но все още валеше. Беше натрупало до глезена. И двете с Руби не изгаряха от желание да започнат деня, който им предстоеше. Седнаха, наметнати с одеялата, Руби раздуха жарта да я разпали отново. Опържи парче бут, остави мазнината да окапе и го сложи на един плосък камък. После добави вода към мазнината и свари тенджерата каша, накъса парчето вътре и разбърка. В по-малката тенджерата Ейда направи чай и докато го пиеха, Руби разказа как, когато за пръв път опитала чай, поднесен от госпожа Суангър, толкова го харесала, че жената дала на Стоброд една шепа, вързана в малка кърпичка. Следващия път, когато го срещнала,

попитала дали му е харесал. Стоброд отговорил, че не е нещо особено и не се различава особено от останалите видове зелени. По-късно Руби открила, че той го сготвил с парче месо и го изял като подправка.

* * *

Когато стигнаха мястото, където пътеката се разклоняваше, откриха само тялото на Пенгъл под тополата. Снегът го бе покрил. Върху него беше по-тънък, отколкото на земята наоколо, личеше си как отначало се е топил около тялото. Руби избърса снега, за да види лицето му. Той все още се усмихваше, макар че в очите му се четеше объркване, което може би е просто погледът на смъртта. Докосна с длан бузата му, после сложи пръсти на челото му, сякаш искаше да го бележи с таен знак.

Ейда се извърна и разрови снега с върха на ботуша си. Попадна на парчета счупено банджо. После парче от лъка на цигулката. Разрина още сняг, но не откри самата цигулката.

— Къде ли е той? — попита тя.

— Няма човек от Джорджия, който да казва дори и половината истина. Жив или мъртъв, отвели са го със себе си.

Решиха да погребат Пенгъл на едно възвишение над пътеката, близо до един кестен. Земята беше мека и кирка почти не им трябваше, защото беше замръзнал само тънкият горен слой, под него почвата беше черна и рохкава и стигаше надълбоко. Редуваха се с лопатата и скоро им стана горещо с палтата, които свалиха и закачиха на клоните на дървото. После пък им стана прекалено студено, но така беше по-добре, отколкото дрехите им да се намокрят от пот. Когато започнаха да удрят на твърда скала, вече бяха изкопали доста дълбока дупка, макар че все още беше с половин метър по-плитка от двата метра, които Ейда смяташе за стандарт при гробовете. Руби сметна, че е достатъчно дълбока.

Отидоха при Пенгъл, хванаха всяка по крак и го издърпаха по снега до гроба. Нямаха ковчег, нито пък резервно одеяло, с което да го завият, така че преди да го зарият Ейда покри лицето му с носната си кърпа. Когато оставаше още около половин метър, Ейда заплака, макар

да бе виждала момчето само веднъж и да си бяха разменили само две думи.

Ейда си спомни какво си бе помислила, докато заравяха зелките за зимата. Това погребение бе съвсем различно. Освен факта, че и в двата случая ставаше за голи дупки в земята, между двете нямаше никаква друга прилика.

Когато насипаха могилката над гроба, остана още доста пръст, което Руби забеляза и отдаде на растящата луна. Гроб преди новолуние се сляга. Нахвърлиха допълнителната пръст на луната върху Пенгъл и я загладиха с опакото на лопатата. После Ейда взе сгъваемия си нож, обели кората на едно дърво, намери черен рожков, отрязва два клона с брадвата и ги върза с кората във формата на кръст. Заби го в рохкавата пръст над главата на Пенгъл и каза една молитва наум. Беше чула Руби да казва, че рожковът има такава воля за живот, че понякога коловете на оградата пускат корени и порастват. На това се надяваше и Ейда с този кръст: че някой ден висок рожков ще расте на мястото, където почива Пенгъл, и всяка година занаяпред ще разказва историята му, като дървото на Персефона. Черна кора през зимата, бели цветове на пролет.

Ръцете им бяха мръсни. Руби просто взе сняг в шепа и го разтри, после отърси мръсната вода. Ейда обаче отиде през гората до потока, коленичи, изми си ръцете, а после наплиска лице с ледена вода. Изправи се, разтърси глава и се огледа. Погледът ѝ попадна върху ниска скала отвъд потока. Образуваше навес, като козирка. Кафявата пръст се открояваше на белотата на снега. Под скалата седеше Стоброд, макар че на Ейда ѝ отне минута да го види, тъй като дрехите му се сливаха с оголената земя. Не помръдваше, очите му бяха затворени, седеше с кръстосани крака, килната глава и ръце в скута, хванали цигулката. Лек ветреца повя и зашумя сред малкото останали дъбови листа. От клоните се посипа сняг.

— Руби! — извика Ейда. — Ела тук!

Застанаха над него, лицето му бе с цвета на снега, изглеждаше толкова малък. Толкова дребен човечец. Изгубил беше много кръв от раните и още толкова беше изплюл, цялата му риза бе оцапана. Руби взе цигулката от скута му и я подаде на Ейда, змийските пръстени в нея издрънчаха сухо. Откопча ризата, кръвта по нея беше черна и

твърда. Гърдите му бяха слаби и бели. Допря глава, отдръпна се, после пак се заслуша.

— Още е жив.

Съблече дрехите, за да разгледа раните. Прострелян беше три пъти в дясната ръка, в която сега държеше парче лък. През мекото на бедрото, близо до таза. И — най-сериозната рана — през едното зърно на гърдите си. Куршумът беше счупил едно ребро, одраскал белия дроб и заседнал над плешката. Върху кожата му имаше синя буца колкото ябълка. Докато го преместваха, той не дойде в съзнание, нито изохка от болка.

Руби събра подпалки, обели елова кора и запали огън. Когато огънят се разгоря, тя обгори острието на саморъчно направения нож. Проряза гърба на Стоброд, но той пак не издаде звук, не трепна с клепачи. От прореза потече съвсем тънка ивица кръв, сякаш не му бе останала достатъчно за новата рана. Руби вкара пръст в гърба му и затърси около отвора, после изчопли оловното топче. Подаде го на Ейда, беше като хапка сдъвкано месо.

— Иди да го измиеш — каза й. — Някой ден ще иска да си го има.

Ейда отиде до потока и потопа ръка във водата, за да може течението да отмие кръвта през разтворените й пръсти. Извади го, беше чист и сивкав. По пътя си през тялото на Стоброд бе променил формата си, върхът бе набразден и разцепен като презряла гъба. Основата бе непокътната, набраздена при производството с три точни обръча, за да може да се възползва максимално от силата на изстрела.

Ейда се върна при скалата и остави куршума до цигулката. Руби беше увила Стоброд в одеяла, а огънят гореше с високи пламъци.

— Ти остани тук и стопли вода — каза на Ейда.

Ейда я гледаше, докато върви през гората с наведена глава и лопата на рамо в търсене на лечебни корени, които можеше да познае единствено по изсъхналите стебла и листа, стърчащи от снега. Нареди камъни около огъня, отиде до коня и извади една тенджерка. Напълни я в потока и я сложи на огъня. Седна и погледна Стоброд, който лежеше като мъртвец. Не даваше признаци на живот освен леко повдигане на гърдите. Ейда се замисли за стотиците му мелодии. Къде са сега и къде ли ще отидат, ако умре?

След час Руби се върна, джобовете ѝ бяха пълни с всички корени, които бе успяла да намери и биха могли да помогнат по някакъв начин — лопен, бял равнец, репей, женшен. Но не беше намерила лютиче, което беше най-важно. Напоследък билката се намираще трудно. Може би хората вече не заслужаваха да бъдат лекувани и лютичето си бе отишло отвратено. Направи каша от лопен, бял равнец и репей, наложи раните на Стоброд и ги превърза с нарязани ивици одеяло. Свари чай от лопена и женшена и го изсипа в устата му, но гърлото му сякаш беше стиснато и не бяха сигурни дали е преглътнал нещо.

След известно време Руби каза:

— Прекалено е далече до дома. Няма да издържи дотам. Може да минат дни преди да е в състояние да пътува, а няма да се изненадам, ако продължи да вали сняг. Трябва ни по-добър подслон.

— Нашият навес?

— Няма да се поберем всички. А и няма да има място да готвим и да се грижим за него. Знаем едно място. Ако още си стои.

Оставиха Стоброд и насякоха дълги колове, за да направят шейна. Вързаха ги един за друг с въже и сложиха други напърно за пружина, после завързаха носилката за коня. Пренесоха Стоброд през потока в одеялата и го сложиха в нея, но когато тръгнаха нагоре по едното разклонение на пътеката, тялото му подскочаше при всеки камък или корен. Осъзнаха, че са сгрешили, тръскането щеше да отвори всичките му рани. Ето защо разглобиха шейната, навиха въжето, качиха Стоброд върху коня и продължиха бавно нататък.

Небето беше равно и сиво, висеше толкова ниско над главите им, че ако протегнеха ръка, можеше да го докоснат. За кратко отново заваля сняг, понесен от режещия вятър. Първо падаше на огромни снежинки като пача перушина, после крехък и сух като пепел. Когато престана да вали, около тях се разстла гъста мъгла и единственото, което се виждаше, бе, че денят е към края си.

Вървяха доста време, без да говорят, освен когато Руби указваше посоката при някое разклонение. Ейда не знаеше в каква посока се движат, защото отдавна беше загубила ориентация.

Когато спряха да си починат, конят стоеше с наведена глава, уморен и нещастен, изтощен от товара и стръмния наклон. Ейда и Руби избърсаха снега от един дънер и седнаха. В тази мъгла се

виждаха само най-близките дървета. По въздуха се усещаше обаче, че се намират на връх и около тях има много открито пространство, също и силна гравитация. Ейда се сгуши в палтото си, като се опитваше да не мисли за още един такъв ден или къде ще нощуват, гледаше да се съсредоточи върху следващите няколко метра. Стоброд лежеше провесен на коня, не беше помръдвал.

Докато седяха, два сокола излетяха от мъглата, отпуснати на променливия вятър, само от време на време размахваха рязко крила, за да запазят желаната посока. Прелетяха толкова близо, че Ейда чу свистенето на въздуха през перата им. Стоброд се събуди и вдигна глава за миг при преминаването на птиците, после ги проследи с невиждащ поглед обратно в мъглата.

— Сокол скитник — каза той, сякаш произнасянето на името на птицата можеше да му помогне да се съвземе.

Започна да се върти, сякаш иска да се намести на коня, за да язди и Руби му помогна. Но щом го пусна, той падна напред и главата му се опря във врата на коня. Очите му бяха затворени, а ръцете протегнати напред към гривата. Краката му увиснаха безжизнено под заобления корем на Ралф. Руби забърса устата му с ръкав, после продължиха напред.

Повече от час слизаха по стръмен склон и после на Ейда се стори, че се намират в долина, макар че не можеше да види достатъчно надалече, за да се знае със сигурност. Минаха през някакво блатисто място, а от двете страни на пътеката растяха много големи боровинкови храсти. В дъното на долината минаха покрай неподвижно черно езеро. Сякаш дупка се бе отворила в света. Около него растяха кафяви туфи стара трева, а по бреговете имаше лед. Три черни патици се носеха безшумно по повърхността на водата с прибрани човки. За Ейда това бе идеалната зловеща картина.

Мъглата леко се разсейваше. Отново се катереха, по някакъв нисък връх с ели по билото, много от които изкоренени от вятъра. Слязоха сред дърветата до група кестени. Движеха се към поток, който чуваха, но не можеха да видят. Теренът беше труден. Всъщност нямаше истинска пътека, просто достатъчно място сред дърветата, остриите храсти и ниския шубрак, колкото да може да се минава. Когато слязоха от върха и стигнаха при каменистото корито на някакъв поток,

светлината не се беше променила, макар да имаха чувството, че денят вече преваля.

Ейда започна да различава квадратни форми през дърветата. Колиби. Къщи. Малък индиански лагер, призрачно селище, чиито жители отдавна са били прогонени по Пътя на сълзите и заточени в пуста земя. С изключение на една полугнила останка от ерата на плетените клони, колибите бяха направени от обелени и дялани кестенови трупи. Покривите бяха от гладка кора. Огромен бял дъб бе паднал върху една колиба, но останалите бяха почти непокътнати след три десетилетия самота, а и здравината на кестеновото дърво беше такава, че биха могли да се запазят още сто години. Сиви лишеи покриваха дъските и трупите на колибите, изпод снега пред праговете се подаваше суха трева. Вероятно ставаше дума за летен ловен лагер. Или пък скривалище за шепа изгнаници. Общо десетина малки килии без прозорци, разположени на неравни интервали покрай потока, който беше дълбок, силен и черен, а по пътя му се изпречваха огромни черни камъни, обрасли със зелен мъх.

Ейда беше изтощена. Реши, че е изключително важно сама да разбере на кой бряг на потока се намират колибите. Северен, южен, източен, западен? Щеше да ѝ помогне да осъзнае къде се намира. Руби сякаш винаги знаеше посоките и ги намираще за важни не само когато упътваше някого, но дори и когато разказваше история и обясняваше къде се е случило дадено нещо. На западния бряг на Литъл Ийст Форк, на източния бряг на Уест Форк. За да говориш така, трябва да имаш в съзнанието си запечатана картина на земята. Ейда знаеше, че върховете, долините и устията са основата, скелетът. Научаваш ги как са разположени едни спрямо други и постепенно попълваш детайлите, като се ръководиш от тези познати места. От общото към частното. Всичко си има име. За да живееш истински на едно място цял живот, трябва непрестанно да се стремиш към все по-малките детайли.

Ейда едва бе започнала да си създава такава картина и погледна небето за помощ. Само че от него помощ не идваше, бе надвиснало толкова ниско, че малко оставаше да удари глава в него. Други ориентири нямаше. В този разкошен климат, мъхът растеше от всички страни на дърветата. Тук север нищо не значеше. Ейда знаеше единствено, че ако питат нея, лагерът може да се намира и на двата бряга на потока. Нямаше как да разбере посоката.

Колибите изглеждаха тържествено в разрухата си, сгущени до потока и притискащото ги чело на облачната планина. Вероятно все още бяха живи някои от хората, населявали ги и Ейда се питаше колко често си спомнят това самотно място, сега неподвижно като смъртта. Името му скоро щеше да стане едно от онези неща, които не са достигнали далеч във времето, прогонени завинаги от спомените. Съмняваше се, че дори и в последните си дни обитателите му са си представяли толкова огромна и толкова скорошна загуба. Не си и помисляли, че скоро техният свят ще бъде свят, изпълнен с други хора, които говорят с други думи, сънуват други сънища и се молят на други богове.

Руби избра най-добрата колиба. Спряха пред нея. Свалиха Стоброд от коня и направиха носилка с брезента и одеялата. Влязоха в колибата, която представляваше едно-единствено помещение без прозорци. Вратата беше направена от дялани дъски и се крепеше на отдавна прогнили кожени панти. Сега се намираше на пода. Най-доброто, което можеха да направят, за да я затворят, бе да я подпрат в рамката. Утъпканият пръстен под бе покрит със сухи листа, които изметоха с борови клони. Имаше и каменно огнище, както и комин, изграден с кал. Руби промуши глава и погледна нагоре, видя дневната светлина. Явно от самото начало не е дърпал много добре, покривът от кестенови клони беше черен и лъскав от натрупаните с годините сажди. Под силния мирис на прах, къщата все още пазеше щедрия аромат на стотици лагерни огньовете. До стената имаше дървен нар, а върху му — все още пласт сива слама. Внесоха Стоброд и го сложиха да легне.

Докато Руби палеше огън, Ейда излезе и отсече дълъг прав кол, наостри го с камата, заби го в земята и заведе коня под един кедър да го разседлае. Той бе мокър, трепереше. Стоеше с наведена глава, а зимната му козина бе сплескана на тъмни мокри кичури. Нищо чудно на сутринта да намерят Ралф мъртъв.

Отвърза го от кола и се опита да го вкара в една от колибите, но той отказваше да влезе. Тя издърпа въжето, но той приклепна и се отдръпна, като накрая я събори в снега. Ейда стана, намери дебела тояга и започна да го удря с всичката си останала сила, която никак не беше много. Най-накрая той влезе в черната дървена дупка, сякаш отиваше да срещне смъртта си.

Щом влезе, моментално остана доволен, защото колибата почти не се различаваше от неговия обор. Само след минути се отпусна. Разтърси кожа, разкрачи се и се изпика дълго и доволно. Ейда го нахрани със зърно от тенджерата за готвене, после отиде до потока и я изми.

Вече беше почти тъмно и тя се загледа в последните отблясъци на светлината във водата. Беше уморена, замръзнала и уплашена. Това сякаш бе най-самотното място на света. Ужасяваше се от нощта и от момента, в който лагерните задължения ще свършат и ще се наложи да се завие в одеялото и да лежи в тъмното на студения пръстен под напризрачната колиба в очакване на утрото. Краката ѝ горяха от умора, но вярваше, че може да се справи, ако прави всичко последователно и мисли за оставащата работа като последователност от действия, а не безразборна сбирщина.

Влезе и видя, че Руби е сготвила вечеря, подобна на закуската им. Хапна една лъжица, но не можа да преглътне. Стомахът ѝ се сви на топка. Стана и излезе да повърне на снега, макар че нямаше какво. Разтри уста със сняг и влезе, залови се отново с храната и престана едва когато купата ѝ беше вече празна. Държеше я в скута си, изтощена от оглушителната тишина пред огнището.

Цял ден не беше пила вода. Това и студът, преходът и работата по погребването и лекуването бяха настроили съзнанието ѝ някак странно, така че единственото ѝ желание бе да вижда по-хубави видения в жарта. Взираше се усилено, но не можа да ги види нито в плуващите сенки от пламъците, нито в ъгловатите форми на овъглените дърва. Горящите дървета издаваха скърцащи звуци като стъпки по сух сняг и дори Ейда знаеше какво означава това. Още много ще паднат.

СТЪПКИ В СНЕГА

Инман стигна до място, където се срещаха три пътеки, но западното небе не пазеше достатъчно светлина, че да може да се вгледа в знаците по земята и в онова, което можеха да му разкрият. В снега имаше следи, появяваха се на повърхността там, където пътеката се разделяше на две и продължаваха нагоре по лявото разклонение. Под една голяма върба видях тъмни кървави петна; вероятно някой бе убит. Близо до тополата имаше кръг от камъни и следи от неотдавнашен огън. Пепелта бе студена, но все още миришеше на мас. Стъпки и следи от влачене водеха до дървен кръст върху пресен гроб. Инман клекна и го погледна; помисли си, че ако има отвъден свят — както се твърди в песните — то тази дупка определено представлява врата към него.

Беше малко озадачен. Гробовете би трябвало да са два. И макар да бе виждал натрупани едно връз друго тела, за да се спести копаене, тук едва ли ставаше дума за това. Стана, върна се при следите; последва ги през потока до един камък, под който намери още кръв и все още топла жар от малък огън. Мокри корени, изхвърлени заедно с водата, в която са били сварени. Вдигна няколко парчета, разтри ги в длан и помириша, разпозна женшен и лопен.

Сложи ги на един камък, отиде и пи от потока. Сред камъните се движеше саламандър — с окраска, характерна единствено за този район. Инман го хвана и го погледна отпред. Извивката на устата му напомняше толкова ведра усмивка, че той почувства завист и тревога. Животът сред подводните скали бе може би единственият начин да се постигне такава хармония. Остави саламандъра, върна се обратно, застана в началото на двете нови пътеки и проследи отпечатъците по земята с поглед. Само след няколко метра се губеха в падащия мрак. Помисли си, че може би Ейда непрекъснато ще се отдалечава от него, а той до края на живота си ще броди като самотен скитник.

Облаците бяха ниски и гъсти. Предстоеше безлунна нощ, скоро щеше да стане черна като дълбока пещера. Инман отметна глава и

подуши въздуха, миришеше на сняг. Трябваше да реши кое е по-лошо — да загуби пътеката през нощта или снегът да я затрупа.

От двете по-сигурна и неизбежна беше тъмнината, така че той се върна при скалата, седна и се загледа в последната бледнееща светлина. Заслуша се в звъна на потока и се опита да събере парчетата на загадката по знаците, които бе открил, така че да обясни защо има само един гроб, защо двете жени са продължили през планината, вместо да се върнат у дома.

Но в такова състояние бе трудно да мисли логично. Едновременно по собствен избор и по необходимост Инман постеше и сетивата му трудно откликваха. Откакто сготви мечото месо, не беше хапвал нито зальк. Звукът на течащата вода и потракващите под нея камъни сякаш бе събрал множество гласове, за миг му се стори, че ако се вслуша достатъчно внимателно, потокът ще му каже какво се е случило. Гласовете се променяха и смесваха и независимо от това колко се напрягаше, не разбираше думите им. После реши, че изобщо не чува гласове, че това са думи, които се раждат в главата му. Дори и тогава не успяваше да открие смисъл в тях. Беше прекалено изпразнен, за да мисли.

Нямаше храна, само няколко ореха, които бе намерил около една опожарена колиба преди два дни. От нея не беше останало нищо освен купчина пръст на мястото на комина и голямо орехово дърво там, където вероятно се е намирал входът. Под него все още имаше опаднали орехи. Черните черупки лежах в малки гнезда на сред високата трева, където обвивката им бавно се бе разложила. Инман събра колкото можа да намери и ги прибра в раницата, но така и не стигна до тях. Така или иначе ядките им едва ли бяха по-големи от върха на пръста му. Не ги и изхвърли, тревожеше се, че ако поставя целия си живот на такива изпитания, ще изглежда сякаш не го цени. Освен това му харесваше да чува тракането им, докато върви. Потракваха едни в други като костите на обесените на онова дърво скелети.

Погледна корените, които остави на камъка. Първо си помисли да ги сдъвчи, но ги изхвърли в потока. Извади един орех от раницата и също го хвърли във водата. Останалите орехи запази, макар че възнамеряваше да не хапне нищо, докато не намери Ейда. Ако тя не го иска, ще се качи високо в планината да види дали портите на Шайнинг Рокс ще се отворят за него, както би трябвало да стане по думите на

онази стара индианка. Стига да отиде с открито сърце и пречистено тяло. Инман не виждаше причина да остава. Точно в този момент на света нямаше по-празен човек от него. Просто ще си тръгне от света и ще продължи да върви сред онези щастливи долини, които жената бе описала.

Начупи клони и накладе голям огън върху жарта от предишния. Претърколи два големи камъка да се затоплят. Дълго време лежа в одеялото си с крака към огъня и мисли за следите, които бе видял.

В началото на деня, не си бе и помислял, че тази вечер отново ще лежи на студената земя. Смяташе, че у дома ще бъде много различен от човека, в който се бе превърнал напоследък, различен в живота си, в отношението към себе си и дори в начина, по който седи и се движи. И със сигурност възнамеряваше до вечерта да е предложил сърцето си на Ейда и да е получил някакъв отговор. Да, не, може би. Във въображението си неведнъж бе разигравал сцената — докато вървеше, докато лежеше в очакване на съня. Ще се появи на пътя към Блек Коув с изнурен вид. Преживяното ще е изписано на лицето му, но само колкото да му придава героизъм. Ще се изкъпе и ще облече чисти дрехи. Ейда ще излезе случайно на верандата. Ще е облечена в красива рокля. Ще го види и веднага ще го познае. Ще се затича към него по стълбите като придържа фустите си. Ще се втурне развълнувано през двора и портата и още преди пантите да изскърцат, двамата ще се прегръщат на пътя. Вече толкова време си представяше срещата им и постепенно започна да вярва, че освен ако не умре по пътя, просто няма как да не се случи точно така.

Точно тази въображаема сцена на пристигането у дома го крепеше сутринта, когато стъпи на пътя към Блек Коув. Беше подготвен, пристигна уморен, но чист. Наясно бе, че изглежда загрубял като прост мулатар, предишния ден спря при един поток да се изкъпе и изпере дрехите си. Времето беше доста студено, но той запали огромен огън. Топлеше канче след канче вода, разви сапуна от потъмнялата мазна хартия. Изля водата върху дрехите и започна да ги търка със сапуна, въртеше ги, удряше ги в камъните, накрая ги изплакна в потока. Просна ги да се сушат по храстите наоколо и се залови със себе си. Сапунът беше кафяв и груб, почти дереше кожата му. Изми се

с възможно най-гореща вода и се търка със сапуна, докато кожата го заболя. После докосна лицето и косата си. Тъкмо му беше покарала нова брада след бръсненето при онова момиче, а косата му стърчеше доста своенравно. Нямахме бръснач, налагаше се да остави брадата. Не го биваше и да подстригва, дори с огледало и ножица под ръка. Само с боен нож и неподвижната локва, отстрани на потока, не можеше да очаква да подобри особено вида си. Единственото, което можеше да направи, бе да стопли още вода, да насапуниса и изплакне косата, да я срещне с пръсти и да се опита да я оформи върху главата си, така че поне да не стърчи и да не плаши хората.

Свърши с прането и къпането, зави се в одеялото и прекара цял ден така. Спа гол, докато дрехите се сушиха. Паднаха няколко снежинки, но повече сняг не валя. На сутринта се облече, дрехите миришеха не на пот, а на домашен сапун, планинска вода и дим.

После тръгна към Блек Коув по странични пътеки, внимаваше да не слиза на пътя, докато не се приближи до къщата. Когато стигна, от комина се издигаше дим, но други признаци на живот нямаше. В тънкия сняг на двора нямаше стъпки. Отвори портата, отиде до вратата и почука. Никой, почука отново. Мина отзад, откри следи от мъжки ботуши, които водеха от къщата до тоалетната отвън. На простора висеше замръзнала нощница. Кокошките в курника се разкудкудякаха и разпърхаха, после утихнаха. Отиде до задната врата и зачука силно. Един прозорец на горния етаж се отвори, чернокосо момче показа глава и го попита какъв е той и защо вдига такъв шум.

След известно време успя да придума момчето от Джорджия да слезе и да му отвори. Седяха пред огнището, Инман изслуша историята за убийствата. Момчето бе мислило много за случилото се и бе дооформило историята. Приличаше повече на голяма престрелка, в която то бе успяло да си проправи път и да се измъкне, а Стоброд и Пенгъл, понеже не бяха имали неговия късмет, бяха заловени и убити. В тази версия Стоброд изсвирил за последно своя композиция, която идвала сякаш от съзнанието за надвисналата смърт. Кръстил я „Сбогуването на цигуларя“ и това била най-тъжната песен съществувала някога. Накарала всички, дори ексекторите му, да се просълзят. Само че момчето нямаше музикални умения и не можеше да възпроизведе мелодията, дори да я изсвири с уста, така че тя вече беше загубена завинаги. Тичал цяла нощ, за да разкаже всичко на

жените и те от благодарност настояли да остане колкото иска в къщата, да яде и да си почива, докато се съвземе от болестта, която прихванал по време на отчаяния си бяг от планината. Беше някакво неизвестно, вероятно смъртоносно заболяване, което на пръв поглед почти не си личеше.

Инман зададе много въпроси на момчето, но се оказа, че то не познава Монро и няма представа къде може да е. Не успя да помогне много и с обясненията си коя е приятелката на Ейда, освен че според него била дъщерята на цигуларя. Момчето го упъти колкото можа и той отново пое към планината.

Ето как отново се наложи да спи на голата земя. Беше объркан. Лежеше край огъня, мислите му идваха и си отиваха, без да може да ги контролира. Страхуваше се, че се разпада в неподходящ момент. Запита се кой момент е подходящ, но не можа да си отговори. Опита се да успокои трескавото си дишане, да го стабилизира. Водеше се от идеята, че контролът върху мислите е възможен, само ако има контрол върху дробовете, но дори не успяваше да накара гърдите си да се повдигат, когато иска. Дишането и мислите му се движеха напосоки.

Мислеше си, че при Ейда може да се избави от опасностите от изминалите четири години, че с нея ще има достатъчно време да го направи. Сигурно човек можеше да си помогне, като успокоява ума си с мисли за бъдещето, за това какво удоволствие би било да държи внуци в скута си. Но вярата, че това наистина може да се случи изискваше и силна вяра в правилната насока. А откъде да намериш нещо толкова рядко срещано? Мрачен глас се появи в съзнанието му и му каза, че независимо колко много го желае и се моли, никога няма да има такъв живот. Прекалено късно е за него. Страхът и омразата вече го гризат подмолно. В такива времена вярата и надеждата не са уместни. Той е готов за дупката в земята. Имаше много проповедници като Вийзи, които се кълняха, че могат да спасят душите дори и на най-ужасните грешници. Предлагаха спасение на убийци, крадци, прелюбодейци и дори на такива, разядени от отчаяние. Но мрачният глас в главата на Инман смяташе такива твърдения за лъжи. Такива хора не могат да спасят дори себе си от греховен живот. Измамната надежда, която предлагаха, бе отровна. Единственото възкресение,

което можеха да очакват, бе на самия Вийзи — да изровят трупа му от гроба, за да го обесят.

Гласът казваше истината. Човек може толкова да се изгуби сред горчивината и гнева, че да не успее да намери обратния път. За това пътуване карта и указания нямаше. Част от Инман го знаеше. Но знаеше също и че в снега има следи и ако доживее идния ден, докато може да ходи, ще ги следва до края, независимо къде ще го заведат.

Огънят започна да угасва, той претърколи горещите камъни на земята, изтегна се до тях и заспа. Когато преди разсъмване се събуди от студа, беше прегърнал по-големия камък, сякаш бе любовта на живота му.

Потегли с първия светлик. На пръв поглед нямаше никаква пътека, само осезаема празнота, която го теглеше напред. Ако не се налагаше да търси следите сред стария сняг, щеше да се отклони. Вече не вярваше на инстинкта си да се ориентира, след като през последните месеци се бе губил къде ли не без знаци, които да го държат в правилната посока. Облаците надвиснаха още по-ниско. Откъм върха задуха лек ветреца, носеше сух, фин сняг, който едва ли можеше да се нарече снежинки. На моменти беше толкова твърд, че жилеше бузите, после спираше. Събираше се в старите стъпки по пътеката като кафеникав пясък.

Стигна до черно езеро, разположено като капак в земята. По краищата му вече се беше образувал лед, самотна патица се носеше по водата в средата и дори не се трогна да погледне Инман. Сякаш гледаше нищото. Инман знаеше, че светът на патицата се смалва все повече и повече около нея и тя ще се носи така в кръг, докато водата се скове при самите ѝ крака. Тогава, колкото и да пърха с криле, ще бъде прикована към смъртта си. Отначало Инман помисли, че трябва да я застреля, за да промени поне някаква част от съдбата ѝ, но тогава пък щеше да се наложи да нагази във водата и да я вземе, а ненавиждаше да убива животни, без да ги изяжда след това. От друга страна, ако го направи, ще разколебае решимостта си да пости. Остави патицата сама да се бори със съдбата си и продължи по своя път.

Пътеката тръгна нагоре, отново заваля. Този път беше истински сняг със снежинки като пухчета от бодил, които падаха косо и омайваха Инман с движенията си. Следите постепенно избледняваха под новия сняг. Вървеше бързо, катереше се към върха, а когато

следите започнаха съвсем да изчезват, се затича. Дълго тича надолу сред черните ели. Виждаше как следите се запълват и сливат със земята. Независимо колко бързо се движеше, следите избледняваха пред погледа му, докато накрая се превърнаха в едва доловими очертания като белези от стари рани. После като водни знаци върху хартия, които се виждат само срещу светлината. Снегът се стелеше равен и еднообразен около него.

Снежинките продължаваха да падат, Инман вече дори не различаваше накъде води пътеката. Продължи своя бяг, накрая спря на място, където елите се издигаха черни и застрашителни и светът около него се сля в едно цяло. Нямахше посока, не се чуваше друг звук освен падането на сняг върху сняг. Помисли си, че ако легне на земята, снегът ще го покрие; когато се стопи, ще отмие сълзите от очите му, след време ще отмие очите от главата му, после и кожата от черепа му.

Ейда и Руби подремнаха, Стоброд започна да се дави и кашля. Ейда си беше легнала с дрехите и се събуди със странното усещане от крачоли, увити около краката си. Колибата беше студена, огънят тлееше. Светлината отвън беше странна, остра, вещаеше сняг. Руби отиде при Стоброд. От ъгълчето на устата му се стичаше ивица алена кръв. Отвори очи, но не я разпозна. Тя сложи длан на челото му, погледна Ейда.

— Гори. — Отиде в ъгъла на помещението и започна да събира паяжини, докато направи топка; бръкна в торбичката с корените, извади два и разпореди: — Донеси вода, ще направя нова превръзка за онази дупка в гърдите му. — Хвърли дърва в огъня и се наведе да го разпали.

Ейда прибра коса и сложи шапката, за да я придържа. Отиде до потока с кофата, напълни я и я занесе на коня, който шумно я изпи до дъно. Напълни я още веднъж и тръгна към колибата. Снегът падаше на парцали от натежалото сиво небе, ръката, която държеше кофата побеля мигновено. Появя се вятър и повдигна яката ѝ.

Почти беше стигнала до колибата, когато леко движение привлече погледа ѝ към мястото, откъдето миналия ден бяха влезли в лагера. Диви пуйки си проправяха път сред снега — десет или повече птици сред голите стволоче на дърветата. Водеше ги голям сив

мъжкар. Правеше една-две крачки, спираше, опипваше снега с човка, после продължаваше напред. Пуйките се катереха нагоре по хълма, силно приведени напред, с гърбове почти успоредни на земята. Придвижваха се с усилие, като стари хора, които влачат тежък товар. Бяха слаби, с удължени тела, не приличаха на питомните си роднини.

Ейда се премести бавно, така че да остави колибата между себе си и птиците. Влезе, сложи кофата на огнището. Стоброд лежеше неподвижно. Очите му бяха затворени, лицето му беше пепеляво жълто като застинала мас. Руби стана от мястото си до него и се зае да приготвя водата и корените.

— На хълма има пуйки — съобщи й Ейда.

Руби вдигна поглед.

— Нямам нищо против да похапна малко пуешко. Пушката е заредена. Иди да отстреляш една.

— Никога не съм стреляла.

— Много е лесно. Вдигаш предпазителя, прицелваш се и натискаш спусъка. А, да, не затваряй очи, докато го правиш. Ако пропуснеш, пробваш пак. Притискаш приклада здраво към рамото си, иначе можеш да си счупиш ключицата при отката. Трябва да се движиш бавно, защото дивите пуйки имат способността да се изпаряват в нищото. Ако не можеш да се приближиш поне на двайсет крачки, няма нужда да хабиш заряда.

Руби започна да мачка корените с ножа върху един плосък камък. Ейда не помръдна. Руби я погледна отново. Видя изписаната на лицето й несигурност.

— Какво му мислиш толкова! Най-много да не уцелиш нито една, на всеки ловец на тоя свят се случва. Хайде, отивай!

Ейда се покатери по склона внимателно. Виждаше пуйките, които продължаваха да се движат сред кестените отсреща. Следваха посоката на вятъра и снега. Пресичаха склона и не изглеждаше да бързат. Когато сивият мъжкар намираше някаква храна, всички се скупчваха и кълвяха, после отново продължаваха пътя си.

Ейда знаеше, че Руби не е права, че най-лошото би било да не уцели. Всички в околността бяха чували историята за вдовицата на някакъв войник. Миналата зима се покатерила на едно дърво да застреля елен, изпуснала пушката, тя гръмнала при удара в земята и в крайна сметка жената сама се свалила от дървото. Имаше късмет, че

беше оцеляла, за да ѝ се присмиват за случката. Счупила бе крака си при падането и оттогава накуцваше, а на бузата си имаше два белега от куршум, приличащи на дупки от шарка.

С такива мисли за несръчни ловци и последствията от това, Ейда се придвижваше разтревожено по склона. Пушката се люлееше до нея и сякаш потрепваше в ръката ѝ. Опита се да заобиколи и да пресрещне пуйките, но те смениха посоката и тръгнаха направо нагоре. Известно време ги следва, катереше се заедно с тях, спираше, когато те спрат. Опитваше се да не вдига шум. Стъпваше бавно, оставяше снега да заглушава движенията ѝ и се радваше, че е с панталони, защото с дългата пола и прилежащите ѝ фусти едва ли щеше да успее да скрие присъствието си. Все едно да се разхожда в гъста гора, наметната с голям юрган.

Дори при тези предпазни мерки Ейда се притесняваше, че пуйките ще изчезнат, точно както Руби я предупреди. Не сваляше поглед от тях, следваше ги търпеливо и накрая успя да се приближи на желаното разстояние. Птиците спряха и се огледаха разтревожено. Тя замръзна на място, не я видяха. Покълваха в снега за някаква храна. Ейда прецени, че едва ли ще има по-добра възможност за стрелба, вдигна бавно пушката и се прицели в колоната. Стреля и за свое изумление видя две да падат. Останалите излетяха в безпорядък и в уплахата си се втурнаха надолу точно срещу нея. За кратък промеждутък от време тежки птици раздираха въздуха около главата ѝ.

Скриха се в един храст, Ейда си спомни, че трябва да диша. Върна лентата назад, не си спомняше отката, не усещаше рамото си. Никога да не бе използвала огнестрелно оръжие, това бе първият ѝ изстрел, знаеше, че пушката си има своя воля, че пътят на спусъка е дълъг и неравен, че не е съвсем ясно в кой етап на натискането ще нацелиш точката на напрежение и освобождаване. Вгледа се в резбата на приклада, в издълбаните лози и листа, в предпазителя, върху който продължаваха. Бавно освободи втория.

Намери ударените птици, женска и млад мъжки. Перата им имаха метален отблясък, единият люспест крак на женската все още се свиваше конвулсивно в снега.

Инман чу изстрел наблизо. Спусна предпазителя на своя „Лемат“ и тръгна напред. Излезе изпод гъстите елови клони сред кестенова горичка, която продължаваше надолу към открит поток. Светлината беше слаба и неравномерна, снегът покриваше замръзналите клони на кестените. Той тръгна сред тях през малка пролука между стволите, чиито клони се срещаха над главата му като тунел. Пространството под тях напомняше за пътека, макар тук никога да не е минавал път. Снегът беше обилен и скриваше детайлите. Макар да виждаше не повече от три дървета ясно, в края на пътеката успя да различи нещо като обграден от побелели клони светъл кръг. Пищовът висеше свободно в ръката му, не беше насочен към нещо конкретно. Пръстът му докосна спусъка, всички метални части, които го свързваха с предпазителя се докоснаха и стегнаха, сякаш през тях бе преминала искра.

Продължи напред и скоро сред светлината се оформи човешка фигура — черен силует на фона на сплетените клони. Стоеше леко разкрячен в края на тунела и когато го видя, насочи към него дълга пушка. Беше толкова тихо, че Инман чу щракването на метал от освобождаването на предпазителя.

„Ловец“ — помисли си Инман.

— Не знаем достатъчно един за друг, че да започнем да се стреляме — наруши напрегнатото мълчание той.

Пристъпи внимателно напред. Първо забеляза наредените на земята пуйки. После видя изтънченото лице на Ейда да го гледа от странната, облечена в панталони фигура на младеж.

— Ейда Монро? Ейда?

Тя не отговори. Продължаваше да го гледа.

Той вече започваше да се убеждава, че както неведнъж преди, сетивата му го предаваха. Смяташе, че е възможно да е изгубил способността да мисли логично и главата му в момента е населявана от куп несвързани понятия. Онова, което виждаше, бе може би игра на светлината, пречупена през объркан ум, обладан от зли духове. Хората често виждаха странни неща в гората, независимо колко са улегнали и доволни от живота. Светлини, където светлина не може да има; отдавна умрели близки, които се разхождат сред дърветата и говорят с изгубени гласове; пакостливи духове, приели формата на най-дълбоките желания, които ги примамват, за да намерят смъртта си в някой горски ад. Инман издърпа помощния предпазител на пищова си.

Ейда чу името си, беше объркана. Несъзнателно снижи дулото на пушката, което досега сочеше право в гърдите му. Огледа го, но не го позна. Някакъв опърпан просяк — парцали, навлечени на два голи клона. Изпито лице, хлътнали бузи, набола брада и странни блеснали черни очи, които се вираха в нея изпод сянката на широкопола шапка.

Стояха един срещу друг, напрегнати, сякаш готови за дуел. Не с биещи в едно сърца, както Инман си бе представял, а с насочено оръжие, блеснало зловещо в пространството помежду им.

Инман оглеждаше Ейда, за да открие уловка, породена от състоянието на собствения му мозък или пък изпратена от отвъдното. Но колкото повече се вираше, толкова повече се убеждаваше, че това наистина е тя, независимо от неочакваната маскировка. В миналото неведнъж бе прибягвал до оръжието, без да се замисля за последствията, но сега реши да направи обратното. Пусна предпазителя и втъкна пищова обратно в колана. Погледна я в очите и вече знаеше, че това е тя. Изведнъж почувства непреодолима любов, която накара душата му да зазвънти.

Не знаеше какво да каже, повтори онова, което бе чул в съня си при циганите.

— Дълъг път изминах, за да те намеря и сега няма да те оставя да си тръгнеш.

Нещо дълбоко в него не му позволи да пристъпи напред и да я прегърне. Не само пушката го спираше. Не се страхуваше да умре. Не можеше да направи и крачка. Ръцете му висяха безжизнено.

Ейда все още не го разпознаваше. Приличаше ѝ на някой луд, загубен в бурята, с раница на гърба, сняг в брадата и върху шапката, неистово говорещ нежни думи на онова, което виждаше пред себе си — скали, дървета и пустош. „Напълно способен да ти отреже гърлото“ — би бил коментарът на Руби. Ейда вдигна отново пушката, така че да го разкъса на парчета само с едно докосване на спусъка.

— Не те познавам!

Инман чу думите, звучаха справедливо. Съвсем логични и до голяма степен очаквани. „Четири години на война. Но обратно у дома не съм нищо повече от обикновен скитник — помисли си. — Пътуващ отшелник наред родната си земя. Това е цената, която трябва да платя за изминалите четири години. Насочено оръжие между мен и всичко, което някога съм искал.“

— Сигурно бъркам — каза ѝ.

Обърна се да си върви. Да отиде нагоре сред скалите, при Шайнинг Рокс, може би там ще го приемат. Ако не, ще тръгне по пътя на Вийзи, ще обикаля Тексас и още по-диви места, ако изобщо има такива. Но нямаше пътека, която да следва. Пред него бяха само дърветата, снегът и собствените му стъпки, които бързо избледняваха под новия сняг.

Обърна се отново към нея и протегна празни ръце:

— Бих се махнал, ако имаше къде да отида.

Може би беше нещо в тембъра на гласа, в профила. Просто нещо. Дължината на предмишницата, формата на пръстите. Внезапно Ейда го позна или поне си помисли, че го познава. Сведе пушката. Изрече името му и той каза — да.

После трябваше само да погледне изпитото му лице, за да види не някакъв луд, а Инман. Ранен, съсипан, изпосталял, слаб, уморен, но въпреки това Инман. На лицето му като неизменна сянка се виждаше печатът на глада. Жадуващ храна, топлина, обич. В хлътналите му очи видя, че злините на дългата война и трудния път към дома бяха оставили белег в ума му, бяха затворили сърцето в клетката на гърдите му. В очите ѝ се появиха сълзи, но само с едно мигване ги прогони. Отпусна пушката, пусна предпазителя.

— Ела с мен.

Върза краката на пуйките, хвана ги с увиснали глави, крилете се разтвориха, главите подскачаха, дългите вратове се преплетоха, сякаш в странен любовен танц. Тръгна напред с пушка на рамо, с насочен назад приклад. Инман я последва, беше толкова изморен, че дори не се сети да ѝ предложи да помогне.

Вървяха, криволичейки надолу сред кестените, скоро видяха потока, покритите с мъх камъни и лагера далече долу, където от колибата на Руби се издигаше струйка дим. Мирисът на дима се носеше сред гората.

Докато вървяха, Ейда говореше на Инман с онзи глас, който бе чула Руби да използва, за да успокои коня. Думите не са от значение. Можеш да говориш за всичко. Говори за времето или пък рецитирай стихове от „Старият моряк“^[1], все едно. Нужен е единствено успокояващ глас, усещането за топлота и близост.

Ето защо Ейда говореше за първото, което ѝ дойде на ум. Описа в общи линии настоящата ситуация — тя, облечена в тъмни ловни дрехи, хванала няколко пуйки в ръка сред гората, подобие на лагер, под тях, издигащият се дим, синкавите върхове наоколо.

— Трябва ни само открит огън и още няколко души и ставаме „Завръщане на ловците“^[2].

Продължи да говори, разказа как преди години с Монро са разглеждали картината по време на пътуването си из Европа. Той не бе харесал нищо в нея, защото е прекалено очевидна, цветовете са прекалено приглушени, отнася се единствено до видимия свят тук и сега. Никой италианец не би се хванал да нарисува такова нещо. Ейда обаче бе привлечена от картината. Бе обикаляла около нея известно време, но в крайна сметка не ѝ бе стигнала смелост да признае какво чувства, защото причините да я харесва бяха същите, поради които Монро не я харесваше.

Мислите на Инман бяха прекалено замъглени, за да следва разказа ѝ, освен че говореше за Монро сякаш е умрял; че изглежда има точна представа къде отива, а някаква едва доловима нотка в гласа ѝ казваше, че точно сега знае повече от него и най-вече, че в крайна сметка може всичко да се оправи.

---

[1] Поема от английския поет-романтик Самюел Тейлър Колридж, издадена през 1798 г. — Б.ред. ↑

[2] Картина от Питър Брьогел Старши (ок. 1525–1569) — най-големият нидерландски художник на 16 век. — Б.ред. ↑

ДАЛЕЧ ОТ ТРЕВОГИТЕ

В колибата беше горещо и светло благодарение на буйния огън, а със затворената врата почти не можеше да се определи дали навън е ден или нощ. Руби беше направила кафе. Ейда и Инман седяха и пиеха толкова близо до огнището, че снегът от дрехите и косите им направо се изпаряваше. Не говореха много, а и с четирима души вътре, пространството изглеждаше съвсем малко. Руби не обърна почти никакво внимание на Инман, само сложи пред него за закуска купа с каша.

Стоброд се надигна в полусъзнание и се огледа от двете си страни.

— Не знае къде се намира — каза Ейда.

— Как би могъл?

— Едно време имаше толкова много музика — каза Стоброд със затворени очи, сякаш на себе си.

Отпусна глава и отново заспа. Руби отиде при него, нави ръкав и сложи длан на челото му.

— Изпотен е. Може да е на добро, може и на лошо.

Инман погледна купата каша и не можеше да реши дали да я вземе или не. Остави чашата си до нея. Опита се да отгатне какво следва. Беше изтощен, сега се затопли на огъня и очите му сами се затваряха. Главата му клюмна, после рязко подскочи, малко след това вече с усилие успяваше да фокусира погледа си. Толкова много неща искаше, но точно сега имаше нужда от сън.

— Изглежда на края на силите си — отбеляза Руби.

Ейда сгъна едно одеяло и му направи постеля на пода. Заведе го, опита се да му помогне с връзките на ботушите, но той отказа и легна облечен.

Ейда и Руби подсилиха огъня и оставиха двамата мъже. Докато Инман и Стоброд спяха, снегът не преставаше да се сипе, а двете жени прекараха студен и почти безмълвен час в събиране на дърва, почистване на още една колиба и отсичане на голям боров клон, с

който да запушат една цепнатина в кората на покрива. В тази колиба по пода имаше умрели буболечки, сухи черупки и крила, които пукаха и подскачаха под краката им. Някакви праисторически домашни буболечки. Ейда измете пода със сноп кедрови клони.

Сред боклуците на пода намери странна дървена кана или по-скоро купа. Формата беше малко неопределена. Дървото беше изсъхнало, имаше голяма цепнатина, запълнена с пчелен восък, твърд и крехък. Разгледа структурата на дървото и реши, че е кучешки дрян. Представи си как е изработен съдът, за какво е използван, как е залепен и реши, че тази купа може да се приеме за символ на всичко загубено.

В стената имаше малка ниша, постави купата в нея, както в други части на света хората поставят икони или малки резбовани фигурки.

Почистиха вътре, запушиха пролуката на покрива, подпряха вратата на мястото ѝ и запалиха огън. Докато помещението се затопляше, направиха дебело легло от сплетени елови клони и го застлаха. После оскубаха и почистиха птиците, като вътрешностите изсипаха в голямо парче кора от кестен. Ейда изхвърли всичко зад едно дърво край потока — грозна розова купчина в снега.

По-късно, когато огънят вече изтляваше, сложиха сурови елови клони, за да опушат колибата. Набучиха пуешките фенери на заострените за целта клони и цял ден ги въртяха на бавен огън, докато кожата стана кафеникава. Колибата беше топла и сумрачна, миришеше на пушек и печена пуйка. Появя се вятър, от закърпената дупка на покрива се посипа сняг, който се стопи на пода. Дълго стояха до огъня, без да говорят, почти не помръдваха, освен Руби, която от време на време излизаше да сложи още дърва в огъня на мъжете и да пипне челото на Стоброд.

Навън вече се стъмваше. Руби седеше до огъня с кръстосани крака и ръце на коленете. На раменете си бе наметнала одеяло. Дялкаше елова клонка. Ръгаше пуйките раздражено, докато изпод кожата потече прозрачен сок, който изсвистя върху жарта.

— Какво има? — попита я Ейда.

— Наблюдавах те как се държиш с него сутринта и оттогава не спирам да си мисля.

— За него?

— За теб.

— Какво за мен?

— Опитвах се да разбера какво си мислиш, но нищо не можах да измисля. Ще ти кажа направо какво мисля аз. Става дума, че можем и без него. Може да си мислиш, че не можем, ама не е така. Тъкмо започнахме. Вече виждам в мислите си как трябва да изглежда домът ни. Знам и какво трябва да се направи. Реколтата и животните. Земята и постройките. Ще ни трябва много време. Но знам какво трябва да се направи. Във война или мир, няма нещо, което да не можем да направим сами. Той не ти трябва.

Ейда гледаше в огъня. Потупа ръката на Руби, после я хвана, разтърка дланта с палец, докато почувства жилите под кожата. Свали един от пръстените си и го сложи на ръката ѝ, наклони я към светлината, за да го погледне. Голям смарагд в гнездо от бяло злато с по-малки рубини около него. Подарък за Коледа от Монро преди много години. Ейда понечи да го остави, но Руби го напъха грубо обратно на пръста ѝ.

— Той не ти трябва — натърти Руби.

— Знам, че не ми трябва. Но мисля, че го искам.

— Е, това е вече нещо съвсем различно.

Ейда замълча, не знаеше какво да каже, но мислите се блъскаха в главата ѝ. Неща, които в предишния ѝ живот бяха немислими, сега изглеждаха възможни, дори необходими. Мислеше си, че Инман е бил сам прекалено дълго, като отшелник. Без утехата на човешката топлина, без допир на близост. Същото се отнасяше и за нея.

— Едно нещо съм сигурна, че не искам — изрече ти накрая. — Не искам някой ден след години да осъзная, че съм се превърнала в нещастна старица, която гледа назад и съжалява, че не е проявила повече смелост точно в този момент.

* * *

Инман се събуди чак вечерта. Огънят беше почти изгаснал и хвърляше само слаби отблясъци в колибата. Нямаше как да разбере кое време е. За момент дори не помнеше къде се намира. Отдавна не беше спал два пъти на едно и също място. Остана да лежи неподвижно и се

опита да възстанови в ума си поредица от дни, в които се е събуждал в познато легло. Стана, начупи клони и ги хвърли в жарта, духа известно време, докато припламнаха и по стените се появиха сенки. Едва тогава можеше да каже със сигурност в коя част на света се намира.

Инман чу как някой си поема дъх с хъхрене. Извърна се и видя Стоброд, който лежеше с блеснали черни очи. Опита се да си спомни кой е мъжът. Казаха му, но той забрави.

Стоброд разкриви уста и издаде някакъв звук. Погледна Инман и каза:

— ’маш вода?

Инман се огледа, не видя кана, нито кофа. Стана, прокара ръце през лицето и косата си.

— Ще ти донеса да пиеш.

Взе бутилка за вода от раницата си, но беше празна. Сложи пищова във войнишката торба и я нарами.

Отмести вратата. Навън беше тъмно, вятърът навяваше гъстия сняг.

— Ей сега ще се върна.

Обърна се отново към Стоброд:

— А те къде отидоха?

Стоброд лежеше със затворени очи. Не направи усилие да отговори, с изключение на лекото потрепване на двата пръста, които се показваха изпод одеялото.

Инман пристъпи навън, подпря вратата на мястото ѝ, застана отпред и зачака очите му да привикнат с тъмнината. Миришеше на студ и сняг. Долавяше се специфичният мирис на дим и мокри камъни. Когато виждаше достатъчно, за да ходи, тръгна към потока. Снегът беше дълбок до коляно. Потокът изглеждаше черен и бездънен, сякаш течеше в дълбока цепнатина, стигаща до центъра на земята. Клекна, остави бутилката да се напълни, водата по ръцете му беше по-топла от околния въздух.

Тръгна обратно и видя отблясъците от огън през цепките в стените на колибата, в която беше спал. Също и от още една колиба, надолу покрай потока. Усети аромата на печено месо и внезапно почувства вълчи глад.

Влезе, повдигна Стоброд и наля малко вода в устата му. После Стоброд се подпря на лакти и с помощта на Инман, който придържаше

бутилката, пи жадно, докато накрая се задави и закашля. Вдигна глава с отворена уста и протегнат врат. Гръклянът му се местеше, за да преглътне. Стойката, начинът, по който косата му стърчеше, наперените бакенбарди и обърканият поглед напомниха на Инман за новоизлюпено пиле, за същия крехък, ужасяващ апетит към живота.

Виждаше го бе и преди, виждаше го бе и обратното — желаната смърт. Мъжете приемаха раните различно. През последните години бе видял толкова много простреляни мъже, че вече бе приел това за нормалното им състояние. Естественото състояние на света. Виждаше го бе огнестрелни рани във всички възможни части на тялото. Също и всички възможни резултати от прострелване — от незабавната смърт до жестоката агония на един мъж при Малвърн Хил, чиято дясна ръка бе откъсната, а той стоеше и се смееше гръмогласно, съзнавайки, че няма да умре, но и никога вече няма да може да натиска спуська.

Инман не можеше да определи каква ще е съдбата на Стоброд, нито от изражението на лицето му, нито от състоянието на раните му, които след внимателен оглед се оказаха засъхнали, превързани с паяжина и накълцани корени. На допир беше горещ, но Инман отдавна вече не се опитваше да предскаже дали някой прострелян ще умре или не. От опит знаеше, че понякога дълбоките рани зарастват, а малките гноясват. Всяка рана може да зарасне на повърхността и да продължи да дълбае навътре, в сърцевината на човека, докато го прояде. Както при повечето неща в живота, логика тук нямаше.

Инман подсили огъня и когато колибата се освети и затопли, излезе и остави Стоброд да спи. Отиде отново до потока, наплиска лице с шепи ледена вода. Отчупи малко буково клонче, нацепи края му с нокът и си изми зъбите. После отиде при другата колиба. Застана отпред и се заслуша, не чуваше гласове. Ароматът на печено пуешко изпълваше въздуха.

— Ехо?

Изчака, отговор не последва. Извика отново. Почука на вратата. Руби я открихна малко и погледна навън.

— О! — каза, сякаш бе очаквала другиго.

— Събудих се. Не знам колко дълго съм спал. Онзи човек искаше вода, дадох му малко.

— Спал си повече от дванайсет часа — информира го Руби, докато отместваше вратата, за да го пусне.

Ейда седеше по турски до огъня, вдигна поглед. Жълтата светлина осветяваше лицето ѝ, косата ѝ бе разпусната по раменете. За Инман това бе най-прекрасната гледка на света, миг по-късно се изплаши от мисълта си. Беше толкова красива, усети болка от силата на това усещане. Притисна скулата си с пръст. Не знаеше какво да прави. Никое от заучените действия или реплики не изглеждаха подходящи. Свали шапка. Не можеше да разчита на добрите маниери в индианска колиба наред с снежна буря, поне не на познатите. Реши просто да седне до нея.

Преди изобщо да се реши и да остави нещата си в ъгъла, тя се изправи, пристъпи към него и направи жест, който той никога нямаше да забрави. Протегна ръка, постави я на кръста му. Другата опря на корема му точно над колана.

— Толкова си слаб.

Инман не знаеше какво да отговори.

Ейда отдръпна ръце.

— Кога си ял за последно?

Опита се да преброи изминалите дни.

— Преди три дни. Или четири.

— Тогава значи си достатъчно гладен, че да не обръщаш внимание на кулинарните умения на готвачките.

Руби беше обезкостила едната птица и вече приготвяше бульон в голяма тенджерка за Стоброд. Ейда накара Инман да седне до огнището, даде му чиния с парче пуйка. Руби коленичи и се зае да бърка съсредоточено тенджерата. Обра сивкавата пяна с върбова кора, тъй като не намери дрян, който ѝ трябваше за тази работа. Изтръска пяната в огъня.

Докато Инман изяждаше парчето пуйка, Ейда приготви истинска вечеря. Накисна сушени ябълки, запържи парчетата втвърдена каша в мазнината от парче свински бут. Когато хванаха коричка, ги извади, сипа ябълките в тигана и разбърка. Готвеше седнала по турски, леко приведена, за да стига огъня. Извърна се малко настрана и протегна крак. Инман я наблюдаваше с интерес. Още не беше свикнал да я вижда в панталони, намираще свободата на движенията и позата ѝ доста вълнуваща.

Крайният резултат от готвенето на Ейда бе вкусно кафеникаво ястие с дъх на дим и свинска мас, точно храната, необходима за

идващата зима — храна, която предлага утеха в кратките дни и дългите нощи. Инман се нахвърли върху яденето с вълчи апетит, после се спря.

— Вие няма ли да хапнете?

— Вечеряхме неотдавна — отвърна Ейда.

Инман се хранеше мълчаливо. Преди да приключи, Руби прецени, че пуйката е пуснала каквото е имала в речната вода. Наточи, колкото да напълни наполовина по-малката тенджерка. Бульонът от дивата птица беше ароматен и мътен.

— Ще пробвам да го накарам да хапне малко от това — каза тя.

Хвана тенджерката и тръгна към вратата. Преди да излезе каза:

— Време е да сменя превръзката на раната, та ще постоя малко при него. Така да се каже, може да се позабавя.

В отсъствието на Руби колибата изведнъж се смали, сякаш стените ги притискаха. Не знаеха какво да си кажат. За миг всички стари правила, които забраняваха млада жена да остава насаме с мъж, се върнаха; чувстваха се неудобно. Ейда си каза, че Чарлстън и полковете стари лели, които налагаха безкрайните ритуали за предпазване на младите дами, бе само въображаемо място, далеч от света, в който живееше сега. Като Аркадия или острова на Просперо.

За да запълни мълчанието, Инман започна да хвали храната, сякаш се намира на неделен обяд. Едва бе стигнал до похвалите за пуйката, когато се почувства глупаво и замлъкна. В следващия миг в него се надигнаха безброй желаниа. Изплаши се, че ако не млъкне и не насочи мислите си другаде, ще избълва плашеща бъркотия от думи.

Стана, отиде до торбата, извади Бартрам и го показва на Ейда, сякаш да докаже нещо. Книгата беше намачкана и овързана с мръсна връв; вече месеци наред ту се мокреше, ту съхнеше и сега изглеждаше омърляна и допотопна като книга, събрала цялата мъдрост на една цивилизация. Разказа ѝ как му е помогнала да издържи дългия път, как нощ след нощ я е чел на светлината на самотния си бивак. Ейда не я знаеше, Инман я описа като книга, която разказва точно за тази част на света и всичко важно в нея. Сподели мнението си, че тази книга е почти божествена и е толкова велика, че можеш да отвориш напосоки, да прочетеш само едно изречение и пак да почувстваш удоволствие и мъдрост.

За да докаже твърдението си, той издърпа края на връвта, книгата се отвори. Сложи пръст върху едно изречение, което както

обикновено започваше с изкачването на връх и продължаваше почти цяла страница. Малко след като зачете на глас, вече с нетърпение очакваше да стигне края, защото в него сякаш се говореше единствено за плътска наслада. Гласът му подрезгавя и заплаши да извика руменина по лицето му.

Когато стигнахме до върха, пред нас се разкри вълшебна гледка: огромна шир от зелени ливади и ягодови полета; виеща се бляскава река, която поздравяваше с всяка своя извивка надигналите се зелени туфи, покрити с много цветя и ароматни ягодови листа; около тях се разхождаха ята пуйки; стада елени ходеха сред тревата или препускаха по хълмите, групи млади девойки от племето чероки — някои заети да берат щедрите ароматни плодове, други с вече напълнени кори от магнолия, азалия, здравец, омайни зюмбюли, сладък жълт жасмин и покоряващи цветове глициния — разтваряха красотата си за трепетния бриз и къпеха изящните си крака в прохладните бързи потоци; в това време други групи, по-весели и освободени, вече си крадяха една на друга ягодите или се гонеха напосоки, изкушаваха, мажеха устни и бузи със сока на щедрия плод.

Свърши и замълча.

— Наистина ли е така? — попита Ейда.

— Никак даже.

Онова, което му се искаше да направи, бе да легне на постелята от клони с Ейда, да я прегърне, както Бартрам без съмнение искаше да легне до девойките под клоните на дърветата. Вместо това върза книгата и я остави в нишата в стената до някаква стара дървена купа. Започна да събира съдовете. Застана, като едва ги крепеше в ръцете си.

— Ще ида да ги измия.

Отиде до вратата и се обърна. Ейда седеше неподвижно и гледаше жарта. Инман отиде до потока, клекна и изстърга всеки съд с пясък от дъното на черната вода. Снегът беше понамалял. Падаше право надолу и дори камъните в потока вече имаха бели шапки. Инман издиша няколко облака пара сред снежинките и се опита да реши какво

да прави. Щеше да му трябва повече от дванайсет часа сън и хубава вечеря, за да се оправи, но поне вече можеше да си събере мислите. Знаеше, че от всичко най-много копнее да се отърси от самотата. Прекалено много бе започнал да се гордее със смелото си пътуване, със своето единачество, със самотата си.

Коремът и гърбът му все още пазеха допира на Ейда. И докато клечеше наред тъмнината на Студената планина, това изпълнено с нежност докосване му се струваше ключът към живота на този свят. Каквито и думи да напиреха в него, бяха нищо в сравнение с това докосване на човешка ръка.

Върна се в колибата, решен да отиде при Ейда, да я придърпа към себе си и да изрази всичките си желания. Само че когато намести вратата отвътре, топлината на огъня го блъсна и пръстите му се схванаха. Бяха изранени от пясъка, замръзнали от студената вода, застанали неподвижно като щипките на раците, които бе виждал да се разхождат важно по брега. Кошмарни създания, които размахваха нещастните си оръжия срещу целия свят, дори срещу събратята си. Инман сведе поглед към съдовете — тенджерата и тигана — и видя, че по тях все още има застинала мас. Значи усилията му са били напразни, със същия успех можеше да остане вътре и да ги остави да обгорят обърнати на огъня.

Ейда го погледна, пое дълбоко въздух няколко пъти, после отмести поглед. От изражението на лицето ѝ разбираше, че бе събрала всичката си смелост, за да го докосне по онзи начин, да го прегърне. Преди не би направила нещо толкова интимно. В това не се съмняваше. Тя бе поела към място и ред, изцяло различни от онези, с които бе отраснала. Но в онзи далечен август той бе този, който не позволи на думите да бъдат изречени и сега тежестта да ги изрече лежеше изцяло на неговите плещи.

Остави съдовете и се приближи. Седна зад нея, допря дланите ѝ една в друга, после до бедрата си. Сгъна ръце, промуши ги под нейните и я притисна до себе си. После протегна ръце към огъня, като докосваше с китки раменете ѝ.

— Писа ли ми, докато бях в болница? — попита я.

— Няколко пъти. Две писма през лятото и кратка бележка наесен. Само дето разбрах, че си там, едва когато вече си бил тръгнал, та първите две писма са отишли във Вирджиния.

— Не са ме заварили. Разкажи ми какво пишеше в тях.

Ейда му разказа накратко, макар и не точно нещата, които бе писала. Описа ги така, както би ги преправила, ако трябваше да ги напише сега. Такава възможност животът рядко предлага, да пренапишеш дори частица от миналото, така че Ейда я оползотвори докрай. С новото си съдържание писмата бяха по-приятни и за двамата. По-разголващи, с повече подробности от живота ѝ, по-пламенни, по-сигурни и прями. За бележката не каза нищо.

— Искане ми се да ги бях получил — каза Инман накрая. Канеше се да добави, че щяха да му помогнат в едни от най-тежките дни, но точно сега не му се говореше за болницата.

Държеше ръце към огнището и си мислеше за множеството зими, в които то е останало студено. Накрая каза:

— Двайсет и шест години са минали, откакто тук за последно е горял огън.

Това им даде тема за разговор. Известно време се отпуснаха и говориха като хора сред останките на миналото — с неутешимото чувство, че сме на този свят за малко, а няма да ни има цяла вечност. Представяха си първия огън в това огнище, на хората, седели пред него. Индианско семейство. Майка, баща, деца, стара баба. Измисляха неповторими личности, трагични или комични в зависимост от всяка история. Инман описа едно от момчетата като Плувец, странно и загадъчно. Харесваше им да измислят живота на въображаеми хора, които инстинктивно бяха по-завършени, отколкото някой от двамата би могъл да бъде някога. В своята история Ейда и Инман ги предупреждаваха за края на техния свят. И макар да е истина, че всяка епоха смята света за крехък, на самия ръб на вечния мрак, Ейда и Инман се съмняваха, че някога в историята усещането за края ще бъде отново така остро. Страхове на онези хора се бяха сбъднали изцяло. Останалият свят ги бе намерил дори тук и се бе стоварил върху тях с цялата си тежест.

Когато историята завърши, останаха мълчаливи, обхванати от неприятното усещане, че се намират на място, където някога е съществувал друг живот и внезапно е изчезнал.

След известно време Инман ѝ разказа как по целия път към дома единственото, което си е мислил, е дали тя ще го приеме, дали ще се омъжи за него. Бе запазил тази мисъл и я бе превърнал в мечта. Но

точно сега не можеше да я помоли да се обвърже. Не и с някого толкова объркан като него.

— Страхувам се, че съм погубен необратимо. А ако наистина е така, след време и двамата ще живеем в нещастие и горчивина.

Ейда се размърда, обърна се и го погледна през рамо. Разкопчал бе яката си, под нея се виждаше бялата следа от раната на врата. Видя и другите, в изражението на лицето му и в очите, които избягваха нейните.

Обърна се отново напред. Помисли си, че природата има лек за всяка болка и всяко зло. Всяко нейно кътче крие енергия и лек, способни да затворят и най-дълбоката рана от външния свят. Дори и най-скритият корен, дори паяжината имаха свое предназначение. А от недрата бликат целебни извор. При всички случаи обаче човек трябва да положи усилия, защото ако се съмнява, дори и те няма да помогнат. Поне това бе успяла да научи от Руби.

Накрая каза, без да го поглежда:

— Вярвам, че хората могат да бъдат изцелени. Не всички, едни по-бързо от други. Но за някои има цар. Не виждам защо да няма и за теб?

— Защо не и за мен? — повтори Инман, сякаш му трябваше време да проумее тази мисъл.

Отдръпна ръце от огъня и докосна лицето си, за да провери дали са все още студени като ледени висулки. Бяха изненадващо топли. Нагорещени като оръдие. Докосна черната коса, разстлана свободно по раменете ѝ, събра я на плитка. Вдигна я и с върховете на пръстите си докосна вдлъбнатината на врата ѝ и фините къдрици. Пусна косата, целуна главата ѝ и вдиша познатия аромат. Наклони се назад и я придърпа към себе си.

Тя намести глава под брадичката му и той почувства приятната тежест на тялото ѝ. Прегърна я силно, а от устата му неочаквано потече порой от думи. Този път не се опита да стисне зъби и да ги преглътне. Разказа ѝ за първия път, когато бе гледал врата ѝ, седнал зад нея в църквата. За чувството, което не го е напускало оттогава. Говореше за изгубеното време от онзи момент досега. Безкрайно дълго време. Но смяташе, че няма смисъл да мислят как е можело да използват тези години по-добре, защото по-зле от това, той не би могъл да ги изживее. Бяха безвъзвратно загубени. Човек може вечно да

скърби за изгубеното време и направените грешки. За мъртвите и собствената си изгубена душа. Но мъдростта на вековете ни зове да не скърбим вечно. А предците ни са видели много и са познали много истини, защото човек може да скърби, докато сърцето му пресъхне, и накрая пак ще е там, откъдето е тръгнал. Оплакването няма да е променило нищо. Загубеното няма да се върне. Ала той ще е загубен навеки. И ще има единствено своите отворени си рани, с които да запълни празнотата. Може да избере единствено дали да продължи или не. Но ако продължи, трябва да е със съзнанието, че ще носи белезите със себе си завинаги. Така или иначе, през всички тези години, той бе запазил в мислите си желанието да целуне онази вдлъбнатина на врата ѝ и сега го направи. Ето защо вярваше, че в сбъдването на толкова дълго лелеяно желание има частица изкупление.

Ейда не си спомняше въпросната неделя, просто една от многото. Нямахте какво да добави към неговия спомен, за да го сподели. Знаеше обаче, че с думите си Инман се бе отблагодарил за това, че го докосна. Облегна се назад, прибра косата от раменете си и я вдигна. Наклони леко глава.

— Направи го пак.

Преди Инман да успее да реагира, навън се чу шум. Когато Руби премести вратата и промуши глава, Ейда вече седеше изправена с пусната коса. Руби ги огледа, усети притеснението им, забеляза, че той седи зад нея.

— Искате ли да се върна и първо да се покашлям?

Не получи отговор. Затвори вратата и сложи тенджерата на пода. Изтупа снега от палтото и шапката си.

— Треската поотслабна. Ама нищо не се знае. Ту се засилва, ту отслабва.

Погледна Инман.

— Насякох малко клони и стъкмих по-добро легло, не само от одеяла — Замълча. После добави: — Все някой може да се възползва от него.

Ейда взе един клон и разрови огъня, после го хвърли в пламъците.

— Отивай — обърна се към Инман. — Знаем, че си изморен.

Колкото и да бе изморен обаче, дълго не можа да заспи. Стоброд хъркаше и мърмореше части от припева на някаква екзотична песен за

цигулка, която в най-общи линии гласеше следното: „Катери се маймуната нагоре и високо, и лъсва нейният ти-ри-ри-ра, ри-ри-ра.“ Инман бе чувал мъже да говорят какви ли не неща, докато се лутат из мрачния свят на полусъзнанието, от молитви до псувни. Но откъм глупости, това държеше първо място.

В кратките интервали тишина, Инман се опитваше да избере за коя част от вечерта да си мисли. Ръката на Ейда на корема му или молбата ѝ точно преди да влезе Руби. Унесе се, преди да е стигнал до някакво решение.

Ейда също дълго лежа будна. В главата ѝ се блъскаха множество мисли. Инман изглеждаше много по-състарен, отколкото можеше да се очаква за четири години — толкова слаб, мрачен и сдържан. За миг си помисли, че и тя трябва да се тревожи за красотата си, толкова е почерняла, загрубяла. После си помисли как човек живее ден за ден, след време се поглежда и вижда някой друг, далечно напomniaщ за предишния човек — роднина, брат или сестра, с когото някога си живял. Само че това е различен човек, с отделен живот. Без съмнение нито тя, нито Инман бяха онези млади, които се разделиха преди толкова време. Но пък ѝ се струваше, че сега харесва и двамата повече от тогава.

Руби подскочи в постелята си, завъртя се, успокои се, после отново се завъртя. Седна и изпухтя недоволно:

— Не мога да заспя и знам, че и ти не спиш, ами си мислиш любовни работи.

— Будна съм — каза Ейда.

— Не мога да мигна, защото непрекъснато се чудя какво ще правя с него, ако оживее.

— С Инман?

— С татко. Такава рана се лекува бавно. А доколкото го познавам, той ще остане на легло, колкото се може повече. Не знам какво да го правя.

— Ето какво: ще го заведем у дома и ще се грижим за него. Както е ранен, никой няма да тръгне да го търси. Поне не скоро. А и тази война все някой ден ще свърши.

— Задължена съм ти.

— Никога не си била задължена на никого. Не изгарям от желание да съм първата. Стига ми едно благодаря.

— И това също.

Помълчаха известно време, после Руби каза:

— Много ноци като малка седях сама у дома и ми се искаше да занеса цигулката му при водопада, да я пусна и вятърът да я отнесе. Представях си как ще я гледам, докато се смали до малка черна точка, а после ще си мисля за сладкия звук от разбиването ѝ в скалите.

Следващата сутрин беше сива и още по-студена. Снегът вече не падаше твърд на остри снежинки; сипеше се мек като брашно. Всички спаха до късно, Инман закуси в колибата на жените — бульон от пуйка с парченца месо.

Към обяд Ейда и Инман нахраниха и напоиха коня, после отидоха заедно на лов. Надяваха се да убият още пуйки, а ако имат късмет дори елен. Тръгнаха нагоре по склона, но нищо в гората не помръдваше, в снега нямаше дори следи. Катериха се сред кестените, после сред елите и чак до билото. Следваха извивките му. Все още нямаше дивеч, като се изключат два глухара високо сред клоните. Дори и да удареха някой, нямаше да има и две хапки месо, така че предпочетоха да не стрелят нахалост.

Накрая стигнаха до голям плосък камък. Инман забърса снега, седнаха един срещу друг с кръстосани крака, загърнати в неговото одеяло. Светлината едва прозираше под завивката. Инман извади орехите от торбата, счупи ги с един камък и ги изядоха. Когато свършиха, той хвана раменете на Ейда, наведе се и опря чело в нейното. За момент настъпилата тишина бе нарушавана единствено от падащия по одеялото сняг, след това Ейда заговори.

Искаше да му разкаже как се е превърнала в това, което е. И двамата се бяха променили. Той имаше нужда да го чуе. Разказа му за смъртта на Монро, за обкръженото му от цветя лице в онзи дъждовен ден. За това как решила да не се връща в Чарлстън, за лятото и всичко за Руби. За времето, за животните и растенията, и нещата, които започваше да разбира. За всички форми на живота. Човек може да изгради живота си върху основата на това знание. Монро ѝ липсваше повече от всякога, разказа на Инман множество прекрасни неща за него. Но му каза и едно ужасно нещо: той се бе опитал да я остави завинаги дете и при слабата ѝ съпротива, почти бе успял.

— Трябва да знаеш и нещо за Руби. Каквото и да се случи между нас двамата, искам тя да остане в Блек Коув, докато желае. Ще се

радвам, ако никога не си тръгне, а ако не иска да остане, ще страдам от отсъствието ѝ.

— Въпросът е дали тя може да свикне с присъствието ми.

— Мисля, че може. Стига да разбереш, че тя не е прислуга, нито пък е наемник. Тя е моя приятелка. Не приема заповеди и не чисти нощни гърнета освен своето собствено.

Станаха от камъка и продължиха лова, слязоха във влажна долина, изпълнена с богатия аромат, характерен за местата, където расте подбел, минаха през скупчени вечнозелени храсти и стигнаха до малко поточе. Заобиколиха повалена ела, протегнала ствол наскрив горския под. Разклоненията на корените стърчаха на височина колкото къща, а закачени по тях, на много метри височина, висяха камъни колкото бъчви. В образувалата се дупка Ейда намери туфа лютичета, чиито заоблени листа бяха увехнали, но все още се разпознаваха сред снега под една огромна върба, чийто ствол вероятно бе по-дебел от хванатите ръце на петима мъже.

— Руби се нуждае от лютиче за баща си — каза Ейда.

Коленичи при дървото и наскуба от растението. Инман стоеше и гледаше. Сцената беше съвсем проста. Коленичила жена копае земята, висок мъж стои и се оглежда в очакване. Ако не беше машинно тъканият плат на дрехите им, можеха да са от всяка една епоха в историята на човечеството. Толкова малко знаци, показващи конкретна епоха. Ейда изтърси пръстта от белезникавите корени и ги прибра в джоба си.

Едва когато се изправи, забеляза забитата в дървото стрела. Очите ѝ почти я пропуснаха като счупен клон, защото част от прекършеното тяло беше се запазила. Дървесината почти беше прогнила, но все още се държеше за върха, благодарение на здравите намотки. Сив, кремъчен връх с плавни прорези. Идеална симетрия на формата, каквато само човешка ръка може да постигне. Върхът беше забит на няколко сантиметра в ствола, който бе расъл около него, сякаш в опит да погълне този белег. Върхът бе плосък и дълъг. Ейда го посочи на Инман.

— За лов на елени. Или бойна стрела — обясни той.

Наплюнчи палец и го прокара по видимата част от върха на стрелата, сякаш пробваше острието на нож.

— Все така остър.

По време на есенната оран и почистването Ейда и Руби бяха открили голям брой малки стрели за птици, но тази ѝ се струваше различна, сякаш все още жива. Отстъпи назад и я разгледа от разстояние. Все пак това беше малък предмет. Пропуснат изстрел отпреди сто години. Може би повече. Много отдавна. Или не много отдавна, в зависимост от гледната точка. Ейда пристъпи към дървото, постави пръст в края на стрелата и се опита да я разклати. Не помръдна.

Вероятно стрелата можеше да се смята за ценна находка, частица от друг свят, точно така гледаше на нея Ейда. Предмет вече на изчезване от този свят.

Инман обаче не смяташе така.

— Някой все пак си е останал гладен — каза той.

Дали стрелецът бе пропуснал целта поради неопитност? Или пък от отчаяние? А може би внезапен повей на вятъра я бе отклонил от целта? Или грешката се дължеше на недостатъчно светлина?

— Запомни това място.

Инман предложи да идват тук до края на живота си, за да гледат как стрелата постепенно загнива, как дървесината малко по малко поглъща кремъчния връх. След години двамата с Ейда щяха да дойдат тук прегърбени, посивели, обградени от деца — ясно виждаше тази картина от бъдещето, макар че не можеше да си представи какъв ще бъде светът тогава. Стрелата щеше да е изчезнала. Върбата щеше да се издига още по-високо и щеше да е погълнала напълно върха на стрелата. За нея щеше да напомня само белегът по напуканата кора на дървото.

Не можеше да си представи чии ще са децата, но те щяха да наблюдават като омагьосани как двамата старци издълбават с нож меката дървесина на върбата, под която щеше да се появи като от фокусническа шапка върхът на стрелата. Точно така си представяше сцената Инман — малък фокус, предназначен да смае децата. Въображението на Ейда не бе толкова развихрено, но въпреки това ясно си представи смаяното изражение на малките личица.

— Индианците — прошепна Ейда, потънала напълно в разказа му за бъдните времена. Да, това щяха да са единствените думи на двамата старци, обясненията щяха да са излишни, само една дума щеше да е достатъчна: „индианците“.

Следобед се върнаха в лагера с празни ръце. Единственият им улов бяха китка лютиче и дърва за огъня. Влачеха клоните по земята и оставяха неравни следи по снега. Дебели кестенови клони и тънки кедрови вършини. Руби бдеше над Стоброд. Той беше в съзнание, дори като че ли разпознаваше Руби и Ейда, но появата на Инман го изплаши.

— Кой е този?

Инман се приближи, надвеси се над него внимателно и каза:

— Не се страхувай. Аз бях този, който ти даде вода. Не съм ти враг.

— Аха — прошепна Стоброд.

Руби навлажни парче плат и внимателно избърса лицето му. Стоброд бърчеше недоволно чело като дете. Руби накълца стиска от лютичето и наложи раните, друга част запари с гореща вода и му даде да я изпие. Той мигом заспа.

Инман изглеждаше изтощен.

— Няма да е зле и ти да си починеш малко — обади се Ейда.

— Събуди ме, като се свечери — отвърна той. Излезе навън, през откренатата врата и видя, че снегът навън продължава да вали. Чу се кършене на клони, вратата се отвори, Инман остави наръч дърва до вратата и отново излезе. Ейда и Руби стъкнаха огъня и седнаха край него, наметнати с одеяло.

— Какво ще правим, като се затопли? Отсега трябва да помислим как да подредим нещата — обади се Ейда.

Руби измъкна едно клонче от наръча до огъня и нарисува карта в праха: Блек Коув. Очерта пътя, маркира къщата и хамбара, полята, овощните градини, ручеите. След това обрисува богатите времена, които ги очакваха. Щяха да си купят две мулета. Да почистят старите поля от плевелите и храстите. Да направят нова зеленчукова градина. Да разширят пасищата към гората. Да отглеждат достатъчно царевица и пшеница, за да задоволяват сами нуждите си от храна. Да разширят овощната градина. Да построят нов зимник. Дълги години работа. Но един ден щяха да се радват на натезжали класове по полята, кокошки на двора, крави в пасището, прасета в кочините. Дори щяха да отглеждат две породи — за месо, с издължени крака и тела и от по-дебелите, с широки зурли, които са за сланина. В сушилнята щяха да висят

опушени бутове, в котлето над огнището винаги щеше да плува по някоя мръвка. В зимника щеше да е пълно с ябълки и зеленчуци.

— Каква гледка само... — въздъхна Ейда.

Руби изтри картата с ръка. Седяха мълчаливо, след малко Руби склони глава и задряма, рисуването на бъдещето я бе изтощило. Ейда се взираше в огъня, слушаше пукането на дървата, слягането на жаравата. Във въздуха се долавяше сладкият аромат на пушека, умението да разпознава различните дървета само по пушека бе истинското доказателство за способността на човека да вникне в същността на природата. Ейда с удоволствие би се отдала на усъвършенстването на това умение. Би предпочела да забрави толкова неща, които вече знаеше — неща, които вредяха на другите и в крайна сметка на нея самата.

Руби се събуди късно следобед, навън вече се бе смрачило. Изправи се, прозя се, потърка очи. Отиде да погледне Стоброд. Докосна челото му, зави го хубаво, постави нови превръзки върху раните.

— Пак е трескав. Тази нощ ще стане ясно дали ще оживее. Най-добре ще е да остана при него.

Ейда се приближи и постави длан на челото му. Не долавяше никаква разлика в състоянието му. Погледна въпросително Руби, но тя извърна глава и прошепна:

— Не мисля, че е редно да го оставям сам тази нощ.

Вече бе тъмно, Ейда отиде до другата хижа. Продължаваше да вали. Снегът бе натрупал толкова, че тя едва вървеше, олюляваше се, макар да се опитваше да стъпва в пъртината. Снегът отразяваше бледата светлина на звездите, а земята бе сякаш озарена от вътрешно сияние. Отвори тихо вратата и влезе. Инман спеше, не я усети. Огънят бе почти изгаснал. Инман бе подредил вещите си да съхнат, приличаха на експонати в музей, разположени на известно разстояние, сякаш всеки предмет се нуждае от свободно пространство, за да изпъкне сред останалите: дрехи, ботуши, шапка, раница, нож, канче, големия грозен пистолет с всичките приспособления за почистване и пълнене. Единственото, което липсваше на колекцията бе Бартрам и надписа: траперска екипировка.

Ейда свали палтото си, хвърли съчки в огъня и раздуха въглените. Приближи се до Инман, коленичи. Той лежеше с лице към

стената върху наръч елови клони, от които се разнасяше остра миризма. Погали го по челото, отметна назад косата, прокара пръсти по очите, скулите, носа, устните, брадичката. Отметна одеялото, той бе свалил ризата си, докосна белега от раната на врата му. Притисна се към широките му рамене.

Той бавно се разбуди. Размърда се, извърна се към нея, дори като че ли разбра намеренията ѝ, но клепачите му натежаха и отново заспа.

Светът бе толкова самотно място и за Ейда единственото спасение бе да легне до Инман, да притисне тяло до неговото. Толкова ѝ се искаше да го направи. Но изведнъж като внезапен буреносен полъх я завладя паника. Прогони я решително и започна да разкопчава дългата редица копчетата на панталоните си.

Осъзна, че това не е дреха, която можеш да свалиш елегантно. Изхлузи безшумно единия си крак, но когато пренесе тежестта върху него, загуби равновесие и се наложи да подскочи два пъти, за да не падне. Погледна Инман, очите му бяха отворени и я следяха. Почувства се глупаво, искаше ѝ се да бе на тъмно, а не осветена от жълтите пламъци на димящите кедрови цепеници. Ако беше с рокля, да я остави да се свлече плавно по тялото си. Да прекрачи събраните в краката си вълни. Вместо това стоеше с омотаните около единия ѝ крак панталони на Монро.

— Обърни се — помоли.

— За нищо на света — отвърна Инман.

Тя се отдръпна припряно. Съблече се, притисна дрехите пред гърдите си и се извърна към него.

Инман се изправи с одеяло около кръста. До този момент беше лежал като мъртъв и ето че сега пред него стоеше животът — трябваше само да се пресегне и да го сграбчи. Наведе се към нея, издърпа дрехите от ръцете ѝ и я притисна към себе си. Сложи длани върху стегнатите ѝ бедра, после нагоре към хълбоците, опря ръце на ханша и погали вдлъбнатинката в основата на гърба ѝ. После пръстите му продължиха нагоре и докоснаха една по една издатинките на гръбнака ѝ. Помилва ръцете, след това плъзна длани надолу по извивките на тялото ѝ, докато отново стигна до ханша. Опря чело върху корема ѝ. Целуна я и усети аромата на кедров дим. Привлече я към себе си и я прегърна силно и продължително. Тя сложи ръка на

врата му и го притисна още по-силно, после обвини млечнобелите си ръце около него сякаш завинаги.

Скрита в планината и затрупана от снега, топлата, суха малка колиба бе истинско убежище, макар и да не бе предложила безопасен пристан на предишните си обитатели. Войниците ги бяха открили, колибата бе станала символ на пътя към изгнаничеството, на загубата и смъртта. Но поне за малко онази нощ тя бе място, където нямаше ни помен от болка и страдание.

По-късно Ейда и Инман лежаха притиснали тела върху импровизираното легло от клони. Вътре беше почти тъмно, кедровите цепеници димяха в огнището, а горещата смола миришеше, сякаш някой бе минал да окади с тамян. Огънят пукаше. Навън снегът свистеше и въздишаше. Унесоха се — както влюбените често правят в мигове, когато светлото бъдеще се простира пред тях ясно и безбрежно — да говорят за миналото, сякаш трябва всеки да е наясно с живота на другия досега, преди да продължат напред заедно.

Говориха почти цяла нощ, все едно заповед ги задължаваше да разкажат детството и младостта си до последната подробност. В разказа на Ейда дори непоносимата прашна жега на Чарлстън придобиваше измеренията на драма. Когато Инман стигна до военните години, разказът му се ограничи до всеизвестните подробности от вестниците — имената на генералите, придвижването на войските, провала и успеха на различните стратегии, честите случаи, в които успехът на една от страните се дължи на чист късмет. Искаше Ейда да знае, че колкото и да говори за войната, никога не ще може да се приближи до истината за нея. Не повече от това да се опитва да опише живота на една мечка по следите ѝ из гората. Отпечатъкът от лапа при някой кошер или мазното петно с жълти семена от диви плодове биха могли само да загатнат за две събития от дълбоката тъмна мистерия на самата мечка. И дори да изброи всяка подробност чак до самия генерал Лий, никой не може да опише точно повече от едната лапа на тази мечка — извитите нокти, закръглените длани, твърдата лъскава четина отгоре. Инман смяташе, че той дори самият познава единствено мимолетния ѝ дъх. Никой не може да знае всичко, както никой не познава изцяло живота на нито едно животно, защото всяко обитава свой собствен свят, към който ние не принадлежим.

За себе си можеше да разкаже само кратки истории, като например онзи път в зимния лагер през шейсет и втора, когато глиненият комин на колибата се запали, горящият дървен покрив се срути върху него и другарите му и всички изтичаха навън по долни гащи, кашляха и се смееха, гледаха как догаря, замеряха се със снежни топки, а когато огънят взе да загасва, хвърляха дъски от оградата, за да се топят през нощта.

Ейда го попита дали някога е виждал прочутите велики воители: смятания за полубожествен генерал Лий, мрачния Джаксън^[1], наперения Стюарт, монолитния Лонгстрийт. Или по-малките величия: трагичния Пелъм^[2], жалкия Пикет^[3].

Инман беше виждал всички, с изключение на Пелъм, но обяви, че няма какво да каже за тях — нито за живите, нито за умрелите. Нито пък искаше да се спира на водачите на федералните, макар че някои бе виждал от разстояние, а останалите познаваше от действията им. Искаше живот, който няма нищо общо с онази сбирщина нещастници, които непрестанно се хвърлят в атака едни срещу други. Не искаше да говори повече и за собствените си дела, защото му се щеше един ден, когато не умират толкова хора, да отговаря според друг закон.

— Тогава ми разкажи за дългия си път към дома — помоли Ейда.

Инман се поколеба, но после си позволи благата мисъл, че се е измъкнал невредим от неприятностите и няма желание да се връща към тях. Разказа само как през цялото време е броял дните според луната, стигал до двайсет и осем и започвал отново; как гледал Орион да се издига всяка нощ по-нагоре на небосклона; как решил да върви без надежда и без страх, но се провалил, защото опитал едновременно и двете. Но също и как в дните, когато изминавал най-много, настройвал мислите си според времето — мрачно или ясно — за да откликват на всеки буреносен облак или светъл лъч, изпратен от Господа.

— Срегнах и доста хора по пътя. Една козарка ме подслони и нахрани. Твърдеше, че това, дете не помним моментите на най-голяма болка, е знак за божията милост. Той знае какво не можем да понесем и не позволява на мозъка ни да го възстанови и с течение на времето то избледнява. Поне така мислеше тя: че Господ ни изпраща непоносим товар, а после си взема част от него.

Ейда заяви, че в едно отношение мнението ѝ е различно от това на старата жена, а именно, че ние трябва да помогнем на Господ да ни помогне да забравим. Трябва да се научим да не извикваме тези неща в мислите си, защото ако сме прекалено настоятелни, те се отзовават.

Когато изчерпаха миналото, погледнаха в бъдещето. Говориха за най-различни неща. Във Вирджиния Инман бе видял подвижна дъскорезница. Дори и в планинските райони къщите все по-често се правеха от дъски, така че според него би било прекрасно за човек да си има дъскорезница. Може да я закара на място при човека, да я сглоби и да нареже материала за къщата от собствените му гори. Така ще е по-икономично, а и клиентът ще бъде доволен, защото ще може да седи в готовата си къща и да се радва на всичките ѝ части, дошли от собствената му земя. В замяна Инман би могъл да приема пари или просто дървесина, която може да нареже и продаде. Пари може да заеме от семейството си. Планът не беше лош. Много хора са забогатели от по-малко.

Последваха и други планове. Ще си поръчват книги на най-различни теми: фермерство, изкуство, ботаника, пътуване. Ще започнат да свирят на някакви инструменти, цигулка и китара, или дори мандолина. Ако Стоброд, дай Боже, оцелее, може да ги научи. Инман искаше да учи старогръцки. Нещо голямо. Така ще може да продължи усилията на Бейлис. Разказа ѝ за онзи човек в болницата, за това как загубил крака си и за купчината страници, които оставил след тъжния си край. Инман смяташе, че неслучайно наричат старогръцкия мъртъв език.

Продължиха да си говорят, този път за времето. Описваха въображаемата си сватба и дългите щастливи и мирни години заедно. Блек Коув — устроен по указанията на Руби. Ейда описа подробно плановете им. Инман искаше да добави само няколко кози, които да си гледа. И двамата се съгласиха, че няма никакво значение как е прието да се правят сватбите. Ще се оженят както им харесва, а животът им ще се ръководи единствено от годишните времена. Наесен овощките ще са натезали от назелите ябълки, те ще ходят да ловуват заедно, още повече след успеха на Ейда с пуйките. Няма да стрелят с тежката италианска пушка на Монро, а с добре изработени леки пушки, които ще си поръчат от Англия. Лете ще ловят пъстърва с такъми от същата, прочута с този спорт, държава. Ще остарееят заедно, а времето ще

измерват с живота на няколко поколения шарени хрътки. По-нататък, доста след като прехвърлят средна възраст, може да се захванат с рисуване, да си купят малки плоски кутийки с акварели, пак от Англия. Ще ходят на разходки сред природата, ще се спират при всяка хубава природна гледка, ще наливат бурканчета вода от потоците и ще скицират набързо, за да завършат картината по-късно. Ще се надпреварват кой ще предаде най-истинно видяното. Представиха си корабите, които се състезават с измамния „Атлантик“, за да им докарат тези предмети за разтуха. Толкова много неща щяха да направят.

Бяха на прага на зрелия живот. С една част от съзнанието си мислеха, че целият живот им предстои. В същото време, с друга се досещаха, че младостта им скоро ще си отиде, а след нея идва един изцяло нов свят, в който възможностите са все по-малко.

---

[1] Томас Джаксън, наричан Стоунуол (1824–1863) — генерал, един от най-почитаните командири на Юга; за смъртта му генерал Лий изрича думите: „Той загуби в боя лявата си ръка, а аз сега загубих моята дясна.“ — Б.ред. ↑

[2] Джон Пелъм (1838–1863) — командващ 1-ва конна артилерия на Конфедерацията; за него генерал Лий казва: „Славно е да видиш такъв кураж в някой толкова млад.“ — Б.ред. ↑

[3] Джордж Едуард Пикет (1825–1875) — генерал, свързан със загубата на Юга при Гетисбърг, 1–3 юли 1863 г. — Б.ред. ↑

ТАНЦУВАЩИ ГАРВАНИ

На сутринта на третия ден в лагера облаците се разнесоха, слънцето се показва насред ясно небе. Снегът започна да се топи. Падаше на големи парчета от провисналите клони на дърветата, цял ден се чуваше звукът от течащата под снега вода. Вечерта пълната луна се издигна иззад върха, светлината ѝ бе ярка, по снега се виждаха сенките на дървета и клони. Перлената нощ не приличаше на противоположност на деня, а просто на негова разновидност.

Известно време Ейда и Инман лежаха заедно под завивката и си говореха. Огънят едва мъждукаше, вратата на колибата бе отворена и образуваше ярка рамка точно върху постелята им. Крояха планове, а обсъждането отне почти цялата нощ. Светлата рамка се местеше по пода, ъглите ѝ се променяха, по някое време Инман постави вратата обратно и разрови огъня. Независимо от времето, което им отне, планът беше прост и не особено оригинален. Много други двойки в онези последни дни стигаха до подобно решение, защото можеха да избират само между три варианта — всеки по свой начин опасен и мъчителен.

Логиката бе проста. Войната беше почти загубена и едва ли щеше да продължи още дълго. Може да свърши напролет, а може не. Така или иначе, дори и при най-добро желание, не можеха да си представят да продължи след лятото. Изборът им се ограничаваше до следните три варианта: Инман да се върне в армията. Като се има предвид колко е зле положението, ще го приемат с отворени обятия, веднага ще го върнат в калните окопи на Питърсбърг, където ще гледа да не се набива прекалено на очи и ще се моли войната свърши по-скоро. Или пък да остане скрит в планината или в Блек Коув като дезертър, да го преследват като диво животно. Третият вариант бе да прекоси планината на север и да се предаде на федералните, същите копелета, които вече четири години се опитват да го убият. Ще го накарат да се закълне във вярност към тях, но пък после ще може да изчака края на боевете и да се върне у дома.

Опитаха се да измислят и други варианти, но те бяха само илюзии. Инман разказа на Ейда за мечтата на Вийзи за Тексас, за дивата свобода и неограничените възможности. Могат да купят още един кон, да си съберат багажа и да поемат на запад. А ако Тексас се окаже измама, винаги могат да продължат към Колорадо. Уайоминг. Областта около Колумбия. Но там също имаше боеве. Само да имаха пари, само да можеха да отплават за някое далечно слънчево място, Испания, Италия. Но пари нямаха, а не трябваше да забравят и блокадата. Като последна надежда можеше да постят необходимия брой дни и да чакат портите на Шайнинг Рокс да се отворят и да ги приветстват в земята на вечния покой.

В крайна сметка се наложи да признаят, че всяко нещо си има граници. Първите три бяха единствените мъчителни варианти, между които можеха да избират. Инман отхвърли първия като абсолютно неприемлив. Ейда се страхуваше от втория, защото е най-опасен. Така логично се спряха на третия. През Блу Ридж. Три, най-много четири дни бърз ход по най-дивите пътеки, после ще пресече щатската граница. Ще вдигне ръце, ще наведе глава и ще каже, че е бил измъчван. Ще се закълне пред раираното знаме, срещу което се е сражавал с всички сили. Ще научи от лицето на врага, че независимо от ученията на различни религии онзи, който бичува, обикновено се чувства по-добре от онзи, който понася бича, независимо кой е прав и кой крив.

— Но и другото е вярно — каза му Ейда. — Проповедниците и старите жени често вярват, че понасянето на мъчения буди състрадание. И са прави. Понякога е така. Само че води и до озлобление. Все пак човек има известен избор.

Накрая се врекоха да се опитват да мислят единствено за завръщането у дома. Ще се впуснат в един нов свят, независимо как изглежда той след войната. Ще се стремят да бъдат в него такива, че да постигнат бъдещето, за което си бяха говорили през изминалите две нощи.

На четвъртия ден сред снега около колибите в селото се появиха кафяви петна листа и пръст. Ята най-различни птици накацах върху тях и започнаха да кълват нещо върху показалата се земя. Този ден

Стоброд успя да се изправи и седне сам и да говори що-годе смислено, което по мнение на Руби беше максимумът, който може да се очаква от него, дори когато пращи от здраве. Раните му бяха чисти, не миришеха и скоро щяха да започнат да се затварят. Вече можеше да яде твърда храна, макар че им бе останала само малко втвърдена каша и пет катерици, които Руби застреля, изкорми и одра. Опече ги с главите на огъня и вечерта с Инман и Стоброд ги налапаха като царевични питки. Ейда постоя малко, погледа своята порция. Предните зъби бяха дълги и жълти. Не беше свикнала да яде неща със зъби. Стоброд я погледна и каза:

— Ако се притесняваш, да знаеш, че главата може много лесно да се откъсне.

Призори на петия ден почти половината сняг се бе стопил. Около снега, който все още се държеше под клоните на елите, имаше дебел слой иглички, по кората на стволите се стичаха вадички вода. След двата слънчеви дни се бяха появили високи облаци. Стоброд обяви, че е готов за път.

— Шест часа до дома — обяви Руби. — Най-много седем. В това число трудните пътеки и почивките.

За Ейда беше логично всички да тръгнат заедно, но Инман не искаше и да чуе.

— Понякога гората изглежда празна, но често е и пренаселена. Вие двете можете да отидете навсякъде необезпокоявани. Трябваме им ние, двамата — посочи с пръст Стоброд. — Няма смисъл да излагаме всички на опасност.

Настояваше Руби и Ейда да тръгнат напред. Той щеше да тръгне малко след тях, заедно със Стоброд на коня. Ще изчака да се стъмни. На сутринта, ако времето е обещаващо, ще тръгне да се предаде. Стоброд ще държат скрит у дома, а ако се оправи преди края на войната, ще го изпратят през планината при Инман.

Стоброд нямаше мнение по въпроса, но Руби прецени, че планът на Инман е разумен. Жените тръгнаха пеша, Инман остана и ги проследи как изкачват склона. Когато Ейда се скри зад скалите, сякаш част от богатството на този свят си тръгна с нея. Толкова дълго бе сам-самичък на този свят, празен. Тя го изпълни със смисъл и сега той

вярваше, че може би е имало замисъл във всичко, което му бе отнето. За да направи място за нещо по-добро.

Изчака малко, натовари Стоброд на коня и ги последва. От време на време Стоброд яздеше клюмнал, друг път седеше с вдигната глава и блеснал поглед. Минаха покрай кръглото езеро, беше замръзнало, по леда нямаше следи от патицата, не се виждаше и тялото. Беше се удавила и потънала към тинестото дъно или пък течението я бе отнесло нанякъде. Инман не знаеше кое от двете се е случило, макар че си я представяше как пърха и пляска с крила, после полита към небето с провиснали ледени висулки от жълтите ципи на краката.

Когато стигнаха разклонението на пътеката, Стоброд погледна огромната топола и ярката дървесина на местата, където куршумите бяха откъснали кората.

— Шибано голямо дърво! — бе единственият му коментар.

Минаха покрай гроба на Пенгъл, покрит със сняг почти до върха на кръста, направен от Ейда. Инман посочи безмълвно и Стоброд погледна, докато минаваха. Разказа как Пенгъл се сгушвал да спи зад гърба му в пещерата. Искал единствено малко топлина и музика. После добави:

— Ако Господ тръгне да избива хората по света заради злините им, онова момче щеше да бъде последно на опашката.

Вървяха така няколко мили, над тях тъмните облаци се сгъстяваха, пътеката беше неравна и стръмна. Стигнаха до място, където вечнозелени храсти растяха от двете страни на пътеката и обгръщаха пространството отпред като вход на тунел. Земята беше покрита с гъсти листа подбел, лъскави и леко пожълтели. Листата на храстите бяха свити като фунии от студа.

Излязоха от тунела на малка поляна и повървяха малко, чува шум зад себе си. Обърнаха се, зад тях конници изпълваха цялата пътека.

— Мили Боже! — процеди Стоброд.

— Този човек е трудно да се убие. И така си прилича на мъртвец де — каза Тийг.

Стоброд погледна отряда и установи, че са настъпили промени. Тийг и момчето до него си бяха както преди. Бяха загубили един-двама от редиците си, толкова бяха и привлекли, откакто го бяха простреляли. Стоброд видя познато лице от пещерата на бандитите,

предател. Освен това към хайката се бяха присъединили и две кучета. Женски фоксер с провиснали уши. Голяма мъжка хрътка. Кучетата седяха спокойно. После, без да чака знак, женската се понесе към Инман и Стоброд.

Тийг седеше на коня, държеше юздите хлабаво. Другата му ръка опипваше предпазителя на карабината, сякаш не беше сигурен дали се налага да го свали докрай.

— Задължени сме на теб и на момчето, задето ни упътихте към пещерата. Хубаво местенце да си стои човек на сухо, докато отмине снегът.

Хрътката спря рязко, започна да обикаля бавно, нападаше под ъгъл. Не гледаше към тях, но с всяко действие се приближаваше.

Инман се огледа и измери с поглед контурите на терена за евентуална схватка, но за пореден път се намери в познатата ситуация на безсмислено насилие. Трябваше му каменна стена, но такава нямаше. Огледа полицаите и ги разпозна по погледа в очите. Нямаше смисъл да се опитва да говори с такива хора. Думите нищо нямаше да променят, не повече от несвързани безсмислици на вятъра. Нямаше смисъл и да се чака.

Наведе се към Стоброд, уж да провери оглавника и юздите. Прошепна: „Дръж се!“

Удари силно задницата на коня, с дясната си ръка издърпа пицова. С едно движение застреля фоксера, който вече се хвърляше в атака, и един от мъжете. Всичко стана за секунда. Кучето и мъжът паднаха по еднакъв начин и почти не помръднаха на мястото си. Стоброд се отдалечи в галоп по пътеката, сякаш се опитваше да обяди тригодишен див жребец. Изчезна сред дърветата.

За момент нищо не помръдваше, после всичко се задвижи като лавина. Всички коне се вдигнаха на задните си крака. Нямаха конкретна цел, но неистово искаха да се махнат оттук. Другото куче се щураше между краката им и допълнително ги влудяваше, после едно копито се стовари върху главата му и то се отдалечи, скимтейки.

Мъжете се вкопчиха в юздите, за да овладеят конете. Останалият без ездач кон се огледа за насока, такава не последва и той се хвърли сляпо в галоп. Не бе направил и три скока, когато настъпи провисналите юзди и падна върху останалите коне. Те цвилеха

панически, въртяха се, а ездачите можеха единствено да се опитват да се задържат върху тях.

Инман препусна право към обърканата група. Нямахше кой знае какво прикритие, само тънки дървета. Нямахше стена, зад която да се скрие. Нямахше друга посока, освен напред, друго време, освен сега. Никаква надежда освен да се хвърли сред тях и да се опита да ги избие до крак.

В галоп свали един от тях от седлото. Така оставаха само трима, един от които вече изглеждаше готов да се оттегли или просто конят му бе подивял. Продължи настрани и нагоре, където се втурна сред група високи ели.

Останалите двама се държаха близо един до друг, конете им подскочиха при звука на поредния изстрел, после единият падна, зацвили и започна да удря с копита в опит да стъпи на задните си крака. Ездачът държеше собствения си крак, стискаше го и се опитваше да открие счупването под теглото на коня. Когато напипа оголената счупена кост, изрева от болка — смесица от писъци и думи, основно молитви към Господ и коментар за това колко тежко животното е конят всъщност. Викаше толкова силно, че почти заглушаваше цвиленето му.

Другият кон беше извън контрол. Завъртя се на място, замята глава неистово, четирите му крака почти се докоснаха. Тийг дръпна юздите с една ръка, с другата вдигна карабината. Едната му шпора бе паднала, а между него и седлото проблясваше празно пространство. Вече се свличаше, в този момент неволно стреля във въздуха. Конят подскочи, сякаш някой го бе пронизал с горещо желязо. Завъртя се още по-бързо.

Инман притича на безопасно разстояние от подивелия кон. Протегна се и издърпа карабината от ръката на Тийг, пусна я на земята. Погледите им се срещнаха, със свободната си ръка Тийг извади дълъг нож от колана си и изрева:

— Кръвта ти ще изцапа този нож!

Инман свали предпазителя и стреля. Големият „Лемат“ почти изскочи от ръката му, сякаш се опитваше да избяга. Изстрелът попадна в гърдите на Тийг. Той се свлече на земята, конят се отдалечи с няколко скока и спря с обелени очи и наострени уши.

Инман се обърна и погледна врещия мъж. Сега сипеше проклетия по адрес на Инман и се опитваше да се добере до пищова си, който бе паднал в локва киша. Инман се наведе и вдигна карабината за дулото. Замахна с една ръка, удари го по главата с плоската страна на приклада и той замлъкна. Взе пищова му и го втъкна в колана си.

Падналият кон бе отново на крака. Беше сив и на тази светлина приличаше повече на конски дух. Отиде при останалите коне, всички изглеждаха прекалено стъписани, за да побягнат. Пристъпваха нервно в търсене на някакъв успокоителен знак.

Инман се огледа за последния ездач. Очакваше отдавна да е избягал, но го забеляза в храстите сред групата дървета. Достатъчно далече, че изстрелът от пистолет да не е сигурен. Под дърветата все още имаше сняг, от който се вдигаше пара, също и от мократа козина на коня, от ноздрите му излизаха два облака пара. Беше петниста кобила, почти се сливаше със снега, дърветата и петната пръст. Зад елите имаше стръмна скала.

Ездачът се опита да насочи коня така, че да застане зад едно дърво, но не успя напълно. Когато се показваше, си личеше, че е просто момче. Не носеше шапка. Косата му бе почти бяла. Вероятно с немска или холандска кръв. Може би ирландска или някаква характерна за Корнуол смесица. Все едно. Сега беше истински американец, с бяла кожа, бяла коса и убиец. Въпреки това изглеждаше недорасъл, а Инман се надяваше да не му се наложи да застреля хлапе.

— Излез оттам — извика Инман достатъчно силно, че да го чуе.

Нищо.

Момчето остана зад дървото. Виждаха се само главата и задницата на коня, по средата — дървото. Конят направи крачка напред, но момчето го спря.

— Хайде, покажи се. Няма да те моля втори път. Хвърли оръжието и можеш да си вървиш у дома.

— Не, сър. Тук ми харесва.

— На мен не. Изобщо даже. Просто ще застрелям коня ти. После и теб.

— Ами, стреляй го. И без туй не е мой.

— По дяволите — извика Инман. — Търся причина да не те убивам. Можем да се разберем като хора. След двацет години може да

се срещнем в някоя кръчма, да пийнем по едно, да си спомним за мрачните времена и да поклатим глави.

— Пищова не пускам, няма начин. Ще ме гръмнеш и без туй.

— Аз не съм като вас и не постъпвам така. Но по-скоро ще те убия, отколкото да сляза от тази планина и на всяка крачка да си мисля, че се целиш в главата ми иззад някоя скала.

— О, да, аз ще те дебна. Ще дебна.

— Това ми стига. Оттук ще излезеш само през трупа ми.

Инман се върна няколко крачки, взе карабината на Тийг, провери магазина и видя, че е празен. Само един патрон в гнездото. Хвърли я и погледна цилиндъра на своя „Лемаг“. Шест патрона от девет. Взе хартиен патрон от джоба си, изсипа барута в голямото дуло. Вкара хартията, натъпка я с шомпола и сложи месингова тапа. Изправи се и зачака.

— Все някога ще трябва да излезеш иззад тези дървета.

След минута конят пристъпи напред. Момчето се опита да излезе от горичката, да заобиколи и да се върне на пътеката. Инман изтича да го пресрещне. Просто двама, които се дебнат из гората, един на кон и един пеша. Използваха дърветата и покривката на земята, притичваха напред-назад, опитваха се да излязат на удобна позиция, но и внимаваха да не се приближат прекалено много.

Кобилата обаче беше объркана и имаше други намерения, първото от които беше да отиде при останалите изплашени коне. Захапа юзда, отдръпна се от мястото, където момчето се опиташе да я заведе и се втурна право към Инман. На няколко крачки от него се закова на място, после обърса момчето в една ела и го хвърли от седлото. Изрева като муле с отпуснатата юзда в устата си, отдалечи се в тръс към другите коне, докосна муцуна с техните и потрепери.

Момчето лежеше в снега. Повдигна се и започна да се бори с предпазителя на пищова си.

— Остави го — каза Инман. Бе спуснал предпазителя, дулото сочеше главата на момчето.

То го погледна, сините му очи бяха празни и кръгли. Лицето му беше преbledняло, а под очите направо тебеширено. Беше малко слабо дете с късо подстригана коса, сякаш наскоро бе имало въшки. С безизразно лице.

Седеше неподвижно, помръдна само ръката му, неуловимо.

Внезапно Инман се намери на земята.

Момчето седна, погледна го, после и пищова си:

— Боже мили! — възкликна, сякаш не за пръв път виждаше какво може да стори оръжието.

Ейда чу изстрелите в далечината, сухи и пискливи като чупене на съчки. Не каза нищо. Обърна се и се затича. Шапката ѝ падна, тя продължи да бяга, сякаш преследвана от призрак. Пресрещна Стоброд, който стискаше гривата на Ралф като за последно, макар конят да бе забавил ход.

— Ей там отзад — каза Стоброд и продължи.

Когато стигна до мястото, момчето вече бе събрало конете и потеглило. Ейда отиде при мъжете на земята и ги огледа, на известно разстояние от тях намери Инман. Седна и взе главата му в скута си. Той се опита да каже нещо, но тя не му позволи. Той изпадна в безсъзнание, върна се, после пак, сънуваше ярка светлина, дом. Бистро поточе изпод скала, обширни поля чернозем, стари дървета. В съня му цялата година сякаш се случваше наведнъж, сезоните се сливаха в един. Натезжали от плод ябълкови дръвчета, но продължаващи да цъфтят, лед през пролетта, оранжеви треви, обагрени в жълто и кафяво кленови листа, червени като през октомври, полюшващи се житни класове, плетен стол до топлото огнище във всекидневната, ярки тикви наред полето, цъфнали храсти сред хълмовете, потоци, обрасли със зелени треви, бели цветове по кучешкия дрян, лилави пъпки по рожкова. Всичко се случваше едновременно. Имаше и бял дъб, и много гарвани, или духове на гарвани, които танцуваха и пееха по горните клони. Искаше да каже нещо.

За самотния наблюдател на хълма това бе просто неподвижен зимен пейзаж сред дърветата. Поток, топящ се сняг. Обрасла с дървета долчинка, далече от останалия свят. Двама влюбени. Мъжът, полегнал в скута на любимата. Тя гледа надолу към него, гали косата на челото му. Той протяга бавно ръка да я прегърне. Докосват се с такава обич. Толкова мирна сцена, която наблюдателят би могъл да сметне за начало на дълги години семейно щастие за двамата млади.

ЕПИЛОГ. ОКТОМВРИ, 1874

Дори след толкова време и трите им деца, Ейда все още ги сварваше да се прегръщат в най-неочаквани моменти. В сеновала, след като са свалiali лястовичи гнезда. Зад лятната кухня, след като са сложили сурови съчки в огъня. По-рано днес ги завари сред нивата с картофи, докато трошаха буците пръст с мотики. Стояха разкрячени във вадите и се прегръщаха с една ръка, докато с другата държаха мотиките.

Отначало Ейда понечи да направи някаква остроумна забележка. Дали да не се покашля? После обаче погледна дръжките на мотиките. Ъгълът, под който бяха застанали, напомняше на лостовете, които крепят тайните механизми на земята. Върна се към работата и ги остави на мира.

Момчето така и не се върна в Джорджия, в Блек Коув се превърна в мъж, при това от не чак толкова лошите. Руби се погрижи за това. През двете години, които прекара при тях, не го изпускаше от поглед нито за минутка, продължи да го строява, дори и след като се ожениха. Един ритник в задника, когато се налага, друг път прегръдка. Ефектът беше почти еднакъв. Името му беше Рейд. Децата им се народиха през година и половина, все момчета, с гъста черна коса и блеснали като кестени кръгли очички. Вече бяха здрави дребни човечета с розови бузи, винаги усмихната, а Руби гледаше да работят много и да играят много. Независимо от разликата в годините, когато се въргаляха из двора под дърветата, приличаха като купчина кукли.

Сега, в късния следобед, трите момчета седяха край открития огън зад къщата. Четири малки пилета се печеха над жаравата, момчетата се караха кой е наред да ги полее със соса от оцет и люти чушлета.

Ейда стоеше под крушата и ги гледаше, докато застилаше покривка и нареждаше осем чинии, които едва се сместваха върху малката маса. След края на войната само веднъж бе пропуснала тази вечеря на открито, с която изпращаше лятото. Беше преди три години,

един по-различен октомври, цял месец облаци и дъжд, с изключение на един ден, в който прехвърчаше сняг.

Ейда се стараеше да обича еднакво цялата година, да не се натъжава от сивотата на зимата, от мириса на гнили листа по земята, от притихналата гора и безмълвното поле. Въпреки това не можеше да не признае любовта си към есента, не можеше изцяло да превъзмогне сладката болка от падането на листата, което бе за нея знак за края на годината, макар да знаеше, че сезоните идват отново и отново, че процесът няма начало и край.

За нейна радост октомври на 1874-та обещавахе да бъде един от най-прекрасните месеци тук, в планината. Вече няколко седмици времето беше сухо, топло и ясно. Листата вече сменяха цвета си, тополите бяха жълти, кленовете — червени, а дъбовете все още зелени. Студената планина беше море от цветове, което се полюшваше зад къщата. Променяше се всеки ден и ако гледаш внимателно, можеш да забележиш как жълтото надвива зеленото, слиза по склона и се разпростира като вълна, която бавно залива долината.

Скоро, само час преди мръкване, Руби излезе от кухнята. До нея стоеше високо и стройно момиче на около девет години. И двете носеха кошници. Картофена салата, царевичен хляб, боб. Рейд донесе билетата от жаравата, а Руби и момичето наредиха храната на масата. Стоброд се появи от плевнята, където бе издоил кравата. Остави кофата до масата и децата напълниха чашите си. Всички заеха местата си.

По-късно, когато здрачът вече бе обгърнал долината, запалиха огъня отново, Стоброд извади цигулката си и изсвири свой вариант на популярна песен, като постепенно забързваше ритъма. Децата тичаха около огъня и викаха, момичето въртеше една запалена пръчка и оформяше във въздуха изящни фигури, докато Ейда не й каза да престане.

Момичето измърмори недоволно:

— Но, мамо! — Ейда поклати глава. Дъщеря ѝ дойде при нея, целуна я, после се отдалечи с подскоци и хвърли пръчката в огъня.

Стоброд продължи да свири простата мелодия отново и отново, докато децата се зачервиха и изпотиха. После спря и те се натъркаляха

изморени до огъня. Стоброд свали цигулката. Искаше да изсвири някой химн, ала цигулката, в крайна сметка, бе дяволски инструмент и такива изпълнения не ѝ бяха позволени. Въпреки това той я притисна към гърдите си, а лъка държеше закачен на пръст. Изпя хубав химн, мелодията беше нова. Момичето пееше припева зад него с чист, висок, силен глас. „Отнеси ме надалеч на снежните си крила.“

Стоброд остави цигулката, децата помолиха за приказка. Ейда извади книга от престилката си, наклони я към светлината и зачете. Филемон и Бавкида^[1]. Отгръщаше страниците с известно усилие, защото преди четири години, точно след зимното слънцестоене, бе загубила върха на десния си показалец. Отишла бе сама на върха, за да отсече дърветата на мястото, където предишния ден от верандата бе отбелязала залеза на слънцето. Веригата на дървото се бе изкривила, опита се да разхлаби повредените брънки, в този момент конят тръгна и отсече върха на пръста ѝ като резенче домати. Руби го проми и макар че отне повече от година, накрая зарасна толкова добре, че сякаш именно така се очаква да изглеждат човешките пръсти.

Когато стигна до края на историята, където след дълги години мир и хармония двамата влюбени се превърнали в дъб и липа, беше вече съвсем тъмно. Захладняваше. Ейда остави книгата настрана. На небето тънък лунен сърп се появи близо до Венера. Децата бяха вече сънени, а утрото щеше да дойде рано и енергично както винаги. Време бе да покрият огъня, да влязат вътре и пуснат резето.

---

[1] Сюжет от старогръцката митология, предаден от Овидий — двамата благочестиви и обичащи се съпрузи са надарени от боговете с дълголетие за тяхното гостоприемство, а когато умират в един и същи ден, все така влюбени, са превърнати в дървета. — Б.ред. ↑

АМЕРИКА: 1861–1865 ГОДИНА

След обявяването на Ейбрахам Линкълн (1809–1865) за президент през 1860 година южните американски щати се отделят от Федерацията, защото се страхуват, че тяхното робовладелско право ще бъде премахнато. Още преди изборите Линкълн е заявил това намерение. Ето защо е създадена Конфедерацията и се провъзгласява независимото ѝ съществуване. Мотивите за отцепването са, че така Югът няма да изневери на своята система на труд и начин на живот и ще отстоява интересите си.

Още от началото на 19 век Северът започва да се развива по-бързо икономически, да създава големи градове и в тях да съсредоточава промишлени производства... Докато в южните щати фермерството и производството на памук, тютюн, ориз, захарна тръстика са основен поминък и в него важна роля играят чернокожите роби.

Въпреки опитите да се разреши назряващият конфликт, през април 1861 г. войниците на Конфедерацията завземат форт Съмтър, близо до Чарлстън, Южна Каролина. Президентът Линкълн е принуден да обяви война, която се оказва дълга и кървава... Гражданската война между Севера и Юга продължава до април 1865 г. — над 600 000 са жертвите от двете страни, а ранените са над 1 100 000 души.

Предимствата на Федерацията не са малко: тя е официално призната и има световна подкрепа, населението ѝ е няколко пъти по-голямо от това на Юга... Военната ѝ мощ е по-голяма заради ресурсите, развитата индустрия, транспорта — изобщо армията на Севера е много по-добре осигурена.

Плюсовете на южняците, отстояващи Конфедерацията са, че те се сражават на собствена територия, че имат голям респект към военната служба и традиции във военното обучение... Факт е, че техните командири са по-добри: да споменем само генералите Робърт Лий, Томас „Стоунуол“ Джаксън, Джеймс Лонгстрийт, Джеймс Стюарт... Мъжете, предвождани от тях, са окуражавани да се сражават

за родната земя и за своите семейства. Чернокожите войници, включени в армията на Севера, също имат силен мотив — премахването на робството. От 1 януари 1863 г. със специална прокламация на Ейбрахам Линкълн робите на територията на Конфедерацията са освободени.

След опустошителни сражения и безсмислени жестокости — на 9 април 1865 г. генерал Лий, главнокомандващият армията на Юга, се предава на генерал Грант в правителствената сграда в Апотомакс. Пет дена по-късно — на 14 април, президентът Линкълн е застрелян във Форд Тиътър във Вашингтон от Джон Буут, който вярва, че помага на Юга.

На Америка предстои дълго да лекува раните си.

Издание:

Чарлз Фрейзър. Студена планина

Американска. Първо издание

Редактор: Гергана Рачева

Компютърен дизайн: Митко Ганев

Оформление на корицата: Огнян Илиев

Печат: „Мултипринт“ ООД

ИК „Intense“, 2004 г.

ISBN: 954-783-022-8

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.